BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
14
19 P
25

1/1
19 P
25

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

BIBLIOTECA NAZ.LE ROMA VITTORIO EMANUELE

14. 19. P. 25

TABVLA SVPER LIBROS SENTENTIARVM PAVLI CORTESII PROTONOTARII APOSTOLICI·IN PRIMO LIBRO DISTINCTIO PRIMA•

An ſubiectum Theologiæ ſit Deus•
An articuli fidei ſint principia,uel concluſiones•
An theologia ſit ſcientia•
An ſit dignior cæteris•
An ſit maior Metaphyſica•
An ſit ſapientia•
An ſit ſui gratia•
An cæteræ ad eam ordinent̃•
An ſit certiſſima•
An ſit ſpeculatiua uel pratica•

DISTINCTIO SECVNDA DE DEO•

An Deus cognoſci poſſit ab hominibus•
An Deũ eſſe demõſtrari poſſit
An Deus ſit corpus•
An ſit compoſitus•
An ſit æternus
An ſit in potentia•
An ſit in materia•
An patiatur accidens•
An ſit forma corporis•
An ſit perfectus•
An ſit infinitus•

DISTINCTIO TERTIA DE SCIENTIA DEI

An in Deo ſit ſcientia•
An Deus cognoſcat ſingularia
An Deus cognoſcat mala•
An ſcientia Dei ſit mutabilis•
An De9 cognoſcat alia extra ſe

DISTINCTIO QVARTA DE IDEIS•

An in Deo ſint ideæ•
An ſint plures ideæ•

DISTINCTIO QVINTA DE PROVIDENTIA•

An in Deo ſit prouidentia•
An prouidentia habeat media
An bene fortunatus aduiuetur a cauſis ſuperioribus•

DISTINCTIO SEXTA DE PREDESTINATIone

An homines p̃deſtinent̃ a Deo

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

IO. BAP. ZAPATA

An prædeſtinatio certus effe-
ctus conſequatur•
An homines ſpolientur libero
arbitrio•
An ſit certus numeruſ predeſti
natorum•
An numerus predeſtinatorum
ſit certus formaliter uel mate
rialiter•
An diuina uolũtas alios repro
bet alios eligat ad gloriam•

DE POTENTIA DEI DI
STINCTIO SEXTA•

An Deus habeat potentiam in
finitam•
An in Deo ſit omnipotẽtia•
Quæ de9 facere nõ poſſe uidet

DISTINCTIO SEPTI-
MA DE VOLVNTATE
DEI•

An uoluntas Dei ſit cauſa reꝝ•
An agat uoluntate uel naturæ
neceſſitate•
An ſemp eius uolũtas expleat
An eius uolũtas mutari poſſit
An habeat libeꝝ arbitrium•

DISTINCTIO OCTAVA

DE TRINITATE•

An ſit proceſſio in diuinis•
An proceſſio ſit generatio•
An ſpiritus ſanctus procedat
ut amor•
An amor procedat a uerbo•
An poſſit aſſignari ordo in di-
uinis•
An in diuinis ponatur nomen
perſonæ•
An tres perſonæ ſint equales•
An perſona procedens ſit coe-
terna principio ſuo•
An in diuinis ſit ordo naturæ•

EX AVCTORIBVS•

Sancto Thoma•
Aureolo•
Alphonſo•
Landulpho•
Iacobo de Viterbo•
Garrone•
Thoma de argentina•
Bernardo oliuerio•
Gerardo de Senis•
Ariſtotele•
Gregorio de Arimino•
Scoto•
Alexandro de ales•
Roddontone•

Godofredo•
Henrico•
Egidio Romano•
Anaximane•
Parmenide
Pythagora
Xenophonte•
Platone•
Xenone•
Chryſippo•
Epycuro•
Democrito•
Dionyſio•
Auerroy•
Algazello•
Auicenna•
Themiſtio•
Iacobo de appamis•
•D•Bona uentura•
•M•Tullio•
•D•Auguſtino•

TABVLA SVPER LIBRVM SECVNDVM SENTENTIARVM PAVLI CORTESII PROTONOTARII APOSTOLICI•

DE CREATIONE DISTINCTIO PRIMA•

An mundus ſit creatus•
Mundum eſſe creatum contra Ariſtotelem•

DISTINCTIO SECVNDA DE ANGELIS•

An angeli ſint creati ante mundum corporeum•
An ſint cõſtituti ex materia & forma•
An ſint in loco•
An in eis ſit uoluntas•
An habeant liberum arbitriũ•
An ſit certus numer9 angelorꝫ
An angeli differãt ab animab9
An angeli ſint creati in beatitudine•
An angeli habeãt corpa unita•
An angeli aſſumant corpora
An angeli poſſint ingredi corpora hominum•
An angeli dentur cuſtodes•

DISTINCTIO TERTIA DE DEMONIBVS•

An angeli peccare potuerint•
An ſuperbia fuerit primum eorum peccatum•
An in primo in ſtanti peccauerint•

An plures remanſerint, q̄ ceciderint.
An per reuelationem bonorū angellorum intelligant.
An per experientiam intelligant.
An habeant libeꝝ arbitrium.
An Dæmones puniantur igni
An Dæmones poſſint liberari.
An Dæmones cognoſcant res occultas.
An Dæmones cognoſcant res abſentes.
An Dæmones cognoſcant res futuras.
An Dæmones poſſint ingredi corpora hominum
An Dæmones poſſint ingredi omnia corpora.
An Dæmones poſſint aſſumere corpora.

DISTINCTIO QVARTA DE CREATIONE CORPORVM.

An materia informis præceſſerit tempore diſtinctionem.
An tēpus fuerit ante informe.
An primo die ſit creata lux.
An lux ſit corpus.
An ſecundo die ſit creatū cœlū
An aquæ ſint ſupra firmamentum.
An ſit unū cœlum uel plures.
An tertio die ſit facta congregatio aquarum.
An tertio die ſint arbores, & ſtirpes creatæ.
An ſtelle ſint create quarto die
An ſtelle ſint animatæ.
An quito die ſint creati piſces, & aues.
An ſexto die ſint creato quadrupedes.
An ſeptimo die Deꝰ ceſſauerit ab operibus.

DISTINCTIO QVINTA DE HOMINE.

An anima ſit de ſubſtātia Dei facta.
An ſit facta ante corpus.
An corpꝰ primi hominis ſit immediate productum a Deo.
An corpus fieri debuerit ex limo terræ.
An corpus ſit factū ex quattuor elementis.
An Paradiſus terreſtris ſit in oriente.
An homo ſit imago Dei.
An Adā uiderit Deū de facile.

An Adam ſtatim habuerit ſciẽtiam omnium•

DISTINCTIO SEXTA• DE STATV ANTE PECCATVM•

An homo in ſtatu innocentiæ fuiſſet æternus•
An in ſtatu innocentiæ fuiſſet generatio per coitum•
An infantes ſtatim gñrati/ habuiſſent perfectam uirtutem corpoream•

DISTINCTIO SEPTIMA DE PECCATO PARENTVM ET ORIGI•

An peccatum parentum fuerit ſuperbia•
An fuerit gula:An fraus•
An peccatũ originale tranſſundatur•
An ſit peccatum uoluntarium
An ſit priuatio iuſtitiæ originalis•
An ſit mollis cõcupiſcentia:uel libidinoſa cupiditas•
An tranſſundatur cum ſemine
An a primi parentis uoluntatẽ proueniat•
An cõſiſtat i carne/uł i anima•
Quæ mala ex pecato prouenerint•
An alterum ab alterõ cauſeť•
An ſcælerati puniautũr a Deo•

EX AVCTORIBVS•

Galeno•
Ariſtotele•
Auerroi•
Anaxagora•
Platone•
Themiſtio•
Alexandro aphrodiſieo•
Zenone•
Chryſippo•
Poſſidonio•
Cleante•
Antipatre•
Panætio•
Empedocle•
Gregorio Nazazeno•
Hieronymo•
Damaſceno•
Baſilio•
Ambroſio•
Caſſiodoro•
Dionyſio•
Beda•
Talete•
Heraclito•
Diogene•

Egidio.
Aureolo.
Moſe.
Auguſtino.
Origene.
Ioſepo.
Iſidoro.
Auicenna.
Vgone de ſancto uictore.
Alexandro de alex:
Magiſtro ſententiarum.
Durando.
Guillermo Ocham.
Anſelmo.
Capreolo.

TABVLA SVPER LIBRVM TERTIVM SENTENTIARVM PAVLI CORTESII PROTONOTARII APOSTOLICI.

DE RESTAVRATIONE DISINCTIO PRIMA DE INCARNATIONE.

An conueniens fuerit Deũ incarnari.
An conueniens fuerit Deũ incarnari propter liberationẽ hominum.
An cõueniens fuerit Deum incarnari etiam ſi homo nõ peccaſſet.
An trina diuina perſona incarnari potuerit.
An in Chriſto fuerit animæ & corporis coniunctio.
An uerbo fuerit natura humana accidentaliter coniuncta.
An Deus poſſit quamlibet naturam ſuppoſitare.
An Deus uerum humanũ corpus ſumpſerit.
An Chriſti corp9 fuerit cœleſte
An Chriſtus animam aſſumpſerit

DISTINCTIO SECVNDA DE PERFECTIONE CHRISTI.

An ĩ anima aſſumpta a uerbo fuerit gratia habitualis.
An gratia Chriſti fuerit actu infinita.
An Chriſt9 habuerit aliquam præter diuinam ſcientiam.
An Chriſtus eadẽ omnia quæ uerbum nouerit.
An Chriſtus habuerit potentiam tranſformandorum corporum.
An Chriſtus in incarnatiõe defectus aſſumpſerit.

An in Chriſti anima fuerit peccatum.
An Chriſti anima fuerit paſſibilis.

DISTINCTIO TERTIA DE ADORATIONE CHRISTI.

An Chriſtus ſit adorãdus adoratione latriæ.
An Chriſti imago ſit adorãda adoratione latriæ.
An Chriſti crux ſit adoranda adoratione latriæ.

DISTINCTIO QVARTA DE CONCEPTIONE VIRGINIS.

An beata uirgo ſit concepta in Peccato originali.
Opinio Scotiſtarũ & Thomi.

DISTINCTIO QVINTA DE PASSIONE CHRISti.

An neceſſe fuerit Chriſtum pati pro toto genere humano.
An alio genere q̃ paſſione potuerit liberari genꝰ humanũ.
An cõueniẽs fuerit mors crucis
An homines ob Chriſti paſſionem ſint a Dæmonum uinculis liberati.
An Chriſto fuerit neceſſarium mori.
An in morte ſit ſeparata diuinitas.
An Chriſtus ueraciter deſcenderit ad infernum.

DISTINCTIO SEXTA. DE ASCENSIONE CHRISTI.

An Chriſto neceſſarium fuerit reſurgere.
An poſt reſurrectionem fuerit uerum Chriſti corpus.
An integrum corpus reſurrexerit.
An conueniens fuerit Chriſtũ aſcendere in cœlum.
An Chriſtũ ſupra omnes cœlos aſcenderit.

DISTINCTIO SEPTIMA DE VIRTVTIBVS THEOLOGICIS.

An fides a Deo proueniat.

An liceat diſcedere a fide•
An heretici ptinaces ſint morte mulctandi•
An ſpes ſit uirtus theologica•
An ſpes principaliter reſpiciat beatitudinem•
An beati ſint in ſpe•
An Damnati ſint in ſpe•
An caritas augeri poſſit•
An caritas per peccatum mortale tollatur•
An plus ſint diligendi ex caritate parentes•
An plus ſint diligendi filii•
An plus ſit diligenda mater q̄ pater•
An paci diſcordia opponatur•
An liceat clericis dimicare•
An liceat facere elemoſinā ex uſuris•
An liceat facere elemoſynā ex pecuniis in ludo acquiſitis•
An liceat facere elemoſynā ex pecuniis i ſimonia acquiſitis•

DISTINCTIO OCTAVA DE VIRTVTIBVS MORALIBVS•

EX AVCTORIBVS•

Auguſtino•
Scoto
Capreolo•
Anſelmo•
Durando•
Guillermo Ochā•
Diuo Thoma•
Magiſtro ſententiarum•
Ioanne pico Mirandula•
Garſia hiſpano•
Godofredo•
Henrico
Ioanne de Neapoli
Petro de Palude•
Bernardo de gannaco•
Ariſtotele•
Aureolo•
Adam•
Gerardo oddonis•
Gregorio de Arimino•
Vgone de ſancto Victore•
Ioanne de ripa•
Damaſceno•
Holcot•
Euſebio•
Hylario•
Alberto•
Hieronymo•
Beda•

TABVLA SVPER LIBRVM QVARTVM SENTENTIARVM PAVLI CORTESII PROTONOTARII APOSTOLICI.

DE SACRAMENTIS DISTINCTIO PRIMA DE BAPTISMO.

An ſacramentū diffiniri poſſit
An character baptiſmi ſit in potētia intellectiua ſubiectiue.
An in baptiſmo aqua artificialis ſit conueniens.
An trina immerſio requiratur.
An effectus baptiſmi pueris inſinuetur.
An pueri infidelium ſint baptizandi inuitis parentibus.
An fictio impediat baptiſmū.
An immerſio debeat iterari.

DISTINCTIO SECVNDA DE EVCHARISTIA.

An Euchariſtia ſit unum ſacramentum.
An Panis & uinum ſint materia Euchariſtiæ.
An materia ſit panis triticeus.
An ſit panis azimus/uel fermētatus.
An uinum ficticium ſit conueniens.
An Acetum uel omphacinum ſit conueniens.
An corpus Chriſti ſit in euchariſtia realiter.
An corpꝰ Chriſti per hoc ꝙ incipit eſſe realiter in ſacramento in terris: deſinat eſſe realiter in cœlis?
An Chriſtus totus/& totaliter ſit in hoc ſacramento.
An per hoc ſacramentum conferatur gratia.
An qui ſit in peccato mortali conſequatur gratiam.
An ſacerdos poſſit hoc ſacramentum conferre damnatis.
An poſſit conferre furioſis/& mentecaptis.
An per pollutionem nocturnam impediatur hoc ſacramentum.
An qui non ſint ieiuni poſſint ſumere hoc ſacramentum.
An ſacerdos prius ſacrificare debeat/q̄ populum communicet.

DISTINCTIO TERTIA DE SACRAMETO PAENITENTIAE.

An Pœnitentia ſit ſacramentũ
An Pœnitẽs reſurgat in æqua li gratia uel uirtute.
An homo poſſit Deo ſatiſſace re pro peccato.
Quid ſit contritio.
Quid confeſſio
Quid ſatiſſactio.
An Eccleſia indigeat clauib9.
An Sacerdos in quẽlibet claui um poteſtate uti poſſit.
An indulgentia habeat uim tã i forre eccleſiæ/q̃ i Dei iudicio
An ſit utilis indulgentia.
An Indulgentia liberet pœna temporali.
An Animæ purgabiles habeãt receptacula.

DISTINCTIO QVARTA DE SACRAMENTO EXTREMAE VNCTIONIS.

An unctio extrema ſit inuenta a Chriſto.
An Oleum ſit materia proxima huius ſacramenti.
An detur contra defectus/quibus uita ſpiritualis tollitur.
An laicus poſſit cõferre hoc ſacramentum.
An Diaconus poſſit conſerre.
An Stulti poſſint ungi.
An pueri poſſint ungi.
An ſani debeant ungi.
An in quocunq; morbo conferatur.
An totum corpus ungi debeat

DISTINCTIO QVINTA DE SACRAMENTO ORDINIS.

An in ordinando requiratur Probitas uitæ.
An ſacerdos debeãt habere ſcientiam legis.
An ſint ſeptem ordines.
An ſolus epiſcopus poſſit ordinare.
An cõfirmatio pertineat ad epiſcopum.
An epiſcopus hereticus poſſit ordinare.
An epiſcopus reconciliat9 poſſit ordinare.
An ſimoniaci ſint irregulares.
An ſimoniacus ignorãs poſſit ſine diſpenſatione ordinari.

DISTINCTIO SEXTA DE SACRAMENTO MATRIMONII

An matrimoniũ ſit naturale.
An matrimonium ſit in genere ſacramentorum.
An in matrimonio conferatur gratia.
An matrimonium habeat aliqua bona quibus excuſetur.
An ſponſalia conuenienter dicantur futurarum nuptiarũ promiſſio.
An tacito conſenſu matrimonium contrahatur.
An matrimonium errore impediatur.
An uotum impediat matrimonium.
An conſanguinitas impediat matrimonium.
An adoptio impediat matrimonium.

DISTINCTIO SEPTIMA DE RESVRrectione

An anima ſeparata habeat receptacula.
An animæ ſeparatæ remaneãt actus potentiarũ ſenſitiuarũ
An malorũ ſuffragia proſint mortuis.
An ſuffragia proſint damnatis
An quædam ſigna iudicium præcedant.
An futura ſit eclipſis Solis & Lunæ.
An futura ſit purgatio mundi.
An futura ſit purgatio ex igni.
An futura ſit purgatio ex elemento ignis.
An ignis futurus ſit cõſumptiuus elementorum.
An ignis exuſturus ſit electos.

DE EADEM RESVRRECTIONE DISTINCTIO OCTAVA.

An futura ſit neceſſario reſurrectio.
An reſurrectio ſit futura in fine mundi. (nis.
An ſciri poſſit hora reſurrectio
An cineribus remaneat appetitio ad animam.
An corpus idem numero reſurrecturum ſit.
An crines & ungues reſurrecturi ſint.
An homines reſurrecturi ſint in iuuentute.

An qui erũt beati habituri ſint impaſſibilitatem.

DISTINCTIO NONA DE IVDICIO.

An futura ſit in iudicio diſceptatio uocalis.
An futura ſit teſtificatio uocalis.
An Chriſtus ad iudiciũ uenturus ſit forma humana.
An damnati uiſuri ſint diuinitatem Chriſti.
An mundus innouandus ſit.
An motus cœli ceſſaturi ſint.
An orbes ceſſaturi propter ceſſationem intelligentiarum.
An ceſſaturi in eodẽ ſitu quo ſunt creati.
An augenda ſit claritas corporum cœleſtium.
An habitura ſint claritatẽ elementa.
An bruta & plantæ extinguenda ſint.

DISTINCTIO DECIMA DE BEATITVDINE.

An beatitudo ſit in bonis corporis.
An beatitudo ſit in uoluptate.
An beatitudo ſit in honore.
An beatitudo ſit in gloria.
An beatitudo ſit in potentia
An ſit in ſcientiis ſpeculatiuis.
An ſit in aliquo bono creato.
An ſit in actu uoluntatis.
An intellectus creatus poſſit Dei eſſentiam uidere.
An intellectus ad uidendũ Deum indigeat adiutorio luminis gloriæ.
An intellect9 uideat omnia in Deo.
An beatitudo in Dei uiſiõe cõſiſtat.

DISTINCTIO VNDECIMA DE POENIS DAMNATORVM.

An anima ſeparata corporeo Igne uri poſſit.
An ignis inferni futur9 ſit æternus.
An infernus locus ſit in centro
An damnati uelint infernum impleri animabus
An habituri ſint odio Deum.
An deſideraturi ſint btitudinẽ
An futurũ ſit ut uti poſſint ſcientia acquiſita in uita.
An maior eorum dolor futura ſit carentia uiſionis diuinæ.

An futurũ ſit ut a pœnis æter-
nis liberari poſſint/ precibus
ſanctorum.

EX AVCTORIBVS

Auguſtino.
Auicenna.
Durando.
Vgone.
Magiſtro ſententiarum.
Sancto Thoma.
Riccardo.
Ariſtotele.
Scoto.
Petro de pal.
Capreolo.
Aureolo.
Henrico.
Bernardo de Gan.
Herueo
Thomiſtis.
Scotiſtis.
Alberto Magno.
Platone
Macrobio.
Porrectano.
Origene.
Rabbi Moſe.
Platonicis.
Apuleio.
Godofredo.
Empedocle.
Aueroi.
Alex.Aphrodiſico
Pythagora.

¶Explicit Tabula quattuor
librorum ſententiarum.

PAVLI CORTESII PROTONOTARII APOSTOLICI PROHEMIVM IN LIBRVM PRIMVM SENTENTIARVM AD IVLIVM·II·PONT·MAX·

d Iu Pont· Max·ſumma eſt hominum contentione certatũ/Philoſophorũ ne eſſet ſtudiis latini ſermonis adhibẽdus nitor·Sunt enim multi philoſophi/qui cum facultatem uerborum faciendorum uolũtariam eſſe opinentur/nihiloq; min9 eis in pariendo licere q̃ priſcis illis licitum fuerit arbitrentur/negant quicq̃ eẽ cauſæ/cur uerborum pariendorum licẽtiam priſcorum anguſtiis præfiniri uelint: Nonnulli autem cum philoſophiam/ quaſi marmoream quandam ædem conſtituant/ nullo modo ei tectorium induci debere cenſent/nec fas eſſe putant/pulcherrimi uultus candori illiniri fucum·Quibuſdam etiam ſeuerioribus philoſophiã ſquallidiorem & horridiorem eſſe placet/quæ nec aſpectu inuitet adeuntes/nec opes uulgo largiendo effundat· In quo quidem cũ permagna res agatur utilitatis hominum/ cauſa eſt contra eos arma capiendi/Siquidem ſi uerborum faciẽdorum licẽtiam ſibi nõ negatam dicant/conceſſuros arbitror/ Idem perinde poſteris ut illis licere/& rurſum æque cæteris ac cæteris liberꝫ futurꝫ/ex quo in infinitũ curſus dimanaret/ quo ſane nihil dici põt in omni philoſophia inſcitius· Atq; etiã ab his/qui philoſophiæ omnia ornamenta adimunt/in tantula cauſa ſciſcitandum puto·Num philoſophiæ ſpeciem naturalem an artificioſam uelint? Nam ſi naturalem eam eſſe affirmant/perquirendum quidem eſt/utrum ſignificetur nutu/an in mente & cogitatione uerſetur: propterea ꝙ ſi eam in mente inſidere dicant/nihil abeſt quin ab hac diſceptatione recedant/cum de ſpetie litterata diſputetur: Si autem naturæ pulchritudinem nutu ſignificari opinentur/perfacile etiam fateri poterunt/fruſtra ſermonem hominum generi a/natura datũ:Quo

uno belluis maxime præſtamus/ſiquidem cæteroꝝ animantium
natura/inſcitia loquendi uſq; eo peruenit/ut uiciſſim inter ſe hila
ritatem & triſtitiam ſignificent uoce naturæ/ut præclare in rugi/
tu leonum/uel in canum latratu/ ſiue equorum hinnitu apparet•
At homo qui rationis eſt compos ſermone bonorum & malorum
gn̄ra declarat:Ex quo erit confiteri neceſſe/eiuſmodi philoſophiæ
ſpeciem litteratā & artificioſam uideri/quæ ad naturæ pulchritu
dinem ſtatuatur:Quod ſi artificioſa dicatur/nemini dubium eſſe
debet/eam ſpeciem philoſophiæ ſtudiis eſſe aptiorem/quæ ſuauis
q̄ que abſona feratur/ propterea ꝙ ſuauitas cum in intelligēdi ſen
ſum irrepat/philoſophiæ ſtudia amplificat• Nā qui in aliquo do/
ctrinarum genere cum oblectatione uerſantur/ſubtilius quicq; in
eo genere diiudicant/ut qui cytharæ artificio delectantur/perfaci/
le cytharedi boni fiunt/ob eamq; cauſam affirmamus in oratiōis
ornatu uerborum ſalubritatem non conſectandum eſſe fucum/
quandoquidem elegātia philoſophiam/tanq̄ pulchritudo habitū
corporis ſequatur•Itaq; his qui eloquentiam cincinnis & fuco cō
tineri credunt iure negemus/eos nunq̄ Rethoꝝ præcepta attigiſ/
ſe/cum uirtutū & uitioꝝ uicinitate non internoſcant/ quantū in/
terſit inter orationem fucatam & ſanam/ut lippi quibus omnia al
ba apparēt/marmor a topho non ſecernunt/ꝙ congruere in can/
dore uideantur•Nec multo quidem ſecus his intempeſtiue ſeue/
ris dicendum erit/qui dum orationē [illegible] nummū tantidē ubiq; ua
lere credunt/ & horridiorem laudant amictum/ac ſoli prope phi/
loſophari uolūt/Non intelligūt cauſam eſſe eis/a philoſophia de/
ſciſcendi/cum uſus ſordidioris amictus ab oſtentatione oriatur/ut
ſcite Ariſtoles obſoletiorem laconum amictum uituperat/quādo/
quidem oſtentatio nimium & parum nanciſcatur•Atq; ego nō ui
deo cur publicam philoſophiæ hæreditatem ſoli adire uelint/nec
ad equilibrium aſſem diſpertiāt•Aut enim ſunt inuidiæ/aut aua/
ritiæ poſtulandi•Sed nimirum hoc loco oppugnanda eſt eorum
theologorum arx:qui diſſerendi elegātiam a/theologia ſeiungūt/

propterea ꝙ a priſco poetarum oratorumq́ꝫ genere manarit/ ꝙq́ꝫ oſtentatrix ſit/& in gloriãdo leuis/& q̃q̃ multos affirment ex diuo rum cœtu ualuiſſe dicendo/ab his tamen dicunt oratorium diſſimulatum florem:Ego autem non intelligo ſi explodendã eſſe eloquentiam dicant/ꝙ ſit ex priſcorum fundo decerpta/cur non philoſophiam quoq́ꝫ pellẽdam putent/ꝙ ex uberrimo priſcorum fonte defluxerit/cum tamen notum ſit/multum ſæpe eam cõtra trãſfugarum repugnantiumq́ꝫ inficiationem profuiſſe. At cum affirmant in iſtiuſmodi ſermonæ gloriæ oriri uentum/ quo homines tanq̃ utres & folles inflentur/cauſa non eſt quin dicatur/uerius eã gloriam in ſcientiarum q̃ in uerborum genere uerſari/cum huiuſce gloriæ limes ſit præſtantiæ oſtentatio. Quod ſi ita eſſet/intelligi etiam liceret/Diuos qui in omni genere doctrinæ præſtiterũt/ eiuſmodi gloriæ uento turgidiores extitiſſe: Quod tamen perabſurdum uideri debet. Atq́ꝫ etiam dicendum eſt ob eam cauſam ab his oratorium florem in differendo cœlatum/propterea ꝙ artis intimæ ſit artificium uelare dicendo: Quid enim erat cauſæ cur diſſimulare uellent/quod conſectari uiderentur: Nam ſi uitioſus in dicendo putabatur ſplendor/cur erat liberum diſſimulare/ quod eſſet turpe cõſectari? Ego uero nullo prorſus modo intelligo/quomodo diuis diſſimulare licuiſſe opinentur/niſi eos mendaces fuiſſe fateantur. Sed nihil eſt ꝙ diutius repugnent/ ſi Diuum Auguſtinum uadem accerſam/qui non modo non ſit limatius dicendi aſpernatus genus/ſed etiam .D. Pauli orationem ad cæſa/ Hieronymiq́ꝫ methodicem ad troporum genera retulerit. Ac meo quidem iudicio Pont. Max. natura ſemper pulchritudinem cum utilitate ſuopte quodam fœdere coniungit/ut præclare in ſolis ac ſiderum genere oſtenditur/quibus difficile eſt iudicare/utrũ quicq̃ pulchrius aut utilius ſit commenta natura:In animãtium quoq́ꝫ ac arborũ genere utilitas a ſpecie non ſeiungitur/Quid eſt enim in hominis figura fabricatum/quod ad uſum nõ æque aptum ac uenuſtum uideatur? Quid pulchrũ cæteroꝝ animãtium utilibus

Auguſtinus de doctrina Chriſtiana.
.D. Paulus.
.D. Hierony.

partibus abeſt: Iam arborum generi quæ pertinax florum germi-
natio/Quæ fructuum procreatio deeſt: Eodem accedit ꝙ multa
fruſtra pene a natura data uiderentur/niſi ad ornatum dicerent
naturæ auctoramento parta. Cur enim uel macula pardo/ aut pa
uoni cauda/ſiue leoni eſſet abiecta iuba/ niſi ad ornatum naturæ
pingẽtis ingenio inuenta dicerentur: Equidem eloquentiã in do-
ctrinaꝝ genere tanꝗ in celſiſſimo corpore pulchritudinem puta-
rim/quæ ab his uelut decor/a ſanitate ſeiungi nõ poſſit/Quod ſa-
ne maxime coniungere uoluit/totum illud priſcum philoſophoꝝ
genus: Quis enim uel amplitudinẽ Platonis/uel ſuauitatem Xe-
nophontis: aut Theophraſti candorem/ſiue aureũ Ariſtotelis flu
men non agnoſcit: Ex quo mihi quidem libet hos philoſophorũ
gregeſ ſciſcitando urgere/qui ſanctius Ariſtotelem ꝗ egyptii ibim
aut crocodillum colunt/cur in eo ſplendidiorem uerborum uſum
& eloquentiam non reprehendunt/& ſi nõ uituperant/cur in hoc
ab eo deſciſcunt: Prorſus ſi non conſectantur/damnare ſane uide-
ri poſſunt/Quandoquidem cum in cæteris ut nautæ elicem au cy-
noſurã ſequant: At qui cũ ſupra octodecies centum nihil in eo re
pertum eſſe dicant/quod iure obiurgari poſſit/inuolutius pugnã-
tia efferunt/cum in eo nullum errorem uelint/& tamen aliquid ei
ineſſe appareat/Quod conſectari nolint/ cum in cæteris eum ſtu-
dioſiſſime ſequãtur. Sed ego Pont. Max. multos arbitror hoc ſcri
bendi genus/non tã iudicio ꝗ perficiũdi inſcitia/aut naturæ quo-
dam morbo refugiſſe/ut nonnulli ſæpe ea contemnere uideri uo-
lunt/quæ ſe aſſequi poſſe diffidant/ac icterici mel tanꝗ abſyntiũ
& rutam aſpernãtur. Quare cum uiderem philoſophiam /ut eua-
neſcentem ſine colore picturam explodi/& humaniores ut uerbo-
rum tympana contemni/ꝑmagni extimaui quoquomodo poſſem
quod utriſq; deerat addicere. Itaq; quanꝗ ſeparatim a nobis de
principe tres ſcripti ſint libri/multaq; præclara i philoſophia ſint
quæ illuſtriorib9 litteris potuiſſent explicari/mea ſum tamen ma
gis intereſſe ratus. Theologiam chriſtianam ex intima ſentẽtiaꝝ

Plato.
Xenophon.
Theophraſt9.
Ariſtoteles.

ibri tres
De Principe

aurifodina ad expolitiões reuocare/Nã cũ finis bonorum/princi
pis ueritatis contẽplatio ſit/facile intelligi poteſt/eam cæteris præ
ſtantiorem uideri/quãdoquidem eius hypoteſis princeps ueritas
dicatur/quæ ſit Deus ſupra naturæ complexum noſ. Itaq; ut ele
gantiorꝫ noſtratũ canora ſtudia ad Theologiã reuocarẽ: quæ ẽ ue
lox ingeniorum excitatrix/Theologumenon omnium ſententia-
rum typum quattuor complexus ſum libris: Nam de Deo/de mũ
di ortu/de inſtauratione/ac de ſacris ſeparatim diſputatio expli-
catur. In quibus ſane philoſophi fateri cogentur cutem/a carne ſe
iungere/qui elegantiam a/philoſophia ſecernunt. Et politiores ſo
lum in pinacidiis noſtris intelligere poterunt/quantum eorũ ar-
tifex ſedulitas a/ rerum diuinarum altitudine diſtet: In quo mul-
ta diuina poterunt diiudicare eſſe uera/quæ eorum rationi repu-
gnare uidebantur/ut multi ſolem maiorem eſſe q̃ terram ſuſpica-
ri nullo modo poſſunt/niſi Mathematicorum circinum & decem
pedam attigerint. Quos quidem libros tibi Pont. Max. dicare de-
creui/Nam præterq̃ ꝙ iam diu erat/a nobis hoc tibi æris diſſoluẽ-
dum/percõmode etiam accidit/ꝙ Pontifex ſis his proximis comi-
tiis ſenatus conſulto factus: Cuius potiſſimum poteſtati hec theo
logica genera creduntur: Contigit enim tibi poſt hominum me-
moriam uni/ut Pontifex putarere anteq̃ fieres/ eodemq; conſtan-
ti conſenſu fieres/quo putabare: Si quidem ex candidatorum ge-
nere/multi/Pontifices ſunt in interregno iudicati/qui puncto tẽ
poris repulſa ceciderunt/At in his comitiis difficile fuit iudicare
utrum quicq̃ intereſſet inter Pontificem factum & futurꝫ: adeoq;
pariter conſulta & feſtinata ſenatoria ſuffragia fuerũt/ ut ſi quem
pontificatus tui pœniteret/neceſſe eſſet eum conſcientiæ ſuæ pœ-
nitere: Magna hec quidem laus/ſed tamen ſunt alia maiora. Pro-
pterea ꝙ minus eſt negocii ſacerdotium maximũ conſequi q̃ ade-
ptũ tueri: Si quidẽ multis ad pontificatum uia obrependi patuit/
in paucis laus bene gerẽdi fuit/At præclarum eſt omnium ſermo
ne celebrari/te nullos ſubſcribere libellos/nulla Diplomata confi

cere/quibus aut quisq̃ de iure ſuo decædat/aut ſacrorum auctoritas minuatur/te Pontifice nullum fieri muneralem ambitũ/nullos licitatores reperiri/prouideri a te/ut cuncta e/Re·pu·Chriſtiana fiant/quo nihil eſt hominum generi ad temporum ſecuritatẽ optandum maius/Quod ſi hos libros auctoritate tui potiſſimum nominis celebrari uolui/cogitare debebis/me id licẽtius feciſſe/nõ tam ſpe patefaciundi mihi aditum ad amorem tuum:Cũ in tuis iam diu ſim q̃ magnanimitate commotum/ſi quidem magnanimi eſt ingentem honorem/tanq̃ uirtutis teſtem ex petere· Atq; in cuiuſpiam rei emiſſione/quo quippiam ad diſtantius genus emittitur/eo uehemẽtius fertur/ut præclare patet in his/quæ longo interuallo iactantur·In quo ſi hoc quantulumcunq; eſt metiare/facile iudicare poteris/an id primus/aut cum paucis ſuſceperim/uel ſi hoc idem multi factitarint/ Quod ſi me laudare uolueris /eorum comparatione laudare poteris/ qui non dum ſint hanc ſcribendi laudem aſſecuti·

DE THEOLOGIA·DISTINCTIO PRIMA·

Taqꝫ quoniam tota eſt de theologia futura diſpu-
tatio:Primum de materia quærendum arbitror·
In quo cum uariæ ſint theologorum doctiſſimoꝝ
ſententiæ/explicādum erit/quid ii de hoc quæſtio-
nis genere ſenſerint/qui tributim deſcriptis ordini
bus/inter ſe theologorum ſunt aciem partiti/ſiquidem largo hau-
ſtu diuinitatis compos Diuus Thomas/cum omnia quæ in theo Opinio ſancti
logia uerſantur ad auctorem Deum tanq̄ ad initium/aut finem re Thomæ·
ferat:effici uult/ut Deus theologiæ materia dicatur· Cōtra quem Aureolꝰ in pro
homo doctus & argutus Aureolus/armatus prodit: Qui unus ex logo·
cæſiorum familia magis uidetur conari uelle ſecundas arripere/q̄ Alphonſus de
ad primas aſpirare:Eumqꝫ ſubſequitur alterius familiæ Alphon- Tulleto in pro
ſus Tulletanus/cui non eſt ſatis laudari/ niſi cum ſummis theo logo·
logorum comparetur· Sed eſt repente exortus Landulphus/ Landulphꝰ in
qui fabricatorem mundi Deum/ quatenus Deus dicatur/ theo- prologo·
logiæ materiam eſſe opinatur: Poſt homo acutus/ & diligens Iacobus de ui-
Iacobus Viterbienſis Deum huiuſce ſciētiæ materiam/amabaliſ- terbio in quod-
ſimi ueri ratione eſſe cenſet:In eādemqꝫ fere ſententiam remigrat libet tertio·
faciendorum argumentorū artifex præclarus Garro· Nec ab his Garro i ꝓlogo·
quidē longe abeſt Thomæ argentinæ ſententia/ab Auguſtini di- Thomas Argē
ſciplina manātis·Nos uero materiā in ſciētiaꝝ genere/triptito me tina in ꝓlogo·
timur·Nā in aliquo ſciētiæ genere/materiā eē dicimus/ad quam Grammatica
omnia tanq̄ ad initium & fontem reuocentur·Alteram uero eſſe/ Geometria·
quam cuncta tanq̄ integrū totū cōtuentur· Tertiam autem eam Littera·oratio·
eſſe dicimus/ad quā omnia tanq̄ ad uniuerſitatem totam referan Vox·
tur·Quod quidem præclare in grammatica/& geometria oſtēdi- Punctus:
tur·In quaꝝ altera quēadmodū materia/triptito/in littera/orōne/ Corpus·
& uoce ſciungitur:In altera punctus/corpus/cōtinuitaſqꝫ ſecerni- Cōntinuitas·
tur/Ita in hoc genere materia tripertita deſcribiť:Quarū una ad Articuli fidei·
Opinio aureoli

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

& parentẏm rerum Deum/Altera ad Chriſtum: Tertia ad ſacro-
rum genera refertur: Itaq; ob eam cauſam noſtrorum contentiõe
certatur/an fidei membra Theologiæ initia dicantur. Aureolus
enim aculeatorum argumentorum rapax/arcum totum conten-
dit/ut ea Theologiæ principia eſſe neget/Et in quodam quaſi cõ-
cluſionum genere uerſari putet/quod in theologia patefaciendũ/
& tuendum ſit. Nam nullum genus ſcientiæ dicit ad initia ſua cõ-
cludenda progredi/Sed potius ex his concludendi rationem nan-
ciſci/At cum Diuum Thomam omnemq; prope Theologorum
cœtum de his/quæſtionum genera conſtruere confirmet: Ad eaq;
explicanda/patefacienda/concludendaq; progredi dicat: ut cum
quæritur/tergeminus ne Deus dicatur/ fieri ue poſſit ut cutis hu-
mane amictu ueſtiatur Deus: & quæ eius generis ſunt: fatendum
eſſe cenſet/ea nullo modo theologiæ initia debere dici: Sed in quo
dam potius concludendi genere uerſari. Quo quidem loco flos &
robur Theologorum uaria armorum genera ad dimicãdũ affert:

Bernardus. Oliuerius in ꝓlogo. Gerardus Senẽſis in prologo. Thomas argentina in prologo Cõtra Aureolũ

Maximeq; Bernardus Oliuerius/Gerardus Senenſis/& Thomas
etiã Argẽtina/Argumẽtoꝝ genera/quocunq; torquent inflectunt
Nos cum Aureoli rationes deducimus/non multum ei prorſus/
etiam ſubducta ſumma/concedimus. Nam quanq̃ nullum ſcien-
tiæ genus dicamus ad initia ſua probanda progredi: nullo tamen
modo interdictum eſſe uolumus/quin aliquod ſcientiæ genus ini
tia ſua/aliquo ſimilitudinum genere oſtendat: eaq; a labefactãti-
um ratione tueatur: aut doceat argumentorum genera contraria/
euerti/& labefactari poſſe. Ex quo perſpicuum uideri debet ea nõ
in concludendi/ſed quaſi in principiorum quodam genere uerſa-
ri/quæ a differentium aduerſariorum argumentatione defendan

Ariſtot. in quarto Methaphyſice. An Theologia ſit ſcientia.

tur: ut Ariſtoteles contra eos ſibi faciendum putat/ qui initia in
differendo negarint. Sed queri maxime hoc loco poteſt/an Theo
logia in aliquo ſcientiarum genere uerſetur. Nobis uero du-
plex placet ſcientiæ eſſe genus. Nam & unum eſſe intelligi-
mus/ quod ab initiis naturali intelligentiæ luce notis eruitur.

Quo in genere Arithmetica/& geometria numerant̃• Alteꝝ uero id eẽ dicim9/quod ex antegredictis diſciplinæ principiis dimanat ut Muſicæ & ſpectatrix/quæ græce ὀπτικὴ nominatur: Quarũ altera ab arithmeticæ/ Altera a geomotriæ principiis depromitur• Quo in genere intelligi debet/theologiam eſſe conſtitutam/cum ab initiis celſioris ſcientiæ luce notis oriatur/quæ a factoris dei/diuorumq; patefactione dimanat• Quare non ſine cauſa id ſcientiæ genus cæteris præſtantius uideri poteſt/ſiquidem omnis ſcientiæ præſtantia/aut materiæ dignitate: aut oſtendendi modo oſtenditur/ut perſpicuum eſt Aſtrologiam a geometria/certa oſtendendi ratione ſuperari/eamq; materiæ dignitate excellere• Cum autem id ſcientiæ genus/quod ſit progrediente hominum ſolertia repertum/duplex omnino dicatur/unum quod genere/ alterum quod ſpeciæ continetur: Nemini dubium eẽ poteſt Theologiam omnibus ſcientiarum generibus/ quæ ſpeciæ continentur/antecellere: cum plane bene notum ſit/nullum genus earum Deum materiã nanciſci• Atq; etiam in illud gurguſtium philoſophorum ſunt cõpingendi greges/ut eam multo Metaphyſice excelſiorem eſſe fateri cogantur inuiti: propterea q̃ nõ ratiõis modo: Sed cõſignata patefactiõis forma/ſit opificis reꝝ Dei cõtemplatrix• Itaq; multa ætherio hauſtu arripit/quæ aſſequi ratio nullo modo põt: ſiquidẽ Metaphyce cum rato rationis ordine circumſcriptam nanciſcat̃ ad indagandum uiam/Calcem euolandi habet/minuſq; ſe ad Dei naturam pernoſcendam effert• Ex quo illud etiam contendimus/ cæteris eam ſapientiorem uideri/cum ſapientia ſit rerum diuinaꝝ cognitio• Nam ea rite ſapientia dici poteſt/ quæ eius rei indagatrix ſit a qua rerum cauſæ naſcantur: Siquidem quemadmodum Auctore Ariſtotele ignem omniũ calorũ cauſam eſſe uolum9/Ita eſt neceſſe cõfiteri nobis/princeps ueꝝ omniũ ueroꝝ eſſe cauſam• At cũ theologia maxime ſit principis ueri cõtemplatrix: perfacile ſciri põt eam id maxime metiri/a quo rerum cauſæ oriantur: Atq; etiam eam ſui cauſam eſſe dicimus• Nam id liberũ/& ſui cauſam

Arithmetica•
Geometria•
Perſpectiua
Muſica•

An ſit dignior reliquis•

Aſtrologia•
Geometria•

An ſit maior Metaphyſica•

Metaphyſica habet uiam limitatam•

An ſit ſapiẽtia•
Ariſtoteles i ſecundo Met•

An ſit ſui gr̃a•

An cæteræ ad eam ordinent̃•

eſſe placet/quod ad quippiã externum/nullo modo conſtituitur•
Ex quo efficitur/ut omnia ſcientiarum quoq; genera/ad eam ſta/
tuant̃:ſiquidẽ perinde ea cæteris/ac medicina aromaticæ arti cõ
paratur/quæ ſit Dominatrix/& Rectrix earum/non a cæteris in/
ſtruatur•Similiq; prope modo (ut mathematicis bilem mouea/
mus)eam probamus in quodam certiſſimo genere uerſari• Nam

An ſit certiſſi/ma•

Res certæ collatione dicuntur/quam ad perceptionẽ/aut ad mẽ/
tis lucem nanciſcũtur•Etenim ea quæ magis propria uideri poſ/
ſunt/propinquius in mentis lucem irrepunt•Cuius offuſu rerum
genus/quod mentis obtutu percipi & comprehendi poteſt/actu
ſub cernendi aciem illabitur:Magiſq; illud lucis genus arripit/ac
altius mentis obtutu penetrari poteſt• Ex quo intelligi debet id
rerum genus certius omnino uideri/certiſſimamq; eam eſſe ſcien

Scientia ſubſtã tiaꝝ ſeparataꝝ•
Scientia de re/bus corporeis•
Scientia đ anĩa
Ariſtoteles•
Mathematici•

tiam/quæ illud rerum genus perſequatur• Itaq; ob eam cauſam/
eam ſcientiam quæ cælitum naturam ſeiunctam cõplectitur/his
certiorem eſſe dicimus/quibus eaꝝ rerum natura oſtendit̃/quæ
ab omni materiæ cõcretione ſecreta/corpori annectuntur:& tum
rurſum eam certiorem q̃ illam/quæ in rerum corporearũ natura
indaganda uerſatur/ut preclare Ariſtoteles animæ ſcientiam his
certiorem eſſe probat q̃ corpora naturæ mobilia perſequantur:
Nec tamen ob id minus eſt mathematicorum eruendus clauus/
ꝙ rarius ſit eorum Decempeda/Metatrixq; ratio fallax: Nec itẽ
minus eſt eorum puluere obruendus Ptolomeus/ꝙ mathemati/
carum rationum certiſſimam ſcientiam uelit:eamq; certiorem/q̃
Metaphiſicæ Diſciplinam eſſe opinetur:Quandoquidem rerum
diuinarum genera diſiecta phantaſmatum caligine magis in in/
tegram mentis aciem influere dicantur: Quemadmodum Res
corporeæ/quæ ſunt ſplendidiſſimæ natura/per ſe/ſoliſq; ſplendo/
re colluſtrantur/magis ſub integrum oculorum ſenſum cadunt•
At hebetiore mentis acie/qualis eſt eorum qui ſunt aliquo cor/
poris morbo affecti/magis res phantaſmatis obductæ cernuntur
Quẽadmodũ magis ſub ægri hebetioriſq; oculi ſenſum/atra aut

caliginoſa/q̄ alba/aut ſole colluſtrata cadunt. Quo circa ab hominum intelligentia/qualis eſt modo in nobis/certiſſima mathematicarum rationum genera euocantur/ad eorumq; perceptionē opinabilia phantaſmata opitulanť/quæ in cernendi ſenſum irrepūt. At intelligentia quæ in expleto abſolutoq; ſtatu conſtituitur/certiſſima rerum diuinarum genera euocat. Quādoquidem quo res puriores ſubtilioreſq; ſuaptæ natura ſunt/eo certiores dicātur. Ex quo perfacile iudicium eſt theologiā unam ex omnibus in quodā certiſſimo genere uerſari:eamq; ex ueriſſima quadam ſupra progredientem naturam luce manare/intelligiq; poſſe quantum ipſe Ariſtoteles/hoc obtutu adēpto lippiret: Qui dū lac gallinaceū ſe putat īuenire poſſe/negauit quicq̄ ſciri poſſe/præter q̄ quod ab hominum intelligenria eruitur. Sed permagni refert/Num theologia contemplatrix ſit/an in actione/quam græci πρᾶξιν uocāt/uerſari dicatur. Nam Diuus quidem Thomas/cum eam in utraq; poni poſſe opinetur/magis tamen eā contemplationem/q̄ praxin nominandam cenſet. In quo magna eſt ei cum Aureolo cōtentio:nec minus ei negotii contrahit Gregorius Ariminenſis flagranti doctrina/& illuſtri gratia Theologus. Scotus uero mentis æſtu e cōſpectu euolans/ita minutatim hoc deſcriptionis genus concidit/ut acrioribus blandiatur acumine/& ex interuallo reguſtatus ad hæreſcat: Multumq; etiam Alexander ales/Thomas argentina/Roddonton/Godofredus/Henricus/& Garro/ magni & nobiles theologi/in hoc quæſtionis genere uerſantur. Sed præter cæteros ſapientiſſim9 quiritium Egidius/cum utrunq; genus excludat/eā patheticam eſſe arbitratur/propterea q/caritas/ qui ſit theologiæ cōſtitutus limes/pathetica maxime exiſtat. Nos uero quanq̄ theologiam uideamus unum eſſe ſcientiæ genus:Id tamen expletum/& abſolutum eſſe dicimus/uimq; ad hominum abſolutionem/ex diuinitatis luce nanciſci/hominemq; maxime abſoluere cum ad munia recta/ Tum ad facultatem contemplandi ueri. Ex quo eam partim praxin/partim contemplationem eſſe uolumus.

Ariſtoteles.

Sctūs thomas i prima parte.
Aureolus.
Grego. de Ari.
Scotus.
Alexāder ales.
Thomas argētina.
Roddonton.
Godofredus.
Henricus.
Garro.
Egidius.

At cum omne ſcientiæ genus finis menſione expendamus/extremumq; huius ſcientiæ finem in ætheriis ſedibus principis ueri cõtemplationem eſſe dicamus:conſtare debere inter ſanos uolumus eam imprimis in contemplandi quodam genere uerſari.

AN DEVS INTELLIGI POSSIT AB HOMINIBVS IN VITA.

ſ Ed cum uniuerſa theologiæ contentio eo deducatur/ut parentis rerum Dei agnitio eruatur:Perquirendum quidem eſt an ab hominum genere in uita intelligi poſſit Deus. Priſci enim illi philoſophi quaſi Deus eſſet quiddam ſemiconſpicuum/& opinabile. Dum coniecturis uaria imaginum genera effingebant/ſatis ſe exploratam cognitionem adeptos opinabantur/ſiquod ſimulacrum figulina creta conficerent/quod ad ueritatis ſimilitudinẽ accederet: Siquidem anaximenes Deũ ab unguib9 pingere exorſus/aerem putauit. Parmenides uero ad circuli ſimilitudinem lima & torno perpoliuit. At Pythagoræ anima commeans uidetur naturæ uniuerſæ fuſa. Xenophon autem & Plato philoſophorũ Tympana tornant Deum/affirmantes ex his quæ ſub cernendi ſenſum cadant/nullum eſſe Dei ſimulacrum Sole ſimilius. Stoicis uero Auctore Zenone Deus æther eſt uiſus:Quanq̃ ex his cleantes ſolem/Chryſippus mundum dominari putet. At in omni natura uaferrimus auctor Ariſtoteles/cum ad Dei prehenſionem conſequendam claudicaret:Conſcientiæ latibulo/ dum nõ poteſt ingredi recta/flexu declinat/nihilo ſane longius puſillis/& argutis oculis proſpiciens/q̃ humani obtutus natura pateretur. Epicurus autem quem ego paridem philoſophorum uoco Deum atomorum nexu/quaſi harenarũ coagmentatione conſtituit:Idq; ex Democriti pixide deprompſit. Reliquos autem philoſophorum anteambulones/ qui tanq̃ ſtatuam membratim funderent / mundũ

Opiniones philoſophorum. Anaximanes. Parmenides. Pythagoras. Xenophon. Plato. Stoici. Cleantes. Chryſippus. Ariſtoteles. Epicurus. Democritus.

corpus:& Deum mundi eſſe animam dixerunt: Aut eos qui ho-
mines partes eſſe Dei opinati ſunt/nihil attinet uocare hoſtiatim/
cum ſatis notum ſit/eos omnes in Dei natura pernoſcẽnda excu-
bare ſomniãtes. Nos uero negamus interminatam magnitudinẽ/
circumſcripta intelligentia percipi poſſe/cum circumſcripti ad in
terminatum/nulla eſſe poſſit decempedatrix collatio: Atq; etiam
nihil quod eſt difinitum circumſcribentis finibus exit. Si igit̃ ho
minum intelligẽtia Dei naturam perciperet: Tum Dei natura in
telligentiæ fines tranſilire non poſſet: Quod fieri nullo modo po-
teſt. Ergo intelligi etiam poteſt/Dei naturam ab intelligentia per
cipi non poſſe. Præterea omne ſpecierum genus natura cognobi-
le/quo alicuius rei natura pernoſcitur/eam repræſentando perci-
pit: At cum fieri nullo modo poſſit/ut a quapiam genita ſimili-
tudine referatur Deus/cum omne genitarum ſimilitudinum ge-
nus/aliquo præfinito genere circumſcribatur: Confitendum qui-
dem eſt fieri non poſſe/ut quapiam ſimilitudine genita pernoſca-
tur Deus. Etenim mens humana naturæ notione phantaſmata
tanq̃ obiecta contuetur. Ex quibus ut ait Ariſtoteles cognobiliũ
ſimulacrorum genera euocat. Ex quo quidem intelligi neceſſe eſt:
quodcunq; in uitæ curriculo percipitur/id ſpecie a phantaſmatũ
genere ſeuocata percipi. At cum nullum eiuſmodi ſpecierum ge-
nera/uim ad Dei naturam referendam nanciſcatur/cũ natura ſen
ſilium rerũ longiſſime a Dei natura abſit: Perſpicuum eſſe debet
naturæ notione nullo modo in uita ab hominum genere intelli-
gi poſſe Deum: Siquidem quod eſt ſuperioris naturæ proprium/
nunq̃ aſſequitur natura inferior/niſi ſuperioris actio conſequatur
quẽadmodũ aqua niſi ignis actione nõ feruefcit. Præterea quod-
cunq; ad id effertur/quod terminis naturæ ſuæ egreditur: neceſſe
eſt ut illius habitu informet̃/quod fines naturæ ſuæ tranſit. Quã
do enim Dei abdita abſtruſaq; natura ab hominum intelligentia
percipitur/tum ſit ipſa natura intelligentiæ forma cognobilis. Ex
quo præclare intelligi poteſt/informationem ſupra intelligentiæ

Ratio probãs non poſſe intelligi Deum.

Alia ratio.

Alia ratio.

Alia ratio.

Ariſtoteles ĩ tertio de anima.

complexum eſſe neceſſariam/qua tanq̄ quodam æſtu/ſupra mortalitatem intelligētia tollatur/quæ quidem gratia/non natura paratur.

Deum eſſe rationibus probari poſſe.

Sed Deum eſſe rationibus probari poſſe dicimus. Nam cū oculorum approbatione rerum motum fateamur: rectiſſimis poſſumus motuum rationibus indagare Deum: Siquidem cum confirmemus quodcunq; agitatur/alieno impulſu moueri: Id ipſum

Ratio ꝑ uiam motus.

quod primum mouet/quoniam alterius non agitat' motu (Neq; enim princeps motus eſſet/ſi ab alio impelli uideretur/) fateri cogimur ut cōſiſtere/aut ſe ipſum agitare dicatur. Nam ſi alieno impulſu moueretur: neceſſe eſſe dicimus/id quoq; a quo impellitur/ab alio antegrediente moueri: & rurſum aliud ab alio impelli/ex

Alia ratio.

quo effici/ut in infinitum ſit ꝓgreſſura excurſio. Neq; enim unq̄ orſum primum inueniri poſſe affirmamus/ſi id quod putatur primum/aliud ſemper antecedere dicatur. Præterea ſcientius/exquiſitiuſq; rationes colligimus/quicquid agitatur/ alieno concitum impulſu moueri: & in impellentibus & pulſis in interminatū excurri nullo modo poſſe. Quod quidem hoc modo connectimus. Si quicq̄ ſuapte ui agitatur: neceſſe ē aut habeat motionis ſuæ orſum: aut alio impellente agitetur. Neceſſe eſt etiā ut ſuapte ui/non nutu partis impellatur: Quēmadmodum animantia pedū ingreſſu mouentur. Quod ſi ita eſſet/facile ſequi poſſet/non integritatē ſuapte ui: Sed partem aliquam moueri: Quod etiam confitendū eſt ſectile eſſe & diuiduum/partibuſq; cōtineri/cū ſectile ſit/ quodcumq; mouetur. Quo conſtituto illud arripimus: Quicquid ex ſe agitari dicatur/id intelligi debere primo eē motum. Itaq; ut pars una feriata cōſiſtat/totius quies & otium inſequitur. Nam ſi una torpeſcēte agitaretur altera: Tum minime putādum uideretur/totum primum eſſe impulſum: Sed partem ei9 fuiſſe agitatam/quæ altera conſiſtente/moueretur. Nihil autem cōſiſtens deſide & tor

Alia ratio.

peſcente altero/ſuopte nutu agitatur. Ex quo connecti poteſt/ ab alio impelli quodcunq; mouet'. Deinde etiam adiungimus/ ꝙ in impellētib9 & pulſis/in infinitū nullo modo indagatio decurrat.

Nam ſi in infinitum curſus manaret: neceſſe eſſet ut impellentia
& pulſa/innumerabilia corpora putarentur: Quãdoquidẽ quod-
cunq; mouetur/ſectile ſit/& corpus• Omne autem corpus impel-
lens/pariter dum mouet agitatur• Igitur omnia infinita impulſo
uno mouerentur• At cum unum eorum ſit circumſcriptione defi
nitum: præclare patet id circumſcripto tempore moueri• Ex quo
ſciri poteſt/cætera etiã tempore definito impelli/quod fieri nullo
modo poteſt• Ergo fieri ẽt non poteſt/ut in impellentibus & pul-
ſis/in infinitum progreſſio dimanet• Eodemq; modo rationes in-
ducimus de iis quæ aut aduenticio/aut ui/aut inſtrumento mouẽ
tur: Infinitaq; argumentationũ genera colligimus/quibus rectiſ-
ſime probatur aliena impulſione moueri/ quæcunq; mouentur:

Accidens•
Violentia•
Inſtrumentum

Cum autẽ ſub cernendi ſenſum cadat/ſidera moueri: fatendũ eſſe
dicimus ea alieno impulſu moueri• Si uero molitor & auctor mo
tus non mouetur: neceſſario probamus/aliquem conſtituendũ eẽ
agitatorem immobilem/ſi mouetur: aliquo impellẽte moueri: aut
in infinitũ emanaturam indagationem putamus: aut aliquem ſta
torem impulſorem exquirendum• Sed quoniam per abſurda ẽ in
infinitum inquiſitio: Neceſſario affirmamus aliquẽ agitatorem
immobilem/initium & fontem eſſe motus/quem deum eſſe homi
nes coacti fateantur: Eodemq; modo cũ fieri non poſſe uideamus

Deus eſt immo
bilis•

ut quicq̃ ex ſe omnino gignatur: Multaq; cernamꝰ eodẽ concur-
rere/& alia ab aliis ſuperari: neceſſario nobis exiſtimandum dici
mus/ut aut in infinitum emanaturam progreſſionem: aut aliquã
principem cauſam exquirẽdam arbitremur/quæ ſit uniuerſitatis
generatrix• Quin etiam cũ agnoſcamus ratione uacantia conſtã-
tiſſimo/& certo quodam ordine progredi/quod quidem caſu fieri
non poſſe ſcimus/cum continuata/eadẽq; ſemp fere cõſtantia pro

Alia ratio•

Alia ratio•

grediantur ad ultimum: ſtatuere cogimur/Id ab aliqua mẽte ori-
ri/quæ ſit moderatrix/& rectrix rati ordinis naturæ/ quã Deum
eſſe concedendum ſit• Itaq; quaq̃ ſenſilium rerum notione nullo
modo percipi Dei Natura poſſit: eo tamen effectuũ ab eo manan

Quid Deo con
ueniat poſſe
ſciri•

Deus non eſt corpus•

tiũ agnitione progredimur:ut illa naturæ ratione pernoſcamus/
quæ ei congruere neceſſario uideantur:ſiquidem perfacile nege-
mus Parentem rerum Deum corporea natura cõſtare:Nã omne
corpus:nullo modo mouetur/niſi externo agitatu impellatur•Cũ
autem Deum Statorem eſſe impulſorem ſupra ſit probatum a no
bis:in promptu uideri debet/Aſomaton eſſe eum/ut Græci dicunt

Deus non eſt compoſitus•

& corporea natura uacare•Nec item eum ulla coagmẽtatione cõ
cretum eſſe dicimus/cũ quodcunq; connectitur/neceſſe ſit aliquo
omnino coagmentatore egereatq; etiam quicquid eſt coagmen-

Deus eſt æternus•

tatum & ſtructum/euerti & labefactari poteſt• Deus autem labe
factari nullo modo poteſt• Nam quidquid gignitur/naturam ha
bet patibilem/commutationis & motus•Cum autem Deus nullo
modo moueatur:Intelligi maxime poteſt/eum eſſe æternum/orſu

Deus non eſt in potentia•

& fine uacantem•Ex quo etiam ratione certa colligitur/ Deum
nullo potentiæ nexu deuinciri/cum quodcunq; potentia contine
tur/alicui ſit Herili naturæ ſubiectũ•At cum Deus princeps cau-
ſa dicatur:Nullum nanciſci poteſt præſidentẽ herum•Igitur nec
ulla potentia continetur:Sed ſimplex eſt/& puritate pollẽs actus

Deus non eſt materia•

Nec eſt item eius naturæ ullum materiæ genus admixtũ:Quan
doquidem materia initium agendi nullo modo dicatur• Rectiſſi

Deus nõ patitur accidentia•

me quoq; probatur minime eum aduẽticia pati/ſiquidem ſui pol-
lens/& exiſtens natura pſe/nullius eſt particeps/quod non ſit ſu-
apte naturæ proprium/quæ ſui par/ſuiq; ſimilis exiſtit• Quod cũ
ita ſit:neceſſe eſt nullius quoq; corporis eſſe formam:propterea ꝙ

Deus nõ eſt forma corporis•

nullius eſſe naturæ poteſt/quæ nõ eius eſſe naturæ dicatur• Ergo
nec fieri ullo modo poteſt/ut alterius corporis forma uideatur•
Nam omnis exiſtens natura per ſe/omnino ea præſtantior uideri
debet/cuius natura in altero conſiſtit•At cum omnis alterius cor
poris forma in altero nitatur:præclare ſciri poteſt principem cau
ſam alterius corporis eſſe formam nullo modo poſſe• In quo qui-
dem facile ſuperiorum Philoſophoꝝ ueternũ agnoſcitur/qui dũ

Deus eſt pfect9

princeps initium materia præditum uolunt: Non intelligunt ſe

Deo abſolutionem expletam adimere/cum princeps initium ma/
teria præditum/longiſſime ab abſolutione abſit•Sed nos cum De
um maxime in actu uerſari dicamus:Intelligi etiam uolumus/cu
mulata eum abſolutione expleri•Nec minus eſt eoꝝ philoſopho/
rum minuendus adeps/qui quanq̃ quod eſſet interminatum/De
um eſſe cenſerent:non tamen uidebant æque ſe in infinitate/ac in
principiis initii natura labi•Nam cum id materiæ præditum effi Deꝰ ē infinitus
cerent:ei infinitatem quoq; materiæ compotem annecti uolebāt/
affirmantes aliquod omnino corporis interminati genus initium
& fontem eē rerum•At nos cum Dei naturam in altero nullo mo
do niti:Sed exiſtentem per ſe/ſuiq; pollentem uideamus: facile in
tellectu eſſe dicimus eum interminatum debere credi•

DE SCIENTIA DEI•

u

Erum quoniam in Dei pernoſcenda natura/libatū
eſt a nobis quodcunq; frugiferū uidebatur/& qua/
ſi flos Theologiæ decerptus: Nūc ſequitur ut ſtru
ctis pontibus ad diuinam ſcientiam tranſmittatur
quæraturq; imprimis/an aliqua omnio ſit Dei no/
minanda ſcientia•Nam multi qui uolunt laudem ſibi argute diſ/
ſerendi dari:Nullam Dei ſcientiam eſſe cenſent/ quandoquidem
ſcientiam abſolutionem rei additam afferre dicant•At cum maxi
me Deum ſimplicitate pollere confirment/nec quicq̃ eius naturæ
additum arbitrentur:obtinere ſe putant/ ut nullo modo quæpiā
Dei ſcientia eſſe dicatur•Plato autem negat ſcientem eſſe Deum: Plato•
Sed ſupra ſcientiam efferri opinatur•In quo philoſophoꝝ pediſ/ Platonici•
ſequā phalangem habet•Qui quaſi id ſibi per Platonem liceat/ra
tum ordinem Deorum conſtituunt• Quorum quidem ſententiā Dionyſiꝰ de di
ſatis a Diuo Dionyſio reiectam eſſe uideo•Sed acceſſit calidiſſimꝰ uiniſ nominibꝰ
Auctor Auerrois/qui Dei maxime propriam ſcientiam & uitam Auerrois i•xiii•
eſſe putat•Nobis uero certius probatur cumulate ſcientē eē Deū• Metaphyſice

Nam cum formæ anguſtie ex materie concretione oriantur/intelligi poteſt formarum genera quo magis materia uacant/eo magis ad immenſitatẽ quãdam interminatam accedere. Ex quo ſciri debet quippiam materia uacans/maxime nanciſci pernoſcendi uim ſeiunctæq; naturæ modo/noſcendi ac percipiendi oriri modum. Itaq; præclare Ariſtoteles ait ſtirpium generi ob materiæ concre-

Ariſtoteles i.ii. de anima.

tionem pernoſcendi ademptum eſſe cenſum. At cũ maxime Deus ſit ab omni materia ſeiunctus & liber: Nemini dubium eẽ poteſt/eum ſcientem debere maxime uideri. Sed intereſt noſtra ſcire/an a factore mundi Deo ſingularum rerum genera pernoſcantẽ.

An De9 cognoſcat ſingularia.

Ariſtoteles i.vii Meta.

Multi enim quaſi magnam uideantur Ariſtoteli operam dediſſe: Singularum rerum ſcientiam eſſe negant. At cum ea quæ ſcientiarum genere non continentur/a quoquã principi nullo modo poſſint: ſatis concluſum eſſe putant/nec ea quidẽ a Deo intelligi poſſe: In eiuſmodi enim controuerſia Diuo Thomæ ualde in ore eſt a

Sanctus Thomas contra gentiles de ueritate & in prima pte

Aureolus.

Deo ſingularum rerum generã pernoſci. Contra quem ex cæſia diſciplina Aureolus multa Scoteo genere cõſcripſit/ affirmans cũ flacceſcentium ratiuncularũ genera afferre/quibus ſingula a Deo percipi probare conetur: Nec ita ab eo Auerroim feriri dicit/ut cadendi neceſſitatem inducat: Tantumdemq; aculeorum affert ar-

Garro.

Grego. de Arimino.

gutus inficiator Garro. Sed præter cæteros ingenii gloria abũdãs Gregorius Ariminenſis/articulatim argumentorum genera retexit. Qui quidem multa eius deturbandi cauſa conari uideretur ſi diligentior aquinateorum uerborum æſtimator putaret. At uero ex philoſophorum genere Auerrois/maxime talum intorſit/cũ a Deo ſingularum rerum genera percipi poſſe negauit. Nã cum ea interminata eſſe opinaretur: facile ſe probare ſperauit interminata nullo ſcientiarũ genere præfiniri poſſe: In quo non uidit Deum in agnoſcendo ſecernere: Nec ſenſit ſi concedendum ſit abſurdum eẽ interminata aliquo circumſcripto ſcientiarum genere cõtineri: haud tamen concedi oportere abſurdum uideri/ab eo. interminata percipi/cuius ſapientiæ nullis ſit finibus circumſcriptus

Auerrois i.xii. Met.

Contra Auarroim.

numerus•Ex eadem quoq; Arabum diſciplina Algazellus & Aui — *Algazellus•*
cenna/nobile recentium philoſophoꝝ par/quanq̃ minime a Deo — *Auicenna•*
ſingula percipi poſſe negent: Eum tamen catholice ſingula rerũ
genera agnoſcere uolunt/non quidem quatenus per ſe ſingula exi
ſtant•In quo ſane non intelligunt ſe Deo inſcitiam internoſcendi
dare•At mihi quidem uidet᷑/cum ſingularum rerum agnitio ad
hominum expletam abſolutionem pertineat:neceſſe eſſe ut eadẽ
a Deo pernoſcantur•Neq; enim ut ait Ariſtoteles conſentaneum — *Ariſtoteles•*
uideri debet quicq̃ ab hominum genere ſciri poſſe/quod Dei no — *Idem in primo*
tionem effugiat•Itaq; dum Empedoclem uelut craſſiotiſ opimæq; — *de anima•*
ceruicis illudit:Accidere putat ut Deus inſcius omnino putetur/ — *Empedocles•*
ſi antipathiam ignorare dicatur• Etenim abſolutionum genera
quæ in inferiorum rerum generibus obſtringuntur/ ſimplicia in
Deo & iugata exiſtunt:Et quanq̃ alia ui ab hominum genere ca
tholica/& materia ſeiuncta/rurſumq; alia ui ſingula/materiaq; cõ
creta internoſcantur:fatendum tamen eſſe uolum9/ut utraq; ſub
Dei ſimplicem intelligentiam cadant• Nec multo quidem ſecus — *Vtrũ Deus co*
eum malorum genera agnoſcere dicimus•Nam quemadmodum — *gnoſcat mala•*
in muſicis claudicationem falſarum uocum exaudimus/quaten9
a muſico artificio diſſideant: Sic Deum uolumus catholice cun
cta malorum genera percipere/quatenus ab eius diſciplina diſcre
pent:Et rurſum ſpecie ſecernere/ quatenus non eodem modo ab
eo diſſideant•Quanq̃ hoc loco eſt nata diſceptatio/ an Dei ſciẽtia — *An ſcientia dei*
mutari ullo modo poſſit•Pleriq; enim qui ad ingenia capiẽda ma — *ſit mutabilis•*
litiarum euerricula iactant/quo concinnius argumentum cadat/
Deũ dicũt quæcũq; agat/ſcire omnino poſſe• At cũ plura Deum
moliri poſſe/q̃ moliatur/arbitrent᷑:Sequi uolũt plura eum ſcire q̃
ſciat•Quod ſi ita ẽ:ſatis notũ eẽ Dei ſcientiã ademptiõe & auctu
mutari poſſe• Cõtra quos Diuus Thomas rotundius rude argu — *Sctũs Thomas*
gumentum tornat•Nam Deum dicit ea etiam ſcire/ quæ moliri — *in prima parte•*
poſſit/nec ullo modo moliat᷑:Nec tamen ob eam cauſam ꝙ plura

moliri poſſit/q̄ moliatur/ſequi uult plura eum ſcire poſſe q̄ ſciat.
Nec item ob idq; ſciat quippiam futurum eſſe poſſe/ quod nullo
modo ſit:Concludi putat ut Dei ſcientia mutari ullo modo poſſit
Sed ab eo uarietaté reꝝ percipi poſſe confirmat. Nos uero quanq̄
Deum ſtatuamus uarietates/conuerſioneſq; rerum pernoſcere:eū
tamen uolumus ſine conuerſione percipere/cum ſub eius intelli-
gentiam/nec tranſitionem/nec receptionem/aut obliuionem cade
re poſſe dicamus. Ex quo quidem effici/ut quanq̄ res mutari uide
antur/in promptu tamen ſit/eius ſcientiam nullo modo in rerum
uarietate agnoſcenda mutari:Idq; eiuſmodi ſimulacro oſtendi po
teſt. Siquidem quemadmodum oculus uitreum tectorum con-
tuens ſuapte natura tranſgredientium corpora quacunq; moue-
antur ſine receptione cernit. nec ullo tamen modo eiꝰ agnitio/aut
An Deus cognoſcat alia extra ſe — natura mutatur/quanq̄ res mutari uideátur/ Ita hoc idem in Dei
ſcientia accidere poſſe arbitramur. Quare non ſine cauſa intelligē
Auerroiſtæ. — dum eſt/an idem procreator mundi Deus extra ſe cætera rerum
Auerrois. — genera percipiat. Nonnulli q̄ Auerroim tanq̄ elephantem fumā-
Themiſtius. — bulum mirantur/Deum quicq̄ extra ſe percipere poſſe negant:in
uidioſiſſimeq; themiſtio obtrectare conantur/ qui Deum cuncta
Ariſt. i. xii. met. — pernoſcere confirmet/cum intelligat ſe cauſam & initium eſſe re-
rum:Idq; etiam Ariſtotele conchilio tingunt/qui intelligentiam
menteq; diuinam uilem fieri opinetur/ſi quicq̄ extra ſe percipere
poſſe dicatur/quandoquidem cognobile intelligentiæ abſolutio-
Iacobus de appamis ordinis ſancti Auguſt. — nem eſſe uelit:Cæteraq; rerum genera/ eius collatione ſordeſcere
arbitretur. Ex noſtris autem Iacobꝰ Appa ſolers & affluens theo
logus cum Dei agnitionem ad genita præfiniri cenſeat/eum quip
piam extra ſe circumſcribendo percipere putat. Itaq; eiuſmodi
ſtructum/ & nexum argumentum affert. Nam ſi Deus inquit
negetur quicq̄ extra ſe circumſcribendo pernoſcere: erit confiteri
neceſſe ob ſcelera nullam facinoroſis hominibus/ mulctam eſ-
ſe conſtitutam/ Quod eſt Senatus conſultó reiectum: Propte-
rea q̄ hoc aſſumpto conceſſo/ dubitari non poteſt/ quin conce-

dendũ ſit aliqua Deũ in ſe/uel extra ſe ſcelerũ genera percipere•
Nam ſi aliquod criminum genus prænoſcere poſſe dicatur:a per/
tum eſſe debet/quod quæratur obtineri• Si a utẽ affirmetur in ſe
quæpiam ſceleꝝ genera pernoſcere:fatendum e rit hoc fieri nullo
modo poſſe/quandoquidem in Deo/nulla criminũ genera ineſſe
dicantur•Atqui ſequitur minime Deum flagitiorum genera per/
cipere•Igitur nec obſcelera ullam perditis hominibus pœnã eſſe
conſtitutam/quandoquidem ea illi omnino ignota eſſe dicantur:
Quæ quidem tota ratio multorum ſuorum ſodalium guſtum ex
citaret/n iſi ei quædã ineſſet/tanq̃ in melle corſiſo aſperitas• Nos
autem Deum uolumus omnia ſceleꝝ genera præſentia/anteacta/
& futura percipere/quandoquidẽ nihil extra ſe ex æternitate:ſed
in ſe omnia futurorũ genera nouiſſe dicamus•At quando in Deo
minime eſſe ſcelera cõfirmatur:plane bene concedendũ erit/nul/
lo modo flagitioſum eſſe deum•Nec tamen ob eam cauſam ſequi
uolumus/quin in ſe met aliorum ſcelera pernoſcat:Itaq; tutiſſimi
itineris celebritatem perſequemur/ſi ab opifice & genitore rerum
Deo percipi cuncta dicamus•

Contra Iacobũ

DE IDEIS•

q Vibus quidem expoſitis quæri maxime hoc loco
poteſt/an Idearum genera in Deo eſſe dicantur•
Multi enim quibus non eſt ſine aliqua diuorum
ſyngrapha credendum/in hoc quæſtionis genere/
Deum in ſe met cuncta percipere dicunt•At cum
ſe ex Idea pernoſcere negent/ſequi putant/nec item cum alia per/
cipere•Quidam ẽt quaſi hoc argumẽtationis genus Dionyſico co
lore pingere uideantur:Deum cauſarum/non Ideaꝝ ratione per/
noſcere uolũt•Quibus cũ ſatis ſit a Diuo Bonauẽtura reſpõſum:
nihil attinet ut oſtẽdatur modo/argumẽti corruptela quo ſerpat•
Nos aũt ſi Ideas rationes nominemꝰ:ſcire ẽt poterimꝰ/facile nos

Dionyſius•

S• Bonauẽtura
in primo ſentẽ/
tiarum•

in Cacozelorum genere uerſari:quãdoquidem rationum genera
a græcis logos/non Ideas nominari uideamus·Si aũt uertẽdi uer
bi uis nequa deperitura ſit/eas potius formas & ſpecies uocemus·

M·Tullius·
S· Auguſtinus

Quod idem multo ante a·M·Tullio/& Diuo Auguſtino uſurpa
tum ſcimus·Itaq; cum rectiſſime Ideæ formæ nominentur: faten
dum eſt Idearum genera in intelligentia diuina uerſari· Siquidẽ
in omni rerum genere/quæ nullo modo caſu gignũtur/ neceſſitas
fateri cogit/formam finem eſſe ortus· Nec enim agẽs ob formam
moliretur:niſi quatenus in eo formæ ſimilitudo exiſteret:Idq; bi
pertito ſecernit·Nam in quodam agentium genere forma ex na
tura rerum efficiendarum genera præcurrit/ut in iis quæ natura
moliũtur:Quemadmodum hominem ab homine gigni uidemꝰ·
In quodam uero genere ex intelligentia forma antegreditur/ut in
iis quæ intelligentia moliuntur/quemadmodum ædis ſimulacrũ
in architecti opificiſq; mente inſidet: Quod quidem ædis Idea ri
te dici poteſt:Quandoquidem architectus ædem ad excogitatam
ſpeciem referre conetur·Cum autem conſtet nullo modo caſu/ſed
a Deo per intelligentiam agentem conſtitutum eſſe mũdum:per
facile intelligi poteſt/in intelligentia diuina eſſe formam/ad cuiꝰ
ſimulacrum mundi machinam conſtruxerit·Sed quærendum ui

Opinio
Platonis·

detur/an plura Idearum genera dicantur· Plato enim qui primꝰ
eſt hoc nouo nomine Idearum genera commentus/in quocunq;
genere multa participatu/& unum natura/Multaq; materia con
creta/ & unum ſeiugatum eſſe uoluit·Itaq; ſeiugata ſenſilium
rerum naturas eſſe opinabatur: Ac quatenus eiuſmodi ſenſili
um rerum naturæ ſe uiciſſim conglutinarent/ordinemq; cer
tum nanciſcerentur:Ideas uiciſſim inter ſe ordine ſtructas eſſe
cenſebat· In quo quidem non agnouit minus ſe cernere/ q̃ qui
de ſuo lumine uident/ut qui funalia præferunt/minus uident
q̃ qui ſequuntur· Nam primum Ideas ſtatuit ſenſilium na
turas eſſe rerum: Cumq; inter ſe natura differre arbitraretur:
Eas Deos eſſe uoluit/multitudinemq; Deorum afferens unum

ſummum cõſtituit• Nos uero negamus hæc Idearum genera ſen-
ſilium rerum eſſe naturas/cum neceſſe eſſe uideamus quatenus
ueritas efflagitet/ſtatuere rerum naturam ab eorum genere ſeiu-
gari/quorum naturæ exiſtunt: Quod eſt ut præclare ait Ariſtote-
les/bonum quippiam inducere/boni natura uacans• Quod quale
ſit a quouis intelligi puſione poteſt• Nec tamen ob eam cauſam in
Deo negamus plura Idearum genera uerſari: Sed plura genera/
ut ab eo percepta eſſe uolumus•

Côtra Platonẽ•

Ariſ•i•vii•Mẽt•

DE PROVIDENTIA DEI•

u Erum noſtri negotii eſt prouidentiã hoc loco per-
quirere/propterea quod prouidentiam in Deo eſſe
uolumus: Quandoquidem neceſſe ſit/ut ratio or-
dinis in ultimum menti diuinæ inſit/ratioq; ſtatu
endarum rerum in ultimum prouidentia dicatur:
ob eamq; cauſam iure de Democriti & Epycuri manibus eſt ex-
tortus mucro: Qui dum mundum corporum concurſione fortui-
tã effectum eſſe cenſebant/prouidentiam rerum excluſerunt• Ni-
hiloq; benignius audiendi ſunt/quibus ea tantum/quæ nullo mo
do extabeſcunt/prouidentiæ ſubiecta eſſe placet/cum ſatis perſpi
cuum ſit/cuncta perinde diuinæ menſioni/ut artificioſa rato artis
ordini ſubeſſe: Ex quo quidem libet multorum philoſophorum
inſaniam accuſare/qui ut a cæterorum inuẽtis diſcreparẽt/pugnã
tia & incredibilia multa induxerunt/quaſi laus eſſet gignentis in
genii tranſilire præſcripta/ẽt ſi deprauata genuiſſent• Quod ego
non tam faſtidio q̃ ignorationæ accidiſſe puto/ut qui præclare
hominem nudum pingere nequeunt/lenocinio amictꝰ artis igno
rationẽ obtẽdũt• Qui•n•cuiq̃ ſano in mẽtem uenire poteſt/ut rerũ
uniuerſarũ prouidentiã excludat/aut mundũ Dei procuratiõe ad-
miniſtrari neget? At multi tñ fuerũt/qui cũcta/nulla mẽte diuina/
nulla ratiõe gubernari opinati ſunt/ſed omnia caſu fieri uolebãt

Democritus•
Epycurus•

Plato.

Quod ſi hi in philoſchorum genere inuenti ſunt/ Num mirabilẽ uideri debet/quaſdam prægnantes fœminas reperiri/quæ carbo-num cementorumq; eſu delectentur? Itaq; multi ut argutius ſape re uideantur/nullo modo prouidentiam diuinã negauerunt/ ſed eam miniſtris uti uoluerunt/affirmantes eam regis q̃ ſimillimam uideri/ qui adminiſtrandarum rerum ſuarum munia diſpertiat/ ob eamq; cauſam Plato tripartito prouidentiam diſtribuit/ nam unã auctoris rerum Dei eẽ dixit: quæ ſpirituum in primis naturæ re rumq; uniuerſitati cõſuleret/alterã aiebat eẽ eã/quæ ſingulis reb9 quæ extabeſceret̃ & gignerent̃ prouideret/quã his cœlitib9 tribu endam ſtatuit/ qui circum cœlum mẽtes cœleſtia corpora im-pelleret̃: Tertiam uero putauit/quæ rerum humanarum procura tionem ſuſciperet/ eamq; Dæmonũ generi aſcripſit/quos inter ho mines & cœlites interiectos eſſe cẽſuit/quã quidẽ ſententiã multi tanq̃ ſtatuam admirando prætereunt/nos autem cuncta uolum9 prouidentia ſine miniſtris gubernari/ſed tamen quædam iterme-dia eſſe dicimus/quibus non carentia uirtutis/ſed affluentia pro bitatis inferiora regat: Quare ſi quicq̃ cuiq̃ bene fortunateq; euen turum ſit/ei Deum/cœlites/& cœlum/ſuffragari oportere dicim9 Nam ſæpe alicui præter propoſitum bene euenire ſcimus/ut ſi quis arando auri urnam excutiat/quam nullo prorſus modo erat illi in animo perquirere/etenim ſæpe accidere ſolet/ quempiã mo lientem præter propoſitum: moliri/non tamen præter heri propo ſitum moliri/cui ſit iure ſubiectus: quemadmodum ſi .M. Tulli9 .T. Tironi aliquo proficiſci iubeat/quo eo imprudente Alexionẽ præmiſerat/intelligi debet Tironis propoſitum præter Alexionis nõ præter .M. Tullii propoſitũ uideri/ Eodẽq; modo q̃q̃ homini quippiã fortuitu & caſu accidat/id tamen quippiã ſtatutũ dicit̃/ Nam cum homines corporis natura cœlo/intelligentia/cœlitib9/ uolũtate parẽti rerum Deo ſubiecti ſint/aliqd p̃ter propoſitũ homini accidere poſſe dicimus/quod tñ rato cœli ordine/uel cœlũ uel Dei cõſtitutiõe cadat/eodemq; modo de ſelectione & fato diſputatur.

Taq; permagni refert an parẽs ille Deus homines præſignationẽ ſeligat:In quo quidem intelligendũ eſt/Cuncta prouidentiæ diuinæ eſſe ſubiecta/prouidentiæq; intereſſe res in ultimum ſtatuere/ At finis ad quem genita a/Deo ſtatuuntur/Duplex omnino dicitur/unus qui ſupra genitaꝝ reꝝ progredientem naturã conſtituitur:Qui quidem cum æternitas nominetur/in fabricatore rerum Deo contuendo conſiſtit•Alter uero eſt ad naturam progredientem aptus/quem genita conſequi poſſunt ſuapte ui & naturæ ſuæ modo•At ad eum finem/ad quem quippiã ſuapte ui peruenire nullo modo poteſt/neceſſe eſt ut ea perinde ab altero/ut tela/a iaculante transferantur•Ex quo quidem iure natura rationis compos/quæ immortalitatis eſt capax/ad æternitatẽ tanq̃ a Deo ſublata ſubuolat•Ob eamq; cauſam affirmatur præſignationem certiſſimos effect9 conſequi/cum tamen nulla neceſſitatẽ afferat• Nam q̃q̃ præſignatio pars prouidentiæ nominetur/ Haud tamen cuncta/quæ prouidẽtiæ ſubſunt/neceſſaria dici ullo modo debent At quædam fortuitu cadunt proximarum cauſarum modo/quæ ſunt ad id/a prouidentia conſtitute/cum tamen ratus prouidẽtiæ ordo nullo modo fallat•Eodemq; modo dicimus ratum perſignationis ordinem eſſe certum/nec tamen hominis mẽtem libera poteſtate orbari: Sed illud forſitã perquirendum eſt/Num cert9 ſelectorum numerus dicatur•Aureolus enim quaſi auri ſtipe diſſerendi fundamenta inchoarit:Ei dicit/qui conſeruare uniuerſos felicitatiſq; compotes fieri uelit/haud quaq̃ eſſe conſentaneum/ut ſelectorum numerum circumſcribat/cum magis ſua referat uniuerſos ſine exceptione conſeruari uelle:At cum id Deum maxime decere putet/facile intelligi debere dicit/ab eo ſelectorum numerum nullo modo circunſcribi:Idq; etiam arctius aſtringit/Nam ſi Deus inquit/ſelectoꝝ numeꝝ circumſcriberet/ Neceſſario quoſdam Aureolus•

ſeligeret quoſdam reiceret ad necem/At cum periniquum ſit ſate
ri quoſdam/a Deo ad mortem præſignando detrudi/periniquum
etiam uideri debet/uoluntario motu ab eo circumſcribi numerũ/
& quoſdam cooptari/& quoſdam explodi/Cum magis ad uerita-
tis ſimilitudinem accedat/ab eo uniuerſos ad uitã deſignari: Atq;
etiam multi certam numeri ſummam non deducunt/ Vt ſi dicat
certum eſſe/centum aut mille hominum/non Fabium aut Curti-
um conſeruatum iri:Quod quidem nulli ſane theologorum placet:
Ex quo erit confiteri neceſſe/Auctori Deo præſignatorum nume-
rum eſſe certum/ſed intelligendum eſt Deo non modo cognitione
qua/ſcilicet perinde præſignatos/Vt arenarum numerum interno
ſcat/Sed etiam ſelectione certum eſſe numerum• Quare ut Archi
tector præfinitum modulum in ædificandi deſcriptione metitur/
præfinitaq; membrorum genera deſcribit/nec circumſcriptum la
pidum numerum ſecernit/Sed tantum arripit/quantum ſit ad cu
mulandam parietum menſionem ſatis/ſic Deum uolumus in rerum
uniuerſitate metiri:Etenim auctor ille rerum Deus mundum effi
cere uolens ſtatuit qua menſione quo numero rerum uniuerſitas
contineretur/ut ſcilicet quot eſſent aſtrorum/ ſpherarum/ uel pri-
mordiorum genera futura•At tabeſcibilium indiuiduorum gene-
ra/Haud quanq̃ in primis ſed tanq̃ minoris gentium in uniuerſi
tate conſtituit•Itaq; q̃q̃ horum generum numerum ei notum eſſe
affirmamus/haud tamen pecudum/formicarum aut culicum nu
merum ante conſtitutum eſſe dicimus/ſed tantum eiuſmodi gene
ris ab eo fuiſſe eductum/quantum eſſet ad ſpeciem conſeruandã
ſatis•At cum in omni creatarum rerum genere natura rationis com-
pos/in primiſq; ea quæ ſit felicitatis capax ad uniuerſitatis probi-
tatem ſtatuatur/conſentaneum uideri debet generatori Deo præ
ſignatorum notum eſſe numerũ/ſed interim cauſa indagandi da-
tur•Num molitoris Dei uoluntate quidam improbentur/et quo-
Aureolus• rundam ſelectus habeatur•In eiuſmodi enim queſtione Aureolus

•D•Thomæ gloriæ ambitioſius obtrectans/hoc modo concludit/ omnis qui uolũtario motu in alterum animaduertit/Eumq; in tabifica ſcelerum genera incurrere ſinit/quo puniendi aut plectendi occaſionem nanciſcatur/ſæuus omnino & inmanis uideri debet/cum tormentis & pœna paſcatur: At ſi Deus uoluntario motu quoſdam improbare diceretur/neceſſe eſſet etiam fateri eum ſæuiendi uoluptate delectari/ac crudelem immanẽq; uideri/ quo nihil dici poteſt in tota Dei natura abſurdius• Atq; etiam inquit q̄q̄ ſine iniuria figulus ex eadem creta/quædam eſcaria uaſa quædam latrinaria tornet/& uitriarius Cyathum & matulam ſine iniuria conflet/haud tamen idem his accidere poteſt/qui honorum & malorum honorum & contumeliç genera ſecernunt•Nec enim homines ſine iniuria debita abſolutione fraudantur/ aut in tetro ſempiternoq; erumnarum angore uerſantur•Igitur nec Deus uoluntate ex eodem genere quoſdam ſeligere/ quoſdam improbare dicitur/contra quem agmine compoſito cohors aquinatea concurrit•Nos uero ſi dicamus/a Deo quoſdam uoluntario motu improbari/minime tamen eum uolumus delectari pœnis/aut tormẽtorum uoluptate paſci/ſed id ex iuſtitiæ menſiõe naſci affirmam9 in qua culpa ad pœnam ſtatuitur•

•S•Thomæ•

Thomiſtæ•

DE POTENTIA DEI•

a Tq; huic queſtione finitima eſt de Dei potẽtia diſceptatio:Sunt enim multi qui eam interminatã eſſe negent/in eaq; ſententia probanda/dum ſtruẽ argumentorum cumulant/& modo laxius Ariſtotelem q̄ aurum dilatant/modo tanq̄ in uiſco inhæſerit explicant/in id genus ludicri deducunt/ quod pueri foris & intus uocant•Nos uero cum ex rerum ortu/ quandoquidẽ nulla

circumſcripta uis/quippiam ex nihilo gignat/ Tũ ex motus æter
nitate interminatam Dei potentiam indagamus· Eodem accedit
ꝙ hominum intelligentia ab omni materiæ concretione ſeiuncta
in infinitum/in immenſumq; progreditur: Quod ex eo ſcire licet/
ꝙ omni circumſcripte magnitudini intelligentiæ capacitas ali/
quid maius addicere cogitando poteſt/nullamq; ultimi oram me
titur· Etenim fruſtra intelligentiæ acies in immenſum ferri uide/
retur/ni quippiam interminatum exiſteret/quod intelligi cogita/
tione poſſet/Ex quo notum eſſe debet aliquid immenſum quod
intelligi poſſit exiſtere/Quod Deum eẽ fateri cogamur· Ergo per
ſpicuum etiam eſſe poteſt/Deum immenſum/interminatamq; eiꝰ
potentiam exiſtere· Atq; etiam nullo modo effectus cauſæ ſuæ fi/
nibus exit· At cum intelligentia/a parente Deo dimanet/quæ eſt
cunctarum rerum cauſa generatrix & princeps: Igitur nihil intel
ligentia Deo maius cogitando percipit/Quod ſi terminate ma/
gnitudini aliquid ſemper ingentius addere meditando poteſt/fa/
cile eſt etiam intelligi/nec Deum terminatum/nec uim eius eſſe
circumſcriptam/Itaq; cum perſpicuum ſit minime uim eius ad
quempiam effectum perfiniri/Sed puritate naturæ cuncta moli/
ri poſſe/Dubitationem non habet/quin omnipotens ſit dicendus
Deus: Etenim uis ſeminis humani nunq̃ lupum aut pirum gigne
re ullo modo poteſt· Nec item uis corporea/gignendorum cœlitũ
facultatem nanciſcitur/Eodemq; modo nec ſutor terebram/ nec fi
gulus ſerram conficere poteſt· At fabricatori Deo nullius eiuſmo
di conficiendi generis facultas adimitur/Nec diſſimilitudine aut
præſtantia/nec ademptione materiæ· Quandoquidem nullam in
moliendo materiam efflagitet/cum nullo antecedente moliatur·
Itaq; q̃q̃ omnes fateantur omnipotentem eſſe Deum/Multis ta/
men ſolet difficilis uideri eius rei explicande ratio: Siquidem· D·
Thomæ perſpicua ſinceritas eſt liberrime omnipotentem eſſe De
·S·Thomas· um/At pleriq; cum ſetinum & falernum habeant/malunt haurire

de fece/& cum probabiliora dicantur/incredibiliora iñdagare uo
lunt:Ex quo magna auctoritate Theologus Aureolus/ quacunq;
ſummam.D.Thomæ cutem ledere conatur/affirmans poſſe Deũ
ex nihilo quippiam moliri/cinefactaq; hominum corpora ex læti
tenebris ad intuendàm lucem reuocare/præditiſq; gloria corpori
bus tabeſcibilem adimere luem/ ac multa generis eiuſdem moli
ri poſſe confirmat:At cum hæc ab hominum genere ſine repugna
tione percipi poſſe neget/ob eam cauſam id inanius dici arbitrat̃:
Nec fas eſſe cẽſet:negare/quædam a/Deo confici nequire/ Propte
rea ꝙ homines ea fieri nullo modo poſſe opinentur. Ex quo eſt il
la aquinatum contradicentium nata ratio/qua ita eius argumen
ta retorquent/ut oſtendant ab his Deo contumeliæ nebulam of
fundi:Nihilq; ineptius eſſe putant q̃ tam nobilem & probatum
Theologum ad omnes argumentorum anguſtias ad omneſq; uer
borum angulos reuocare/Inducereq; eum ſæpe a/ſe diſſentientem
ſæpe diſcrepantem/cum a/ſe diſſideat nemo in Theologia minus
Sed in hac diſceptatione nonnulli opinantur/multa facere nequi
re Deum:Nam nec eum eſſe corpus/nec mutari/nec augeri/ nec
decreſcere quidem ullo modo poſſe dicunt/nec item eum laſſititu
dinem aut ſenectutem ſentire poſſe/nec obliuiſci/nec pati/nec rur
ſum nanciſci in anteacta uim/Eodemq; modo nequire eſſe niſi p
bum/nec aliqua malorum genera uelle/nec delinquere quidẽ poſ
ſe.Ex quo multi quaſi tortuoſior uulpis aditus pateret/Deum di
xerunt præſtantiora q̃ moliatur moliri nequire. Nam nec recen
tatorem Chriſtum/nec Deam matrem preſtantiores eſſe poſſe af
firmarunt.Nobis uere placet quocunq; genito/ quod circumſcri
ptum ſit/aliquid fieri poſſe præſtantius.At eo/quod nec genitum
nec terminatum ſit/ſatis eſt argumenti nihil fieri poſſe abſoluti9.
Sed cum duplex ſit rerum genitarum probitas/ una quæ per ſe/
Altera quæ collatione expenditur/nemini dubium eſſe debet/ſi
quippiam perſe ponderetur/ quin fatendum ſit/ aliquid eo fieri

Aureolus:

Thomiſtæ.

Quæ nõ uidea
tur poſſe facere
Deus.

poſſe præſtantius. Si autem ad autorem Deum quippiam colla
tione referatur/quin concedendum ſit id ab immenſo/cui confer
tur interminatam magnitudinem nanciſci. Atq; etiam ordo earũ
rerum quæ Deo aſcribũtur/quadripertito deſcribitur. Nam quæ
dam nec libere quidem eius poteſtati conceduntur/ ut ſi dicatur
efficere nequire Deum/ut pugnantia ſimul in eodem ueri curricu
lo uerſentur. Quedam etiam ab eius probitate diſſident: Quæ mi
nime eum moliri poſſe negamus: quædam quæ inter ſe nullo mo
do pugnant/Sed diſſidere ſpectatu apparent. In quo genere libe
re conficiundi poteſtas non adimitur.

DE VOLVNTATE DEI.

d Einceps eſt de Dei uoluntate dícendum: Hoc autẽ loco ſciri debet/In quocunq; intelligentiæ compote ineſſe uoluntatem: Quemadmodum in quocũq; ſenſu prædito animalis appetitio ineſt: Atq; illud quoq; intelligendum eſt/Dei uoluntatem cauſam
eſſe rerum/eumq; uoluntate non naturæ neceſſitate agere/ Vt in
ſcite quidam Compitalitii philoſophi putarunt: Cumq; is cauſa
catholica rerum uniuerſarũ ſit/intelligi debet fieri non poſſe/quin
ſemper eius uoluntas expleatur: ob eamq; cauſam notum eſt eam
mutari nullo modo poſſe: Quo fit ut nec dolor nec triſtitia in Dei
naturam cadat: Cum nullis perturbationibus quos Græci παθη
uocant/quatiatur Deus: Ex quo eorum ſtolidiſſima leuitas explo
ditur/qui mœrentes & lamentantes Deos induxerunt: traduxe
runtq; eos ad humanæ naturæ mœrentis luctum: Quo nihil eſſe
poteſt a Dei natura diſiunctius: quandoquidem omnis turbida
affectio corporeæ mutationis modo fiat: Quod minime in Dei na
turam cadit/qui aſomatos eſſe dicatur: Etenim licet ſtatum uide

In Deo non eſt triſtitia nec dolor.

re mœrentium/aut eorum qui dolore conficiantur:Quorum taci ta ora palleſcunt:flaccida membra/trahuntur/langueſcunt oculi/ lingua ſingultit:Et q̃q̃ in eum uoluntas cadat/ab eo tamen appeti tionis ægritudo depellitur/cum appetitio in rerum futurarum cu piditate uerſetur:Et Deus in ſemet omnia bonorum genera conti neat:Quod ſi ſua non refert appetitio/ nec ſpes quidem referre poteſt :Quandoquidem ſpes non dum bonum obtineat/ſed fu turi expectatione lætetur/quod longiſſime a/Dei abſolutione ab/ eſt/quæ nullum auctum extrinſecus ſuſcipere poteſt:Atq; ut ſpes futurum bonum/ita metus impendens malum contuetur:Sed in quem nec cadit ſpes/nec metus in eundem cadit• Qui enim time re poteſt/qui nihil habet impendens/quod timendum ſit?Eodéq; modo pœnitentia & inuidia uacat/Quarum altera eſt commuta/ tio uoluntatis/Altera alieno bono angitur/ alienumq; malum ſu/ um opinatur:Et quoniam ira eſt appetitio alieni mali cum libidi/ ne ulciſcendi/minime ſuaptæ ſpeciei modo in Dei naturam cadit Ex quo fas eſt ſcire eum quoq; odio uacare:Nam cum nulla ſit ei9 uolũtatis procliuitas ad malũ/ perabſurdum eſt opinari/quippiã odioſum eſſe Deo:Si quidem cum omnia ab eo tanq̃/ ab auctore dimanent/ſi quippiam illi odioſum eſſe diceretur/neceſſe eſſet cõ/ fiteri/cum id haud eſſe uelle/Quo nihil dici poteſt in omni theo/ logia indocti9:At nos interdum methaphoricos quædã illi odio ſa eſſe dicim9:Nam illi & malorum genera eſſe odioſa & aliquod ingentius boni genus uelle affirmamus:Quod haud fieri ſine mi noris boni ademptione poteſt:Quéadmodum quatenus iuſtitiæ tuendæ bonum uelle affirmatur/Quod fieri ſine animaduerſione nequit:Quomodo enim generis humãi ſocietas iuriſq; deſcriptio ſeruaretur/niſi tot fures/tot graſſatores/tot homicidæ/ tot depecu latores/tot hoſtes publici plecterentur? Num cenſemus eſt ſer/ uari hominum incolumitatem poſſe/ſit tot flagitiorum/ uexatio/ num/cædium/direptionum/rapinarum impunita ſcelera ferant?

In Deo non eſt Appetitus•

In Deo non eſt ſpes•

In Deo non eſt timor•

In Deo non eſt penitentia neq; inuidia•

In Deo non eſt ira•

In Deo non eſt odium•

Gaudium• Delectatio•

In Deo ē amor•

Fortitudo ma-gnanimitas nō ſunt in Deo• Paſſiones non ſunt in Deo•

Atq; etiam Gaudium & Dilectatio/quaten9 pathetice ſint/a/Dei
natura abſunt/non ſuaptæ ſpeciei modo ab eo repugnāt :ſiquidē
Gaudium eſt placida quædam uoluntatis quies: Delectatio au-
tem quædam muneris abſolutio/quæ ut ait Ariſtoteles mun9 ut
adoloſcentia pulchritudinem abſoluit:At cum Deus abſolutiſſi-
mum munus intelligendo nanciſcatur/in promptu eſt iucundiſſi
ma cum delectatione intelligēdo perfrui:Proprium eſt enim Dei
in ſemet gaudēdo delectari:Ex quo intelligi debet amorē in Dei
naturam cadere/Quod cum ita ſit/fateri neceſſe eſt etiam/ut cun-
cta quæ extant amare dicatur:Sed perſpicuum tamen uideri po-
teſt/plus ab eo præſtantiora amari:Nam cum Deus cauſa ſit præ
ſtantiæ rerum/nullo modo in rerum genere quicq̄ alterum altero
præſtantius diceretur/ni quædam pluris in amore faceret:Nec ta
men ob id fortitudinem/temperantiam & id genus in eo eſſe dici
mus:Nam cum/a/Deo omnis turbida affectio abſit/ ſatis eſt argu
menti/ab eo etiam hec uirtutum genera abeſſe/cum in ſenſili ani-
mi parte uerſentur:In qua ut ait Ariſtoteles πάθη eſſe dicantur•
Quanq̄ interdum methaphoricos effectuum ſimilitudine hec ge
nera in Deo uerſari affirmamus:Sed cum quædā ſint/quæ appe-
titionis procliuitate in aliquod corporeum bonum rapiuntur:
Quod ſenſuum uoluptate cietur/quales epulares/& ueneriæ uolu
ptates nominantur/ quibus tanq̄ antidota/ Sobrietas/ Caſtitas &
Temperantia adhibentur/facillime tanq̄ corporeæ/a Dei natura
depelluntur/cum nec Methaphoricos quidem Deo congruūnt/&
pathetice ſuapte natura dicanturEx quo iure eſt data eorum illu
dendi cauſa/qui ientantes & potantes flagitioſaq; libidine arden
tes induxerunt Deos•

h Actenus de Dei natura conſcripſimus/ Núc ſequi
tur ut ea diuina genera perſequamur: Quibus De
um unum & trinum eſſe oſtenditur/ de qua quidē
re/ magna hominum certatione pugnatur: Nam
litteratores multi /qui tanq̃ tubera ſine radice ui/
uunt: id ob eam cauſam negant/ propterea quod minime eſſe poſ
ſe arbitrentur Nonnulli uero dum habent ratum/ quod proba/
rint/& falſum quod opinatione ſuſpicantur/fœdiſſime in Dei na
tura labuntur. Quibuſdam etiam/ qui ne ignem quidem calere
putant/niſi eum manu contrectarint/nihil credendum eſſe placet
quod ſupra progredientem naturam uideatur: Multorum quoq;
ſtudia tardantur/q; id credere nolint/quod minus ſub eorum co/
gnitionem cadat: Quæ quidem errorum prauitas ex ingeniorum
imbecillitate defluxit. Siquidem cum ſenſuum anguſtiæ ex qui/
bus hominum agnitio eruitur/ in externorum ſenſilium genere
uerſentur/ſatis notum eſſe debet/his tanq̃ compedibus intelligen
tie curſum retardari/diuinaq; capeſcere nequire/At mihi quidem
nullo modo conſentaneum uideri ſolet/ quoniam multa interdū
incredibilia uideantur ea/fieri poſſe negare: Nam eodem modo
nec credēdum eſſet/aut ab Electro paleam/aut ferrum/a Magne/
te trahi: Cum illi lapideo rigori nulla ineſſe appareat rapiendi
uis/nec ferrum ductile ſuapte natura uideatur: Nec item cenſen/
dum eſſet/ab Iaſpide defluentem ſiſti ſanguinē: Quæ enim eſſe
poteſt lapidi cum ſanguine cognatio? Atq; etiam quis credere de
beret/a/Struthocamelo concoqui & molliri ferrum/a/Leone cōco
qui nequire? Cum multo ſit leonis q̃ Struthocameli natura ferui
dior? Nihiloq; facilius extimandum eſſet/Cyathum cinere fartū/

Opiniones falſe de trinitate.

tantundem aquæ refertum q̄ exhauſtum capere? Eodemq; mo/do nec putandum ab Echenæide piſciculo uolantia nauigia ſiſti: Quæ enim uis tantillo piſciculo ineſſe poteſt contra tantum im/pellentium remigum conatum/contra tam uarios ruentium uen/torum impetus/ contra tantas procellas æſtuantis maris? quis pu/taret quæ nec Anchorarum iactu:nec funium aut cathenarum ne/xu continentur/unius piſciculi ad hæſu contineri? Quod ſi hæc fieri uidemus naturæ progredientis uia:quorum nulla afferri ra/tio poteſt/Num exiſtimandum eſt nobis/quædam incredibiliora in Dei natura exiſtere/ quæ nullo modo ſub hominis notionem cadant? Neq; enim ego fas eſſe puto/cum tam uarie inter ſe uo/luntates/tanq̄ diſſidentes intelligendi diſſimilitudines ſint/ quod cuiq̄ tanq̄ ratum inhæſerit/id ab eo debere pugnaciſſime defendi: Etenim id quod ſæpe facile in alterius ſenſum irrepit/ ab altero percipi nullo modo poteſt:An cenſendum eſt ſolis aut lunæ natu/ram perinde in Opilionis/ut in eruditi intelligētiam influere? & rurſum eandem æque erudito ac philoſopho liquere? Num igitur/ quoniam multa interdum a/ philoſopho dicantur quæ alterius intelligentiam fugiant/dicendum erit/ea credi non debere? Ac rur/ſum ſi qua interdum inducat/quæ ſupra naturæ complexum ui/deantur/ob eam cauſam neganda putabimus/propterea q̄ ratio/ne indagari nequeant? An non uſu cernimus intelligentiam in ueri iudicio pernoſcendo/caligine offundi? An non uidemus mul/ta in lapidum/aquarum uel herbarum genere ignorari? At qui haud tamen ſequi dicimus/ſi ea minus ſub aciem intelligentiæ cadant/ quin ea eſſe dici debeant/cum nec ſequi uideatur/ſi multa abdita naturæ minus percipi ab hominum genere poſſint/quin eſſe dicā/tur. Ex quo intelligi poteſt per abſurdum uideri/id falſum eē affir/mare/quod quæri minus ratione poſſit/ An putandum eſt multa non e natura/ſi rationis tantum complexu perquireretur De?

quis non uidet quoſdam ita craſſione ingenio & habitu naturæ hebetes/ut nullius ſubtilioris diſputatiõis compotes fieri poſſint? quoſdam deſidia ingenii: naturæq; ſocordia teſtudinibus eſſe tardiores/qui cum noctu in uitam tanq̃ in urbem ueniant noctuq; diſcedant/nihil aliud inde referunt q̃ adumbratum ſimulachrum urbis: Quid dicam de his qui uitæ procuratiõe occupantur? Quorum alii in artifitiorum/alii in bellorum genere/ alii in Re.Pu. uerſantur: Iam quantum opere in alea/ in conuiuiis/ in erudito luxu conſumitur? Quantum ſtudii eorum ambitio conterit: qui ad fortunæ altitudinem obrepere uolũt/cum tamen ut puſiones nihilo celſiores fiant/ etiam ſi in Hadrianæ molis faſtigio locentur: Quos quidem omnes fatendum eſt a/Dei agnitiõe auocari: Cum ab his nullum tempus ad eius perquirendam naturam ſeponatur/& cum cæterarum rerum auari ſint/in temporis iactura prodigi reperiuntur. Num igitur quoniam hii ſe in tenebrarũ gurguſtium coniecerũt/ Oculoſq; ſibi eruerunt/credere nullo modo debent? Et cum minus ipſi ſtadia accliuiora currant/ opinari cæteros currere nequire? Atq; etiam non ne perſpicuum eſt/ Quãtum temporis in Gramaticorum enarratione/ Qantum in ſyllogiſmis & lemmatibus dialecticorum/ Quantum in Mathematicorum puluere/Quantum in phiſiologia conſumitur? non ne notum eſt ſine harum doctrinarum comitatu ad methaphyſicem perueniri nullo modo poſſe: Quæ extima eſt diuinæ naturæ indagatrix? At quis tamen his doctrinarum præſidiis ſe ebrepere poſſe in Dei agnitionem ſperat. Quotus enim quiſq; eſt qui non fateatur multa in his non dum ſibi eſſe explorata/ multa etiam ſibi opinanda reſtare? Quis ignorat in omni doctrinarum explicatione/multa ſæpe falſa tanq̃ in malis Punicis rancidiora grana miſceri/& aliquem in hiis ſemper relinqui dubitandi nodum? Plato.
Aut quis non uidet id quod Platoni placet/uehemẽter Ariſtoteli Ariſtoteles.

Stoyci• Perypathetici•

diſplicere? & quod a Stoycis probetur/a/ Perypatheticorum fa-
milia refelli? & quod ab altero connectatur/ ab alio euolutum
retexi? Adde etiam ſi placet q̄ nōnulli omnia philoſophorum do-
gmata exagitant/q̄ ex hiis multi nihil certi eſſe affirmant/q̄q; eti-
am ſæpe falſum aliquo uendibili ſophiſtarum latibulo occulit?
Ex quo ſciri maxime poteſt homines in magna rerum obſcurita-
te uerſari:ac ea quæ rationum adiumentis indagari nequeunt/in-
ſtructu libatuq; diuino oportere credi:Etenim hominum abſolu-
tio in Dei natura agnoſcenda uerſatur:Si quidem fruſtra intelli-
gi liceret natum eſſe hominem/niſi eſſet illi propriuſ attingendus
limes:ob eamq; cauſam patefactū eſt illi Dei liberalitate iter/quo
ad eius notionem ſine prolaxione contenderet• Itaq; in eiuſmodi

Opinio Arrii
De preſſione•
Opinio ſabellii

quæſtione quærendum eſt primum•Num in diuina natura pro-
greſſio eſſe uideatur•Arrhius enim hereticorum fax perinde eſt
iſtiuſmodi progreſſionem menſus/ ut effectuum genera/a/ cauſa
dimanant:A/quo Sabellii adiuꝰ eſt error/qui æque eam progreſ-
ſionem expendit/ac cauſa progredi in effectū dicitur/quatenus ſci-
licet aut eū impellit/aut in eo ſimilitudinem ſuā inſculpit• Quo-
rum neuter progreſſionem in Dei natura ſtatuit• Siquidem nul-
lo modo eiuſmodi progreſſionem definimus/ quatenus in rerum
corporearum natura uerſatur/Sed dimanatione quæ intelligi po-
teſt metimur/ut uerbum a/loquente/quod intelligi poteſt/in eoq;
inſidet: Ex quo ſciri debet uerbi progreſſum/ generationem in

Filius uerbum dicitur•
•S•Thomas•
Scotus•
An ſpiritus.S• pcedat ut amor

Dei natura uocari/uerbumq; dimanans nominari filium: Qua-
re non ſine cauſa magno certamine diſceptari ſolet/an ſpiritus ut
amor & uoluntas dimanet• Diuus enim Thomas maturus &
ſanus Theologus perſonam aliquam quam Græci πρόσωπον
uocant amoris modo in Dei natura progredi arbitratur• At
acerrimus bellator Scotus/ qui uelut ferrum uſu ſplendeſcit/
Spiritum tanq̄ amoris actum dimanare cenſet: Affirmans in
his/ quæ in rerum diuinarum notione uerſantur/ Diuorum

Opinio Herrici gãdenſis

cœtum ſequendum eſſe ducẽ:qui in omni methodice Chriſtiana ſpiritum amorem nominent. Herricus autem qui peruenire ad triumuiratum cupit/ex his rebus affirmat/quæ uſu experimur/nos debere ad naturæ diuiuæ notionem permeare: Quandoquidem in nobis tergemine diuinitatis ſimulachrum inſidere dicatur:At cum aiat nos duplex amoris experiri genus/quorum unus blandiſſimus ex rei obiecte inuitamento oriatur/ Alter igneus & exardeſcens ſit/quo uoluntas ad rem obiectam impellať: utrũq; analogica collatione in Deo eſſe opinatur. Nos uero cum dicamus quippiam ὄυσιωδῶς/ amoris diuinitatiſq; actu in diuinitate progredi/facile ſequi uolumus/proſopon aliquam eſſe/ amoris & uoluntatis progreſſione mana ntem: Sed cum perſpicuum ſit/nullam q̃ ſpiritus proſopon uideri/in promptu eſſe dicimus/ſpiritum amoris uolũtatiſq; progreſſu dimanare. Sed cauſa Scoto exoritur/cur nolit/a parente & filio ſpiritum natura educi: Cui ita eſt Gregorius Ariminenſis aſſenſus/ Vt nec eum libere dimanare opinetur:At uero cum affirmamus filium intelligentiæ modo ut uerbum/ac ſpiritum uoluntatis modo/ut amorem progredi/ neceſſe erit confiteri nobis/amorem/a uerbo dimanare: Idq; maxime rerum ordine probatur. Si quidem nunq̃ cernere licet/ ab uno plura ſine ordine progredi/niſi in eorum genere/quæ inter ſe materia differant/ut figulus ollas materia inter ſe diſtinctas tornat/ quæ inter ſe nullum certum ordinem nanciſcuntur: At in his generibus/ in quibus nulla eſt materiæ diſtincta deſcriptio/ ſemper ordinem reperiri dicimus/Quod ſi ab una parentis perſona πρόσωπα duas dimare affirmabimus fatendum erit etiam/a/nobis/in his ordinem quempiam uerſari:At cũ nullũ his præter naturæ ordinẽ aſcribi poſſe uideamꝰ/quo unꝰ ab altero exiſtit/fieri nõ poſſe ſcimus/ut filius & ſpiritus ita/a parẽte progrediantꝰ/ut eoꝝ nemo ab altero dimanet:niſi in his materiæ diſtincta deſcriptio ſtatnatur/quod fieri ullo modo in Dei natura nequit: Ex quo fas erit

Scotus.

Gregorius de Arimino.

Amor a uerbo procedit.

Spiritus•S•a fi lio procedit•

confiteri ſpiritum/a filio dimanare•Itaq; ob eā cauſam Diuinita-
ti proſopa aſcribim9:Inquirimuſq; primo an hæ inter ſe æquales

Diuinis perſo-nę ponuntur•

eſſe dicantur/in quo non deſino eorum hæreticorum lætalem ſto-
lidiſſimamq; ſuperbiam illudere/qui opinionum prauitate lacera

Macedonius Epiſcopus•

runt Deum:Quod enim Dolium tam pertuſum q̄ Macedonius
Pontifex inueniri poteſt?Cui ſpiritus nō uidetur Deus?aut quid

Donatus numi da•

Donato numida Craſſius /qui Affricam totam hóc tetro latice re
ſperſit:ut parente filius & ſpiritus filio minor uideretur?Nā quid
de Eumonio moroſo ſophiſta dicam/a quo eſt diuinitati diſimili-

Eumonius•
Priſcillianus•
Arrius•

tudo adiecta/Quid Priſcillianum conmemorem/ qui ut bigener
quondam monſtrum cōflaret/Gnoſtica & manichea uenena per
miſcuit?Iam quid Arrhium nominem ardētium hereticorū follē/
qui in Diuinitate multitudinem tanq̄ gradus minoris gentium
adiunxit?Non ne ſatius fuiſſet nullum eis tributum eſſe ingeniū/

•S•Thomas•

q̄ tanta cum lue datum•Quanq̄ intelligi poteſt eos cū nocere uel-
lent profuiſſe/prouiſumq;/a Deo/ut eorū adumbrantis præſtigiis

Equalitaſ perſo naꝶ in diuinis•

ueritatis lumen eluceret:At quanto meli9 ex noſtris•D•Thomas
æqualitatem in Diuinitate ſtatui oportere putat:Cum maius &
min9 in Dei natura uerſari poſſe negat•Nobis uero ſi diuinitati
æqualitatem adimendam eſſe placeret/ Confitendum etiam eſſet

An perſona pre cibus ſit coeter-na pricipio ſuo
Arrius•
Arriani•
•S•Thomas•

nullo modo οὐσίαν unam in tergemina Diuinitate exiſtere/ nec
πρόσωπα tres unum exiſtere Deum/Quod fieri nullo modo po-
teſt•Ergo neceſſe uideri debet/ut æqualitas in diuinitate ſtatua-
tur/Sed quærēdum hoc loco uidetur an πρόσωπον dimanās prin
cipio ſuo ſit in æternitate par•Arrhius enim duodecim generādi
genera inducit/Quæ aſſeclis ſuis tanq̄ chrias ediſcendas pre-
buit/Ex quibus multitudo illa appendix/ uaria eſt monſtrorum
genera conmenta•At Diuus Thomas detrahendorum controuer
ſiaꝶ cauſa/filiū affirmat parenti in æternitate eē parē/cū præclarē
notum ſit/filium/a parente non uoluntate ſed natura generari•
Itaq; parentis naturam ab æternitate/ abſolutam eſſe dicit/ac ut

filium parenti/ita ſpiritum utriq; æternum eſſe parem: Sed cum Pater eſt prin-
parens is ſit/a quo alius dimanet/facile intelligi poſſe putat/parẽ- cipium.
tem principium debere dici: In quo affirmat/a Græcis principii Græci.
& cauſe nomen ἀδιαφόρως miſceri rectiuſq; noſtros principii no
mine uti/cum nomen quo latius uideatur/eo aptius diuinitati cõ Nomina in di-
gruat/quare diuine naturæ nomina imponimus/quatenus eius uinis.
abſolutio in rerum creatarum abſolutione ſplendeſcit/ multaq; ẽt
interdum metaphoricos inducimus: Ex quo fatendum erit natu-
ræ ordinem in diuinitate ſtatui/cum ſemper ordo ad quodpiam Ordo ĩ diuinis.
principium collatione referatur: Sed intelligendum eſt origine or
dinem ſine antegreſſione ſtatui/qui.D.Auguſtino auctore natu- .S.Auguſtinus
re ordo dicatur.

Finis Primi Libri ſententiarum.

PAVLI CORTESII PROTONOTARII APOSTOLICI IN SECVNDVM LIBRVM SENTENTIARVM·PROHEMIVM AD IVLIVM·II·PONT·MAX·

n VLla re magis Pont·Max·q̄ rerum creatarum no-
titia/Dei eſt intellecta natura· Si quidē homines
cum naturæ aſpectu cœlum ſyderibus tanq̄ oculis
diſtinctum cernerent/& tum tellurem altricem ae
re circumfuſam in media mundi ſede locatam li-
brari uiderent/tum circa eam tam exiguo horarum curriculo fla-
grantē circūferri ſolem/cuius quotidiana circumuectiōe annuoq;
inflexu non modo noctis Dieiq;/ſed etiam æſtatis atq; hiemis ui-
ciſſitudo efficeretur/infraq; emulam ambire lunam/quæ mēſtru-
is eum ſpatiis conſequeretur/mutuatamq; in terras lucem effun-
deret/Tum circunfluum mare nulla fluminū acceſſione creſcens
Tum fluminum iactus/uel telluris labentis motum/ ac uentorū
imbriumq; tempeſtiuitatem aſpicerent/quorum alii ad æſtus ca-
loreſq; ſedandos & nauigandi facultatem/alii ad ſerendi oportu
nitatem darentur/Tum animantiū uel gradientium uel uolu-
crum/uel nantium naturam/hominemq; deniq; ut principem me
tirentur/confirmare cogebantur/tam conſtantem ſolertēq; moli-
tionem rerum/ab aliquo diuino architectore oriri/qui auctor &
parens & educator Deus diceretur·In quibus quidem rebus con
templandis multum philoſophi/a theologorum genere abfuerūt/
ſiquidem philoſophi parum nubilo cœlo cernentes/res genitas
ſunt in ſuapte natura metiti/propriaq; cauſarum genera indaga-
runt/nec earum finem attigerunt/ut qui ætatem in itinere conte-
runt/nec unq̄ domum ſuam cappeſunt/At uero theologi quibus
cœlum depulſa caligine patet/earum rerum genera expendunt/
quatenus a principe auctore Deo defluxerint/in eumq; ſtatuant/
qui ſit rerum creatarum limes· Ex quo intelligi maxime poteſt/

eam perinde philoſophie/ac diſciplinā militarē/armoꝝ faciēdorū
artificio fabrili cōparari/quæ a/ philoſophia tanq̄ a/ pediſequa &
ancilla porrigēte ſumat: Eſt enim certa quedā omniū ſcientiaꝝ ſer
uitus theologie famulantiū: In quo quidē Pont• Max• ſi noſtroꝝ
theologoꝝ ingenia repetemꝰ/iure uidebimur affirmare poſſe/plu
res in omni doctrinaꝝ genere theologos q̄ philoſophos preſtātes
extitiſſe• Nā ut omittā totū illū priſcū theologoꝝ cætū• Quis erit
ex omni grege philoſophoꝝ Alberto cōparādus? Num Xenocra
tes aut Theophraſtus adducet̄ par? Ego• n• utrūq; ut ſolertē natu
ræ interpretē probo/ſed neutrū tñ hac enucleata Alberti diſcipli
na tolerabilē puto• Nā Empedoclē Democritū aureas philoſopho
rū pecudes/nō equidē audeā cū Alexadro aut Egidio Romāo cō
ferre/Nec• n• dubitari debet ſi de principiis aut atomis in diſcepta
tionē ueniāt/quin ſtatim ſint noſtroꝝ cōtrario ictu caſuri: Nec itē
uerēdū eſt/ſi modo uel Zeno Elæates/oculos hominibus eruens/
nihil uſq̄ eſſe affirmet/uel Herillus ad ſciētiā omnia reuocet/ ſiue
Academici quaſi deſperati/nihil certi eſſe probēt/quin ſtatim de
ſentētia deturbari cadāt/cū facilime modo coꝝ precaria fundamē
ta cōuellant: Nihiloq; pluſ eēt Aryſtippo & Epycuro inter theolo
gos eruditos loci/quoꝝ alter uoluptatē dulcedine ſenſum cientē
probat/Alter uoluptati athomos addiciēs/ita Democriti obſoletā
chlamidē tingēdo exurit/ut ambuſto pilo extātia fila appareant•
At Pythagoras/Anaximanes/Xenophanes/Parmenides/ qui na
ſcētē Philoſophiā tanq̄ galli aduētantē ſolē cecinerūt/ut grādes &
anteſignani laudant• Sed ſi modo alius animā comeātē/Alius ae
rē Deū/Alius infinitatē/Alius coronā afferret/q̄ effuſe Herricum/
Herueū/Godofredū & Gregoriū Ariminenſem chachinnaturos
credimus? Quid de Zenone/Cleāte/ Perſeo Chriſyppo/& de tota
illa ſpinoſa ſtoycoꝝ turba putandū eſſet/Si Aureolo Durādo/Pe
tro paludēſi/aut Alphonſo perſuadere uellēt/ſapiētis eſſe neq; exo
rari neq; leniri/nec a/capitalibus ignoſcibilia crimina ſecernere/
ſed omniū peccatoꝝ genera eſſe paria/nec minus ſcæleris patrare

Philoſophia ſer
uit ut Ancilla•
Albertus:
Xenocrates•
Theophraſtus
Empedocles•
Democritus•
Alexāder d̄ ales
Egidius Roma
nus•
Zeno Elæates
Herillus
Academici
Aryſtipus•
Epycurus•
Pythagoras•
Anaximanes•
Xenophanes
Parmenides•
Henricus
Heruæus•
Godofredus•
Gregoriꝰ de ari
mino•
Zeno• Stoycꝰ•
Cleantes•
Perſeus•
Chriſyppus•
Aureolus•
Durandus•
Petrꝰ de palude
Alphonſus de
Tuileto:

qui formicā aut culicem ſine cauſa q̄ qui hominē occideret/an du
bitamus quin eſſent a/noſtris coꝝ capita ſine cymolia abluenda?
At uero quis in omni philoſophia Platone abundātior/quis Ari/ Plato•
ſtotele ueracior? Ego•n•ſic cenſeo Platonis uel ut ſolis interuentu
exhilaratū eſſe mundū/Diſciplinam eius ut uariā & uberē & qua
ſi Chriſtiano quodā ſucco tinctā laudo: Sed uideo ex eius tento/
rio Ariſtarcū philoſophoꝝ prodire Ariſtotelē/qui eam diſciplinā Ariſtoteles•
tanq̄ adamas adamanthē ſcalpit• Ipſum autē Ariſtotelē quaſi la/
pidē lydium philoſophoꝝ probo/quis enim uel reꝝ compreſſiōe
crebrior/uel partitiōe lucidior/ſiue robore neruoſior/aut in ueri iu
dicio ſanior reperiri poteſt? Natura profecto haud perinde ſe in/
terius introſpicit/ut ipſe eā manu prope exterebrādo contrectat•
Sed quid dicēdū eſt• Si cum hoc nature prodigio/noſtroꝝ legio/
naria cohors aduerſa cōcurrat? Quid ſi bellator acer Scot9 in cœ Scotus•
litū notitia/eum rationū nexu tanq̄ elephantem draco aſtringat?
Quid ſi lichnus theologoꝝ •D•Thomas/perinde eius endelechiā •D•Thomas•
illudat/ac qui ex auripigmēto auꝝ conficere uolūt irridentur? An
ego aut ſubtilitate diſputādi/aut partiēdi luce/aut altitudine reꝝ
•D•Thomā Platoni/aut Ariſtoteli Scotū opponere non audeam
uel alterutrū utriq;? Ego uero neutrū/ſi reuiuiſceret negatuꝝ pu/
tarē/ſe a/noſtris in omni ſcientiaꝝ genere/uel equatū/uel ſupera/
tum iri: At uero modo ſerotini naturæ fœtus/Themiſtius/Porphi Themiſtius•
rius & Aphrodiſeus Alexāder iure celebrantē? Quid ſi ex eadem Porphirius•
Ariſtotelicoꝝ armoꝝ officina/Aueroym & Auicennam duo philo Alexā• Aphro/
ſophoꝝ fulmina eduxero/omnia Arabū mappalia ueſtigaro/cūq; diſeus•
cœtū/Pariſius Theatrū & domū doctrine deduxero? Num putā Aueroys•
dum eſt/nō obuiam omne theologoꝝ uentuꝝ robur/nō equitum Auicenna•
turmas non phalanges occurſuras: Quæ enim patefacto armamē •G•Ochan•
tario/uel hyſtrice ſpinoſior •G•Ochan/uel ex Scoti ſinu •F•Maro/ •F•de Marone•
ſiue Tragicus theologus Riccardus uilla/Iaculoꝝ genera arripe Riccardus de
rent/ſi illis eſſet cum hac gralatoꝝ philoſophoꝝ manu confligen media Villa•
dum? Iam uero qua oppugnatione/ copia Landulphi/ argentini Landulphus•
Acumen / Audacia Capreoli / Tela Garronis / Pauli Aſtus

Thomas argentina•
Capreolus•
Garro•
Paulus Venet9
Bernardus de Gannaco
Io•Picus mirā dulanus•

Afflluentia Gānaci/ uel litteratior ſolertia Pici/ſine cæterorum recentium theologorum arma urgerent:Qui non modo omnia doctrinarum genera tanq̄ per cribrum farinarium ſecreuerunt/ ſed etiam uſq; eo dilatarunt/ut longius mens humana progredi nullo modo poſſit:Quare Pontifex Maximæ Cum uiderem proprium eſſe ſeminis Chriſtiani omnium gentium hominibus antecellere/dolebam nos in aliquo genere ſuperari/ Nam cum quodcunq; eſſet ubiq; præclarum a/noſtris hauſtum & ereptum uideretur/non poteram non turpe iudicare/pati nos a/quibuſdam in doctrinarum genere eloquentia uinci/cum præſertim multa preſtantia ob eloquentie inopiam in Bibliothecis abſoleſcere cernerē quemadmodum multa ſepe auri aut gemmarum genera artificū egeſtate obtegūtur/ſiquidem humaniorum teretes & ſuperbe aures ad omnem ſermonis aſperitatem tanq̄ ad labentis Nili fragorem obſurdeſcunt/contra uero philoſophi/qui dum uerborū ſplēdorem ut amictum metiuntur/nec multum curant cuiuſcemodi panno ueſtiantur/modo ita amicti prodant ut penulatos & ueſtitos ſe eſſe intelligant/omnia uerborum ornamenta tanq̄ putamina aduenticia aſpernantur•Itaq; Pont•Max•hoc ingreſſu patefacto perge cunctantes excitare promerendo/ut abſolutius hoc copulandi cumuletur munus:Nam quod eſt tibi natura inſitum/ut ſemper ingeniorum ſedulitati faueas/id nunc tibi imperii magnitudo concedit/ur afflluentius ſuffragari poſſis•

MVNDVM ESSE CREATVM CONTRA ARISTOTELEM.

q Vibus expoſitis perſpicuum eſt Dei etiã procreandi propriũ eſſe munus: Eumq́ res ex nihilo/nulla antecedẽte materia conſtruere. Nam ſiquid a Deo manat/neceſſe eſt ut aut aliquid antecedat/aut nihil adſit. Si nihil adeſt/notum eſſe debet/ab eo aliquid nullo antecedente manare. Si autem quicq̃ antegredit̃: Aut eſt in infinitum emanatura excurſio/quod in nature ratione fieri nullo modo poteſt/aut aliquid erit primum exquirendum/quod nihil antecedat: Quod quidem Deus eſſe non poteſt/ cũ nulla ſit materiæ coagmentatione concretus. Ex quo maxime intelligi poteſt architectorẽ & ædificatorem Deum/res ex nulla antegrediente materia moliri. Hinc eorũ eſt repulſa & reiecta opinio/qui de nihilo nihil gigni arbitrantur: Atq́ inde etiam magna eſt nata de mũdo diſſenſio/cum alii eum ex æternitate & immortali natura præditum: Alii a Deo exædificatũ & conſtructũ putarẽt. In quo præclarus Auctor Galenus negat ſine ſenſuũ teſtimonio ſciri poſſe utrum æternus ſit mundus/an natiuus: quaſi ratiõi nihil ſit ſenſuum fide teſtatius. Ex quo quidem arriperetur/ſenſu ſemper eandem cœli & ſiderum æqualitatem percipi/& quod ſemper eſſet æquale/nullam unq̃ ſui tabem pati: Quod autem nunq̃ extabeſceret/nec id quidem unq̃ eſſe generatum. Sed præter cæteros arabs Auerrois qui Ariſtotelis diſciplina tanq̃ cotis attritu acuitur/cum uiſco adeſt & ſibilo: & quo illuſtrius Ariſtotelis opinionem defenſitaret: Omnes philoſophorum ſententias de Mundo in quattuor genera partitur. Nam unam eſſe ait Anaxagore qui mundnm natiuum & tabeſcibilẽ opinat̃: Eãq́ dicit Auctorib⁹ Iudæis/a Maumethiſtis: & Chriſtianis eſſe retentam. Secũdam adhibet eorum/quibus nunquam generatus/& labefactabilis Mundus uideret̃. Proximam eſſe dicit ſententiam Platonis/ cui natiuum quidem

De⁹ creat ex nihilo.

Galenus.

Quæſtiones de mundo.

Auerrois.

Ariſtoteles.

Quattuor philoſophorum.

Sententiæ de Mundo.

Anaxagoras.

Maumethiſtæ.

Chriſtiani.

Plato.

Ariſtoteles.

Deus mens & cauſa.

Materia informis.

Mundum: Sed nulla temporum æternitate tabeſcibilem eſſe placet. Quartam affert Ariſtotelis, qui nec genitum Mundum, nec interiturum eſſe cenſet. Plato autem duo initia rerum Deũ & materiam eſſe uoluit, quibus omnia conſtarent. Deum mentẽ, & cauſam rerum nominat. Materiam uero formæ expertem, & infinitã, in ordinem a Deo adductam putat: ex eaq; mundum immortali natura factum arbitratur. Stoicis uero placet natiuum & tabeſcibilem eſſe mundum. Nam Zeno, Chryſippus, Poſſidonius, Cleantes, Antipater, & Panetius probant cuius partes labefactabiles ſint, tabeſcibilem eſſe integritatem. Cum autem mundi partes labefactabiles ſint, Quandoquidem uiciſſim mutentur: Fateri cogunt tabeſcibilem eſſe mundum. At præſtans omnib9 aſtu, & doctrina Ariſtoteles, tanq̃ habuerit id operis, ut omnium ſuperiorũ philoſophorum adipem extenuaret: Negat mundum eſſe generatum: Maximeq; in eo qui eſt primus de cœlo & mundo liber auerſo pollice Platonem oſtendit. In quo natiui & tabeſcibilis diffinitione probat ꝙ fieri non poſſit, ut quod generatum ſit, non extabeſcat: Cumq; firmiſſimis argumentationib9 probare conet / nunq̃ ortum eſſe mundum: Concedi ſibi uult, ut æternus eſſe dicatur: & ꝙ fieri nullo modo poſſit, ut quod æternum ſit, labefactari poſſit, & quod ortu careat, id non eſſe æternum. In qua quidem ſententia omnem Peripateticorum gregẽ tanq̃ ſuber in aqua retis plumbum ſuſpenſum continet: Siquidem Themiſtius & Auerrois pertinaces Ariſtotelis aſſeclæ tantillum nodum exquirentes, pugnaciſſime hanc ſententiam tueri uolunt: & ſi ſarcina in alteram clitellæ partem propendet, Alteri adiciunt lapides. Verecundius autem ex eadem familia Alexander Aphrodiſeus, dicit ſe nõ aliam ob cauſam hanc potiſſimum ſententiam ſecutum, niſi ꝙ ea ſibi minus ambigua, & a reprobatione ſemotior uideretur, quaſi nondum certam, & ueram eſſe cenſeret. Ex quo quidem intelligitur homines nandi peritos, uoraginib9 tamen obrui. Nam quæ ſunt ab Ariſtotele exquiſitius argumenta collecta, probabiliora ſunt,

Peripatetici.

Themiſtius.

Auerrois.

Alexã. Aphro.

magiſq; ad contradicendum parata/q̄ uera:Idq; perſpici poteſt/ꝙ
ſemper in hoc quæſtionis genere Anaxagoram/ Empedoclem/& Anaxagoras•
Platonem exagitat:Quod magis uideri debet perſuaſibiliter pro Empedocles
bantis/q̄ neceſſaria ratione concludentis: Ipſeq; ſibi repugnat/cū
confirmet in topicis quædam eſſe dialectica problemata/quorum
certa ratio afferri non poſſit/ut ſi quæratur utrum ſit ex æternita
te mundus•Itaq; ab eo hoc loco ſciſcitor/ſi Mundus æternus fuiſ
ſe dicat/ Nū ſemper homines extitiſſe uelit• Nam ſi ſemper fuiſ
ſe neget/concedi oportere puto/id perabſurdum uideri/cum nega
ri non poſſit/hominum cauſa Mundum eſſe conſtitutum•Si au-
tem homines ſemper fuiſſe confirmet/rurſum ab eo ſciſcitandum
arbitror/cur ſit illorum hominum memoria deleta/ Aut cur non
ſint nobis per manus/ſcientiarum genera tradita/ Quæ quidem
ſuo ingenio perfecta eē uideri cupit/Dum omne ſuperiorum phi
loſophorum/genus ut hebetius ex agitat/ Nam ſi memoriam re-
rum eluuiōe/ aut exuſtitiōe/ intercidiſſe dicat: perfacile erit ſecū
obſignatis ſyngraphis agēdum/Quandoquidem in metheoris ca
tholicum fieri cataclyſmum neget• Eodemq; modo erit de exu-
ſtione dicendum/cum ſatis phiſicis placere uideamus/ Calorem
humore ali:& q̄q̄ uiciſſim ſepe alterum altero ſuperari opinent/
neutrum tamen ita opprimi poſſe uolunt/ut uim inſtauratitiam
amittat:Ex quo facile intellectu eſt/exuſtionem catholicam eſſe
nō poſſe•Quod ſi neutra catholica eſſe poteſt/perſpicuum etiā ui
deri debet/memoriam rerum propagari potuiſſe:id ſi ita eſt/dubi
tationem nō habet/quin ad nos quoq; dimanare potuiſſet: Quod
ſi ad hanc ætatem pro pagari potuiſſe diceretur Nihil prorſus
eſſet/quod ei ſcientiarum prime ferrētur/ cū perabſurdū eſſet ne
gare/æternis annoꝝ curriculis innumerabileſ Ariſtoteles aut Pla
tones nō fuiſſe•Atq; etiā ſi mūdus æternū omni ſpecieꝝ genere ab
ſolut9 dicerēt:Cauſa nō eſſet quin multa incredibilia ſequerent• Ratio•
Nam & neceſſe eſſet confiteri/non modo innumerabiles animas Alia ratio•
actu exiſtere:Sed etiam interminatas conuerſiones fuiſſe•Ex quo

perſpicuum uideri poſſet tot Solis/quot Lunæ conuerſiones exti
tiſſe. Cum autẽ fatendum eſſet utrorumq; innumerabiles conuer
ſiones fuiſſe: Satis eſſet argumẽti/partem toto omnino eſſe æqua
tam. Quo quidem/nihil inſulſius dici poſſet. Atq; etiam fateri li/
cet/æque Leonem a Deo ex materia/ac ex nihilo gigni potuiſſe/
Alia ratio: propterea ꝙ quandocunq; a Deo materia gigni potuiſſe dicatur:
neceſſe eſt etiam fateri/ab eodem coagmentatum educi potuiſſe:
Alioqui materia ſine forma gigneretur. Atqui cum notũ ſit haud
ex materia Leonem a Deo æternum potuiſſe gigni: Apertum eſſe
debet/nec etiam ex nihilo/aut ullo modo potuiſſe gigni. Præterea
quodcumq; æternum eſſe potuit/Id omnino æternum fuit: At ni
hil præter parentem Deum æternum eſſe potuiſſe cõcedendum
Alia ratio. eſt. Igitur nihil præter Deum æternum eſſe potuit. Deinceps etiã
quodcunq; eſt effectum ortu/diuturnitatis exordium nanciſcit̃.
Alia ratio. Sed cum inter philoſophos ſanos conſtare uideamus Deum cau/
ſam effectricem eſſe mundi: Facile colligi poteſt/originem rerum
& molitionem eſſe nouam. Nec minus etiam intelligi poteſt ex/
cellentium omnium philoſophorum generi placere/ nihil omni/
Alia ratio. no/auctori & parenti rerum Deo æquari poſſe. At ſi mũdus æter
nus fuiſſe diceretur: In promptu eſſe deberet/molitori mũdi Deo
æquari poſſe. Quo quid dici poteſt inſcitius? Poſtremo ſi ætern9
fuiſſe diceretur: Putandum eſſet etiam æternum fuiſſe rerum or/
tum. Igitur fatendum quoq; eſſet/unum hominem ab alio in im/
menſum etiam generatum. Atqui cum ille ipſe Ariſtoteles paren
tem filii cauſam effectricem eſſe uelit: Perfacile iudicium eſſet in
In. ii. phyſicoꝝ. effectricium cauſarum genere/in immenſum excurrere indagatio
nem poſſe. Quod fieri nullo modo poſſe cenſet. Ex quo quidẽ ſci/
ri licet innumerabilia colligi poſſe/quib9 probetur & generatum
In. ii. Metaphy ſicæ. eſſe mundum & generatorem fuiſſe Deum.

Ed cum non obſcura ſit ſignificatio expoſita gene
ratum eſſe mundum Quærendum modo uidetur/
utrum ſit ortu/corporea/an cœlitum natura anti/
quior·De quo quidem inter noſtros eſt orta diſſen Gregorius na/
ſio·Nam Gregorius nazazenus græciæ theologo/ zazenus·
rū princeps/parētē/& generatorē putat/prius mēte cœlitū naturā
fuiſſe cōplexū/eamqꝫ meditationē opus fuiſſe arbitrat̄·Quē ſubſe
quit̄ eius auditor/præclarus Auctor/Hieronimꝰ·Eiqꝫ ſentētiæ nō Hieronymus·
defuit homo doctꝰ Damaſcenus·Nōnullis aūt uiſum ē corporeā Damaſcenus·
naturā genitā eē a Deo miniſtris prīgenis cœlitibus·Græcoꝝ ue/
ro pertinax credulitas eſt ortu antiquiores eē cœlites: Sed Baſilio Baſilius·
principe/Ambroſius/Caſſiodorus/Dioniſius/& Beda/cūcta ſimul Ambroſius·
gn̄rata eē uoluerūt·Quæ quidē ſanoꝝ eſt hominū opinio· Apud Caſſiodorus·
ſuperiores āt philoſophos tanq̄ diſiecto ponte amnis trāſmitti ne Dionyſius·
quiret/nemo quicq̄ a natura ſeiunctū eſſe cenſuit·Nā Tales mile Beda·
ſius/qui primus inter ſapiētes fuſtē quatit/Humero tenꝰ lacertos Tales·
nudans/Aquā dixit initiū eſſe reꝝ·Heraclito initiū ignis/Dioge/ Heraclitus·
ni Aer ē uiſus/quaſi nihil uacans corpore ſub ſenſuum notionē ca Diogenes·
dere poſſe uiderēt·Anaxagoras aūt quanq̄ ut cœteri corporea ini Anaxagoras·
tia eſſe uellet:Primꝰ tn̄ decidēti ſarcine ſuccurrit/ dū Hylæ mētē
adiecit/intelligētiā materiæ expertē initiū cōmentus· Poſt Plato Plato·
hauſtos luto ſeſtulit/& ſemiamictos philoſophos ueſtiuit· Nam
cum uideret ueri iudicium ignorari/ tum meatu/ & peremnitate
rerum concretarum/Tum ſenſuum fallacibus indiciis/quibꝰ cor
pora internoſcūtur:Naturas quaſdā a rebus meantibus ſemotas
eſſe uoluit:E quibus nuda ueri integritas eliceretur/Eaſqꝫ mathe
maticas/& ideas nominat·In Ideis autem ordinem eſſe opinatur·
Nam quo quicq̄ eſſet in intelligentia Purius/eo id dicebat eſſe or
dine prius:Idqꝫ unum Principatu preſtans/immenſum & infini/
tum Deum ſtatuit:Subqꝫ eius dominatu & nutu/uarios ordines

Cœlitum naturæ ſeiunctæ conſtituit. At multo melius noſtri probant, a Deo generatos eſſe cœlites: eoſq; diuinæ animationis immortali natura præditos, uigere & ſapere: Maximeq; hoc loco perquirunt, An cœlites materia & forma conſtare dicantur. In quo quidem pleriq; qui multum operæ in methodice Auerroeæ conſumunt, æque intelligentem naturam, ac ſenſilem materia & forma conſtare uolunt. Nos uero id Auerroim ad intelligentiam poſſibilem (Faciamus enim hoc uerbum tractando tritius) nō ad cœlitum intelligentiam referri uoluiſſe dicimus. Etenim fieri nullo modo poteſt, ut cœlitum generi ullum ſit materiæ genus admixtum: Siquidem qualiſcūq; rei munus, naturæ ſuæ modo conſtituitur. Cum autem percipere, mun9 ſit ab omni materia ſecretū: Intelligi poteſt omnem intelligentem naturam, materiæ concretione uacare. Ex quo eorum licet inſulſitatem & inſcitiam accuſare, qui Ariſtoteli uiſum eſſe uolūt ſpiritus naturam materia & forma conſtare. Itaq; ob eam cauſam dicemus cœlites corporib9 ſua pte natura uacare, quanq̄ non negemus ab his quādoq; uaria eſſe corpora ſuſcepta, ut eſt uatum Elogiis & memoriæ mādatū. Sed plus negotii hoc loco exoritur, An cœlites in loco uerſari dicant. Nonnulli enim quibus magnæ curæ eſt affirmare intelligētiam naturam eſſe quandam ab omni materie concretione ſeiunctam, & liberam: nullum eam ad locum, aut ad corpus appulſum, nanciſci uolunt, Quandoquidem eam circa id ſine intermedio moliri negent. Ex quo ſane magnum Hereſeos carcinoma obreperet, cū præclare notum ſit, Cœlites circa hominum genus, ſine intermedio moliri. At Diuus quidem Thomas in hoc quæſtionis genere ſic agit: Vt cœlites in loco niſi contactu, aut uirtutis appulſu uerſari neget. Cui obſiſtere cupiens grauis interpellator Scotus, dum eum poſtulat ex ſyngrapha, pugnantia inducere confirmat. Quod idem ei cum Gregorio conuenit, qui Diui Thomæ ſententiam in Pariſienſe execratum membrum incidiſſe opinatur. In quo quidem quæſtionis genere, mauult oſtentare quod

Auerrois.

.D. Thomas. Scotus. Articulus Pariſienſis. Gregorius de Arimino.

habet/q̄ peruenire quo poteſt.Sed exoritur repente magnus Au/
ctor Godofredus/qui ea male tornata membra incudi reddere iu Godofredus.
bet:Diuumq̧ Thomam telluris ſal merum eſſe arbitrat̄:Idemq̧
prope Henrico/& Egidio uideri ſcimus.Itaq̧ hoc conſtituto/cum Henricus.
intelligamus cœlites intelligentiæ complexu rationem bonorum Egidius.
uniuerſam percipere:Fateri etiam cogimur in eorum genere eſſe
uoluntatem:Et quemadmodum in his præſtantior intelligentia/
q̄ in hominum genere ſit:Ita excellentiorem eſſe optionem & præ
ſtantiorem liberum uoluntatis motum:Cumq̧ in his nihil præ/
ter intelligentiæ appetitionem eſſe dicamus:ſatis notum eſſe de/
bet nullo modo eorum appetitionem iracundia/& cupiditate ſe/
cerni:Atq̧ etiam cum in eorum genere uoluntate naturalis procli
uitas dicatur:dubitari non poteſt/quin omnis eorum uolūtas na
turalis/ſit dicendus amor:quo ſane loco minutatim de cœlitum Platonis
numero queri ſolet.Ariſtoteles enim in eiuſmodi queſtione ex for De numero An
mula poſtulat/q̧ in tota illa philoſophie ſylua inanis ſit cœlitum gelorum.
numerum perſequutus.At Auerois/qui in ſocietatem glorie ueni Ariſt.xii. Met.
re conatur/ad orbium numerum cœlitum ſummam deduxit/affir Plato.
mans minus abſolutos cœlites uideri/ſi feriati naturæ torpore cō Aueroys
ſiſtere dicerentur.Auicenna uero ambitioſe egens/ne uſq̄ a/ ſenſu Auicenna.
um notione diſcederet/cœlitum numerum ſperarum numero al/
ligauit:Nōnullis autē qui in Neapolitana crypta inambulāt/con
tractior numerus eſt uiſus:Aliis unigenū tātū cœlitē eſſe placet:
Multi ea quæ nō extabeſcūt/plura debere eſſe negāt/quaſi multi/
tudo/a preſtātia diſſideat/ut preclare in ſole & luna patet.In quo
ſane minime mirꝫ uideri debet hallucinari hos/quādoquidē per/
inde mens humana cœlitū natura ac noctue oculus in ſolis ſplen
dore hebeſcit:Itaq̧ intelligēdū ē a/cœlitibus res corporeas nō mul
titudie numeri/ſed multitudie ſpecieꝝ/ſine collatōe ſupari Nec.n.
cœlitū numeꝝ ut athomoꝝ aut harenaꝝ multitudinē deſcribimus
Sed plures cœlitū affirmamus q̄corporeaꝝ reꝝ ſpecies inueniri:ob Angelus differt
eāq̧ cauſam ſciri pōt/eos ab animaꝝ gñre diſcrepare Propterea q̧ Ab anima.

anima ſuapte eſt natura iugabilis/reſq; ratiocinando percipit/mi nuſq; intelligentie lucis haurit. Sed quoniam extima fœlicitas in Deo contuendo uerſatur/in promptu eſſe debet/diſſimillimum eſ ſe eiuſmodi obtutus genus/ſiquidem perinde ſe Deus/ut oculus micantem in pupilla lucem contuetur: Hominũ uero gen9 haud ſecus dominatorem rerum Deum aſpicit/ac ſi quiſpiam hominẽ/ ſpeculum contuendo cernat/Ex quo regeſtũ hominis ſimulachrũ excitetur: At cœlitum grex æque Deum uidet/ac ſi quiſpiam hominem ſimilitudine ſine intermedio ab eo ſuſcepta cernat. In quo quidem fœlicitatis genere cœlites generatos eſſe dicimus. Eodẽq; modo affirmamus eos nullo corporis amictu ſuapte natura ueſti ri/ſed quedam iterdum corpora arripere/quæ hominũ generi ſpectabilia ipſa ſint per ſe/eaq; ex concreti aeris materiã effici/ q; aer maxime ſit ad cõuerſionẽ & transformationẽ aptus: Itaq; & in hominũ hoſpitalia corpora obrepere/& imaginationẽ flectere poſſunt: Eorũq; munia ex aduẽtitio ad intelligẽtiã redundãt/propterea q; ei imaginatio tanq̃ color oculis obicit: Atq; hoc quidẽ uſq; ad uolũtatis optionem permeat/cũ uolũtas ab omni ſit corporeorũ inſtrumẽtoꝝ appulſu ſeiugata: Ex quo intelligi licet/hominib9 quaſi peregrinãtibus cœlitẽs ſpeculatores & cuſtodes nature ortu dari: Qui nõ modo genus humanũ in ultimum tutiore itinere deducãt/ſed ẽt nocitura depellãt/nec ita unq̃ ab excubãdi munere dĩ ſcedãt/ut funditus tuẽdi cõſeruãdiq; procurationẽ deſerãt/ſed tã tiſper interdũ excubias iuuãdi cauſa intermittunt/quẽadmodum haud quanq̃ interdũ obeſt/ut homines in criminũ aut erumnaꝝ genera incurrãt: Nec multo quidẽ ſecus perquirimus/Num eorũ ſit diſſimillima cõditio naturæ/Num ſit informata preſenſio rerũ futurarũ. Deinceps etiã centuriatim deſcriptos ordines perſequimur/Ac utrum utatur Deus ad obeunda offitia turmatim/an ſingulatim bonis: Quæ quidem ab omni philoſophorũ genere ſunt tractata Ieiunius: a/nobis uero non tam ſunt rationis complexu q̃ cœlitus hauſta/& patefactione percepta.

Angeli non habẽt corpora unita.

Angeli poſſunt igredi corpora:

Angeli dantur cuſtodes.

Tidemq; prope a nobis de Demonum genere ex
quiritur•In quo quidem affirmatur/nihil aliud eſ
i ſe delinquere/q̄ ab amuſſi declinare actus ſui• Nā
ſi uel ex rerum natura/uel ex moralium/aut ex arti
ficiorum ratione peccatum elicitur:Id ſolum a re/
cto non torquetur Cuius eſt formula ipſa agentis uirtus•Diuinæ
autem mentis uoluntas ſola eſt amuſſis actus ſui:nulliſq; ſuperio
ribus finibus circumſcribitur•At cæterorum/quorumcunq; uolū
tas/nullam actus ſui formulam aſſequitur/niſi quatenus in rectū
ab uniuerſitatis parente dirigatur•Ex quo quidem aſſumitur/De
um delinquere non poſſe:Cætera autem delinquere poſſe/condi/
tiōis naturæ ſuæ modo•Quo cōſtituto ꝓbat̄ cœlitū gen9 peccare
potuiſſe•Itaq; ob eam cauſam quæri ſolet/Quod nam eorum fue/
rit princeps peccati genus• Diuo quidem Thomæ id a ſuperbiæ Scūs Thomas•
malo manaſſe placet•Quod contra Scoto maxime diſplicet• Ra/ Scotus•
tiones enim inducit•Quibus cum crimen Dæmonis maximum
fuiſſe probet/propterea q̧ eſſet irreparabile malum:Concludi pu
tat/ſuperbiam nullo modo maximum uideri crimen/ quandoqui
dem ei obiecta humilitas e regione reſpondeat/ quæ nullo modo
uirtutum maxima dicatur:Atq; etiam probabilius uideri dicit/in
ferius Dæmonum genus/id imperium nullo modo concupiſſe/
quod minus eius naturæ congrueret/cum perſpicuum uideri debe/
at/maluiſſe eos auctoris Dei/q̄ Lucigeri dominatum pati:Ex quo
ſatis liquere/haud quaq̄ id crimen/a furentis ſuperbiæ malo ma/
naſſe•In quo quidem multum ei a/ cœſiorum genere plauditur•
Cui tamen reſponderi poteſt/minime neceſſe fuiſſe/id Dæmonis
maximum extitiſſe crimen/cum poſt etiam ab eo diriora ſint ſce/
lerum genera patrata:Diciq; etiam nimirum poſſet/ſuperbia tu/
mentem eodem hoſtimento/malle ſuperioris/q̄ inferioris generis
imperia pati•At ſi quicq̄ præſtantius in inferiori genere nāciſcat̄/

quod in ſuperiori conſequi nullo modo poſſet, malle eum affirmamus, inferiori generi ſubeſſe. Quo quidem modo dicendum eſſet haud quaq̃ contra ſtolidiſſimorum Dæmonũ ſuperbiã uideri, eos inferioris generis dominatum pati uoluiſſe, ut ſuapte ſcilicet natura extremum bonorum aſſequerentur, cum tũ ẽt cœlitũ principi eſſent ſubiecti lege naturæ. Sed a doctiſſimis quæſitũ & diſputatum eſt, an nequam Dæmon continuo in ortu deliquerit. Multis enim Dæmones in ipſo ſtatim ortu non natura, ſed uoluntate malos fuiſſe placet. Aureolus autem qui aquinatẽam ſententiam delumbat, eum continuo in ortu delinquere potuiſſe cenſet. Nec minus item telorum affert Gregorius Ariminẽſis, qui cum in huiuſce rei diſceptatione Chriſtum anima continuo in ortu meruiſſe uelit: Concedi ſibi uult, ut cœlites etiam in ipſo ſtatim ortu mereree, ac æque delinquere potuiſſe dicantur. Cui etiã ne mora quidem ad reſpirandum datur, ſiquidem quemadmodum Dæmonẽ continuo in ortu nullo modo deliquiſſe concedendum eſt: Ita cõcedi debet cœlites in ipſo ſtatim ortu, felicitatem nullo modo conſecutos: Atq; ita minus illis neceſſe fuiſſe putandum eſt, ſe manſuros præſagiſſe, quemadmodum nec Dæmones ſe caſuros diuinaſſe, ante q̃ e cœli Theatro deturbarentur. At cum imprimis cœlitũ felicitas a Deo dimanet, cumq; crimen a libero uoluntatis motu oriatur: Erit confiteri neceſſe, ut auctor mundi Deus Cœlites fœlicitate afficere potuiſſe dicatur, eos in id impellens, quod ſit ſupra progredientem naturam ſitum. At uero nullo modo confitendũ eſt cœlites niſi poſt princeps illud momentum per ſe peruerſe in id impelli poſſe, quod ſit ſupra progredientem naturam conſtitutum. Quo poſito tanq̃ in integro res ſit, affirmatur Dæmonem inuidiæ felle & ſuperbia cæcum, diuinum honorem ut fœlicitatis finem concupiſſe, ac alios appetitionis contagione inquinaſſe, pluresq; inſontes remãſiſſe, q̃ cecidiſſe reos: Itaq; affirmamus eos apud orcũ igni ultore mulctari, nec uſq̃ niſi irritãdorꝫ oppugnãdorũq; hominũ cauſa ex ditis antro diſcedere, quanq̃ principi ſẽtẽtiaꝫ

Aureolus.

Gregorius de Arimino.

placet/cos in hoc terre proximo craſſo & cõcreto aere uerſari/quo propinquius irritandi fallendiq; retia iactent. Atq; etiam fatendum eſt eos ſcelere obcalluiſſe/nec ſanabiles eſſe ætate/nec itẽ his ſpatium reuocandi dari/cum ab ea peccati tabe auelli nolint/qua cœlitum princeps/ut fex in imum ſuperba auiditate corruit. Ex quo nihil eſſe poteſt Origeni Straboni loci/qui Dæmonum erumnas in tempus circumſcribi putauit. Soleo enim hominis omnium doctiſſimi hallucinatione angi/q; ab eo ſit tanto melli/tam dirum aconitum ſatum. Atq; etiam intelligendũ eſt/eos ex quibuſdam inditiis occultarum rerum notitiam elicere/ abſentium uero diſtantiumq; rerum in ſe cognitionem percipere/cum haud quaq̃ propinquitas/aut longinquitas intelligentiæ aciem perſtringat. At futurarum rerum preſenſionem in ſe nullo modo percipiunt. Sed quodam cauſarum ſignificationumq; genere res futuras preſentiunt/quod idem hominum generi accidere poſſe dicit. Si quidem multi Aſtrologum cauſis/ Geomanticum ſignis futurarum rerum preſenſionem conſequi poſſe uolunt. Nam cum Aſtrologos equato cœlo/ſiderum cognitionem elicere opinentur/ quibus citeriora regantur/multa eos affirmant de uentis/de himbrib9/de tempeſtate preſentire poſſe: Eodemq; modo Goemanticos celeri manuum motu punctorum multitudinem deſcribere/ qui ad orbium figuras referantur: Nec multo quidem ſecus medicos ex lotio egritudinis naturã præſagire: Multoſq; item ex auium gannitu/multos ex piſcium natatu tempeſtatem preſentire/Idq; ex cœli motu accidere/a quo tempeſtates aut commutationes future gignantur: In quibus quidem cunctis pernoſcendi generibus Dæmones hominibus maxime præſtant. Nã & abſolutius uim aſtrorum percipiunt/ſubtiliuſq; eorum copulationes diiudicant/deinceps etiam ex patefactione inſontium cœlitum cognitionem elicere dicimus/quorum ſint non uoluntatis congruẽtia/ſed germaniſſima intelligentiæ ſimilitudine cognati. Poſtremo multa eoſdem longinquo temporis uſu/& conſuetudine percipere uolum9.

Magr̃ ſẽtẽtia⁊

Error Origenis

De cognitione Dæmonum.

Aſtrologus Geomanticus.

Medici.

Non licet uocare Dæmones•

Itaq; iure ob eam cauſam Senatus promulgatiõe cauetur/ne quã Dæmonum ad percontandum euocatio fiat/neue quis eorum momenculator ſit/neue etiam malum carmen incãtetur/quo Dæmones tanq̃ ſerpentes pſyllorum cãtu leniãtur• Si quidem homines cum craſſius intelligentiæ obrutu hebeſcant/facile e/ ueſtigio conuulſi/artifici uipereo nexu obligãtur•Eſt enim Dæmonum genus natura noxium/Inuidie felle luridum/in fallendo uafrum/ac inſidioſum uerriculum generis humani• Ideoq; in hominum corpora obrepere/ac ultro citroq; uexando cõcurſare ſuapte natura poſſunt/nec eorum quidem appulſus animantium genus ullum expers uideri poteſt/ni ſit cœleſti ſera aditus præcluſus:eodem accedit/q̃ haud quaq̃ eorum eſt naturæ negatum/quin poſſint corporum integumenta arripere/in uariaq; figurarum genera transferri/quo callidius improuida hominum ingenia laceſſant/ ut ſæpe in diuorum pugilatu contigiſſe legimus:qui olfactu aduentantium præſtigias agnouerunt:

Dæmones poſſunt igredi corpora•

Vegetabilia/ ſẽſibilia/ rationabilia•

DE CREATIONE CORPORVM•

m Odo autem ſequitur ut de corporum ortu dicatur Q uo loco primo uidendum eſt/q̃ nec ſunt a cœlitibus tanq̃ a ſecũdis diis corpora effecta/nec ad mulctam ſontium Dæmonũ generata/ ut Origeni eſt niſum•In qua quidem ſententia Tãtus uir/ſal omne conſumpſit:Nec ita ſunt gradatim cõſtructa/ut alterum ab altero eatenus gignerétur/ quoad ad corporeã naturam perueniretur• Nec etiam illud probatur/quod Platoni placet/ut formæ ſcilicet corporum ex formis a materia ſeiunctis deffluxerint: Q uemadmodum ſi conſtituatur canis/per ſe exiſtens nulla materie admixtione cretus/qui ſit cauſa omnium gignendorum canum: & ſus ſuum:& Bos boum•Idemq; de omnigenum animantium natura intelligatur•Q uæ quidem doctoruw hominum ſentẽtiæ ab uno

Opinio Origenis•

Opinio aliorũ•

Opinio Platõis

Subſtãtia ſine materia•

ſonte manarunt. Nam cum formaꝝ cauſas exquirerēt/ dū apros/
ac urſos perſequi non poterant/muſcas & culices uenebanť. Quo
ſane loco intelligendum eſt/q; omne coagmentatum/ex formis na
turam arripit. Cum autem omne ſimile ab aliquo ſui ſimillimo gi
gnatur: perſpicuum eſſe debet/formarum corporearum non eſſe Formæ corpoꝝ
aliam indagādam cauſam ex formis a materia ſecretis. Sed ſcien
dum potius corporeas formas non tanq̄ defluētes ex forma a ma
teria ſciuncta: Sed tanq̄ materia deducta ex potentia in actū ab
aliquo coagmentato agente oriri. Cum autem omne coagmenta/
tum agens ut corpus/ſpirit9 natura moueatur: Præclare ſequitur
corporum formas a ſpiritus natura manare/eamq; nō tanq̄ fuſio/
nem eſſe formarum/ſed tanq̄ motionem ad formas uideri debere/
quæ in auctorem Deum/tanq̄ in principem cauſam conuerſa fera
tur: Illudq; etiam annectitur/in inſtitutione rerum ex potentia in
actum tranſgreſſionem nō intelligi/ cum a fabricatore mūdi Deo
nullo intermedio reꝝ ſit facta molitio: Et propterea præclarus ua
ticinator Moſes/in omni primigenum dierum exordio Deū indu Moſes.
cit ortum rerum iubentem. Ex quo intelligi poteſt uerbo imperā/
tis Dei/non calce & coctilibus lateribus/ex ædificatum eſſe mun/
dum. Inde inter noſtros magna eſt nata luctatio/utrum materies
incondita rerum ſit tempore informationē antegreſſa. In quo præ
clarus cœleſtium arcanorum præco Diuus Auguſtinus nō putat Auguſtinus.
primigenam corporum materiem informatione priorem extitiſſe
Baſilio autem/Ambroſio/& Caſſiodoro placet tempore materiam Baſilius.
eſſe antegreſſam. Auguſtinus materiem inconditam eſſe uult/ Ambroſius.
quacunq; forma carentem. Ex quo fieri nullo modo poſſet/ut ma Caſſiodorus.
teries incōdita tempore eſſet formationem antegreſſa. Aliis enim
incondita materies uideri ſolet/non quæ qualicunq; forma careat
ſed quæ formam excludat/qua pulchritudo & formatio corporū
ambitur. Salubriorum autem opinio eſt a molitore Deo cūcta in
actu ex nihilo eſſe generata. Quidā uero unam corporeaꝝ rerum Philoſophi an/
materiē opinati ſunt/ſiquidē ante Ariſtotelē incredulum philoſo te Ariſtotelem.

Materia una• phorum genus omnia corpora ex rerum primordiis oriri putauit•
Nam cum quattuor illorum principiorum/una eſſet in eadẽ ma-
teria cõmunitas/ut præclare in mutuo rerum ortu/& tabe patet:
concedi ſibi uolebant/ut omnium corporum materies una dicere
tur•Cum autem quædam corporum genera haud extabeſcere poſ
ſe uiderentur/eſſetq; abſurdũ ut quippiam & tabeſcibile/& æter-
Plato• num ex eodem materiæ fermẽto manaret/Plato uerens ne ſibi pe
dicam & plagam texeret/id uoluntati ædificatoris Dei/non mate
Ariſtoteles• riæ naturæ tribuit:Quod quidem ab Ariſtotele/motuum natura-
liũ ratione refellitur•Nos autem unitate ordinis/materiam incõ
ditam unam arbitramur/quemadmodum ordine corporeæ natu
re/omne genus corporum/eſt unum genus:Atq; cum inſtitutionẽ
Cœlũ empyreũ & molitionem rerum contemplamur/indice Deo minutatim ſin-
Tempus• gula deſcribimus•Siquidem tempus ante per ſe inconditum fuiſ
ſe uolumus:Idq; poſtea a Deo ſpatii conuerſione circumſcriptum
ineunteq; æuo noctis & diei uiciſſitudinem effectam• In quo con
firmatur tempus numerum eſſe motus ſiderei cœli/& principio
aliquem fuiſſe motum:Sed motum ſine tempore intelligi nõ poſ
ſe• Inde etiam rationes afferuntur/ quibus probatur inconditarũ
Lux• tenebrarum remedio generatam eſſe lucem/eamq; primigeno die
eductam/cum dies ſine luce eſſe non poſſit•Quam quidem primi
tus incõditi ſolis fuiſſe confirmatur/quæ initio haberet illuminã
di uim/Deinde nacta eſſet circumſcriptam uim/circumſcriptos ef
Non eſt corpuſ fectus cientem/eaq; negatur eſſe corpus•Nã ſi lux corpuſ dici poſ
Lux• ſet/quando digreſſu ſolis adumbratur tellus: Tum neceſſe eſſe af
firmatur/ut lucis corpus extabeſcat/eiuſq; materies formam aliã
De ortu cœli• arripiat•Quorum neutrum fieri certa ratione probatur• Quibus
expoſitis de cœli ortu in ipſo diſtinctionis primigenumq; dierũ
Empedocles• ordine perquiritur•Apud philoſophos enim Empedocles cœlum
ex primordiis rerum conſtare cenſet/idq; indiſſolubile eſſe opina
tur/propterea q principiorum conciliatu/non diſſidio eius/ſit ab
Platonici• ſoluta natura•Platonicorum quoq; canora familia/cœlũ ex rerum prin

cipiis conſtitutũ fuiſſe uoluit/non tanq̃ primordioꝝ fœdere coag
mentatũ/ſed tanq̃ per ſe ſimplex principiũ/ciuſqꝫ corpus ex ignei
primordii natura eſſe conſtructũ•Ariſtoteles autem cœlum etiã
Ariſtoteles•
quattuor principioꝝ natura contineri arbitratur: Sed extra pri/
mordia quintam excogitat naturam•Si enim Platoni adhæreſcẽ
dũ ẽ/minimæ abſurdũ uideri debet/cœlũ ſecũdo ordine recẽtiꝰ ef
fectũ•Nã ut illi placet conſtruere/cœlũ/eſt ignis primordiũ edu/
cere•Primordia enim educere/ad moliẽtis/& generantis penſum
pertinet:Sed diſtinguentis & ornantis eſt munus/aliquid ex pri/
mordiis antecedẽtibus conſtruere•Ex noſtris autẽ Diuus Augu/
Auguſtinus•
ſtinus cœlũ quod ſit primigeno die conſtructũ ſpiritus incõdita
natura eſſe uoluit•Cœlũ autẽ quod uno die recentius editũ dica/
tur/corporeũ fuiſſe cẽſet•At religioſiſſimus teſtis Beda empyreũ
Beda•
cœlum primigeni dici principatu/antiquiuſ & ſydereum/ ſecũdo
ordine cõſtituit•Damaſceno uero primo ordine eductum cœlum
Damaſcenus•
Sphæricũ eẽ placet:Quod a philoſophis priceps mobile/& nonꝰ
orbis uocetur:Eodẽqꝫ modo quæritur utrũ Aquæ ſupra ſidera/ex
Nona Sphæra
celſiſſima cœli parte collocentur•Origenes qui platonis dorſuali
Aquæ cœleſtes
nota agnoſcitur/eas ſpiritus natura eſſe opinatur• Baſilius autem
Origenes•
ab his Cœli flagrantiam temperari putat: Vnde exorta eſt cauſa
Plato•
cur mathematici nullam ob aliam coniecturam ſummum Sa/
Baſilius•
turni ſidus gelidioris eſſe naturæ arbitrantur/ niſi ꝙ Aquarum
propinquitate rigeſcere credunt:iiſdemqꝫ placet eas Aquas/ non
Opinio mathe
perennes manare/ſed quaſi ſolida quadam glacie condenſari: Et
matica•
propterea a multis id Cœlum adamantinum/ & Cryſtallinum
uocari dicunt•Diuus autem Thomas qui Phyloſophiam cũ theo
Diuꝰ Thomas
logia coniunxit/eas aquas corporeas eſſe ſtatuit eorum fundamẽ
Phyſiologia•
ta conuellens/qui aquas anhelitu/& uapore ſolutas/ſupra ſidereũ
cœlum ferri uolunt/affirmans hoc fieri nullo modo poſſe/ Tum
propter cœli craſſiſſimam ſoliditatem/quæ a uapore interrumpi
& penetrari nequat: Tum propter mediam ignis naturam/ quæ
ſit confeẽtrix/& conſumptrix uaporum/ Tum etiam/ꝙ ſenſuum

Vtrum cœlum ſit unum

teſtimonio confirmatur/uapores uix ad montium cacumina ferri
Nec item multo ſecus indagat/utrum unigenum ſit Cœlum an
plures•Nónullis ſane eſt uiſum unigenum eſſe cœlum/ confirma
re conantibus quicquid ex tota materiæ ſuæ natura cóſtat/id uni
genum eſſe probari•Cœlum autem eiuſmodi eſſe naturæ/ unige-
num igitur eſſe cœlum•Noſtri uero /quanq̃ uariæ ſint eorum diſ
ſidenteſq; ſententiæ/in hoc támen congruunt/ꝙ cœli deſcriptio-

Cœlum•

nem tripertita rátione perſequuntur• Nam primum cœlum em-

Empyreum•

pyreum nominari uolunt:Alterum aqueum & cryſtalinum uo-

Aquæum•

cant/tertium utriuſq; particeps/partim cryſtallinum/partim tráſ-

Cryſtallinum•

lucidum eſſe dicunt/quod quidem ſidereú ſit/quodq; in octo aſtrà

Firmamentum

diuidatur/in Sphæram ſtellarum inhærentium/& ſeptem ſidera
errantia•Scotus autem Prolemæum/& Auicennam ſequens/no-

Sphæra ſtellaꝝ fixarum•

uem cœlos eſſe confirmat•Poſt etiam inde quæſtio dimanat/ Nú
tertio ſit ordine Aqua a tellure ſecreta•In quo quidem:Diuus Au

Diuus Auguſt•

guſtinus incóditam corpoream naturam Aquæ & telluris nomi-

Septé planetæ•

ne intelligi uoluit/non quia incondita natura ſit informationem

Cœlú olympiú

antegreſſa/ſed quia origine anteceſſerit:Nec ſane opinatur infor-

Igneum•

mationem aliam alia eſſe priorem:Sed naturæ tantum ordine an

Aetherium•

tegreſſam:Quo quidem ordine neceſſario confitendum eſſe/in-

Aereum•

formationem/ſpiritus natura antiquiorem fuiſſe: Et quemadmo-
dum ſpiritus corpoream naturam antecedat/ita ſupera corpora
inferioribus eſſe antiquiora•Quo loco confirmat ſecundo ordine
Cœleſtium corporum informationem eſſe factam:& tertio Aqua
rum corporeæ naturæ datam formam•Ex quo quidem pleriq; ar
bitrantur fabricatorem mundi Deum cum in ipſo creationis me-
ditullio/a telluris gremio aquá arcuiſſet:tertio quoq; ordine ſtirpi
um/omnigenúq; arboꝝ genera edidiſſe/ut telluris incondita figu

Forma terræ•

ra remoueretur/quæ aquarum diuortio nudata/& euelata/ſqual-
leret•Præterea in diſputationé uocant/ Nú primigeno operis die/

Quoto die ſit genita lux•

An quarto generata ſint aſtra•Multi enim í theologia populares
inuenti ſunt/qui cum dicerent ſidera uaſa eſſe lucis/ lucéq; operis

principatu editam affirmarent: Probare conabantur/ſidera quoq; principe die/non quarto educta fuiſſe. Contra quos a locupletioribus/ualentioribuſq; diſſeritur/ affirmantibus lucem die principe editam/ſpiritus/non corporeæ fuiſſe naturæ. Ex quo cœleſtis operis gnarus Dionyſius/præclare ait lumen ſolis ante inconditũ fuiſſe/& quarto ordine forma inſignitum: cenſetq; ortus principatu/lucem editam communis lucis naturæ modo: Sed quarto operis die/aſtra nacta eſſe uim circumſcriptos effectus cientem/ut uidere licet in tanta effectuum diſſimilimum uarietate/quæ a Sole & Luna manare ſcimus. Et propterea inde quæſitum eſt/utrũ animantia aſtra dicantur. Platone principe multi ſidera animantia eſſe uoluerũt. Stoicis autem placet aſtris uim & mẽtem ineſſe diuinam. At Anaxagore ab Athenienſibus eſt negotium exhibitũ/ quoniam Solem flagrantem lapidem/nec Deum/nec animantem eſſe dixiſſet. Apud noſtros uero Origenes a Platone non diſcedẽs animãtia ſidera putauit/quẽ pedetentim & dubitanter ſubſequi uidetur Hieronymus: Diuus autem Auguſtinus tanq̄ arbiter in re ambigua/dum medium perſequi non poteſt/neutri ſententiæ aſſentitur. At Apollo Chriſtianorum diuus Thomas ſcientius genus hoc totum ratione aſtringit. Probat enim diuiſione operꝝ animæ/nullam corporum cœleſtium animæ conſentaneam eſſe operam/præter intelligentiam & motum: Dicitq; animam corporibꝰ cœleſtibus non ut formam annecti: Sed uirtutis appulſu ut mobili agitatorem applicari/quemadmodum ſi lagena in prono/ uipedum impulſa moueatur. Atq; hic etiam inquiritur/Num quinto ſit ordine piſcium & uolucrum edita natura. Nonnulli id genꝰ actu abſolutum cenſent. Auguſtinus uero potentia incohatũ putat. Hoc idem ſexto ordine de animãtium terreſtrium ortu diſputatur. In quo ab Auguſtino eadem fere dicuntur. Sed incidit contẽtio/utrum ſexto ordine rerum ſit abſoluta molitio. Multi enim confirmare conatur ꝙ quicunq; opus abſoluit/ Aliquid omnino molitur. Cum autem nõ ſit litteris mãdatum/quicq̄ ſeptimo die

Diuꝰ Dionyſiꝰ

Si ſtellæ ſunt animatæ.

Plutonici.

Stoici.

Anaxagoras.

Origenes.

Hieronymus.

Auguſtinus.

Diuꝰ Thomas

Deum fuiſſe machinatum:Concludere uolunt abſolutionem operis/ſeptimo ordini nullo modo congruere. Diuus autem Thomas Deum dicit ſeptimo die aliquid fuiſſe molitum: Non quo quicq̃ recentius genuerit/ſed quo genita ad priuata munia obeunda induxerit/quod quidem ſecunde cuiuſdam abſolutionis exordio cõſentaneum uideatur. Theologorum autem omnium opinio eſt in gignundis rebus/ſeptimo die ceſſationẽ eſſe datã: Eodemq; die effectorem & parentem Deum ſic ad genita fatum. Macti auctu/at fœtura eſtote:& propagate genus.

DE CREATIONE HOMINIS.

Ariſtoteles. Endelechia. Quæſtioneſ de anima. Principium intellectiuum. Anima intellectiua. Potẽtiæ animæ. Intellect9 agẽs. Memoria. Appetitus ſenſitiuus & intellectiuus. Paſſiones. Voluntas. Liberũ arbitriũ.

ſ Ed quoniam ſpiritus & corporum ſatis eſt explicata natura:reſtat ut hominem utriuſq; naturæ compotem perſequamur. Cum autem de homine dicẽdum ſit: Ab anima tanq̃ ab imperante & duce ordiendum erit. Nec enim hoc loco Ariſtotelem ſyllogiſmorum Dædalum imitabimur/qui ut Endelechiam tanq̃ chimeram oſtentaret/ſuperiorum philoſophorũ omnes de anima ſententias exploſit/nugiuẽdos ſingulos fuiſſe oſtẽdens/& uix dignos qui ſibi in peripatum eunti/ logiſticos libellos ferrent. Nec item hic locus flagitare uidetur/ut accuratius indagetur animæ explicata cognitio:aut probandum ſit/Animam materiæ & funeris expertem/non eſſe corpus:uel diſputandum ꝙ intelligens principium ut forma annectitur:ꝙ q; homini nulla forma præter intelligentem animam inſit. Neq; etiam ſeorſum ſunt animæ diuidendæ potentiæ/uel ſeparatim partiendæ in ſenſus. Nec quidem modo attinet aut agentem intelligentiam attingere:aut eorum opinionem refellere/ qui in omnib9 unam eſſe cenſerent. Ex quo etiã nihil eſt/cur memoriam partem animæ intelligẽtis eſſe probem9/ aut appetitum ſenſilẽ & intelligentẽ/omneſq; animi affectiões: & tum uoluntatẽ/tum liberũ animi motũ ꝑſequamur. Interius enim

hæc/non in cortice exterebranda ſunt·Eodemq; modo diſputatio nes omittentur/quemadmodum anima corpori annexa intelligat ſi a ſpeciebus naturaliter inſitis Rerum eliciat notitiam/ut nónul lis eſt uiſum: An/a rebus ſenſibilibus intelligentem cognitionem eruat:uel ſi intelligens iudiciū ſenſus nodo/uinculoq; aſtringatur Ac ne illud quidem in contentionem uocetur/ab intelligentia in terminata ignorari:ab eaq; rerum cōcretarum notitia naturæ ma teriæ expertis cognitionem nō elici·Nec multo ſec9 in his quæ ad Theologiā pertinent/agēdū erit:Quæ quidē a noſtriſ ita ſunt cnō data/ſubtiliter/ut iure ab his non modo minuti ſapiētes/ſed et phi loſophoꝝ anteſignani/ut monogrammi & Bardi ludātur·Hoc·n· loco ut diximus principis hominis exquirēdus eſt ortus/ac impri mis animæ procreatio/ genitaliſq; origo indaganda·Siquidē mul ti animam minime factā/ſed ex diuinitate decerptam eſſe putaue runt:Idq; a Moſe molitionem rerū deſcribente manaſſe uoluerūt Cum confirment a fabricatore Deo/ex humo cōſtructum eſſe ho minem/eiq; animam in uitalem ſpiritum inſinuatam & inſitā af flatu:Cum autem qui afflat/aliquid ex ſe omnino effundat:Con cludi opinabantur/ut anima quippiam ex diuinitatis natura di ceretur·Quod quidem a ſanioribus arctius urgetur· Nam cum afflatum corporeum eſſe negent:Nihil aliud dicunt Dei eſſe af flatū/q̄ originē/& cauſam ſpiritus gignundi: Quem admodū q̄q̄ homo corpore afflat/nō tamen quicq̄ omnino ex ſe:Sed ex natu ra externa effundit·Quæ quidem opinionis prauitas/a ſuperioꝝ philoſophoꝝ errore defflu̇xit·Pingue·n·& elixū philoſophoꝝ ge nus/cū imaginationē tanq̄ atrā caliginē prumpere nequiret: Ni hil omnino uacās corpore eē cēſuit:ob eāq; cauſam Deū corporeū eſſe ſtatuit/qui omniū corpoꝝ genitale primordiū diceretur· Cū autem animā ut ait Ariſtoteles/arbitrarentur illius principis cor poris natura conſtare:Confirmare nitebantur animam eſſe ex di uinitatis natura decerptam·Nos autem animam rationis parti cipem ſine procreatione fieri poſſe negam9/eamq; ab auctore reꝝ

De creatiōe hominis·

Moſes

Philoſophi ſuperiores

Ariſtoteles·

Orthodoxi·

Deo nullo intermedio eductam dicimus. Quanq̃ oritur quæſtio/
Origenes.
utrum ſit corpore anima antiquior. Origenes.n.qui unus e mul/
Platonici.
tis pictiſſim9 fuiſſet Chriſtianorum/niſi inter Platonicos uepres
abollam/& ſandalia diſcidiſſet/ortu cœlitum/non modo hominis
primigeni/ſed etiã cæterorum hominũ animas generatas eſſe uo
luit. Auguſtinus ortu quoq; cœlitum animam principis hominis
generationis ordine antiquiorem putat/eamq; poſtea uoluntario
motu corporis/tanq̃ naturalis domus imperium expetiſſe cenſet:
Quanq̃ ne hoc quidem ſatis conſtanter affirmare uideatur. Ho/
.D.Auguſtin9.
mo enim puriſſimus Chriſtianorum in felicitatis diſcrimine/nõ
uult pugnaciſſime ratum habere/quod opinari poſſet. Vnde ex/
.D.Thomas.
orta ẽ cauſa Diuo Thomæ/cura cæteris diſcreparet. Nam cũ ani
mam corporis formam eſſe probet:eam dicit non ſeorſum/ſed in
corpore creari debere: In quo nõ eſt Scoto cum illo diſſenſio. Qui
bus expoſitis confirmatur primigeni hominis corpus/nullo inter
medio a Deo fuiſſe concretum/quanq̃ multi theologorum exerci
Angeli miniſtri
tus calones/& lixæ/dicunt res corporeas a Deo miniſtris cœlitib9
gubernari: Cumq; corpus humanum corporea materia cretum eſ
ſe affirment: Satis perſuaſum eſſe uolunt Deum ad humani cor/
poris coagmentationem & fabricam cœlitũ opera eſſe uſum. Con
tra quos triarii noſtri diſſerentes/probãt aliquid Deum miniſtris
Exſuſcitarẽ mortuos.
cœlitibus moliri: Sed quædam tamen in corporea natura fabrica
re Deum/quæ a cœlitibus effici nullo modo poſſunt: Quem ad/
modum cadauera lethi poſtliminio in uitam reuocare: aut orba/
Reſtituere cæcis lumen.
tis lumina inſerere/quod Architecti/& effectoris Dei proprium
eſt munus. Quo quidem nutu primigeni hominis corpus effectũ
& conſtructum uolunt. Nec negant fieri poſſe ut in ipſo corporis
Dies iudicii.
humani opere/cœlites miniſtri adeſſent/Quemadmodum in mũ
Collectio. cinerum.
di deflagratione/& extima corporum ſuſcitatione colligendorum
cinerum miniſtros affuturos dicimus. Sed negant fieri poſſe/ut
Corp9 hominis immediate factum.
ab his ſine ui ſeminis in aliam formam corpora mutentur. Cum
autem nunq̃ antea ullum fuiſſet ortu humanum ꝑcreatũ corpus

cuius ui/& gignendi ordine/aliud ſpecie ſimillimum gigneretur:
neceſſario confitendum eſſe dicunt/principis hominis corpus/ab
opifice Deo nullo intermedio cõfectũ·Itaq; affirmamus corporeaꝝ
reꝝ/quoddã eẽ ſeminariũ/quod ſi tẽpeſtiuitatẽ nactũ ſit/ad ſpeci/
ei decentiã perueniat/cui ab agricolis idoneoꝝ temporum opor/
tunitatem/& naſcendi cauſas præberi:& quod ab agricolis palã
fiat/id clã fieri a cœlitibus:nihilq; inter eos intereſſe/niſi id quod
a colonis ſatu & temporis progreſſu fiat/id a cœlitibus clam & re
pente fieri·Ex quo intelligi uolumus ex cœlitũ opera multa quã/
doq; incredibilia oriri:quæ tamen cauſarũ ordine/ naturalia ſunt
ipſa perſe:Iiſdemq; rationibus probamus pleraq; cœlites mirabili
ter ſupra progredientem naturam poſſe moliri: Sed illis non ineſ
ſe uim naturalium faciendarum rerum·Poſt autem de primigeni
hominis materia perquiritur·Nonnullis enim qui plebiſcito/nõ
ſenat9 cõſulto theologi ſunt/miꝝ uideri ſolet/cur poti9 ex humo/
q̃ ex cœleſti materia humanum ſit effectum corpus·Nam cũ cœ/
leſte corpus abſolutius terreno putarent:Cumq; humanũ corpus
excellenti rationis forma/inſignitum uiderent/Veriſimile putan/
dum eſſe dicebant/humanum corpus ex cœleſti magis q̃ ex tellu/
ris materia confici debere·Quod quidem genus argumenti inte/
griorib9 craſſius eſt uiſum·Siquidem quanq̃ cœleſte corpus/ſit
terreno nobilius /dubitari tamen non poteſt/min9 actui animæ
rationis compotis congruere/cum anima quodãmodo ex aduoca
tis ſenſibus notitiam eliciat:Quorum quidem inſtrumenta ex cœ
leſti materia effici non poſſint/cum cœlum naturam patibilẽ nõ
habeat·Eademq; ratione indagatur/utrũ primigeni humani cor/
poris fabrica ex quattuor ſit primordioꝝ natura conſtructa·Phy/
ſici enim concretioni mixtionis abſolutæ plus telluris ineſſe uo/
luntq; plus formæ/& minus materiæ nanciſcatẽ·Auguſtino autẽ
theologoꝝ Deo duo placet eſſe primordia rerum/ quæ patiẽdi ne
ceſſitatem habeãt/tellurem ſcilicet & aquam:& duo quæ ſint ad
agendum educta/Aerem/& Ignem· Et quoniam ex his patiendi

Angelos nõ fa/cere res natura/les·

De materia cor poris adæ·

Cœlum non eſt patibile·

Vtrũ corpus ex elementis·

Phyſici·

Auguſtinus·

Terra & Aqua paſſibilis·

ratio efficitur/telluſq; ex omnibus patibilem magis naturam nan
ciſcatur: facile intellectu eſſe ait primigenum humanum corpus
telluris eſſe materia concretum. Quam quidem ſentētiam omnis

Corporiſ figura

ſalubriorum cœtus/tanq̄ Theologiæ pontem tuetur. Atq; inde ē
ad totam hominis figuram/fabricamq; tranſitio. Nam cum mul-

Organa corpo-
ris.

ta in homine mirabiliter effecta miremur: Tum maxime artificio
ſi operis deſcriptionem contemplamur/rationeſq; phyſicas indu-
cimus/quibus probatur tantam diſſimilium inſtrumentorum ua
rietatem animæ gratiæ eſſe perfectā/ſiquidem cum anima ſit mul
tarum rerum effectrix/quas ſine corpore tanq̄ inſtrumēto perfe-
qui nequiret/neceſſe eſſe affirmamus/ut toto corpore inſtrumen-
torum/ſumma ſit intexta uarietas/ quo diſſimilitudini potentiæ
& munerum animæ/inſtrumentorꝫ diſſimilitudo congruat/Sitq;
cognatio inter mobile corpus & animam motricem. Quod quidē
præclare patet/ex earum rerum motu/quæ extra animam cernun
tur: Cum anima ſit principium uariorum ſuſceptibilium ſenſuū/
quos ſine inſtrumentorum uarietate/complecti nullo modo poſ-

Anatomia.
Medici.
Cellæ ſenſuum
interiorum

ſet. Præclare enim hæc medici patefaciunt/qui Anatomiæ ſcien-
tia manu iſta articulatim diſſecta cōtrectāt: Docentq; capiti tanq̄
arci tres annexas eſſe ſedes/in quibus ſpeculatrices animæ poten
tiæ excubarent: eaſq; ſenſum communem/phantaſiam rationem/
& memoriam nomināt. Quarum/ſenſus communis/& phantaſia
ſint incolæ ſincipitis: Ratio in meditullio capitis habitet: & me-
moria occipiti annectatur. Quas quidem ſedes/ uentriculos hoc
interualli ordine interiectos eſſe dicunt/quæ inter ſe habeant du
ctas & exterebratas uias/quo utrinq; commeare poſſit perceptarꝫ
rerum tabellaria cognitio: ab hiſq; extrinſecus/ad figuram homi-

Hominis figu-
ra.

nis contemplandam diſceditur: Quam a parente Deo celſam &
rectam ob eam cauſam informatam/& conſtitutam fuiſſe proba-
tur/quo tanq̄ princeps inter omnia animantium genera interno-
ſceretur/eſſetq; ſpectatrix ſuperarum rerum/cum perſpicuum ſit/
idem in ſpiritu amorē/ac pondus in corporibus exiſtere. Corpora

enim natura deorſum ſuopte pondere feruntur: At humanũ corpus cum ſit domicilium ſpiritꝰ, natura ſuperiora appetit. Ex quo quidem notum adagium illud exiſtit, Eodem amorem, & oculos concurrere. Atq; ex hoc etiam eſt orta contentio, quæ nam primi geni hominis ſedes extiterint. Grauiſſimus auctor Damaſcenus has ſedes uelut Elyſium nemus deſcripſit: In quis ſemper niteſcere ait Cœlum: Cuncta odore fragare: & hybernis, æſtiuiſq; frugibus, pratorumq; ueſtitu florere. Ioſepo autem, qui ſolus prope ex iudæis græcorum flumina nando tranſmiſit, eas ſedes ad orientẽ ſolem, conſtitutas eſſe placet. Cui prorſus celtiber Iſidorus aſſentitur. Is enim harum ſedium ingreſſus poſt hominis pollutã naturam flãmarum mœnibus occluſos, & obſtructos ſcribit. At theologumenon librorum Beda interpres, rem in dimicationem adduxit. Probare enim conatur has ſedes ad orientẽ circumfluo oceano, & montibus ab ea parte obiectis contineri, quæ ab hominibꝰ habitatur: Eaſq; ait ita a domiciliis noſtris eẽ ſemotas, ſublimeſq; ferri, ut orbem globumq; Lunæ pertingant. Ex quo multis cauſa fuit, ab eo deſciſcendi. Nam cum Luna rigoris effectrix dicatur: ueriſimile putandum eſſe uolebant, ut ſubiecta ei quoq; & finitima regio rigeſceret. Quibuſdam etiam nullo modo fieri poſſe uiſum eſt, ut hæ ſedes altiſſima telluriſ parte collocentur: Siquidem ſi fieri hoc poſſe diceretur: Concedi etiam uolebant, ut harum ſedium infœcunda natura diceretur, quandoquidem montium altitudines Solis flagrantia, & ardore torreãtur, qui ex tellure ubertatem hauriant. Quod quidem minime harum ſedium fœcunditati conſentaneum eſſe dicunt. Maior autem pars eo defertur, ut eam terræ partem temperatam uelint, idq; affirmant ex noctium & dierum æqualitate oriri, quemadmodum his accidere uidemꝰ, qui terras ad orbem æquinoctialem colunt. Vmbræ enim nocturnæ cum lucibus æquentur, Dierum feruidam naturam tepefaciunt. In qua tamen ſententia. Scotus Alexando, Nicolao Boneto, & magno Alberto calcar adhibuit. Quo etiam loco probaẽ a no-

De paradiſo terreſtri.

Damaſcenus.

Ioſepus.

Iſidorus.

Beda.

Luna.

Paradiſus temperatus.

Regio æquinoctialis.

Homo Dei imago•

bis hominem Dei eſſe ſimulacrum: Nõ quidem abſolutum ſimu-
lacrum/ſed tanq̃ ad ſimilitudinem expreſſum/negamuſq; primi-
geno homini Deum notum fuiſſe de facie/niſi ſopito ei/& phanta
ſmate ſeuocato Deum uiſum eſſe concedamus: Nihiloq; ſecius in-
quiritur/an primo naturæ tyrocinio ei eſſet omnium humanarũ
rerum inſerta notitia• In quo affirmatur nouiſſe eum fundamẽta
neceſſariarum rerum/quatenus ſcilicet ratio aſſequi poſſet huma

Homo minime præſci9 futuri•

na• Occultas autem meditationes hominum & præſenſionem re-
rum futurarum nullo modo conſecuturum fuiſſe• Illudq; etiã ad-

Homo priceps animantium•

iungitur/eum ante noxam animantium omniũ adepturũ fuiſſe
principatum/feriſq; etiam pecudibus/ut bubus iuga & onera im-
poſiturum•

DE HOMINIS STATV ANTE PECCATVM•

Vtrũ homo immortales•

q Vibus quidem cognitis/proximum eſt ut de homi
nis ante noxam ſtatu diſſeratur• In quo illud pri-
mum quærendum erit/Num incolumi natura hõ
mo eſſet futurus æternus• Sunt enim multi qui ne
gent uitalis arboris eſcam/quæ eſſet homini ad ue
ſcendum data/cauſam immortalitatis futuram fuiſſe/cum nihil cõ
tra ſuam ſpeciem nitatur/quandoquidem effectus cauſa non egre
diatur• Cum autem lignum tabeſcibile diceretur(nec enim aliter
in alimentum exteri/& molliri poterat) perfacile uolunt iudiciũ
eſſe/ab eiuſmodi uitali edulio æternitatis cauſam nõ oriri: Idq; ad
eorum cõmenticias fabellas referri poſſe dicunt/qui belliſſime in

Ariſtotelos Dii•

Phiſicis ab Ariſtotele ludantur/ꝙ inducerent Deos uitales quaſ-
dam epulas ientare/quæ eorum immortalitatis cauſa forent• Ad
quam quidem ſententiam pleriq; gregatim tanq̃ grachuli ad tur

•D•Auguſtin9• •D:Thomas•

rim deuolant• At egregium par Ducũ Auguſtinus & Diuus Tho
mas/quaſi nudo pede ingrediantur/uerentes ne inter ſalebras di-

gitos detundant/hoc idem ſenſim/& pedetentim perſequuntur•
Nam cum homini contra duo quæ deſunt/totidem præſidia adhi bita eſſe uideant/primum quod deeſt/humoris iacturam eē dicūt ex caloriſ actione natam/Cui quidem cœterarum arborum eſu oc curri potuiſſe opinantur/ut nos modo dapib9 uitam/corpuſq; tue mur:Alterum ob id ipſum eſſe uolūt/ quod quemadmodū aqua uini ſextario admixta/primum meri naturam adulterat/tum quo crebrius & largius adicitur/eo liquidius uim eius referuefactam diluit/ſenſimq; aqueam extenuando efficit/Sic iccirco perſpiciūt/ q; primum ſpeciei actio tantum roboris habeat/ ut non modo ſit alimenti detracti reſtitutrix/ſed etiam incrementa ſuppeditet/po ſtea uero quodcunq; gignatur/non quidem incrementum addat/ ſed tantum detracta reſtituat:Atq; eo tandem decurrere ſenii na/ turam putant/ut ne huic quidē reſtituendi muneri/opitulari poſ/ ſit/ex quo neceſſe euēturum ſit/ut corporis diſſolutio & interitus ſequatur•Itaq; cōtra hanc fraudatam debito partem/ arboris edu lio/uitam propagari potuiſſe arbitrantur:q; ipſa uitalis arboriſ na tura/nacta eſſet uim ſpeciei roborandæ contra imbecillitatem ex aduenticia admixtione manantem• Cuius quidem ſentētiæ imas fibras Scotus abſcindit/atq; in campum & puluerem progreſſus/ hominis uult tabeſcibilis fuiſſe partes/ſed non tamen ipſum tabe ſcibilem futurum/cum ante occaſum iturum eum fuiſſe in cœlū arbitretur•Magni autem homines Vgo uictorius/ Alexāder ales/ & qui ſententiarum ſelectum interpretando exacuunt/ hominis immmortalitatem/non ex natura/ſed ex adiecta gratia/naſciturū fuiſſe uolunt/quæ ſit ob pollutam naturam amiſſa/ immortaliq; naturæ ſit attexta mortalis•Nec item minor contentio exoritur• Num ante noxam homo in cœlibatu eſſet generandi facultatem habiturus•In quo quidem græci/quo ſubtilius cōtra noſtros ſcri bant/punice calamos exterunt•Nam dum commiſcen orum cor/ porum fœditatem reſpuunt/quaſi Auguſtius hominis ortum in/ coharent/propagationem ſobolis tanq̄ cœlitum ſine uenere/futu/

Duo defectus•

Scotus•

Vgo de ſancto Victore

Alexāder đ ales

Interpres magiſtri ſententiarū

Vtrū generare potuiſſet ſine coitu•

Græci•

Latini• ram fuiſſe cenſet•Nos autem negamus res naturales dari/aut adi
mi poſſe peccato:Cumq; hominem animali uita metiamur: Intel
ligi uolumus/commune fuiſſe hominum naturæ ex uenere pro
creandi munus:Idq; ex membrorũ partibus declarari/quæ eſſent
ad naturæ neceſſitatem datæ:Atq; abſurdum etiam uideri/ quicq̃
partium in homine a natura fabricatum / quorum non eſſet ne
ceſſarius uſus futurus•Nã & ueretra & inguina fruſtra a natura
effecta putari debere dicimus/niſi ad procreandi uſum data dice
rentur:Sed ſobolem tamen ſine ueneris flagitio propagari potuiſ
ſe affirmamus/cum partes ad procreandi neceſſitatem factæ/non
irritarentur obſcenius/ſed ſuapte natura ut cætera membra ſine li
bidine mouerentur/Quandoquidem rationi ut duci morigerarẽ
Magiſter ſentẽ tur•Ex quo ſententiarum principi cauſa uidetur fuiſſe/cur non ſe
tiarum• cus membra coitura fuiſſe cenſeret/ ac manus ori admouentur•
Quã quidẽ ſententiã clariſſimorum interpretum cœtus uerẽs/nẽ
Interpres magi lupum auribus contineret:euolutam/& reſutam retexit•Nam cũ
ſtri• parum conſentaneum uideretur/ut ferendæ amplificandæq; na
turæ opera ſine uoluptate conficeretur /uoluntario obſequio uo
luit ſine æmula laſciuia utrinq; obeundum fuiſſe munus/ ſubla
taq; libidinum face genialem torum ſternit/eorum procreãdi cau
ſa/qui præclara quadam conditione ad Dei cultum gignerentur•
Vtrũ ſtati am In quo etiam quæri ſolet/quinam ante pœnam ſontium/liberi nã
bulaſſet• ſcituri fuiſſent•Multis enim uiſum ẽ infantes ſimulac nati eſſent
commendatione naturæ membrorum compotes futuros• Siqui
dem cum quædam animantium genera/ita primo ortu abſoluta
cernerent/ut non modo ingrediendi facultatem habeant/ ſed etiã
quacunq; matres perſequantur ipſa per ſe/cumq; in homine uide
rent cæterorum animantium ineſſe principatum/confiteri eſſe ne
ceſſe dicebant/hominem primo naturæ ortu/ omnium membrorũ
uſum conſecuturum fuiſſe•Perabſurdum enim eſſe hominem ra
tionis compotem/quem nullum unq̃ ſcelus inquinaſſet/in corpo
ris ingreſſu manibus ut pedibus uti:ut modo anniculos infantes

manib9 repere/nec niſi in ploſtellis rectos ingredi uidem9•Quod quidem malum/ad eam pœnam referre conantur/qua humanū plecteretur genus• Quo cognito/maxime ueriſimile eſſe pueros ante pedicas lethalis mali/ commendatione naturæ ingrediendi habilitatem adepturos:Ac ſine corporum tegumentis/ſine tectis/ ſine culcitra plumea/ſine conditis deniq; obſoniis fortunatiſſime uicturos/cum ſua ſponte ſuppeditatura eēnt(ut ait ille)cibū pueris/ueſtem uapor/hærba cubile•Qui autem Phyſiologiam perſequuntur/negant naturæ congruere ut primo ortu pueri ingrediē di facultatem nanciſcerentur• Nam cum in homine cerebrum humidiſſimum/& corporis comparatione maius q̃ in cæterorum animantium genere eſſe probent: facile confirmant magnitudine humoris & ponderis pueriles neruos/qui ſint agitationis inſtrumenta/ad corporis actionem mouere membra nequire• Itaq; ſi quibuſdam animantium generibus/ſimulac nata ſint/ gradiun di facultas data dicatur/id ariditate cerebri/non naturæ præſtantia accidere/cum perſpicuum ſit quædam etiam abſolutiora animantium genera primo ortu expertia eſſe membrorum uſus• Ex quo concludi nemini eſſe dubium/quin Dei nutu fieri poſſet/ ut primo ortu pueri eſſent membrorum compotes futuri• Sed probabilius eſt hominem quoquo uerſum rectum eſſe formatū/ eāq; recti menſionem in abſoluto corporis obſequio conſiſtere:Et quē admodum incolumi natura nihil eſſe in membris/quod hominis uoluntati obſiſteret:Ita nihil eſſe quod deeſſet•Sed cum in homine uoluntas rato ordine nitatur/quæ ad actiones naturæ congruē tes pergit:Fatendum eſt non eſſe eaſdem cuiuſcunq; ætatis actiones•Quod cum ita ſit:Sequiẽ minime pueros primo ortu ad qua leſcunq;/ſed ad ætati tantum conſentaneas actiones mouendorū membrorum facultatem habituroſ:Eodemq; modo de ſcientia hominis ante noxam/De iuſtitia/de ratione•de affectionibus/ de uirtute indagatur:Quæ quidem prætereunda cenſemus/cum ad potiora pergamus•

Pctūm originiſ

Cerebrū humidiſſimū i hoie•

De ſcientia primi hominis•
De iuſtitia•
De ratione•
De Paſſionib9•
De uirtute•

DE PECCATO PARENTVM ET ORIGINIS.

Peccatũ parẽtũ

Peccatũ originale.

h Oc autem loco perquirendus eſt Phaeton/generis humani. Nam cum ſatis fere de incolumi natura explicatum ſit: reſtare uidetur/ut de ſontium hominum noxa indagetur. Duplex eſt igitur huius uiperei mali tabes. Vnum genus eſt in quo a perſona natura inquinatur: Alterum in quo perſonam natura contaminat. Quo quidem humanum genus tanq̃ natiuo quodam morbo uexatur. Sed quoniam utriuſq; peccati/magna eſt quæſtio: ab eo ordiendum arbitror/quod eſt ordine prius. Itaq; primum uidẽdum erit/Num id a tumẽte ſuperbiæ malo manarit. Multi enim qui ſe mirifice litteroſos putant/ratiunculas afferunt/quib9 id ab adipiſcendarum ſcientiarum cupiditate/non a ſuperbia ortum eẽ uolunt. Nam cum a ſonte Dæmone dicãt homini promiſſam ſcientiam eſſe rerum/eius conſequendæ deſiderio flagraſſe/non ſuperbia tumefactum eſſe hominem. In quo non uident ſcientiarũ cupiditatem a præſtantiæ appetitione oriri qui a ſuperbiæ malo naſcatur. Atq; rurſum alii hoc/edacitatem/alii deceptionẽ & fraudem/quidam etiam Auaritiam eſſe confirmare conati ſunt. Quorum quidem argumentorum exilitas/quoniam celeriter/ut auri bractea perrumpitur: iure eſt hoc prætercũda loco: neruoſi9 enim & uerius probamus ad unum peccati genus/ multa affectionum genera confluere. In quibus quidem illud princeps uideri debet/ quod rata ordinis menſione egreditur. Atqui perſpicuum eſt prius affectiones rata ordinis menſione egredi/q̃ motus corporis extrinſecus. Cum autem in affectionibus prius appetitus ad finem q̃ ad id/quod propter finem quæritur/inflamati rapiantur: fatendum eſt in eo princeps hominis peccatum conſediſſe. In quo ci9

De appetitu ſcientiæ.

Primũ peccatũ ſuperbia.
Vtrũ gula.
Vtrũ fraus.
Vtrũ auaritia.

Paſſiões pathos

rei princeps appetitus eſſe potuit/quæ eſſet rati ordinis egreſſio·
Cum autem ante noxam hominem ita genuiſſet/& ornaſſet De9/
ut nullum admiſcuerit ſenſuum/ & ſpiritus diſſidium: Præclare Senſus·
ſciri poteſt/minime eam ratæ menſiōis egreſſionem fuiſſe/qua ho Spiritus·
mo ſenſile quoddam bonum expeteret:Ad quod corporis appeti/
tio citra ordinis terminos contendit·Sed intelligi debet in homi/
nis appetitu eam tranſitionem fuiſſe/qua quoddam ſpiritus natu
ræ bonum expeteret·Quod quidem minime citra rati ordinis fi/
nes optaſſet/ſi ad perpendiculi diuini menſionem cōcupiſſet· Ex
quo concludi neceſſe eſt primam hominis perniciem fuiſſe/qua
quoddam ſpiritus naturæ bonum/ ſupra menſionis ſuæ typum/
optauit·Quæ audax animæ uſurpatio/ elationis eſt/ & ſuperbiæ Pc̄tm̄ originale
maxime propria·De originis autem tabe ſumma eſt opinionum
uarietas/hominumq; diſſenſio: ſiquidem Pelagiani & Manichæi Pelagiani·
chriſtianorum carcinomata ut canes qui lorum quo alligantur Manichæi·
abrodant/hoc originis ſtigma humano generi inuſtum fuiſſe/ne/ Heretici·
gant·Noſtri autem qui in eorum libris ne manum quidem porri
gendam putant/niſi in iis atramento lineas tranſuerſas ducant:ra
tione certa enodatius hoc totum indagare uolunt· Nam in theo/
logia magnus meditator Durãdus/cũm hoc culpa/an peccatum Durandus por/
dici poſſit inquirit:prius quæri oportere putat/an uolũtarium di tianus·
ci poſſe uideatur·Itaq; placet illi id eſſe uoluntarium/ quod no/
ſtræ ſit/aut alienæ uoluntatis·Cum autem in promptu ſit/id ma/
gis eſſe uoluntarium quod in noſtra/quam quod ſit in aliena uo/
luntate/cum aliena uoluntas dici noſtra non poſſit· Concludi
oportere arbitratur/id malum uoluntarium/ non ex noſtra: ſed
ex primigeni hominis uoluntate oriri· Doctiſſimus autem om/
nium Scotus hoc ipſum originis iuſtitiæ ademptionem eſſe pu
tat·Guillermus uero Ochan uerens ne dum rus ſententiarum
ſarrit/ſemen cum herba euellat:Id quæſtionis genus incultum re
linquit· At Gregorius Ariminenſis/ Cui modo multi de uia de/ Grego· Arimi·

cedunt/ hunc inhærentem morbum/Aegrotationem/ & appeti-
tionem inſiticiam eſſe cenſet/ Qua homo actu ad expetendum
rapiatur: Idq; ita a ſententiarum principe intellectum eſſe uo
luit/ Qui Diui Pauli diſciplinam ſequatur/ appetitionem ori-
ginis eſſe malum deſcribentis/ non tanq̃ appetitionem actum
expetentem: Sed tanq̃ angorem & ægrotationem naturæ. Nec
De Baptiſmate autem negat Homini ante uitalis Chriſtiani laticis aſperſio-
nem originis iuſtitiam defuiſſe. Sed eam defectionem ita diffinit
Pctũm mõtale. ut non originis malum/ſed effectum uelit/quemadmodum adem
ptio gratiæ ſit effectus capitaliſ mali. Ideſt/quemadmodum ob ca
pitale malum homini gratia adimatur/ſic uult ob originis labem
ab opifice Deo animabus originis iuſtitiam non ſeri. Inquo qui-
dem affirmat eiuſmodi malum/in anima ex molli & eneruata ap
petitione oriri/quod ex flagranti & ſalaci quadam parentum ue-
nere in conceptu/liberorum caruncula arripiat. Sed exoritur re-
Dũrandus. pente Durandus/qui ſententiarum principem eiuſmodi tabem
ſenſus & rationis diſſidium nominantem/materiæ non formæ na
Alexãder ales. turã attigiſſe opinatur. Alexander autẽ ales/Paulo antiquior/ ſed
in Theologia ſincærus & ſanus/cum id cœnum culpa & mulcta
diffiniat/ab alia cauſa culpam/ ab alia mulctam manare arbitra-
tur. Mulctam enim ex morboſo quodam carnis mucore oriri pu-
tat/qua non ſecus anima dum infunditur inquinetur/ ac uinum
Alia opinio. lagenæ mucore uapidum afficitur. Multi uero theologorum ſpa
dones cum id in quo anima rationis particeps conſiſtit/ metiren-
tur: Animam rationis compotem cum ſemine in ſobolem trãſfun
di putauerunt: Ac ita ex inquinata anima/tinctas/& contamina-
Alia opinio tas animas defluere. Alii quaſi ex hoꝝ erroꝝ manubiis aliquid ꝓ
babilius cõſtruerẽt: Culpã animæ parentũ æque dixerũt in ephæ
boꝝ ſobolẽ tranſferri /ac corporis morbi ingenerant/quẽadmodũ
ſæpe liberis aliqua ſeminis tabe podagræ/& Elephãtiæ/ gẽtilicia
cõtigit hæreditas/quanq̃ ea tabes/nec podagra/nec Elephãtia uo-

Cōtra opiniōes

ret/Dicuntq; animæ culpā eo prope modo ſeminis trāſitiōe trāſ/
fundi/q̄q̄ ſemen actu minime ſit culpæ naturæ ſubiectū• Qui aūt
ex orcheſtra populum theologorum in anguſtias compelli ſpe/
ctant/negant hæc argumentorum genera ita poſſe connecti/ut
præclare doceant hoc originis nexu epheborum ſobolem aſtringi
Nam quanq̄ corporis morborum/quædam genera in liberos ma/
narent/ac rurſum etiam corporis habitu/quidam animi morbi gi
gnerentur/quemadmodum ſæpe ex inſanis inſani gignuntur/ab
hac tamen originis infirmitate culpam excludi putant/cum eiuſ/
modi naturæ ſit/ut uoluntaria omnino dicatur• Exquo etiam il/
lud adiungunt:Quod quanq̄ anima rationis compos/ita in ſobo

Opinio ſana•

lem dimanaret/ut inquinatio animarum liberorum/ minime in
eius uoluntate conſiſteret:Neceſſe eſſe arbitrantur/ut natura cul
pæ/ad mulctam coercentis liberetur:Ex quo cauſa data nobis fu
it/cur dextrorſum argumenta retorqueamus•Nam cum hominū
uniuerſum genus hominis nomine/quatenus congruunt naturæ
metiamur:Quicquid hominum a ſeminario primigeno profluxit
tanq̄ unius corporis membra arbitramur:In hiiſq; ſimilitudinem
adiungimus/ut ſi manus panem/aut lapidem lactarit/non id ma
nus:ſed animæ uoluntatis eſſe dicimus/uel ſi manus hominem
occiderit/minime uolumus ei ſuccenſeri debere/ſi per ſe/ut a cor/
pore ſciuncta expendatur• Sed ſuccēſendum eſſe cenſemus/ Si
tanq̄ quicq̄ hominis expendatur/quod a principe agitationis au
ctore moueetur•Qua ſimilitudinis collatione confirmamus hanc
tabificam mali luem/hominum non eſſe uoluntariam/ ſed a pri/
migeni parentis uoluntate manare• Eodemq; modo inquiritur

De ſubiecto pec
cati originalis•

utrum id in quo hoc originis malum inſidit: caro an anima di/
catur• Pleriq; enim cum diſſidium quo ſenſus a ratione diſce/
ſcunt/ab hac originis tabe manare dicerent:eiuſq; diſſidii fibras

Opinio•

maxime carni ineſſe contenderent: Concludere uolebant/id ip/
ſum in carnis concretione conſiſtere: Diuo autem Anſelmo uide/

Anſelmus•

ri ſcio haud ſecus ſemen/ ac ſputum & ſanguinem inquinari:
Nec quicq̄ putat eſſe cauſæ/ſi ex his corpus animale fingatur/cur
eius inquinatu/anima contaminari poſſit•Quem ſuqſequens ſic⁄
Scotus• ca nare mirifice odorus Scotus/negat carnem quæ ſeritur/a uene
Thomiſtæ• ris flagrantia in ſatione inquinari•At magnus clientum aquina⁄
tum cœtus cauſarum diffinitione probat ſemen quemadmodum
ſit inſtrumenti cauſa humanæ naturæ ſerendæ/ſic inſtrumenti eē
cauſam hui9 originis tráſfundēdi mali•In qua quidē ſentētia tuē
Capreolus• da/unus e multi Toloſan9 Capreolus/maxime cum Scoto/& Du
rando luctatur•Ea autem quæ ad ſontis Dæmonis irritationem
pertinent/hoc loco omittimus•Eſt enim ſatis exploratum ab im⁄
perante Deo latam eſſe legem/quæ ſic iuberet• Arborem hanc ne
Tentatio Dæ⁄ libanto•Qui libarit/capitale eſto•Notúq; eſt omnibus arbori im
monis• plexum colubrum melle lito affatu hominem ad delinquendum
Expulſio• adæ• pellexiſſe:Ex eoq; inquineta puritate/receſſum & fugam eē factā
nataq; genera malorum•Et quoniam ab uiolatā legem duo ſunt
peccati genera patrata/unum quod primigenum parētum nomi⁄
natur:Alterum quod generatim in liberos diffundit/ de utriuſq;
animaduerſione dicendum erit•Itaq; primo intelligēdum eſt fœ⁄
Pœna mulieris minam tria ſecum mulctaꝝ genera detuliſſe:Quaꝝ una in graui
ditatū multitudine/altera in perpeſſione doloꝝ/ tertia in ſeruitu⁄
Geneſis• te conſiſtit•Cū autē ſit duplex Animæ cognitio/una quæ ē ratio⁄
Multiplicabo nis compos/altera ſenſilis•In altera uiolatæ legis uindex De9 fœ⁄
erumnas• minam ad parendi neceſſitatē abiecit/in altera puerperii multitu
In dolorē paries dinem cū angore reliquit•Viro aute multiplex eſt quæſita perni
Pœna uiri• cies•Quaꝝ una eſt bonoꝝ ereptio•Altera inuectio maloꝝ•Earum
Geneſis• una eſt qua a uitali arbore arcet•Altera in telluris execratiōe po⁄
Audiſti uocem nitur•Optimaꝝ enim reꝝ amiſſio eſt iactura cauſæ incolumitatis
uxoris tuæ• uitæ/& ex domicilio uoluptario/receſſis/& fuga•Maloꝝ autem in
uectio eſt/æque in uita/ac in obitu diſtinctio mulctaꝝ•uitæ enim
incommoda dicuntur cultus aruorum/telluris altricis infœcun⁄
ditas/& uictus egeſtas•Ad quæ quidem uitæ præſidia capeſſenda

Altera cum lana & colo accedit: Alter bipalium/& marram arri-
pit. Illud autem quod ad obitum pertinet/neceſſitas eſt: Quæ ho-
mines in lethi fauces/& orci tenebras detrudit. Idq; ṗclare ex pel-
lium amictu declaratur: Quorum coniectu eſt mortis fato admo-
nita humanitas: & tanq̃ corporum inſinuatus interitus/ cum alte
ra non cum tunica talari/& palla/nec alter cum paludamento/&
trabea: Sed conſcientiæ pudore pellibus tantum ingrederentur
amicti homulli. Eius autem inſiti mali/quod generatim in ſingu
los dimanat. Tria ſunt genera pœnarum. Vnũ quod a prolapſio-
ne incolumis naturæ recuperari non poteſt. Alterum defectio bo
narum rerum. Tertium/quod minime ab homine tantum reuo-
cari poteſt. Quarum aliæ ad animam: Aliæ ad corpus pertinent.
Ex his enim quæ ad animam diriguntur/ Tum difficultas inda-
gandi ueri: Tum animæ appetitiones colliguntur. Quarum aliã
ignorationis craſſa caligo: alias ad malum inſita procliuitas inſe-
quitur. Procliuitas bipertito diſtribuitur. Vna in qua feſtine pro
uehitur ad malum. Altera in qua ingraueſcentes ægrotationes in-
ueteraſcũt. Corporis autem tripertite ſunt mulctæ. Nam aliæ ex
tra animã cernuntur. Aliæ quæ ad animæ corpore diſceſſum per
tinent. Quædam quæ ante exceſſum irrogantur. Primum genus
eſt quo corpora hominum telluri matri in humum conuerſa red
duntur. Alterum eſt/quod uitæ occaſus/& lethi falx rapax/ nomi
nat. Tertium/quod famem/ſitim/æſtum/tabem & id genus/uno
complexu continet. Quibus luendis/ damnatum genus/tanq̃ pe
ſtifero quodam morbo tabeſcit Eodemq; modo id eſt perquiren
dum ulcus/quod a/parentibus in ſobolem imitatione manat. In
quo quidem diffiniendo ſumma eſt diſceptatione pugnatum/
Nam multi peccatum ſublatis externis uoluntatem prauam deſ-
finiunt. At litteratiſſimus theologorum Ambroſius/ peccatum ẽe Ambroſius.
ait contumaciam a/lata Dei lege deſciſcentem. Nõnulli uero pec
catum eſt inquiunt uoluntas/iuſtitia aduerſante tenax. Senten- Magiſter ſentẽtiarum.
tiarum autem principi placet peccatum intus & foris eminere.

Itaq; intelligēdum eſt perinde eiuſmodi tabe animam/ac elephā-tia corpus inquinari: Scitum eſt enim illud homines humanā naturam delinquendo exuere/propterea q̄ a/rata rationis menſione deſciſcunt: Sed quoniam peccato gratia adimitur/ facile erit intelligi/alterum ab altero oriri/in finiſq; ſocietatem uocari/ quemadmodum ſi quiſpiam ulciſcendi cauſa hominem occiderit/in iracūdie finem homicidium acceſſit: Eodemq; modo procliues naſcendi cauſe dimanant/cum peccato tanq̄ igni materia ſuppeditatur/ut facilæ in promptu eſt/uenerem ab incontinentia & diſcordiam ab auaritia defluere/quare ſciri omnino debet/ſcælus ſceleris eſſe pœnā/quādoquidem culpa pœna dicatur/eodem accedit q̄ quædam crimina/quædam ſecum appetitionum genera ferunt/quib9 aut erumnæ excitātur/ aut corpora perturbanē. Fas eſt enim eos uidere/qui uel ira efferueſcunt/uel flagrant odio/aut inuidia turgent/quo uultu/qua uoce/quo ſtatu perturbantur. Atq; ob eā cauſam iure intelligi poterit/nephariis hominib9 ab ultore Deo mulctā irrogari/quandequidē pœnā gratiæ ademptionē eſſe dicam9: Facilæq; licebit eorum rabularum deteſtari inſcitiam/qui cōtractius preuidentiam aſtringentes/affirmant nullam habere rerum humanarum procurationem Deum: Itaq; præclare hoc loco/a noſtris de uoluntate/de ſindereſi/de ignoſcibili & capitali/ac de omnibus criminum ſtirpibus & fibris diſputatur.

Finis Secundi ſententiarum.

PAVLI CORTESII PROTONOTARII APOSTOLICI APOLOGETICVM PROHEMIVM IN LIBRVM TERTIVM SENTENTIARVM AD IVLIVM·II·PONT·MAX·

c VM Multis in rebus ueritatē Chriſtianam Pont· Max/ Tum præſertim in aduerſariorum oppugnatione ſplendeſcere uidemus: Siquidem contrarii unius notitia·Alterius perceptio eruitur:Quemadmodum quib9 notum eſt album/continuo etiam ab his atrum pernoſci poteſt:Nam ſi uolumus ſingulorum Dogmata recenſere:Facile reperiemus Quātum ſit hominum lippitudo in ueri Ignoratione uerſata·Etenim illi ipſi Philoſophi cum naturæ admonitu aliquid extra conſpectum maius eſſe ſuppicarentur:quaſi anguſti animi uideretur uitæ contentum eſſe terminis/ Confidentia uirium humanarum perquirebant Finē/eumq; ſenſuum præſidiis indagare conabantur/ Tanq̄ omnis noſtra cognitio oriretur a ſenſibus: Parum intelligens improuida Mortalitas Naturam diuinam ſub eorum ſenſus cadere non poſſe/ Qui concreta caligine offuſi/ad ſolis ſplendorem hebeſcerent:& quod nō caderet in ſenſus/ab intelligentia percipi non poſſe/niſi quatenus Cognitio e ſenſib9 erueretur·Itaq; ieiuna auiditate diu in exquirenda Felicitate uerſati/quanto ingredi nitebantur interius/tāto retrorſum uiciſſim reiecti reflatu ferebantur/Quādoquidem Natura prius uideretur ſtatuendum eſſe de fine/ Qui cū eſſet ſupra intelligentiæ complexum/ſupraq; Mortalitatem conſtitutus:Intelligi neceſſe erat/ Occultiſſime etiam abdita fuiſſe intermedia/ Quibus homines ad finem bonorum ducerentur· Quod cum ita ſit:Facile apparet ſine ætherio hauſtu mētis humanæ naturā effoetam exaruiſſe/nec ſecus internouiſſe finem/q̄ qui noctu iter facit: Cum procul aliquid eminens aſpexerit/oculorū errore deceptus/ Vrbem a monte non ſecernit·Quod ſi nullus eſt ab his felicitatis

Contra Philoſophos·

certus conſtitutus limes: Quod nam religionis genus conſequi potuerunt/que eſt ad felicitatē iter? Atq; notum quidem eſt a Philoſophorum errore ad imperitum uulgus ſuperſtitionem colendorꝫ Deorꝫ emanaſſe. Nam quaſi ex cœli motu ſatis numinum explorata cognitio uíderetur: ex eorum natura commenti ſunt deos. In quo quis nō uidet q̄ inſulſa ſit deliratio hominum opinātium/ ſingentiumq; Deos? Nā (ut cætera omittam) quid abſurdius eſſe poteſt/q̄ digladiantes inter ſe Deos inducere? Quid turpius q̄ uenerē afferre Deam/Que incluſam/germaniſſimāq; libidinem contineret: ex eaq; cupidinem matris excitatorem naſci/Quo nō modo ad adulteria & ſtupra: Sed etiam ad puerorꝫ amores inflamarentur Dii/ne quid eſſet uetitum mortalibus/Quod non appetere uideretur diuina natura. Quid item tam flagitioſum q̄ Bacchum Deum opinari/Quo Deorꝫ inſania gigneret/& iucundus furor. Aut quid poſtremo obſcenius/q̄ priapum Deū audere cōmentari? In quo quis non uidet quātus ſit ortus error hominum/cum ſint ad tam nuda flagitia delapſi: Aut nō intelligit ubi ſit ueritatis deſperatio/ibi impunem eſſe licētiam ſingendi? Quod ſi tamen dii fuiſſe dicantur: Conſentaneum etiam uideri debet/ab his felicitatem hominū fuiſſe decretam/Quādoquidem permagni Deorū interſit hominum generi conſulere. Atqui cum nulla fuerit ab his humanarꝫ rerum ſuſcepta procuratio: Fateri neceſſe eſt nullo modo fuiſſe Deos. Atq; etiam negari non poteſt Deos optimos eſſe natura. Sed qui crebro flexiloquis Cauillis inter homines ſeditiones inteſtinaq; bella ſeruerint/nullo modo natura optimi dicēdi ſunt Ergo nec etiā dii. Deinceps nihil poteſt tam abhorrens a Deorum natura/q̄ mendacium putari. Atqui cum ſæpe ſint oracula mēdacia reperta/Quorꝫ fallaciis hominū generi ſit quæſita: pnicies ſfacile iudiciū eſt/utrꝫ nominandi ſint Dii. Quod ſi rurſum dii fuiſſe dicantur: Quærēdum quidem eſt/cur Chriſti interuentu euanuerint: Cur eorꝫ ſint fana/& oracula euerſa: Cur extincta diſciplina ſacrorꝫ: Cur flamines/Salii/ Augureſq; ſublati. Quod quidem

Contra gētiles.

quia negari non poteſt perinde ut dicimus cõtigiſſe: Confitendũ
eſt etiam nullo modo fuiſſe Deos. Atq; etiã quid erit de perduelli
onum noſtroꝝ ſeceſſione dicendum? qui quanq̃ Chriſtum ſerua-
torem colant: cum tamen opinionum prauitate diſcerpunt/fau-
ceſq; ab Orthodoxeo ſenatu retorquent. Quoꝝ quidem peruerſi
tatem maxime indicat tam diſſidentium inter ſe claudicans opi-
nio: quãdo quidem omnis ueritas uiciſſim cum alia quoquo uer
ſum cõgruat. Sed lethalis ambitio hoc tranſfugaꝝ genus in tãta
diſſenſione cõſtituit/ut non modo inter aduerſarios: ſed etiã ipſæ
inter ſe familiæ cõcurſu collidant?: & quo multoꝝ eſt ingeniũ fœ
cũdius/eo inuolutiorẽ implicationẽ affert. ut terra quo eſt natura
uberior. eo crebriores ſentes profundit. Cum hoꝝ prauitate Mau
methis coniũctus eſt error/cuius ſera ambitio quanq̃ diuinitatis
laruam induerit: minime tamen ita uecors fuit/quin Chriſtũ ſta
tuerit Deum. Nã quaſi cũ librum qui Alcoranus inſcribitur ex
noſtro & compaſcuo uatum agro decerpat/neminem abſolutũ fo
re cenſet/niſi qui uatum Elogiis: aut Chriſtianoꝝ conſignatis de-
cretis obſtrictus teneatur: eumq; librum utroꝝq; ſacroꝝ umbili-
cum eſſe confirmat. In quo quidem refellendo/non eſt ut Phyſio-
logiæ mucrone utamur. Honorificentius enim eſt hæc bracteaꝝ
genera prætcrire contemnendo/q̃ argumentando ꝑrumpere. Nos
uero multo certius Chriſtũ probamus eſſe Deum: Idq; cum mi-
rificis argumentoꝝ molibus/tum maxime noſtroꝝ exemplis teſti
bus obſtringimus: qui turbinibus & fluctibus non modo nõ ter-
terentur: ſed etiam in ipſo eculeo/tanq̃ in epulari accubatione læ
tarẽtur. Quod ſane minime ex natura propter hormes nexus¦In-
telligentiæq; anguſtias oriri poterat. Quo conſtituto intelligi de-
bet id donum eſſe Dei ſupra intelligẽtiæ obtutum ſitum/quo ho-
minibus noſtris certa cæleſtis luminis alacritas diuorumq; beati
tas ob oculos obuerſaretur? idq; ratione confirmatur. Nam cum
anima noſtra una dicatur quæ ulnis uires ſuas connexas cõtinet/
ſimulac uirium munus unum flagrãtius obit: in alteꝝ incumbere

Contra Here-
ticos.

Contra Mau-
methem.

Appetitus ſenſi
tiuus.

De his qui mar
tyriũ ꝑtulerunt

nequit. Quemadmodum dum acrius ſciunctarum naturarum inſpe ctione occupamur: ſenſus munia amittimus: Ac dum ardentius li bidinibus inflamamur/Dumq; torminibus & morborum cruciamẽ tis torquemur: intelligentiæ obtutu orbamur. Ex quo facile intel lectu eſt nullo modo per naturam fas eſſe ut homines in ipſis tru cidationibus tormentiſq; carnificum/eam eſſent perferendi con/ ſtantiam animæq; lætitiam nacti/quam in noſtris fuiſſe ſcimus/

Nero contra Chriſtianos Perſecutio uſq; ad Dioclitianũ: & Maximianũ

Cum nefarius furor a Claudio Nerone manans/ſupra trecenties centum in Chriſtianorum necem exarſit: Idq; mirabilius cõtigit/q, uoluntariorum iugulos præbentium ad carnificinam erat cõcurſus & quo plures necabantur: eo pluriũ ignita moriendi auiditas per crebeſcebat. Quod quoniam a natura oriri non poterat quando/ quidem ab interitu & cruciatu natura abhorreat/erit confiteri ne ceſſe id a Diuinitate manaſſe. Neq; enim fieri poterat ut in ipſa carnificina/moriẽdi auiditas percrebeſceret/niſi unius ſpe atq; no mine corpus ut putamen menſi/ad æternitatem incolumen ani/

Contra aſtrologos.

mam exituram præſenſiſſent. Quod ſi chaldeorum pugnaciſſima in ſulſitas/qui tanq̃ pantheræ aut lupi nunq̃ condoceſiunt/eam ne/ cis auiditatem a Saturni ſidere atram bilem gignente manaſſe cõ firment/quæ ita homines & intelligentiæ aciem perſtringat/ut ſæ pe hominibus dira tetraq; uiſa obiiciat/neciſq; conſciſcendæ deſi/ deria excitet/ut de Mileſiis uirginibus eſt memoriæ mandatũ: cõ plodenda ſunt nimirum in hac quæſtione crepitacula/ſibiliſq; ex plodendi Chaldei/cum haud meminiſſe uideãtur trigeſimo quo/ que anno a Saturno curſum cõuerſionemq; confici/& buſtũ Chri ſtianorum ſupra trecenties centum conflagraſſe. Nihiloq; ſecius

Cõtra Auicẽnã Dogma Mau/ methis.

depellẽda eſt Auicennæ ieiuna calumnia/qui ingenii laſſitudinẽ in Maumetheo puluere diluens: id ab imaginatione quã græci φαντασίαν uocant manare uoluit: idq; eſt exemplorum ſimilitudi ne probare conatus. Siquidem pueris uſu uenire dixit/ut cum in urinariam cellam ueniunt/imaginatione defluentis urini ad qua/ drantal meiant: ex eodemq; genere trabis ſimilitudinem adiũxit/

quam fidẽter ab hominibus humi ſtratam ſubiri dixit:& quadra
genis cubitis ſublatam/a nemine decurri/cum opinatione in præ
ceps delabẽdi imago pingatur:refertq; ualentes multos ægrotaſſe
imaginatiõe opinati morbi/contraq; multos ægros cõualuiſſe opi
nione receptæ ualitudinis:eodemq; modo dicit nõnullos ad alie-
ni oris hiatum oſcitare:multoſq; ientantium exemplo ad edendũ
inuitari. Quibus exemplis cõfirmatum iri putauit/fidem genera
tim Chriſtianis erogatam in opiniõe quadam reſidere/qua Chri
ſtum opinabilem colamus Deum. Qui quidem ſi perinde lotiũ
in matula internouiſſet/ut ueri iudicium ſecreuit/male actũ eſſet
cum ægris:ſiquidem perſpicuum eſſe poteſt/quæ a natura profici
ſcuntur/interius rerum medullis inhærere/q̃ quæ extrinſecus ac-
cidant:ob eamq; cauſam notum eſt altius naturæ/q̃ rerum accidẽ
tium preceptionem inſidere. Cum autem ad ſapientem phantaſ-
matum inſpectio pertineat:præclare ſciri poteſt/ea phantaſmatũ
genera quæ naturali intelligentiæ perceptiõi obſequuntur/aptiuſ
in opinationem influere/q̃ quæ rerum accidentium comprehen-
ſioni mörigerantur. Atqui cum Chriſti comprehenſio nullo mo-
do ſit natura inſita perceptio/ſed extrinſecus aduenticia dimanet:
quandoquidem Deum hominem ad humani generis luendã no-
xam in crucem actum dicamus/fateri cogeremur uehementiorẽ
eſſe rerum accidẽtium opinationem/q̃ naturæ/ quãdoquidem tot
ſæculis genus humanum ab hac opinabili credulitate auelli ne-
quierit/quod ſane dici/nullo modo poſſe/manifeſtũ eſt. Atq; etiã
ſi id ab acri quadam opinatione ortum diceretur:confitendũ qui
dem eſſet/id nullo modo tanta tempoꝝ longinquitate/tam diſpa
ribus naturis potuiſſe congruere. Quare in hoc genere Auicenna
tanq̃ longurium adurẽdus eſt/ut erigatur. Sed nimirum is colli-
mãdus eſt ſcopos:ut homines aut Chriſtũ ſeruatorẽ fateãtur Deũ
aut aſcripticiũ/& nouum/uelint. Nã ſi Deum fatentur:ex prælio
præſidia deducẽda erunt. Si autẽ cõmenticium ſtatuerint:in eas
anguſtias detrudẽda eſt obtrectatrix inſcitia:ut eum aut Bardũ:

& uecordem:aut doloſum & tenebrionem fuiſſe/confirmare cogã
tur:ſiquidem inſulſæ ſtoliditatis arguendum fuiſſe negari nõ po/
teſt/ſi dicatur hominem egẽtem fabri filium ad diuinitatis hono/
rem obrepere uoluiſſe/qui non modo conuulſis diis leges uetuſta
te robuſtas obrogaret:ſed etiam inuſitato religionis nexu orbem
obſtringeret. At cũ tantaꝝ rerum munus nullo modo deliri/aut
amentis hominis/negotium uideri poſſit:fateri neceſſe eſt/eum ſa
pientem fuiſſe. Quod ſi in ſapientiæ currum conicitur: confiteri
neceſſe eſt etiam/eam ſapientiam aut Philoſophoꝝ ſcientia partã
aut cælitus hauſtam fuiſſe. Atqui cum præclare notũ ſit:cum nec
Platonicum:nec Stoicum:nec Peripateticum quidem fuiſſe:quo
ex eorum manubiis alumnũ dogma conſtrueret:nec item ei per
ætatem tantos progreſſus facere licuiſſe intelligatur: neceſſario ſe
quitur:ab eo ſapientiam hauſtam fuiſſe cælitus. Quod ſi uaferri/
mum eum ueteratorem fingere libet:qui præſtigiis omne genus
hominum in fraudem induxerit: perquirendum quidem eſt quo
nutu hoc confictum mendacii genus ſupra quindecies centum
adoleuerit:quãdoquidem & philoſophoꝝ acumen/& buſtuarioꝝ
principum ſicas retuderit:ac Imperium. P. R. Deorumq; hoſpita
liũ fana euerterit/inter tot expulſiones/uexationes/neces:Quod ſi
ætas quæ doli eſt index/minime eiuſmodi mendacii genus dete/
xit:cur eſt id Iuppiter pater in mundi uigilia aſpernatus? ex quo
intelligi maxime poteſt:aut cõtra naturam:hoc mẽdacii phaſma
uiguiſſe:homineſq; tot ſæculis philtris a Chriſto fuiſſe pollectos
aut ſtatori Deo diem eſſe dicendam:qui procuratione reꝝ huma/
naꝝ neglecta oriẽtem ignem non oppreſſerit:nec ſit ei generis hu
mani in hac mendacii impunitate pertæſum. Cum autẽ haud cõ/
ſentaneum ſit/tãta eui diuturnitate in hominũ oculos puluerem
a Chriſto fuiſſe coniectum:quãdoquidem plures hoc interim ſpa
tio q̃ cæteris innumerabilibus ſæculis ſapiẽtes numerent. qui nõ
modo Philoſophia ueri iudiciũ indagare uoluerunt:ſed etiã om/
nibus ſophiſmatis ſunt hanc pubeſcẽtem & adultã Chriſtianam

ſegentem peruertere conati:cumq; p inſulſum ſit ab auctore Deo rerum humanaꝝ patrociniũ fuiſſe deſertum:fatẽdum quidem eſt ſeruatorẽ Chriſtũ eſſe Deum·Omittimus hoc loco cõmentaria ſacroꝝ:& cælitus Rorulẽtos uates:qui ad Dei præſcriptũ ſyllabatim Chriſti fulſiones:& myſteria cecinerũt·Nec itẽ ſunt modo incredibiliũ miraculoꝝ genera/tanq̃ Ariſtæi proconeſii/aut Amaris hyperborei/uel clazomenii/uel cleomenis/ſera oſtenta recenſenda nec rurſum ſibyllina ſunt elogia adeunda:quibus eſt Chriſti expreſſa conditio·Ex quo nihil eſt etiam cur aliquid de undecemuiris diſcipulis dicat᷑:quos uerricularios/& remiges/e plebe ſecreuerat/qui orbẽ quaſi inter ſe ſortitione partiti:diſpares habitu & natura animos hominum/uno religionis genere agglutinarũt:in tãto principũ/Doctiſſimorũq; hominũ repuguãtiũ/uel theatro/ uel luce·Pluſq; ualuit in his quæ ſunt ſupra intelligẽtiæ cõplexũ ſita rudiũ ſponſoꝝ flexianima cõcionalis uox:q̃ Phyſica ratio/in his quæ manu cõtrectant᷑·Quod ni fuiſſet cælitus informata notio: ſpirituſq; afflator illapſus/nullo modo homines rudes id in Hydrargyrio cõſequi poterãt/ quod nõ ẽ in auro Philoſophia cõſecuta·Tu uero Pont·max· Certũ hoc religiõis genus:quod tibi gentiliciũ eſt:ſanctiſſime tueare·

Ariſtæus
Proconeſius·
Amaris
Hyperboreus·
Clazomenius·
Cleomenes·

DE INCARNATIONE CHRISTI·

De perfecta ſubſtantia dei·
De creatione
De creatione·

QVemadmodũ ſtatoris Dei abſoluta natura diceretur/ atq; in creãdis reb9 admirabile architecti munus ſplẽdeſceret/ſatis eſt ſupra a nobis expoſitũ·Modo aũt uẽtũ eſt ad eã Theologiæ partẽ/in qua maxime Chriſti recẽtatrix opera elucet:Quo quidẽ loco uehementer eſt hereticoꝝ morſib9 diſcerptus Deus·Siquidẽ improbiſſimus omniũ Photinus Chriſtũ meꝝ hominẽ cõſtituit:cumq; dicit ob uitæ integritatẽ/neciſq; perpeſſionẽ in diuinitatẽ eſſe receptũ:qui quidẽ nõ natura Deus/ſed nominatiõe cooptat9 diceret᷑ Neſtorii aũt inauſpicata garrulitas eſt Chriſtum nõ modo cooptatiõe:ſed natura eſſe

Photini opinio
opinio neſtorii

Opinio Arrii• Deũ:nec tñ ita homini copulatũ putat/ut una humanæ et diuinæ
naturæ pſona dici poſſit:ſed tanq̃ Dei filii delubrũ dicat᷑/& dom9
Hereticoꝝ aũt gurges Arrius:quo eſſet multitudini & plebi uędi
bilior/Dei & hominis unam perſonam/unamq; naturam eſſe ſta/
Opinio Mani/ tuit•Sed præter cæteros in integra Dei opinione gibber/& ſtrabo
chæi• reperitur Manichæus• Nam is naturam humanam Chriſto adi/
mit/totamq; corpoream naturam a ſonte Dæmone creatã eſſe cen
ſet•Sed cum perabſurdum uideri poſſet Dei filiũ/a Demone cor/
poream naturam arripere• Chriſtum uoluit non humano corpo/
re conſtare/ſed imaginatione uideri/nullumq; omnino dixit eius
Maumethes eſſe corpus/quod tactile/& aſpectabile oculoꝝ obtutu cerneretur•
Manichæ• Quam quidem ſentẽtiam monſtroſiſſima Chriſti ſimia Maume/
Opinio Valen/ thes maxime probauit•Valentinus autẽ quanq̃ Chriſtũ humano
tini• corpore cõſtare arbitret᷑:negat tamen pueꝝ ex uirgine arripuiſſe
corpus:ſed id ipſum de cælo de lapſum opinatur/Quod per uirgi/
nem/tanq̃ latex per fiſtulam tranſiliret/haud inde quippiam arri
piens•Cæteroꝝ uero inſulſitatem libenter hoc loco omittimus:cũ
Pariſius: perfacile iudicium ſit/tacituros olim eos fuiſſe/ſi ſuſpicari potuiſ/
ſent Pariſium futuram athenas Chriſtianorum•In qua urbe non
modo eorum argumenta adipe ſuillo craſſiora putarent᷑: ſed ipſe
Opinio catholi etiam quandoq; Ariſtoteles in imis diſputationum gurgitibus ue
ca• xaretur ut hebes•Quare quoniam ueritatis incorrupta integritas
Chriſtum humano corpore/ac anima rationis compote/præditũ
Opinio praua eſſe ſtatuit/hiſq; ſimul diuinitatem abſolutam adiunxit:perquirẽ
quorundam• di ſunt qui caliginem ſoli offundere conarẽtur•Nam multis qui
tanq̃ quidam corporum morbi non poſſunt niſi uſtione ſanari:pa
rum cõſentaneum uiſum eſt dominatorem rerum Deum/carnis
amictu ueſtiri/cũ quod excellit in magnis perabſurdũ ſit puſillis
cõtineri•Cum autẽ habeat rerum uniuerſaꝝ curationẽ Deus/ne/
gabant eum cutis humanæ operculo cõtineri debere/in tantillũq;
corpuſculum procurationẽ rerum includi:quibus acerrime eſt ab
Auguſtinus• Auguſtino reſponſum• Negat enim ita cuti humanæ ſuffuſum

fuiſſe Deum/ut ab eo rerum uniuerſarum procuratio deſereretur
imbecillorum enim hominum ſenſum eſſe opinatur/qui nihil ni
ſi ualentium pugilum athcletarumq; corpora expēdunt:itaq; De
um dicit nō tanq̄ coloſſum mole:ſed ui & uirtute eſſe magnum:
eiuſq; magnitudinem in exiguum etiam cōtractam anguſtiis nō urgeri. Alia opinio praua.
Quidam etiam quaſi in eaſdem hereſeos pedicas incidiſ
ſent/ minus neceſſe fuiſſe putauerunt/ut ad laxādos homines car
nis integumēto obduceretur Deus. Nam cum peccati tabem cul
pa contractam affirmarent:negabant ad eam eluendā quicq̄ ali
ud q̄ hominis expiationem oportere requiri. In quo non uident
meri hominis expiatione peccatū elui non poſſe/cum ita/eſſet hu
manum inquinatum genus/ut nec unius/nec multorum quidem
bonis/ad complexū/generis totius iactura æquari poſſet:nec ſen
tiunt id delictum ex interminata Dei magnitudine/immenſitatē
nanciſci/cum eo ſit grauior iniuria: quo cui infertur præſtantior
exiſtit. Ex quo fatendum eſt/neceſſe fuiſſe ut ad id eluendum cri
men actus expiantis ui eſſet interminata præditus/qui quidem
Dei & hominis copulatio diceretur. Alia opinio.
Contra autem nōnulli affir
mant interfuiſſe Dei cutis humanæ operimento tegi/etiam ſi non
eſſet ab homine eius mali facinus patratum. Nam cum Dei præ
ſignationem æternam eſſe dicant:concedi uolunt/ante noxā De
um hominem futurum/quo Dei præſtitutio ad diffinitum perue
niret. Opinio Scoti.
Pugnaciſſimus autem omniū Scotus probare conatur/ani
mæ Chriſti præſignationem non ob id tantum eſſe conſtitutam/
ut compedibus/& uinculis laxarentur homines. Nam cum libe
randarum animaꝝ gloriam/animæ Chriſti gloria minorem opi
netur:negat ueriſimile uideri/ita ſummum excellenſq; bonum pu
ſillioris boni gratia eſſe conſtitutum:quemadmodum ueriſimile
nō uideri/prius hominem:q̄ Chriſtum eſſe præſtitutū. Nā ſi De
us inquit prius hominē:q̄ Chriſtū præſignaſſet:prius hominē ca
ſurum præſenſiſſet/q̄ ſeruatorē Chriſtū præſignaſſet:ſi ea præſi
gnatio liberandaꝝ tantum animaꝝ cauſa eſſet cōſtituta. Quod ſi

ita diceretur: nihil affirmat dici poſſe hebetius. Quod quidem
Capreolus — argumentum tanq̄ funis nexum a capite diſſoluere conatur non
Opinio Catho- — contemnendus Theologus Capreolus. Veritatis autem ſine fuco
lica. — ſalubritas eſt hominum generi ſoſpitatorem Chriſtum/tanq̄ uul-
Alia quæſtio. — neri medicamentum eſſe adhibitum: negaturq; a nobis ante pol-
lutam naturam Deũ fuiſſe hominẽm futurum. Ab his autem ſa-
Opinio Anſel. — norum hominum quæſtio defluxit/Num fieri poſſet/ut eiuſdem
humanitatis amictu trina diuina perſona ueſtiret. Locuples im-
Opinio durãdi — primis auctor Anſelmus negat fieri poſſe/ut trina perſona eundẽ
hominem aſciſcat. Durandus autem incenſus & acer Theologus
intellexiſſe Anſelmum uoluit a trina perſona non eundem homi
nem poſſe ſumi/ita ut uni perſonę copuletur: cum fieri poſſe ne-
Opinio Ochã. — get/ ut trina perſona in eodẽ homine una perſona dicat. At Guil
lermus Ochan diſcinctus/& tunicatus cum thorocato Scoto con-
Opinio ſcoti — greditur. eandem enim naturam trinæ perſonæ agglutinari poſ-
ſe putat. Scoto autem minime placet eandẽ naturam a trina per-
Opinio ſancti — ſona aſciſci poſſe/ita ut primus glutini terminus perſona dicatur.
Thomæ. — Sed acceſſit Theologorum parciſſimus Diuus Thomas/qui non
negat fieri poſſe/ut a trina perſona ſumatur una natura: Sed fieri
Alia Quæſtio. — poſſe negat/ut una & eadem Hypoſtaſis humana aſciſcatur a tri-
bus: Nihiloq; ſecius inquirit Num in Chriſto animę & corporis
copulatio extiterit. In quo conſentiens Theologorum grex Chri
Alia Quæſtio. — ſtum hominum generi uniuocũ eſſe probat: Ad ſpeciemq; ait hu
manam pertinere/ut Anima corpori annectatur: Eodemq; modo
Eutichetes. — contentio exoritur An uerbo natura humana ex accidenti copula
Dioſcorus. — ta fuerit. In quo ſunt a noſtris Eutichetis/Dioſcori/ Theodori/&
Theodorus — Neſtorii ingenia ſuperba fracta: Quanq̄ eorum ſententiæ nõ ſint
Neſtorius — ita penitus euulſæ/quin eorum multi ſint interpolatores inuen-
Magiſter ſentẽ — ti. Nam auctore ſententiarum principe duplex eſt recentium
tiarum. — hominum repertum genus qui cum maxime ab hereſi abeſſe uo-
Alia opinio — luiſſent/flexu in eandem hereſeos noctem remigrarunt: Nam pri
mum genus eorũ eſſe dicit/qui cũ unã ſeruatoris Chriſti perſonã

conceſſiſſent:duas tamen Hypoſtaſes eſſe uolebant•Alterum eſſe eorum/a quibus cum perſonæ copulatio ſeruaretur: Animam tamen corpori annexã eſſe negabatur•Sed uiciſſim hæc inter ſe duo ſeiuncta/uerbo ex accidenti agglutinata eſſe cenſebant•Quorum utrũq; male ſanũ genus in cænoſam Neſtorii latrinã incidiſſe dicit:Negatq; ſoliditatis/& ſinceritatis eſſe chriſtianæ/ex accidenti copulationẽ ponere• Ab his etiam diſſidentium hominum pertinax certatio dimanat:Num Deus qualemcunq; naturam ſibi poſſit aſciſcere•Picus•n•noſter Mirandula in ipſo adoleſcentiæ flore flagrans/& uibrans fulmina/Cum feruidius Theologiam eſſet cõplexus/argutiaꝝ(ut opinor) exercitatiõe/negauit ſe coꝝ ſentẽtiæ aſſentiri/qui diceret Deum qualemcunq; ſibi poſſe naturam aſciſcere•Contra quem quaſi ſuſpitioſius locutũ Garſiæ Pont•ẽ Puſillus nõ rebus exilis libellus/Quanq̃ magnus homo Picus•Quicquid fellis argutiaꝝ gratia guſtarat/referuefacto auiditatis ardore tanq̃ Boletum medicatum expuit•Sed huius Quæſtionis augẽde Princeps fuit Godofredus:Maximeq; ſufflator Henricus gandenſis turgidoꝝ hominum folles inflarat•A quo & ſi minime omnipotens præfinitur Deus:Nodus tamen in aſciſcibili natura perquiritur•In qua ſane ſententia quanq̃ crure tenus hereſeos ſalum ingrediat̃:minime tamẽ ut Priamus ſuis ſupſtes extitit• Maturi9 aũt & uerius Durãdus ꝓbat/Vbi ſit æqua agẽtis potẽtia/& æqua potẽtia obſequii naturæ patibiliſ•Inde cõtinuo poſſe ſimillimũ effectũ ſequi: Cum autẽ Dei potentia haud ſecus in ſilicẽ/ac in humanã naturam/uim/& dominatũ habeat:facile intellectu eſſe ait ſi ſibi naturam humanam aſciuit/ut ſilicis etiam naturam poſſit arripere•Quod idem/Scotus/& Ioannes Neapolitanus:& Petrus Paludẽſis probãt/maximeq; unus inter multos Bernardus ganãcus/Godofredum/& Henricũ inſequit̃• At egregie uerſutus ſcriptor Ochan/Idẽ hoc modo cõcludit•Deus aliquã ſibi naturã aſciuit•Qualẽcũq; igit̃ poteſt naturã arripere:cũ maior ratio nõ ſit:ſi unã arripuerit/quin poſſit plures aſciſcere•Cũ aũt oẽs aſciſcibiles

Alia opinio

Neſtorii opinio

Opinio Catholica•

Alia quæſtio

Opinio Pici Mirandule

Garſias Ep̃s•

Opinio godofredi•

Opinio Henrici•

Opinio durãdi

Opinio eadem Scoti

Opinio eadem Io•neapolitani•

Opinio eadem Petri paludẽſis

Opinio eadem Bernãdi gãnaci

Opinio eadem Ochã•

ſint/fatendum eſt/ab eo qualemcuq; poſſe naturam ſumi·Diuus
Opinio ſancti Thome· autem Thomas lunenſi marmore candidior/ Deū cēſet mera &
libera poteſtate quanlibet naturam rationis expertē arripere poſ
ſe:Sed rato potentiæ ordine/negat ab eo ullā præter rationis com
potem naturam poſſe aſciſci· Quā quidem ſentētiam integriores
Opinio cōmunis· imis auribus excipiunt·Sed naſcitur de ipſis Membroꝝ partibus
certamen·In quo maxime præſtigiator Manichæus exploditur:
Contra Manichæum· Qui negauit ullū omnino Dei eſſe corpus/quod aſpectabile ocu-
lorum ſenſu cerneretur·Nam ſi Deus humanam naturā arripuit
Conſentaneū uideri dicimus/ut merum etiā humanū corpus aſci
Valentinus· uerit:Atq; etiam negatur a nobis eius cæleſte fuiſſe corpus/ut Va
Ariſtoteles·vii· Met· lentinus uideri uolebat·Nam cum forma hominis ut ait Ariſto-
teles/Res quædam naturalis dicatur/quæ circunſcriptā materiā
ideſt cutem & oſſa requirit:Nullo modo fieri poſſe uolumꝰ/quin
ea debeat in hominis diffinitiōe poni·Præterea ſi cum cæleſti cor
pore conſtare diceremus:Fateri cogeremur/nec eſuriiſſe eum unq̄
Ariſtoteles·i· Cæli· nec ſitiſſe/nec morituꝝ quidem fuiſſe: Cum Cælum eodē Ariſto-
tele Auctore/nec patibilē naturam habeat/ nec tabeſcibile dicat
Poſt etiam non multo ſecus indagamus/num animam quoq; aſci
Contra Arriū/ & Apollinarē· uerit·Apollinaris & Arrius maximi hereticorū calcitrones a Dei
filio uolunt ſine anima aſcitam eſſe carnem·In quo non uident ſe
Deo unam non binam naturam dare·Quod quidē fieri nullo mo
do poteſt/cum ſatis exploratum ſit/& iratum quādoq;/& miratū
eſſe eum/& dolore affectum· Ex quo præclare ſciri poteſt anima
eum omnino præditum fuiſſe·Quod ni ita eſſet:nec caro quidem
ab eo eſſet aſcita: Quando quidē caro membraq; hominis ſpeciē
ab anima ſuſcipiant/Eodemq; modo dicimus ab eo intelligētiam
& mentem eſſe aſcitam·

DE PERFECTIONE CHRISTI•

ſ

Ed nunc de his quæ Dei filius ex humana natura
aſciuit dicendum erit•In quo quidem rectiſſime
probamus eius animæ habitu præditã fuiſſe gra/
tiam•Idq; ex animæ & uerbi conſociata natura na
tum•Nam quo magis eſt res ſuſceptrix influenti
cauſæ finitima/eo fuſionis & afflatus illius uberius eſt particeps•
Cum autem gratiæ fuſio ex diuinitate dimanet: conſentaneũ ui/
deri dicimus ex diuinitate illi animæ inſitam eſſe gratiam• Sed
exorit̃ hoc loco cõtrouerſia/Num liberatoris Chriſti gratia actu
interminata dicatur•Aureolus enim quem in ſummis Theologis
habitũ uidemus/dum huius quæſtionis imum quærit:negat eam
gratiam interminatam eſſe actu•Nam cum gratia creſcere ei de/
bere uideatur:obtinere ſe putat ut ſi gratia in eo fuiſſe dicatur:eã
poſſe/& debere cum acceſſione creſcere• Quod ſi quippiam acce/
dere poſſe concedatur:fateri neceſſe eſſe dicit/ut quod creſcere poſ
ſit/id interminatum non debere putari: perabſurdumq; eſſe mo/
do ſummam in ſoſpitatore Chriſto gratiam dicere/modo gratiam
cum acceſſione creſcere poſſe confirmare• Cuius quidem ſenten/
tiæ rimas explet Durandus:Siquidem ab eo argumẽti fibula ne
ctitur/ut quod ſit circumſcripte capax/id minime eſſe capax abſo
lutionis infinitæ•Cum autem eius anima humanitus ſit/& circũ/
ſcripte capax:negat fieri ullo modo poſſe/ut eius gratia ſit abſolu/
tione interminata prædita•In quod genus argumenti ingenioſiſ/
ſimi opinatores/ Adam/ Gerardus /Oddo/& Guillermus Ochan
aulea & Peripetaſmata inducunt•Gregorius autem Ariminenſis
tanq̃ finitor/& agri mẽſor a Deo poſſe affirmat gratiæ formam in
terminatam educi•At nos ex ſententiaꝝ aurifodina eruimus quo
cunq; circunſcripto aliquid ingentius Deum poſſe moliri: ſed cũ
liberatori Chriſto nulla poſſet a Deo ingẽtior gratia præberi:per
ſpicuum eſſe dicimus ut eius gratia interminata dicat̃• Nec autẽ

De gratia habi
tuali•

De gratia infi/
nita•

Aureoli opinio

Opinio durãdi

Adam•
Gerard⁹ Oddo
Guillermus
Ochan•
Gregorius de
Arimino•
Thomiſtarum
opinio

hoc ob id affirmamus ut Deum in augenda gratia præfiniamus: ſed ut oſtendatur animam chriſti acceſſionis ſuſceptricem eſſe nõ

De ſcientia.

poſſe. Poſt etiam quæſtio de Scientia colligit. In quo quæri ſolet Num Chriſto alia præter diuinam/an feliciũ cælicolarum/ſiue af

Opinio Vgõis.

flatu inſita ſcientia cõtigerit. Vgo enim ſyncærus/& grãdis theologus dum inquirit Vnde omnium ſciẽtiã Chriſtus arripuit/nullam præter diuinam ſcientiam concedit.

Opinio magiſtri ſententiarum.

Principi autem ſententiarum placet Chriſtum perinde eadem/ut uerbũ nouiſſe:ſed cũ uerbo cuncta infinita cognita dicantur:neceſſario ſequi/ut Chri

Opinio. D. Thomæ. Apollinaris Eunomius

ſto ſint cuncta interminata nota. Sed diuus Tomas/Apollinaris/ & Eunomii fumo atribus ſententiis exploſis nubeculam a ſole diſpellit. Nam cum Chriſtum Deum pariter & hominem ſtatuendum eſſe cenſeat:primum ei præbendum opinatur quicquid naturæ diuinæ interſit:tum ſeorſum dãdum quicquid hominis ſpeciem conſtituit:Atq; ut nõ modo homo:ſed etiam humanitus abſolutus putetur/in eo ſtatuendum arbitratur quicquid humanæ abſolutionis interſit/quemadmodum ſcientiarum & uirtutum habitus dicuntur. Vt enim diuinitas corporis actus eſſe nõ poteſt/qua corpus præditum forma uiuat/aut fiat natura ratiõis compoſita/ animæ rationis participis actus eſſe non poteſt/ qua cũ forma ſit/ ſcientiæ uirtutiſq; compos/quemadmodum habitu homines uirtutum compotes dicuntur: Ex quo confirmari uult eam creatam

Adam. Io. ripa. Opinio Scoti.

eſſe ſcientiam. Cum quo Adam/& Ioannes ripa nõ complexu nec lacertorum niſu/ſed pedum interpoſitu luctãtur. Iaculatoris autem Scoti cuſpis eſt nullam in Chriſto natura partam præter inſitam afflatu ſcientiam fuiſſe. At Durãdus quaſi in ipſo aditu muſcipulam locarit/probabile uideri dicit eiuſdẽ eſſe ſpeciei partã & inſitã

Opinio catholica. Intellectus poſſibilis. Intellect9 agẽs

ſcientiã. Si autem recte ſentire uoluerimus:quicquid ſit a Deo hominum naturæ inſertum/idem Chriſti naturæ inſitum fuiſſe dicemus. At cum perſpicuum ſit:non modo intelligentiam poſſibilem(teramus enim hoc inuſitatum uerbum utendo)ſed etiã agẽtem intelligentiã tributam:Fatendum erit idem utrunq; in libe

ratore Chriſto fuiſſe. Sed quéadmodum Ariſtotele auctore nihil
Deum fruſtra agere probať: ita quippiam in Chriſto fruſtra fuiſ-
ſe negemus. Id enim fruſtra dici uolumus/quod nullum propriũ
munus nanciſcatur: proprium autem munus intelligentiæ agen-
tis eſt/Species actu cognobiles educere/eaſq; a phantaſmate ſeuo-
care. Ex quo concludimus ſpecies in Chriſto fuiſſe cognobiles in
telligentiæ agentis actione a poſſibili intelligẽtia ſuſceptas/quod
quidem ſit/partam in eo eſſe ſcientiam: interminatarum autẽ reꝝ
ſcientiam afflatu illi inſitam dicemus. Sed cum multi interius in
grediantur: ne longior fiat progreſſio/non eſt modo theologorum
dedolanda opinio. Siquidẽ in differendo ambidexter Scotus præ
clare probare conatur/eadem omnia a Chriſto pernoſci/quæ a uer
bo pernoſcantur. Durando autem uidetur quicquid perſpici poſ
ſit/a Chriſto in diuinitate cerni. Aureolus uero quaſi interdiu lu-
cernam adhibere uelit/Nec a Chriſto/nec ab intelligentia cuiuſq;
intuendo uerbo reꝝ creatarum naturam perſpici poſſe opinatur/
ita ut ſub uiſum/& ſub aſpectum cadat. Quoꝝ quidem omnium
una eſt contra Diuum Thomam conſpirans dimicatio/Quanq̃
ſtat grauis Entellus/qui nullius quaſſu aut impulſiõe ueſtigio cõ
uelli poteſt. Itaq; ad hæc de Chriſti poteſtate diſceptationem ad-
iungemꝰ. Ratio enim Durãdo exoritur/qua ſe probare putat nul
lam Chriſti animæ ſupra naturam inſitam potentiam cõmutan-
dorum corpoꝝ in aliã effigiem. In qua ſane ſentẽtia Diuus Tho-
mas adoleſcens aliquandiu ſeſſitauit/cum ratio eſſet eiuſmodi/ut
probari uideretur ut uera. Poſt autem caneſcẽs ab ea eſt dextror-
ſum in latiorem uiam deductus. Nam cum potentiam commutã
darum reꝝ bipartitam eſſe cenſeret: earum unam ex reꝝ cõmuta-
tione ducit/quam tripartito diſtributam dici/quarum una natu-
ralis ſit/quæ ab agẽte proprio rato ordine naturæ fiat: altera quæ
miraculo conſtans ab agente ſupra progredientem naturam gi-
gnatur. Tertia ob eam cauſam dicatur/quatenus natura reꝝ crea
taꝝ interire poſſit in nihilum. Secũdam uero diſtributionem ex

Ariſtoteles. ii. Cæli.

Opinio Scoti

Opinio durãdi

Opinio aureoli

Contra thomã.

De potentia Chriſti.

Opinio durãdi

Opinio thomæ

Chriſti anima ducit:eamq; bipertito metitur:uno modo/ uirtutis
& naturæ ratione:altero quatenus uerbi perſonæ iugati inſtrumē
tum dicatur/Si enim animam uirtutis & naturæ ratione metitur
ineſſe illi potētiam dicit eorum effectuum faciendorum qui ani-
mæ naturæ congruerent/Si autem animam ut uerbi inſtrumen-
tum expendit:nactum uult eum eſſe inſtrumenti uim omnium
commutandaꝝ rerum ad finem ſtatutam humani amictus indu
cti. Qui quidem finis tam cælestium ſit/q̄ terrenarum rerum recē
tator. Sed commutationem creatarum reꝝ quatenus ſcilicet inte-
rire poſſit in nihilum/creationi reꝝ reſpondere affirmat/quatenꝰ
ſcilicet editæ ex nihilo probantur. Itaq; quemadmodum Dei tan
tum creare interſit:Ita fatendum eſſe dicit/ab eo tantū reſcreatas
interimi/& diſſolui poſſe in nihilum: quemadmodum ab eo etiā
ſolo/eaſdē in natura regi/ne in nichilum reuocentur. Ex quo præ
clare ſciri poſſe ait/minime Chriſtum cunctam nactam eſſe potē-
tiam omnium commutandarum rerum. Qua quidem ſententia
nihil dici poteſt ſalubrius. Simillima eſt etiam de infirmitatū na
tura contentio. Nonnullis enim minime æqum uiſum eſt a Dei fi
lio in amictu humano corporis ægrotationes eſſe ſuſceptas. Nam
quemadmodum eius animam uerbo coniugatā dicunt: Ita & cor
pus copulatū uideri/Atqui cū eius anima nihil affirmēt fieri poſ-
ſe abſolutius:perſpicuum eſſe uolunt corpus etiā ex perfecta abſo
lutaq; natura effici debere. Quibus dicēdum eſt conſentaneū uide
ri aſcitū corpus/ægritudini naturæ humanæ eſſe ſubiectū. Quan
do quidē Dei filius nullā ſit ob aliā cauſam in terrā delapſus/niſi
ut hominū facinꝰ expiaret. Nā æſtum/ſitim/famē/uitæ occaſum
& quæ eiuſmodi generis ſunt eius delicti mulctam eſſe dicimus/
quod ſit a primigeno homine inuectum. Ex quo conſentaneum
fuiſſe cenſemus ut has mulctas uice generis humani in hominū
natura aſciſceret. Nam cum nulla alia re magis q̄ ægrotatione ſit
homini humana nota natura/Si ſine infirmitate ab eo eſſet aſcita
natura/facile res in contentionem uenire poterat/minime cū ho-

minem merum fuiſſe:Quod eſſet in manichæi tenebras/& præſti
gias incurrere·Huic de ægrotatione animæ controuerſia annecti
tur/quo loco peccatum ex liberatoris Chriſti natura eicitur quan-
doquidem expiatio impediri ſcelere dicatur·Vnde multorum eſt
orta opinio negantium Chriſti animam patibilis fuiſſe naturæ:
a quibus hoc modo concluditur·Nihil niſi a præſtantiori patien
di & ferendi neceſſitatem accipit/Atqui nihil fuit ſeruatoris Chri
ſti anima præſtantius·Chriſti igitur anima a nemine ferendi ne-
ceſſitatem accepit:Ita nec patibilis quidem fuit·Quibus reſpon-
deri ſolet/eum animæ affectionibus/quas græci πάθη uocant diui
nitatis nutu repugnare potuiſſe:ſed uoluntate ægrotationibꝰ fuiſ
ſe ſubiectum·Ex quibus aſſumitur in eo cæteras quoq; homines in
firmitates extitiſſe:ſed non perinde in eo hæc genera/ut in uniuer
ſo hominum genere inſediſſe/quandoquidem homines ad obie-
ctas ſpecies incitati rapiantur/quibus ipſe minime illectus rape-
retur·Tum ꝙ in hominum genere turbidæ & tabificæ animæ af-
fectiones ratiōis iudicia præcurrunt/quæ nullo modo eſſent a cer
ta ratione auerſæ:Tum etiam quoniam ſæpe hi motus ratiōi uim
afferunt/qui ab eo cohiberentur/cum motus corpori natura con-
gruentes ita habitu quodam ſuo in homine interquieſcerent/ut ab
his ratio perturbari nullo modo poſſet·

DE ADORATIONE CHRISTI·

Tq; iam de Chriſti cultu diſſerendum arbitror/in
quirendumq; primo An Chriſtus ſit a nobis latria
a colendus Nōnulli enim fas eſſe negant/ut cuipiā
quod genitum dicatur/latriæ habeatur honos·At Quorundā argumentum
cum Chriſti humanitatem genitam eſſe cōfirmēt/ Aliorum argumentum
bene ſciri poſſe opinantur/nullo modo eſſe ei latriæ decernendum
cultum:atq; etiam quidam quaſi ſibilum non uereantur/hoc ar-

gumeriti genus inducunt:Latriæ cultus ob principis Dei agnitio
nem ſtatuitur/At cum Chriſt9 ſoſpitator quatenus chlamyde hu
mana amictus dicatur/ſit omnino parente minor/ Igitur nec eius
eſt humanitati latriæ habendus honos•Quorum utrum uis con/
cedi nullo modo poteſt•Nã haud latriam humanitati/ob rationẽ
ſui/ſed ob diuinitatis rationem ſtatui debere dicimus/qua ſit fili/
Scotus• us parente nullo modo minor•Scotus autem Chriſtum ob huma
nitatis rationem latria colendum putat/eamq; eiuſmodi latriæ ra
Sctũs Thomas tionem eſſe arbitratur•Diuus uero Thomas humanitatiſ cultum
bipertito intelligi poſſe cenſet• Nã uno modo/ut ſit eius tanq̃ rei
cultæ intelligi opinatur•Quo genere ſi Chriſti caro colatur:nihil
aliud eſſe confirmat/q̃ uerbum humano amictu obductum uene
rari/quemadmodum trabeam regis colere/nihil aliud prorſus ſit/
q̃ regem trabeatum colere•Quo quidem genere humanitatis cul
tum latriam eſſe probat• At alio genere humanitatis cultum in/
telligi/qui ob humanitatem omni gratiarum genere cumulatam
ſtatuatur:Atq; ob eam cauſam humanitatis cultum/non latriam/
ſed duliam eſſe dicendum/ita ſcilicet/ut una eadẽ ſeruatoris Chri
ſti perſona ob diuinitatem latria/& ob humanitatis expletam ab
ſolutionem dulia colatur:Idq; minime abſurdum uideri/ quando
quidem parenti Deo ob diuinitatem latria/& ob imperium dulia
debeatur:quod quidem totum libenter utriq; remitto/ne uidear
hoc loco arbiter inter atratam/& cæſiam diſciplinam datus• Sed
huius diſputationis eſt/ſcire/an Chriſti ſimulacrum ſit latria colẽ
Henricus• dum•Henrico enim docto/& acuto homini placet/nullum ſimu/
Damaſcenus• lacrum latria debere coli:Propterea ꝙ auctore Damaſceno Deus
Durandus• nullo poſſit ſimulacro effingi• Durãdus uero/quaſi nihilo ſibi mi
nus licere arbitretur/q̃ hernico licitum ſit/nullam imaginẽ latria
Pic9 mirãdula• colendam putat•Quam quidem ſententiam maxime tueri cona/
Holcot ordinis tur doctiſſimus italorum Picus•At ex atratorum diſciplina minu
prædicatorum tius & preſſius Holcot Deo latriam honorem ſtatutum eſſe cen/
ſet/Atqui cum nullum ſimulacrum Deum eſſe opinetur/intelligi

fas eſſe dicit/nulli ſimulacro hoc honoris genus debere decerni•
Quod ſi ita eſt:abſurdum eſſe putat fateri/latriam Deo ſoli hono
rem eſſe decretum/& eandem tamen ſeruatoris Chriſti ſimulacro
deberi•Idq; etiam cōtortius aſtringit•Si idem inquit honos Chri
ſto ac ſimulacro debetur:Igitur idem lapidi/ac Chriſto debeť ho
nos/ob eamq; rem idem Deo honos ac rei genitæ debetur:Quod
dici nullo modo debere opinať•Nos uero ut quicq; quorſum per
tineat uideamus:Henrico reſpodēdum arbitramur/Chriſti ſimu/ Cōtra henricū•
lacrum quatenus diuinitatē humano amictu ueſtitam referat/la
tria debere coli:atq; illud etiam adiungim9 perſpicuum eſſe Deo
ueram latriam deberi:cunq; Deum cutis humanæ integumento
obductum eſſe intelligamus/quandoquidem haud mens in ima/
ginem/ut res eſt/irrepat:ſed ut Deum Chlamyde humana indu/
tum referat:fateri cogimur ſimulacrū Dei cuti humanæ copulati
latria eſſe colendum•Nec autem Dei non iugati aliquod ſimula/
crum eſſe uolumus/quod Deum cumulate/ſed tantum ut effect9
cauſam refere dicatur:Nihiloq; ſecius eſſet tota illa durandea cō/
uellenda ratio:nec minus item poſſet contra Holcot ſonantia ar/
gumenta dici:niſi alias eſſet a nobis de hoc quæſtionis genere diſ
ſerendū latius•Quare multo ſalubrius dicem9/Chriſti ſimulacro
quaten9 lapideum/ſiue ligneum/ſiue pictū ſit/nullū omnino cul
tus genus haberi debere:quandoquidem nulli honos/niſi naturæ
rationis compoti debeatur•Exquo perſpicuum eſſe poteſt honorē Opinio ſana•
Chriſti ſimulacro decerni/quaten9 imago tantū dicať:atq; ita ſe/
qui idem æque honoris genus ſimulacro/ac ſeruatori Chriſto de/
beri/Cum autē liberator Chriſtus latria colatur:perfacile iudiciū
eſt/eiuſquoq; ſimulacrū latria debere coli•Sed nec exilis contētio
naſcitur/an ſoſpitatoris Chriſti cruci latriæ ſit habendus honos•
Durandus enim contra aquam nando/captioſam argumenti pla
gam tendit/Id inquit quod nullo modo ſit Hypotheſis uirtutis
ſuſceptrix/Id nec etiam per ſe cultus/aut honoris limes eſſe
poteſt/Atqui cum Crux nullo modo ſit Hypoteſis uirtutis ſuſ

ſceptrix: igitur nec per ſe cultus/aut honoris limes eſſe poteſt• Nos uero ſimulacroꝝ cultum inductum eſſe uolumus/cum ad in columitatis noſtræ memoriam excitãdam: Tum ad hebetiorum hominum ingenia admonenda/quandoquidem uehementius in mentes hominum influat aſpectus/q̃ auditio:Idq; genus cultus a Chriſto inductum putatur/quem Abagaro regi effigiem ſuam in linteo pictam nõ ignobilis auctor Euſebius miſiſſe ſcribit• Quod quidem genus cultus/poſtea eſt Senatus conſulto confirmatum/ promulgatumq;/ut diuoꝝ imagines pingerentur in delubris• Ex quo facile intelligi poteſt diuoꝝ eſſe ſimulacra colenda• Quod ſi hæ imagines colendæ dicuntur:nemini dubiũ eſſe poteſt/quin ſoſpitatoris Chriſti crux/Auguſtius/ſanctiuſq; coli debeat•

Abagarus rex• Euſebius in hiſtoria eccleſiaſtica•

DE CONCEPTIONE VIRGINIS•

Opinio ſancti Thomæ• Opinio ſcotiſtarum•

u Erum utrũ dea mater originis ſit polluta tabe/contẽtio acerrima exoritur•Nam diuus Thomas quaſi nihil ſit/de quo minus dubitari poſſit/ eam origi nis nexu obſtrictam fuiſſe cenſet• Cui mirifice fauet tota illa atratorum Theologorum manus:maximeq; ex eorum ſodalicio Guillermus gãnacus hanc cauſam tueri uoluit:Sed nobis pueris præter cæteros flagrãtius homo doct9 Vincentius inſuber aquinateum patrocinum ſuſcepit/in eaq; cauſa eſt Ducentenis ſexagenis teſtibus uſus• Contra quos maxime concurrit Armata cæſiorum phalanx• Quorum e numero Argus theologoꝝ Scotus/uehemẽter huius ſentẽtiæ ſatorẽ urgere conatur/ſiquidẽ quaſi reſiſtẽdi orbita reperta/abſolutiſſimus inquit intermedius/eius cauſa ob quẽ gratiã cõciliat•/abſolutiſſimũ cõciliãdi actũ nanciſcitur•atqui cum Chriſtus abſolutiſſim9 intermedius dicat̃:erit cõfiteri neceſſe/eũ illius cauſa cui9 pacificator ſit/ abſolutiſſimũ conciliandi actum nanciſci• Sed cũ nullius cauſa

Vincentius de caſtro nouo• Opinio ſcoti•

Ratio Scoti•

præſtantiorem actum/q̄ Deæ matris cauſa/cōſecutus dicatur:igi
tur Deæ matris cauſa abſolutiſſimum eſt actum adeptus• Atqui
cum id nullo modo futurum fuiſſe putādum ſit/niſi uim eſſet ad
eam ab originis tabe liberandam nactus: igitur nec eſt ei ulla ori
ginis inuſta nota:Idq; etiam(ut ſæpe ſolet)arctius uario argumē
torum genere aſtringit• Contra quem pugnans Gregorius Ari- Gregorius de
minenſis/haud quanq̄ maiorem perſpicuitatē eius aſſumpto in- Arimino•
eſſe putat/q̄ ſi dicatur abſolutiſſimum intermediū/cuiuſcūq; cau-
ſa cui gratiam conciliat/abſolutiſſimum conciliandi actum nan-
ciſci/Quo quidem differendi genere probari poſſe cenſet/ cæteris
quoq; Chriſtum originiſ uincula demiſſe•Quod dici nullo modo
poſſe arbitratur•At Aureolus/cui quanq̄ ſint Scotea argumenta Aureolus•
magni:aliam tamen rationem ineundam putat/qua ſe tueri cre-
dit cauſam cæſiorum poſſe•Nam quodcunq; conſentaneum fuit/
aut quodcunq; fieri potuiſſe dicitur/id totum Deæ matri datum
opinatur/Sed cum fieri poſſe cenſeat/ut illi a Deo eius mali ægri
tudo depelleretur/quandoquidem maiorem uim Deus in liberā-
do/q̄ caro in inquinando nanciſcat̄/Facile eſſe in promptu/a Deo
inquinatiōem & tabem potuiſſe præcurri:Idq; conſentaneū eſſe/
cum maxime conuenire dicat Deam matrem nitidam/tabiſq; ex-
pertem fuiſſe cenſere:Idq; etiam multo eſſe ante a diuo Auguſti- S•Auguſtinus•
no præcautum/qui Deæ matris corpus ob eam cauſam cinefactū
eſſe neget/q; minime id cinefieri decuiſſe opinet̄•Quod ſi inquit
conſentaneum non fuit id corpus ullo modo cinefieri:nec etiā cō
ſentaneū uideri debet eam inſidenti originis malo fuiſſe uexatā/
cum ueri ſimillimum ſit/maluiſſe eam eadem originis tabe nō ue
xari/quā eius non eſſe cinefactam cutem•Atq; etiam ex eadem di Alia ratio
ſciplina multi quaſi pluris neminem q̄ diuum Auguſtinum faci-
ant/eum dixiſſe confirmant/cum de criminum genere differit̄/ho
noris cauſa nolle Deam matrem/in illiuſmodi diſceptationem uo Alia ratio•
care:Rurſumq; hoc nonnulli ex eorum genere afferunt• Cum ab
ſoluta expletione gratiæ/nulla ægritudo miſcetur:At cum Deā

mater omnibus muneribus doniſq; gratiæ referta dicatur: nulla
Alia ratio — igitur in eam ægritudo cadit• Deinceps quoq; tãtundem addunt
Nam cum parẽtem Deam ab ignoſcibili ſcelere liberatam uelint/
quod minus omnino malum ſit/ſequi putant/ut ab eadem etiam
Alia ratio — ſit originis ægritudine liberata/quod maius ſit omnino malũ cen
ſendum:idq; etiam ab his dimidio anguſtius cõtrahitur• Deus in
Alia ratio — quiunt matri originis uincula adimere potuit• Igiť omnino ade/
mit• Totidemq; uerbis inflectunt• Si conſentaneum fuit parentẽ
Deam liberari:conſentaneum etiam uider/ eam fuiſſe liberatam:
Alia ratio — Eorumdemq; Scoteorum itinerum ratio eſt: Quodcũq; cælitum
generi tributum dicatur/id Deæ matri negari non debere• Sed cũ
cælitum genus expers originis mali ſit:per abſurdum omnino ui
Alia ratio — deri/niſi Deam quoq; matrem/eius mali expertem dicamus: Eo/
demq; modo/nihil quod Chriſtum nominatim lædat/aut ignomi
niæ caliginem offundat/ei dandum eſſe opinantur/ Atqui ſi Dea
mater aliquo morbi genere contabuiſſe dicatur: fatendum eſſe id
Chriſto ignominiæ nebulã offundere: quod dici nullo modo fas
eſſe confirmant:atq; quaſi nunq̃ ſibi ſint argumenta defutura:ex
tota theologica gaza certam rationum ſupellectilem conficiunt:
qua credunt uel excludere repugnantes/uel ſe tueri poſſe laceſſi/
tos• Sed tota illa alumna aquinatea/natio/ quæ ubi uis eſſe q̃ in
Rationes tho/ miſtarum Cõtra ſcotiſtas• — hac cæſiorum ſententia mauult/ horum argumenta punice ari/
diora cenſet/Itaq; placet illis Chriſtum eſſe ſolum inquem eiuſ/
modi mali non ſit inuecta lues: Idq; hoc modo connectunt• Om/
ne genus hominum quod ſit a liberatore Chriſto reſtitutum/ne/
ceſſe eſt aliquo criminum contabuiſſe morbo• Dea autem mater ẽ
a Chriſto reſtituta/Igitur aliquo ſcelerũ genere contabuit:ac om
ne genus hominũ quod ſit ex concubitu ſalaciq; libidine genitũ/
originis iuſtitia uacauit/quæ illi decernenda erat/ni fuiſſet a pri/
migeno homine id facinus patratũ/ Dea autẽ mater ex cõcubitu
ẽ/ueneriaq; libidine genita:igiť omnino ẽ ei iſtiuſmodi ſatã labes
Præterea omne genus hominum pro quo liberator Chriſtus nece

litauit/in aliquod cõtinuo eſt genus morbi delapſum: At Chriſtꝰ pro parẽte Dea litauit: cõtinuo igitur eſt ab ea aliquod mali hauſtum genus. Cum autem palam negetur aliquod actu ſcelus ab ea eſſe contractum/neceſſe eſt hunc gentiliciũ in ea inſediſſe morbum. Poſtremo cũ conſecratione eius dilutam tabem/tum id malum a primigeni hominis ſeminario generatim in cunctos profluxiſſe uolunt: negãtq; Deã matrẽ ante liberatoris Chriſti expiationem emigraturã fuiſſe in cælũ/ac in eiuſmodi cauſe patrocinium non modo mirandum Diuoꝝ cœtum/ſed etiam ex ipſa cæſia diſciplina teſtes arceſſunt. Nos uero in tãtula cauſa/ne quid nobis negotii inficiando/aut probando contrahatur: Rem integram ad expendentium iudicia referri uolumus.

DE PASSIONE CHRISTI.

ſEd quoniã de abſolutione ſatis eſt ſupra explicatũ æquum quidẽ eſt/ ut de iis quæ ad Chriſti ex orbe terraꝝ demigrationẽ pertinent/diſſeratur. Quo ſane loco in cõtentionẽ uenitur/ Num neceſſe fuerit Chriſtũ uniuerſi generis humani nomine litaſſe. Quorũdã enim q ex hereticoꝝ armamẽtario tela depromũt: opinio eſt genꝰ humanũ niſi a Deo uinculis laxari nequiuiſſe. Nã cũ Deũ nulla neceſſitate præfiniri uelint/quandoquidẽ Deus omnipotẽs dicat̃: ſequi affirmãt minime neceſſe fuiſſe a Chriſto eſſe litatũ. Sed aquinatũ ſoboles & robur Ariſtotelẽ principem philoſophoꝝ ſequens: neceſſariũ uarie diffinit. Nã id uno genere metitur quod naturæ ſuæ modo ſecus eſſe nõ põt. Ex quo intelligi debere haud neceſſe fuiſſe Dei aut hominis natura a xp̃o hauſtas eſſe ærumnas. Altero uero qppiã neceſſariũ ex aduẽticio dici poſſe uolũt. Quod quidem ſi cauſa efficiens/aut agitatrix ſit/cogendi neceſſitatem afferre/quemadmodũ ſi quiſpiã alterius manus iniectu ingredi nequiret. Si autem aduenticium id quod neceſſitatem affert/

Opinio multorum.

Opinio thomiſtarum.
Ariſtoteles

finis dicatur:fatendum eſſe confirmant quippiam præſtitutione
finis neceſſarium dici/ex quo concludi Chriſtū ęrumnas finis ne-

Opinio ſcotiſtarum.

ceſſitate pertuliſſe. Quam ob rem cum his Scoteorum legiões ad
uerſæ concurrunt/quibus nullo modo Chriſti expiationem inter-
minatam eſſe placet. Ad quorum rationes tanq̄ ad crepidines &

Opinio durādi

cautes adhæreſcit Durandus/probare ſe ſperans nec quenq̄ homi-
nem/nec Chriſtum quidem quatenꝰ ſcilicet homo fuiſſe dicatur/
uniuerſi generis humani nomine Deo facere potuiſſe ſatis/perſo-

Opinio thomiſtarum.

lutionem æqualitate metiens magnitudinis culpæ contractæ. In
quo aquinates armis inſtructi adſunt/qui a Chriſto actione inte-
rius/perpeſſioneq; aduenticia/uniuerſum humanum genus expia-
tum uolunt/factumq; Deo ſatis. Qui autem in Theologia tanq̄ p

Opinio aliorū.

ſentes ſuſpenſo pede incedunt/affirmant Chriſtum dum latus/ui-
tamq; corpoream Deo parenti uouit/non modo pro hominū no-
xa/æs alienū perſoluere:ſed etiā beneficia homini præſtita æqua-
re potuiſſe. Quæ ratio multos impulit ut nullo alio modo q̄ Chri-

Alia opinio.

ſti litatu genus humanū uinculis laxari potuiſſe opinarentur: Et

Alia opinio.

contra nonnullis atrienſibꝰ theologis alio genere æquius/q̄ Chri-
ſti expiatione liberari potuiſſe uiſum eſt. Quorū lippitudini col-
lyria adhibemꝰ/affirmātes quodlibet genus eo cōgruētiꝰ ad finē

Opinio catholica.

perſequēdum uideri/quo plura ex eo ad finē tēpeſtiua oriant̄. At
qui cum multa ex Chriſti litatu ad hominis incolumitatē/citra
noxe expiationem naſcantur/fateri neceſſe eſſe dicimus/id maxi-

Opinio quorūdam.

me congruens fuiſſe liberandi genus. In quo ſunt a multis quæſi-
ta interpoſita/quibus parum decorum id genus necis uideretur:

Io. dāmaſcenꝰ.

eamq; ſentētiam Damaſceno uade obſtringunt/qui Chriſtum ne
get abiectiſſimas ęrumnas exanclaturum fuiſſe/Sed cū nex Chri-
ſti ignominioſiſſima fuiſſe uideatur:haud ſane conſentaneū eſſe:
ei id genus necis fuiſſe illatum. Quorū tanq̄ epheborum gymni-

Catholica opinio.

ca excurſio:ab equitatu noſtro coercetur. Siquidem eas abiectas
ęrumnas a Chriſto recuſatas dicimus:quæ ad gratiæ aut doctri-
næ defectionem pertinerent:non autem illis eum obſtitiſſe:quæ

ad iniuriã ab altero illatã pertinerent. Quo conſtituto omnis acu leatorum ſophiſmatum acies retunditur. Sed multi tamen quaſi concluſionum oppugnandarum periti/Chriſtum dicunt omnes fuiſſe erumnas tolerando perpeſſum: Idq; ſanctiſſimi hominis hylarii ſyngrapha confirmãt/qui omnes humanas erumnas a Chriſto hauſtas fuiſſe ſcribat/Cum nouiſſima uerba fatus demiſſa ceruice animam efflauit. Quo quidẽ loco Diuus Thomas/qui quaſi portitor omnium ſinus/& manticas ſcrutatur/ ne quid occulat quod ad chriſtianum uectigal pertineat/cum humanas erumnas ſpeciei modo metitur: negat neceſſe fuiſſe omnia ab eo cruciamentoꝝ genera eſſe ſuſcepta/cũ pleræq; inter ſe erumnarum ſpecies diſſideant. Cum autem eas genere expendit/cum affirmat omnia humana tormenta perpeſſum. Cui quidem ſententiæ aſſentitur orthodoxeorum ſenatus concors. Nam Chriſtum & decuriatim/ & plebiſcito/& edictis magiſtratuum quaſi perduellionem male mulctatum ſcimus: & tum a uiris/fœminiſq; omni proborum genere contumelioſiſſime uexatum: Tum ab interioribus proditũ/ & deſertum/ac rurſum euelatum/& diuaricatum ad tunicam interulam: eiuſq; fractas/tranſfixaſq; ceruices/& conſputa ora/uirgiſ deniq; inſontem cæſum populo cachinnante teſte. Itaq; ob id perquiritur/quales ſint effectus conſecuti. Multi enim uaferrimam cauillationem ſtruunt/qua negant ob Chriſti litatũ homines carnificis Dæmonis nexu eſſe liberatos. Idq; hoc modo connectunt. Is enim uim & dominatum in alterum non nanciſcitur/ In quo alterius iniuſſu imperio defungi non poteſt. Atqui cum Dæmon nihil unq̃ ſit Dei iniuſſu in hominis pernitiem molitus: perfacile notum eſt/Dæmonem nunq̃ in hominẽ/ uim & dominatum eſſe nactum. Quod cum ita ſit: perſpicuum eſt etiam minime ob Chriſti litatum homines Dæmonis dominatu liberatos. Quod contortum argumẽti genus rectiſſime ad perpendiculum/& lineam erigimus/Cum affirmamus hominem ob Chriſti expiationem compedibus laxatum/quatenus ſcilicet ea expiatio eluendorum crimi

Alia opinio.

Hylarius

Sctũs thomas.

Catholica opinio.

Iuda

Petrus.

De effectib9 paſſionis.

Opinio erronea.

Remiſſio pecca torum•

num cauſa dicatur/aut quatenus per eam ſit cum ſtatore Deo re-
conciliata gratia:Et quanq̄ modo annuente Deo a ſonte Dæmo-
mone animæ hominum irritari/corporaq; uexari poſſint: Chriſti
tamen expiatione antidotum eſſe adhibitum dicimus/quo homi-
nes contra eius inſidias muniantur/labiſq; mulcta liberētur/cum
antea homines nunq̄ ita ex eius ulnis elaberētur/quin eſſet ad di-
tis antrum excedentibus manibus meandum• Quo quidem om-
nium conſenſu probato de Chriſti morte diſceptatur•In quo loco

Scotus•

theologorum altera lux Scotus probat/minime Chriſto morien-
di neceſſitatem inuſtam/aut neceſſario eius mortale fuiſſe corpus
cum dicat miraculo id tabeſcibile fuiſſe/ affirmans affluentiā glo
riæ animæ ad corpus/miraculo impediri/quo perfecto corpori ſit
moriendi neceſſitas inuſta/cum nec gloria in corpus redundaret/
nec corporis natura originis iuſtitiam nanciſceretur/ qua corpus
a tabe integrum ſeruaret•Ad cuius ſententiæ uadimonium præ-

•D•Auguſtin9

dem Auguſtinū adhibet/in quo argumenti ponte multi eum præ
ſtolātur armati/ dicuntq; his rationibus tantum confirmari Chri

Contra Scotū•

ſto ob diuinitatis naturam moriendi neceſſitatē inuſtam nō fuiſ
ſe:ſed negant ab his concludi eum moriendi neceſſitatem nō eſſe

Sctūs thomas• in•iii•ſententia rum•

nactum/& propter decretam metam finis/& propter uim agentis
aduenticii•At Diuus Thomas in ſentētiarum ærario probare ui-
detur Chriſtum non modo corporis:ſed etiam animæ natura mo

In tertia parte•

riendi neceſſitatem eſſe nactum•Sed in eo qui eſt tertius theolo-

Theologi ho-dierni•

gumenon librorum cinnus eo demigrat/ut Chriſto corporis non
animæ natura moriendi neceſſitatem inuſtam uelit•Si autem ei9
columnis capitula & epiſtylia adicere uelimus/ Chriſti animam
dicemus aliquam nactam eſſe corpori influendi uim/ ne pati-
bile ullo modo conſtaret: Exquo præclare ſequi Chriſto animæ
natura nullam moriendi neceſſitatem inſitam fuiſſe: Sed cur cor
pus non afflaret/id tum ex partitiōe diuina oriri/qua Chriſti ani
ma partim beata nec patibilis/partim haud beata & patibilis exi
ſteret: Tum item ex anima naſci/quæ quanq̄ uelut ſtatoris inſtru

mẽtum uim nanciſceretur corpus a quacunq; tabe tuendi:tamẽ cum ob eam partem quæ corpori iugabilis ſit/nondum cumulate beata uideretur/Propterea negemus eum nactum eſſe uim inhærentem & propinquam ad aſſ landum•Ex quo quidem facultas diſputandi ſuppetit/Num letho ſit a corpore ſeiuncta diuinitas•Durandi enim extrinſecus inaurata ſententia eſt poſt necem a corpore diuinitatem eſſe ſecretam•Contra quem Atracinus Capreolus differens/probat ubi uis tutius eum/q̃ in ea ſentẽtia fore• Quod quidem aurum ex Thomæ crumena deprompſit•Multi ẽt Chriſtum illo ipſo mortis triduo hominem extitiſſe adiecerũt• Quod ſane falſum omnino uideri debet/cum maxime mortis ueritatis interſit/poſt lethum hominem eſſe deſinere:quandoquidẽ mors hominis ab animæ ſecretione naſcatur/qua hominis abſoluta ratio cumulatur•Ideoq; male Vgo uictorius Chriſtum ipſo triduo hominem extitiſſe probare conatur/ animam hominem eſſe affirmans:Nec multo ſecus a ſententiarum principe in hac opinione peccatur/quanq̃ alio flexu declinet/& quaſi alterius pedis ſolea altiuſcula utatur/ne claudicatio appareat• Quod idem fere perſequitur Aureolus dum hoc argumentationis genus propoſitionum/terminorumq; dialectica natura metitur:Quod quidem ad Alberti præſcriptum Capreolus retorquet•Quo concertationis loco explicato de Chriſti humatione loquimur• Pleriq; enim hoc in illius quæſtionis orbem detrudunt/ qua affirmatur haud decore humatum fuiſſe Chriſtum/cum tonantem & fulgentem Deum fas eſſe negent•humari Quibus dicendum eſt conſentaneum eſſe necis ueritatis teſtandæ gratia/humatum fuiſſe Chriſtũ• Nec enim quiſpiam humatur/niſi exploratiſſima lethi ſigna antecedant:Ideoq; Pilatum pontium Diuus Marcus ſcribit anteq̃ humandum Chriſtum conceſſiſſet/clariſſima lethi indicia quæſiſſe•In quo etiam multi honorificẽtius humationis genus putauerunt/q̃ ignominioſiſſima nex illa poſtularet:nec conſentaneum uideri homines nobiles pollinctores/& ueſpillones extitiſſe•Quo

Quæſtio d̃ morte xp̃i•
Durandus•
Capreolus
Sctũs thomas•
Vgo de ſctõ Victore•
Magr̃ ſentẽtiaꝝ
Aureolus•
Albertus•
Capreolus•
Pilatus•
Sctũs Marcus•

•D•Auguſtinꝰ• rum rationum quiſquiliæ ſatis ſunt a Diuo Auguſtino/Hierony
•D• hieronymꝰ mo/& Beda reiectæ• Ad eorum enim ſententiam tanq̄ ad ſtatuam
Beda cõfugitur•Sed interim de Chriſti ad herebum itione•Mars atrox
excitatur/nonnulli enim cum letho Chriſti animam a corpore ſe
cretam putent:haud cum animæ tantum natura cocytum & auer
num tranſgreſſum uolunt/quandoquidem animam corpore ua
cantem dicant/quæ motu loci moueri non poſſe appareat/cum id
Ariſtoteles•vi• Ariſtotele auctore corporeum dicatur• Cum autem itio corporis
Phiſ• motum oſtendat/facile perſuaſum uolunt haud cõſentaneum ui
deri Chriſtum ſtygem/& cocytum tranſmiſſe• Quam uerſicolorẽ
Opinio catho ſententiam/pleriq; ut pueri pauonis caudam mirantur•At ſaniori
lica• bus nullo modo placet Chriſti animam eo genere motus/quo cor
pora/ſed eo genere quo cælites mouent ad herebi antrum deſcen
Durãdus cõtra diſſe•Durandus autẽ paludamento circa lacertum obtorto in Di
Thomam• uum Thomam armatus irrupit/probans Chriſtum animæ natu
ra haud ueriſſime/ita ut meræ naturæ cõſpectu adeſſet:ſed ſolum
quo ad effectũ ad orcũ perueniſſe•In quo genere quæſtionis argu
mẽtãdo irracuit/quanq̄ ei ſentẽtiæ ut obſoletæ chlamydi patagiũ
Picꝰ mirãdula• ſuperinduxit Picus noſter Mirãdula dum magis ambitu gloriæ/
q̄ acerbiore odio qbuſdã obtrectat• Verũ nerui atq; artus Chriſtia
næ ſoliditatis ſunt Chriſtũ animæ natura ueriſſime ad ipſam di
Diuus thomas tis domũ profectũ•Quæ cauſa Diuum thomã excitauit/ ut proba
ret duplex eſſe genus in aliquo cõſiſtẽdi/quorũ unũ effectu expen
det/quo quidẽ Chriſtũ omnes herebi gurgites/latebraſq; ſerutatũ
fuiſſe dicit/ſed ſecus/cũ in imis auerni faucibus inficiantem perfi
diã ſontibus manibus obiceret:& tum iis quorũ eſſet præfinito tẽ
pore expiabile crimen/ſpem certiſſimæ gloriæ præberet: Tũ ſan
ctiſſimas Heroũ uatũq; animas euocaret in cœlũ• Altero uero ge
nere quippiã in aliquo loco cõſiſtere ſuapte natura dicẽdũ putat•
Quo chriſti animã ad eã tãtũ herebi partẽ meaſſe dicit/ quia piorũ
felices animæ cõtinerent•Ita ut cũ in una herebi parte cõſiſteret
eius effectus ad omnes tartareas carnificinas dimanaret•

DE RESVRRECTIONE·ET DE ASCENSIONE CHRISTI·

C de Chriſti quidem litatu fere ſatis eſt dictũ·Se-
quitur deinceps ut de Reſurrectione/& de emigra
a tiõe in cœlũ dicatur·Itaq; fundamẽta iacimꝰ/qui
bus neceſſariam fuiſſe reſurrectionẽ confirmatur·
N.ĩ primũ Dei permagni intereſſe dicimꝰ/eos ſub
limes ferre qui pro eo abiecerint/cum aũt ſeruator Chriſtꝰ turpiſ-
ſimũ cruciatus neciſq; genus/parendi cauſa ſubierit/neceſſe fuiſſe
dicimus/ut ei a Deo reſurrectiõis gloria decerneret/ tum ut eſſet
eius diuinitatis fides teſtatior/tum ut ſpes hominũ fidẽtius exci-
taretur ſimilitudine reuiuiſcẽtis Dei·Sed interim nata ẽ cõtrouer
ſia/Nũ poſt reſurrectionẽ meꝝ corpus extiterit· Multi enim qui-
bus philoſophia tanq̄ arboꝝ denſitas cœli cõſpectũ adimit/meꝝ
corpus ab intuentiũ obtutu euaneſcere negãt/niſi id fortaſſe exta
beſcat/At cũ Chriſti corpus a diſcipuloꝝ cernentiũ obtutu/ eua-
nuiſſe dicatur:præclarꝫ cõcludi putãt/minime poſt reſurrectionẽ
meꝝ corpus extitiſſe·Quoꝝ quidẽ uiæ facile interſcindi poſſunt/
cũ Chriſtũ immortali natura reuixiſſe cõfirmatur·Cõditio·n·cor
poris gloria præditi/ſpiritus naturæ ſubicitur: Vt autem omnino
corpus ſit ſpiritus naturæ ſubiectum:neceſſe eſt ut omnis corpo-
ris actio ſpiritus uoluntati ſit tanq̄ imperatori ſubiecta:Quod au
tem quippiam cernatur actione fit/ut ait Ariſtoteles aſpectabilis Ariſtoteles i·ii·
in aſpectum·Quam ob rem quilibet corpore gloria prædito infor de anima·
matus/ſimulac ei collibitum eſt/& ſpectari/& nõ ſpectari poteſt·
Quod quidem non modo corporis natura/ ſed etiam diuinitatis
ui in Chriſto fuiſſe uolumus·Ex quo cum a cernentium aſpectu
euanuiſſe dicimus/non quia extabuerit/aut ſit in quippiam ina-
ſpectabile conuerſus:ſed quia ſit uoluntate cerni deſitus·Quibus
aſſumptis poſt reſurrectionem merum corpus extitiſſe confirma-
tur·Sed interim etiam ſciſcitationes interponuntur/Num corpus

integrum exſuſcitatum dici debeat: Rectiſſime enim id corp9 eã dem natura: ſed non eadem gratia præditum extitiſſe probatur. Ex quo quidem quicquid ad corporis humani naturam pertinet id totum in reuiuiſcentis Dei corpore fuiſſe dicendum eſt. Nã cũ ſanguine/corde/iecore humani corporis natura teneatur: minime abſoluta reſurrectio dici poterat/ſi corpori quicq̃ horũ abſuiſſet. Ab his deinceps de emigratione in cœlũ quæſtio colligitur. Quidam enim qui Chriſtum tanq̃ Socratem aut Platonẽ de facie mirari uoluiſſet: haud conſentaneum arbitrati ſunt/cum in cœleſtẽ locum euolaſſe. Nam cum ab eo incolumitatis noſtræ cauſa/naturam humanam aſcitam dicant/ſalubrius hominibus futurum confirmant/ſi eſſet in terris inter homines uerſatus. Quorum ſuperba inſcitia facile cognoſci poterit/ſi dicat̃ locum ſtatuto appoſitum eſſe debere/eumq; poſt reſurrectionem immortalem/nec labefactabilem uitam exorſum/Atqui cum his quem incolumus locum/ortus & tabis locus dicatur: cœli autem locus nullo modo extabeſcat: magis conſentaneũ fuiſſe dicimus/eum emigraſſe in cœlum/q̃ in terrarum gurguſtio ſubſediſſe. In quo etiam multi quaſi huic quæſtioni pluſculum ſalis adiciant/negant ſuapte uirtute Chriſtum in cœlum euolaſſe. Nam cum affirmẽt eius corpus terrena natura fuiſſe concretum/fieri nullo modo poſſe dicunt/ut id corpus ſuapte ui/aut natura/ſuperiora capeſſeret. Quibus male ſanis metaphyſicis quanq̃ concedatur id corpus minime ſuapte ui in cœleſtem locum emigraſſe: reſpond eri tamen ſoler/ſuopte diuinitatis fœliciſq; animæ nutu in cœlũ uolucre pondus ſubuolaſſe. Nec enim contra naturã eſt corpori prædito gloria ſuperiora capeſſere/Cum ſit id omnino totum ſpiritus naturæ ſubiectũ: Atq; etiam permagni referre dicit̃/ Num ſupra omnes cœlos euolarit Quo quidem loco præclare oſtenditur/quod quo quodpiam corpus diuinitatis abſolutius eſt particeps: eo ſit corpoꝝ ordine ſuperius: qui loci ordo dicatur. Ex quo quidem ſciri poteſt ꝙ corpora quæ plus formæ nãciſcunt̃/ut ait Ariſtoteles natura ſupiora ſunt

Nam eodē Ariſtotele auctore/quidlibet forma diuinitatis eſt particeps• Atqui fateri neceſſe eſt/corpus ob gloriam plenius diuinitatis eſſe particeps/q̄ quodcunq; corpus forma naturæ• Cum autem perſpicuum ſit/id inter omnia corpora gloria prædita ſplendidius elucere: neceſſario concedendum eſt/id quoq; ſupra omne genus corporum ſtatutum uideri: eodemq; modo dicimus/ Eam emigrationem incolumitatis noſtræ cauſam fuiſſe: ob eaq; nobis patefactum eſſe iter in Cœlum•

Ariſtoteles in quarto Phy• & ſecundo Cœli• Idem in primo Phiſicorum•

DE VIRTVTIBVS THEOLOGICIS•

ſ Ed nec alienū quidē tempus eſt/ut de fide queratꝛ Cuius quidē rei eſt ratio duplex/una qua hominū generi credibile quippiam afferatꝛ: Altera in qua earum rerum aſſenſus poſtulatur/ quæ afferuntꝛ: In quo tamen fatendū eſt/fidē a parente rerum Deo manare• Etenim ea quæ fide continentur/ſunt ſupra naturæ complexum ſita/nec in hominū contēplationē ſine diuina patefactōe cadūt• Nā nōnullis quedam Deus ſine intermedio edit/ut ea quæ ſunt undecēuiris diſcipulis aut uatibꝰ patefacta: nōnullis quedā per præcones edicit: Itaq; ob eā cauſam articulatim eſt fidei diſtincta ratio: Nā quedam ad diuinitatē/quedā ad humanum amictū inductū pertinent/quæ uno ſenatus ſymbolo continentꝛ• Ex quo eſt intelligi neceſſe ad incolumitatē hominū/fidē eſſe neceſſariam quæ credēti ab auctore reꝝ Deo inſeratꝛ• Nā cū extima fœlicitas in Deo cōtuendo uerſetꝛ/nullo modo homines ad cū obtutū peruenire poſſent/niſi uelut diſcētes a ſatore Deo docerentꝛ• Cuiꝰ quidē doctrine nō cōtinuo/ſed ꝓgreſſiōe cōpotes nature ſuo modo fiūt• Quare neceſſe ē ut homies nō modo fidēter ea ꝑcipiāt/ quæ ſunt ſupra naturā progredientem conſtituta/ſed etiam ea quæ ratione ꝑcipi poſſunt/idq; ob eā cauſam neceſſe fuiſſe dicimꝰ/quo celeriꝰ hominū mētibꝰ diuina imprimeretꝛ notio/ſi quidē metaphyſice/

qua Deum eſſe probatur/per ſcientiarꝫ orbem extimá perdiſcitur Ex quo cauſa eſſet/ut homines ad Dei notionem nó niſi ætate exacta peruenirent/idq; ob id etiã datum eſſe uolum9/ ut generatim in hominum mentes agnitio penetret/& influat. Nam cum multi aut propter negotia uitæ/aut propter difficultatem indagandi uel propter hebetiorem ingenii aciem/longe ab expleta abſolutione abſint/intelligi poſſet/eos omnino Dei agnitione fraudatũ iri/ ni fide/diuina informaretur notio: Eodem accedit q nihil eſt fide teſtatius/etenim ratio multum/a rerum diuinarum cognitióe abeſt/idq; præclare patet/q ab omni philoſophorꝫ genere in naturali rerum humanarum explicatione titubatum fuiſſe ſcimus/multaq; ab his inter ſe pugnantia conſcripta legimus. Itaq; quo ſplendidius Dei notio eluſceſceret/neceſſe fuiſſe dicimus/ut fide in hominum mentes rerum diuinarum agnitio illaberetur/quo oraculo nihil ſit in omni natura ueracius: Quamobrem iure promulgatum eſt/ne cui liceat/a rata fidei menſione deſciſcere. Duplex eſt autem hominum deſciſcentium genus/Nam unum genus eſt eorum/qui ne tantulum quidem credendum putant. Quales iudei aut parthi nominant̃: Alterꝫ uero genus eſt eorꝫ/qui ex prouinciis

De hereticis.

uectigalibus plane bene Chriſtũ fatentur Deum/ſed ea nullo modo ſeligunt/quæ conſignatis decretis ueriſſime traduntur/cum id maxime conſectẽtur/ad quod ſuopte ingenio rapiant̃/ideoq; qui eiuſmodi perduellionatus poſtulantur/non modo pontificio interdicto ex chriſtianorum cætu extruduntur/ Sed etiam nece ex terrarum orbe pelluntur: Nam ſi hii qui nummos adulterãt morte mulctantur/quid de illis ſtatuendum cenſemus/qui fidem peruertere conantur? At ſenatus tamen conſulto/eiuſmodi transfugarum generi diuturnior impunitas conceditur/quo ſpatium poſtliminii ſordiumq; eluendarum detur: At cum nihil eſt pertinaciſſimo perduellioni loci/ne uelut rancidius malum cætera pomorꝫ genera contaminet/ Pontificio primum interdicto ex orthodoxeo foro eicitur/ad pretoria deinde tribunalia raptus buſtuariis

exutendus datur· Sed incidit hoc loco contentio/Num ſpes theo- De ſpe·
logica ſit nominanda uirtus· Multi enim ſatis negotii habent· Si
ſpei accliuam hipoteſim eſſe dicant· At qui cum accliuitas maxi-
me magnaminitatis ſit/quæ in moralium uirtutum genere nume-
retur/nihil abeſſe putant/quin ſpes morum potius uirt9 q̃ theo-
logica nominanda ſit· Pleriq; etiam/quibus nihil eſt hac opinio-
ne potius/cum uirtutem theologicam in duorum uitiorum medi
tullio uerſari opinentur/ſpemq; inter diſperationem & arrogantẽ
confidentiam conſtituant/fatendum eſſe dicunt/ſpem nullo mo-
do uirtutem theologicam uideri· In quo ſane lituus & tuba chri-
ſtianorum· D · Thomas eſt adhibendus auctor/qui cum ſpei qua
tenus uirtus dicatur/principem hipoteſim Deum eſſe confirmet/
ſatis eſſe notum probat/ſpem debere uirtutem Theologicã puta-
ri: quanq̃ Durandus hanc ſententiam tanq̃ ſtatuam incohatã ab-
ſoluere conatur/in quo ſane intelligi poteſt/caput excellentis arti
ficis/& diſcipuli reliqua menbra uideri: Atq; illud etiam intelligẽ
dũ eſt/ſpem imprimiſ fœlicitatẽ quæ in Deo cernẽdo uerſatᷓ/tanq̃
laternam intueri: Cum autem ſpei hipoteſis/ut res quæ eſſe poſſit
obicienda ſit/quæ fide continetur· neceſſe eſt ut fides tanq̃ dux &
anteſignana antegrediatur· Itaq; negamus fœlices in aliquo ſpei Beati nõ habẽt
genere uerſari· quandoquidem fœlicitas ſit preſens/ & ſpes futu- ſpem·
ra complectatur· Sed his qui uiuunt & hiis qui in expiatore orco
plectuntur haud quidem ſpes fœlicitatis conſequende adimitur·
At uero reorum Damnatorũq; gen9/cum fœlicitatem ut res quæ Dãnati non ha
eſſe poſſit/nullo modo percipiat/haud ſane in aliquo ſpei genere bent ſpem·
uerſatur/propterea q̄ erumnarum eorum interſit ſcire/ſpem nul-
lam ex erumnis exeundi reſidere: Eodemq; modo de caritate di-
ſputatur/ſi quidem caritas eo ſplendidius ex omni uirtutum ge- De caritate·
nere floret: Quo proprior eſt Deo· Nam cum ortum ex fœlicitate
nanciſcatur/nullo modo nobis naturæ ui parta ineſt/ſed ſpiri-
tus afflatu illabitur· Itaq; intelligendum eſt eam ditius in uita lo- Caritas poteſt
cupletari poſſe/Sed cum omne contrarium alterius interueniu augeri·

Scelerati ſunt amandi ex cari tate•

adimatur/ſciri neceſſe eſſe/eam quoq; capitalis tabis interuentu
tolli/nam quemadmodum lucem in aere deeſſe dicimus/ſi ſoli ca
ligo offundatur/ſic eam in anima deeſſe uolumus/ſi Dei afflatus
ſceleris tabe tanq̄ uelo quodam obtendatur• Sed cum caritas la-
tiſſime pateat maxime in generis humani ſocietate cernitur•Itaq;
ob eam cauſam nephariorum etiam hominum eſt ſeruāda comu
nitas/propterea ꝙ fœlicitatis ſit eorum natura capax:At cum cul
pe contracte ratio expenditur qua fiunt homines fœlicitatis ex-
pertes/Tum non modo hii cum quib9 nulla eſt nobis propinqui
tatis colligatio/ſed etiam parentes & liberi odioſi eſſe debēt•Qua
re pertinet ad omnes ſcire in hac hominum ſocietate ordinē opor
tere ſtatui/quandoquidem ordo/prius & poſterius complectatur
Gradus igitur ſocietatis hominum hoc modo deſcribuntur/ut ar
ctior ſit ſocietas propinquoꝝ/a/qua diuelli natura nequeam9/cū
princeps ſit & natura ſolidior:Si autem diſceptatio aut collatio fi
at/quibus plus ſit caritatis impertiendum/dicendum erit/ob ini-
tium plus parenti q̄ libero eſſe tribuendum• At ſi uerius neceſſi-
tudo expendatur/nemini dubium eſſe poteſt/id plus amoris flagi
tare quod arctius aſtringit̄/ex quo ut ait Ariſtoteles cauſa eſt/ut
plus amoris filio q̄ parenti debeatur/ſiquidem pater liberū amat
tanq̄ quippiam ex ſe manans/quod idem filio nullo modo conti-
git:Eodem accedit ꝙ parentis diuturnior eſt amor• Nam liberi a
parentibus in crepundiis primoq; naturæ ortu diliguntur/con-
traq; parenteſ a liberis ſero & etatis progreſſione amant̄•At amor
quo uetuſtior eo abſolutior eſſe ſolet/Itaq; dubitari non poteſt/
quin iure plus amoris ſit a parente q̄ a matre repoſcendum•Cum
pater in preſtantiori originis ratione uerſetur/& mater patibilē
naturam nāciſcatur/eodemq; modo de omni propinquorum ge-
nere diſſeritur:quomodo ſit quiſq; minus magiſue colendus/ac
in eiuſmodi quæſtione/a noſtris/de pace/de donatiōe/de obiurga-
tiōe/& quæ ſunt generis eiuſdem diſputatur/ſi quidem paci inqui
unt diſſidiū & bellum opponitur:diſſidium enim eſt hominum

De diſcordia & belllo.

coherentium caritate repugnante diſtractio. Bellū autem eſt ho-
minum diſſidentium armata decertatio. At bellorum equitas ſic
tripartito diſcerpitur/ut in principum auctoritate/in cauſa/ & di
micantium uoluntate uerſetur. Principum autem haud ſecus in
tereſt ferro hoſtes a/finibus arcere/ac nepharios & ſontes punire
domi/Cauſarum autem iniuſtarum multa ſunt genera. Nam que
dam appetentium/quedam uaferrime eripientium/quedam iniu
ſte laceſſentium nominantur. uoluntas uero dimicantium legipti
ma putatur/cum ab his nec cupide nec acerbe bella geruntur/ſed
bellum ita ſuſcipitur/ut pax ſola queratur/ideoq; iure ſancitū eſt/
ut initiati & flamines exleges dicantur/ſi temere in acie & dimica
tione uerſent̃/aut ea prelia ineāt/quibus humanus cruor profun
datur. Eſt enim bellum ritualis cultus & præcationum hoſtis. At

De elemoſyna.

uero donatio quæ a/græcis ἐλεημοσύνη dicit̃/benigna ē ſuffragā
di uoluntas/quæ egentiſſimo cuiq; opitulatur. Hanc enim noſtri
in ſeptem genera diuidunt/nam eos qui fame conficiantur alere/
diuturna æſtuantium ſitim extinguere/tunicatum & ſemiamictū
penula ueſtire/a prædonibus/redimere&/e/ſeruitute captos/hoſpi
talem eſſe in aduenas/ægritudine tabeſcentibus adeſſe/aut eorū
qui uita exceſſerūt cadauera humare/in hoc benignitatis genere
ponunt/ſed intelligendum eſt maxime/ his opibus in largiendo
uti non licere/quæ uel rapinis uel furto ſiue fœnore parantur/cū
ſatis notum ſit eiuſmodi opes/his reddi debere/quibus adimun-
tur. Nec item ex eo genere conuenit in largiendo eſſe beneficum
quo pecunie ſtolidis aut pueris in talario aut aleatorio ludo dolo
ſe detrahuntur/cum illis actio repetundarū detur. At uero his pe-
cuniis quæ ex munerali ambitu parantur/uti in ſuffragādo licet/
cū & q acceperint & qui dederint eiuſdē iniuſtitie criminis poſtu
lādi ſint/eadēq; pſcriptio ē pecuniaꝝ/quæ in lupanarib9 ex mere
tricia attrectatōe querūtur. Cū difficilis ſit redditio ad nummū/&
haud fas ſit aras diuorūq; delubra his meretriciis māubiis ornare.
De obiurgatōe aūt benigna ſic agim9/ut eā egrotatōis medicinā

De correctiõe.

eſſe dicamus/nam & abſinthium ſtomacho interdũ datũ/& mel quoq; interdũ uulneribus adiectum obeſt/quod caſtigationis genus/ cum ex caritate dimanet/latiſſime patere uolumus: Nam homines/&/maiores & minores gentium obiurgandi ſunt/ idq; etiã quandoq; facinoroſis nephariiſq; hominibus licere dicimꝰ/modo id clementiori/obiurgatione fiat/nec uerendum ſit/ ut medendo bilis excitetur:Itaq; indeſinẽdi modo ſuaues gaſtigatões tanq̄ bellaria ex ſaccaro apponantur/ut ori ſuauitas reſideat. Nec multo quidem ſecus de ſpiritus muneribus queri hoc loco ſolet/quibus homines domiciliũ glorie ſine lapſu/& moleſtia capeſſunt. Sunt enim uirtutũ præſidia inſita afflatu/quibus multa diuinitꝰ tanq̄ manu contrectata noſcuntur.

DE VIRTVTIBVS MORALIBVS.

Prudentia
Memoria
Ratio.
Intelligentia.
Docilitas.
Solertia.
Prouidentia.
Cautio.
Circunſpectio.
Periblepſia
Imprudentia.
Acraſia.
Inconſtantia.

Tq; hoc loco de uirtutũ moralium genere diſputatur. In quo probat̃ prudentiã ducem cæterarum eſſe uirtutum/quæ praxis ſit/& in rationis giro uerſetur. Ea enim non modo ad ſui/ſed etiam ad uniuerſi generis humani curam ſtatuitur. Itaq; ei ſubiecta ſunt/memoria/ratio/intelligentia/docilitas/ſolertia/prouidẽtia/cautio & quæ a græcis περισλεψια nominatur. Eſt enim memoria præteritarum/intelligentia uero incidentiũ neceſſariarũq; rerũ fons: Docilitas autem ſic difinitur/ut ſit uelox ad omnia ſcientiarũ genera aptitudo/At ſolertia.eſt inuentrix mediocritatũq; decempeda/Prouidentia uero/conſtitutrix eſt tempeſtiuarꝫ idonearumq; rerum ad ultimum:ſed Periblepſia eſt excubatrix ſpectatrixq; negotiorum/quæ circunſtant:cautio uero rerꝫ obſtantiũ depulſio. Prudentiæ autem eſt contraria imprudentia quam græci ακρασίαν uocant/exqua cũ preceps feſtinatio/tum inconſulta leuitas oritur:quarꝫ altera conſilio/altera iudicio repugnat/eiq; etiã

Inconſtantia tanq̃ nequam mācipium ſubicitur/quæ ab integrā inſtitutione recedit/nec tabificis perturbationibus ullo modo obſiſtit:Quæ quidem uitia maxime eſt flagrāti ſalaciq; uenere naſcūtur/nam cum ſit cupiditatum lena/animam ſenſilium flagitiorū uoluptate rapit:Sed multa uitiorum genera a/prudentia diſſidēt/quæ eam tamen ut homines ſimie imitari uidentur: Ex quo genere calliditas/dolus.& fraus numerantur•Calliditas enim eſt duplex•Vna quæ ad eum limitem ſtatuitur/in quo nullo modo aliquod boni genus ineſt/ſed ſpectatu bonum ut nummus adulterinus apparet/Altera quæ in bonorum aut malorum generib9 adipiſcendis nō recta ingreditur/ſed flexu ut uulpecula declinat•At uero dolus tanq̃ in comedia ſeruus calliditatis eſt miniſter:ſed inter dolum & fraudem hoc intereſt/q; dolus re uerboq; fraus autē maxime re calliditatem exequitur/ob eamq; cauſam eiuſmodi queſtioni iuſtitia tanq̃ uitiorum libripendix annectitur/quæ hominum actiones ad perpendiculum & amuſſim dirigit:Cum autem ſit duplex iuſtitia/una quæ diſtributrix/altera quæ cōmutatrix nominatur/cumulate hoc loco a/noſtris de contrariorum uitiorum genere diſſeritur/innexoq; uirtutum ambitu oſtenditur/mendacium primo a/ueritate diſſidere/definiunt enim ueritatem equalitatem/cui nimium & parum opponatur•Quorum alterum auctore Ariſtotele ad oſtentationem/alterum ad ironiam pertinere uolunt•Sed a/multis mendacium tripartito deſcribitur quorū unum pernitioſum/alterum facetum/tertium offitioſum dicatur•Pernitioſum eſt enim pixis & quedam ueneni latebra/qua alteri nocetur/facetum eſt/quo hominum mentes ad ſuauitatem exhilarantur/offitioſum uero eſt/quo homines iuuantur/ aut nocitura tolluntur•Quæ quidem genera leuius aut grauius/trutina culpe contracte ponderantur:At Ironia tum maxime crimen putatur/cum palam ſibi aut neuos quoſdam addit/ qui deſint/aut quedā preſtantiora demit/quæ ſuperſint:Eodemq; modo oſtentatio ma/

Inconſtantia•
Venus•
Aſtutia•
Dolus•
Fraus•
Iuſtitia•
Mendacium•
Veritas•
Ariſtot•in•iiii•Ethicorum•
Tria genera Mendacii•
Ironia•
Iactantia•

lum capitale nominatur/ſi doloſe aut cũ alterius iactura fiat• Li/
beralitatem autem ſic definimus/ut ea ſit ad bene de multis pro/
merendum opitulatrix uirtus: Quæ crumenam in largiendo la/
xet•Contra quam maxime auaritia exardeſcat•Ea enim eſt opum
inexhauſta auiditas/quæ tanq̄ mare nulla acceſſione redũdat/Ex
cuius tenebricoſo antro exiliunt uelut ſerpentes/Proditio/ Fraus/
Dolus/inquies/uis/peieratio/& dura quedam ad opem ferendam
ſilex•At contra prodigalitas extra ripas largiẽdi defluit/ quod eo
leuius malum uideri debet/quo pluribus largiendo ſuffragatur/
aut quo propinquius liberalitati adhereſcit:ſimiliſq; eſt fortitudi
nis deſcriptio:quæ cum adamas omnium uirtutum ſit/ac tam ex
pultrix formidinis q̄ moderatrix audacie dicatur:nullo modo a/
bonorum genere metu/aut periculorum magnitudine auocatur/
eiq; maxime eſt coniuncta magnanimitas/quatenus ſcilicet in re
rum magnarum difficultate uerſetur•Itaq; extra eam arrogantia/
Ambitio & gloria inanis/Q uam græci Cenodoxiam uocãt/ſuper
fluentes redundant:Arrogantia enim eſt inſolens ſupra naturam
ſuam elatio:Ambitio eſt inmoderator honoris cupiditas• Cenodo
xia uero eſt mundi cymbalum cum oſtentatione preſtantie/qua
homines tanq̄ pauones cauda lætantur•Ex ea enim contumacia/
oſtentatio pertinacia/diſcordia/& arrogantia oriri putantur• Sed
magnanimitati item contraria Animitenuitas/ quam græci μι/
κρεψύχιαν uocant opponitur/quandoquidem magnum & parũ
inter ſe ſuapte natura diſſideant•Hec eſt nature ſue inſcitia/ quæ
robur uirtutis delumbat/ac/a rerum magnitudine recedit/quarũ
eſt aptiſſime capax:Magnificentiam autem uolumus ex eadẽ for
titudine naſci/quæ ſit magnorum operum confectrix cum decen
tia ſumptuum collocandorum•Nec longius quidem patientia ab
eadem fortitudine abeſt/quæ eſt rationis contra triſtitiam tuta/
trix•Nihiloq; ſecius erit de perſeuerãtia/quæ a/ græcis διατελεια
dicitur/& conſtantia dicendum:quæ q̄q̄ in limitis genere congru

Liberalitas•
Ex auaritia•
Proditio•
Fraus•
Dolus•
Inquietudo/
Violentia•
Periurium•
Obduratio con
tra miſericõdiã
Prodigalitas•
Fortitudo•
Magnanimitas
Arrogantia
Ambitio•
Vana gloria•
Cenodoxia.
Ex uana gloria
Inobedientia•
Iactantia•
Ironia•
Pertinacia•
Diſcordia•
Preſumptio•
Puxillanimitas
Micropſychia •
Magnificentia
Patientia•
Perſeuerantia•
Diatelia•

ant/hac tñ inter ſe ſpetie differũt/ut Diatelia ſit cõtra eã difficulta
tẽ Stabilitas/q̃ ex ope diuturnitate oriat̃/Cõſtãtia uero contra eã Conſtantia•
difficultatẽ firmitas putet̃/q̃ ex externa interpellatione naſcatur•
Itaq; maxime a/ Diatelia mollitudo abhorret/ quæ ob eã cauſam Mollities•
a/bonoꝝ gñre recedit/ꝑpterea ꝗ lãguidius in pferẽdo liqueſcit/fa
cileq; ut ait Ariſtoteles ab imbecillo flectente torquetur• At perti Pertinacia•
nacia maxime exploditur/ꝗ ex rationis preſcripto egrediatur/&
uelut callum obduxerit/nunq̃ ex inſita ſententia deducatur/ ſed
in hoc genere una/e multis Temperantia tanq̃ uirtutum laterna Temperantia•
ria laudatur•Ea enim eſt uirtus hominem ex integra ratione ad
bonorum genera impellens/turbidas ſaporum tactionumq; affe
ctiones ſanans/egritudinemq; ſedans/quæ ex uoluptatum uacui
tate oriatur•Cum ea uehemẽter Torpor/quem græci Aneſteſiam Intẽperantia•
uocant/& Intemperantia digladiatur•Torpor enim ita iſtiuſmo Inſenſibilitas•
di uoluptatum genera refugit/ut illa etiam omittat/quæ ſunt ad
nature neceſſitatem data:Quod quidem crimen uideri debet/nã
cum ſint uoluptates rebus neceſariis a/natura ſate/tantũ eſt hiis
impertiendum/quantum ſit ad humanam naturam ſatis:q̃q̃ in Ex temperãtia•
terdum earum uacuitatem neceſſariam dicamus/ quemadmodũ Verecundia•
interdum ad integritatem ualitudinis neceſſariam parſimoniam Honeſtas•
putamus•Intemperantia uero auerſa eſt a/ratione ad ſuperuane Parſimonia•
as cupiditates turbida commotio/quæ eo longius ab hominũ pre Ieiunium•
ſtantia diſtat/quo minus abeſt a/natura ferarum/ſed ex temperã Sobrietas•
tia oriuntur tanq̃ ex matre liberi/Verecundia/Honeſtas/Parſimo Caſtitas•
nia/Ieiuniũ/Sobrietas/Caſtitas/ Virginitas/Cõtinẽtia/Clemẽtia/ Virginitas•
Mãſuetudo/Modeſtia/& q̃ a græcis σπουδαιωσισ/dicit̃/aut ſique Continentia•
eius generis ſunt•Verecundia enim hoc modo deſcribitur/ut ſit Clementia•
culpe ſpectatrix/& tenerrimus oculorum pudor/quæ a/ criminũ Manſuetudo•
genere/infamie metu arceatur•Honeſtas uero non modo germa Modeſtia
na uirtutis/ſed etiam tanq̃ quedam temperantie conditio deſcri Studioſitas•
bitur•At parſimoniam/uictus moderatricem definimus•Ieiuniũ Spudæoſis•

autem cupiditatum carnificem/quo mens ad ſuperarum rerum
contemplationem efferatur/faciatq; pro ſcelerum genere ſatis. Ex
quo ſenatuſconſulto anniuerſarie exuriales ferie edicuntur/qui-
bus cupiditatum ardor referueſcat/& integra natura ſeruetur. So
brietas autem potationum menſio nominatur: Ne ratio langue-
facta elidatur: uini enim capnotes cerebri naturam quatit: Ideoq;
maxime mulierculas & pueros abſtemios eſſe debere dicimus/quo
rum alie propter rationis imbecillitatem/alii propter ætatis feruo
rem procliuius ad blandiſſima uoluptatum genera labantur: Ca
ſtitas autem eſt libidinoſarum cupiditatum domitrix/cuius aſſe-
tatrix eſt Virginitas quæ a græcis παρθενία nominatur: Eſt enim
hec illibatus flos/& puritas ueneric tabis expers/cum perpetua
animi inductione carendi/quo in cælibatu ſit ad contemplandū
aptior/ Cōtinentia uero eſt prauarum cupiditatum repulſio: Sed
clementia a manſuetudine ſic differt/ut clementia ſit extenuatrix
penarum manſuetudo uero irarum mitigatrix: Modeſtia autem
eſt mediocritatum mectatrix/ex qua Humilitas oritur/quæ cum
ſit ſui gnara/animo frenum adhibet/ne inſolentius ſupra naturā
ſuam tollatur/ſed cū omnes ut ait Ariſtoteles natura mirifice ſci-
re aueant/intelligendum eſt malagma quoddam eſſe adhibendū

Studioſitas. Curioſitas.

quo operoſa ſedulitas & cognitionis appetitio leniatur/ quarum
alteram græci ut diximus ſpudæoſin/ alteram pragmoſynam no
minant. Verum quot uirtutum genera numerantur/totidem uir
tutum paria opponuntur. Si quidem parſimonie bellum eſt na-

Gula. Ex gula. Stolida lætitia Scurulitas. Inmunditia. Multiloquium Mentis habitudo.

turale cum Gula: Quæ non modo guſtus abſonatrix/ſed etiā oſo-
phoga intempeſtiua uocatur. Hæc enim tanq̄ ſus fœta ſtolidam
alacritatem/Scurulitatem/ Cœnoſitatem/Loquacitatem/mētiſq;
caliginem gignit: Atq; etiam ſobrietati eſt hoſtis & inimica E brie
tas/quæ ſcelerum fex/ut in lancem alteram propendet/alias capi
tale/alias ignoſcibile malū uideri poteſt/ſed maxime Luxuria pre
lium cum Caſtitate init/quæ uaria armorum genera ad dimican

dum affert/de quo genere a/noſtris fuſe lateq; diſputatur• Quare iram cum manſuetudine & Crudelitatem cum clementia pugnare dicimus•Iram enim uolumus ulciſcēdi eſſe libidinem/quæ iurgia/mentis tumultum/ſtomachationem & peierationem gignat Crudelitatem uero in animaduertendo atrocitatē definimus/que hoc modo a/ſæuitia & inmanitate diſſideat/ut crudelitas nō modo eius qui plectitur culpam metiatur/ſed etiā fines animaduertendi tranſeat/ſæuitia uero nullam culpam expendat/ſed hominū cruciatu & uexatione paſcatur/quæ diritas fœrina uocetur/At pugnaciſſime ſuperbiam cum humilitate preliari affirmamus/quæ ſuopte uoluntario uento tenta/cum ſupra nature ſue modum efferatur/inmoderatior eſt excellentiæ cupiditas/ac caput ſcelerum omnium & mare:

Ebrietas•
Luxuria
Ira•
Crudelitas•
Sæuitia
Superbia•

Finis tertii ſententiarum•

PAVLI CORTESII PROTONOTARII APOSTO LICI IN QVARTVM SENTENTIARVM PROHEMIVM AD IVLIVM SE CVNDVM PONT·MAX·

p Atefactum eſt ſuperiore libro Pont·Max·Quem
admodum eſſet recentatoris Chriſti perpeſſione li
tatum factumq; pro humano genere ſatis· Nunc
autem ſequitur/ut ea ſacra pſequamur/ quibus ho
minum generi applicetur expiantis uirtus· Nam
cum inſidenti tetroq; malo uexarētur homines/cōſentaneum fuiſ
ſe uideri poterat/ut ea ſacrorum colliria adhiberentur/quib9 uni
uerſe egritudinis euellerentur fibre· Ex quo ſane intelligi poteſt/
quantum eiuſmodi ſacra/omnium gentium ſacris preſtare uide
ant?·Nam ut barbarorum omnium dira ſacra omittam/ quid in
græcorum aut Romanorum ſacris reperiri poterat/ quod homi
num egrotationi mederetur?Quæ enim medicamenta hii afferre
poterant Dii/qui uitioſarum rerum patrociniū ſuſceperāt? Quid
eſt tam ab hominum ſanatione adhorrens/q̄ Pertundā aut Subi
gum inducere Deos?Iam ut capitolinus aſcendatur cliuus/quod
nam ſacrifitiorum in Iouis delubro poterat inueniri genus/quod
herentia hominum carcinomata ſanaret?Quis iouem in uolupta
tum luto uerſatum fuiſſe dubitat/cum in æde capitolina/& pelli
ces/& paraſitos/& Epulones Iouis affuiſſe intelligat? Omittimus
hoc loco/cætera fana latibula libidinum intimarum/ne uelut ex
latrina/ cœno obrutos eruamus Deos/ aut Gyganthomachiam
moliri uideamur· At uero cum Theologiam in Myticen/ Poli
ticen/& Phiſicen diſpertiti ſint/Quarum una commentitia/al
tera ciuilis/tertia naturalis diceretur/ Quid erat cauſæ cur natu
ram diuinam ad hominum uitia traducerent? Nam ſi commen
titiam nominabant/Cur poetarum licentia in Theatris Deorum

uitia carminibus euelari ſinebant & cantibus? Si ciuilis dicebatur
cur in fanis nephariorum Deorum generi ſacra decernebantur?
Si autem naturalis putabatur/cur phiſiologie enodatiōe aliquod
religionis certum non conſtituebatur genus? In quo illud etiam
a·M·Varrone Deoꝝ nomēculatore ſciſcitor· Si Edulicam Deam
numerat/cur Palaticam etiam nō inducat: Neq; enim ego uideo
ſi Cunina ab eo eſt recepta Dea/Cur ſit Sedētaria exploſa/quæ ſe
dibus ſenem preeſſe debere uidebatur/cum non minus opis pre-
ſidiiq; flagitent/qui ab occaſu q̄ qui ab ortu propius abſunt: Nec
item intelligo cur Agenorea Dea putanda ſit/ſi Ociaria non pute
tur/cum ocium multo ſit interdum negotio preſtantius/Aut quo
modo poſſit Abeona dea dici/Remea nō dici/quæ eo auguſtior ui
deri debet/quo reditio q̄ abitio iucundior eſſe ſolet: Quod idē ſa-
ne in tota Deoꝝ natura fingere liceret/cum quotidie eiuſmodi fin
gendi licentia & Faſtis infarciri poſſent Dii/& nihilo notiores in
duci/quibus/thura & ſacra decernerentur: At uero contra quid ſa
crorum noſtrorum abſolutione certius/quid deſcriptione diuini-
us? Nam cum triplex ſit generis humani egritudo/quaꝝ una ap-
petitionum prauitas/altera egrotationis craſſa caligo/tertia flacce
ſcens imbecillitas dicatur/totidem ſunt ſacrorum adhibita preſi-
dia/quibus & addiceretur robur/& uetus animi tumor depellere-
tur/& gentilitii mali inſita elueret labes: Quo magis es tu Ponti·
Max·in hoc genere laudandus/qui cum princeps ſacrorum ſis/ni
hil ducas antiquius/q̄ ſanctiſſime hec ſacrorum genera tueri·

DE SACRAMENTIS ET PRIMVM DE BAPTISMATE.

Taq; cum copulati uerbi ſint explicata myſteria: ſequitur deinceps ut Orthodoxea ſacra perſequamur. In quo primum eſt ſacri perquirenda diffinitio. Multi enim qui amiſſa ſegete alieni fundi ſpicilegio occupantur: auctore Auicenna/uolunt diffinitionem genere/& differentia conſtitui. Atqui cum re/uerboq; conſtitutum in genere uerſari negent/quãdoquidem haud ex aduenticio unum dicatur: notum eſſe/re uerboq; conſtitutum/diffiniri nõ poſſe. Cum autem eiuſmodi ſacrum re/uerboq; conſtituatur: fatendum eſſe id diffiniri nullo modo poſſe. Contra quos Pyrthicum theologiæ uatem Auguſtinũ arceſſimus/ qui ſacrum eſſe affirmat/in quo ſub operculo rerum ſpectabilium a diuinitate incolumitas noſtra nauetur. Ex quo perſpicuum uideri debet eiuſmodi ſacrum diffiniri poſſe. Cui quidem diffinitiõi nomen ſuum aſcribit Durãdus. Vgo autem uictorius Auguſtini ſyngrapham reſignat. At ſententiarum ætarii tribunus ſacrum inaſpectabilis gratiæ/aſpectabilem formam eſſe uoluit/ita ut cum ſui ſimulacrũ ferat/cauſa dicatur. Quæ quidem diffinitio/quaſi cumulate ſacramenti aceruum expleat/maxime a diuo Thoma probat̃. Sed quoniam ſacra ad criminum eluendam labem inſtituta feruntur/in hiſq; fidentium hominum animas excolunt/quibus caſtiſſime colitur Deus/primum de incolumitatis noſtræ iſagoge quam græci Βαπτισμα uocant/dicendum erit. In quo ẽt diffiniendo inter noſtros eſt nata diſſenſio: ſiquidẽ Vgo uictorius dum tantiſper pendet animi/quorſum euadat/in eam ſentẽtiã demigrat/ut id aquã ad eluenda crimina/uerbo expiatam dicat. Principi autem ſentẽtiarum id laticis aſperſionem extrinſecus iniectam ad uerborum præſcriptũ eſſe placet. At Ricardus uilla/locuples & fuſus Theologus quanq̃ has diffinitiões conſentaneas eſſe cenſeat: in neutris

Auicenna.
Diffinitio A.

Auguſtinus.

Durandus.
Vgo de ſancto uictore
Magiſter ſentẽtiarum in. iiii.
Sctũs Thomaſ

De baptiſmate
Vgo de ſancto Victore
Magiſter ſentẽtiarum.
Ricard9 de media uilla in. iiii. ſententiarum.

tamẽ cumulatam diffinitionis conditionem inueniri arbitrat᷑/
Ariſtoteles in ii·poſteriorum· quæ ſit in poſteriorib9 analyticis ab Ariſtotele decreta· nos uero
id nullo modo ambitioſe definim9 cũ maius certamen oriat᷑/Nũ
De charactere Character ille qui dicitur in intelligentiæ ui/tanq̃ in hypotheſi
ſctũs Thomas uerſetur·Diuus enim Thomas dum ſententiarum fundum ara-
tro ſuo proſcindit/Characterem probat in intelligentiæ ui/tanq̃
in hypoteſi ineſſe·Nam imaginem primo in percipiendi ui uerſa
ri dicit/cũ ex memoria/& intelligentia uoluntas naſcatur·Ex quo
perſpicuum eſſe uult/omnem imaginem in intelligentiæ parte/tã
q̃ in fibris ineſſe:ob eamq; cauſam/quicquid eſt imprimis ob ima
ginem homini tributum/id imprimis ad intelligentiæ partem/&
patheticam oculos referre/cum etiam ex intelligentia nanciſcat᷑·
ut homo dicatur:ex pathetica autem ut probus/an prauus dicat᷑:
atq; ob id cum caracter imprimis oculos ad imaginem referat:cũ
Scotus· in intelligentiæ parte uerſari confirmat· Cui aperte Scotus reie-
Durandus· cta clamyde loricam oſtendit· Durandus uero marmoreo muro
tectorum inducens/cum characterem in intelligentiæ ui/tanq̃ in
hypotheſi eſſe neget:congruentius in flaminis manu uel lingua/
q̃ in intelligentia uerſari putat· Nos uero dicimus Characterem
in ipſo primigeno uoluntatis orſu/nõ in lingua/aut miniſtris ma
nibus eſſe debere/quemadmodum etiam medicum medicinæ ui
ob rerum ſalubrium appulſum naturæ miniſtrum uolumus/cũ
ualitudinis princeps/agens natura dicat᷑·Nec tamen ob eam cau
ſam medicinæ ſcientiam in expromentis lingua/aut in chirurgi
manu:ſed in intelligentia ponendam arbitramur·Atq; huic gene
ri finitima eſt quæſtio/Num medicata aqua ad eiuſmodi luſtralẽ
aſperſionem appoſita uideat᷑·Multi enim nudi remiges qui phy
ſicam ſententiam exhauriunt/id ex quocunq; genere laticis/quod
ſpecie a mera aquæ natura non diſcrepet/fieri poſſe uolunt·Cum
autem Rhoſaceus latex a mera aquæ natura non diſſideat/quan
doquidem eaſdẽ frigiditatis humoriſ/& perſpicuitatis ποιότητασ
nanciſcatur/fatendum eſſe dicunt medicatam aquam ad id ap-

poſitam uideri• Quorum quidem claudorum hominum effugia
præcludimus/cum a Chriſto/meri/non conditi laticis aſperſioné
decretam dicimus/quo facilius omnibus ſuppeditaretur ad uſum
ob eamq; cauſam probamus duplex eſſe genus/quo merus latex
uim puritatis amittat/Vnũ quod alterius corporis mixtióe/alteꝝ
quod alteratione fiat quæ a græcis heteroſis nominat᷑• Quorum
utrũq; artificio & natura cõtingit• Siquidé ars a naturæ munere
abeſt/propterea ꝙ natura ſubſtãtie formã quam græci uſiam uo/
cant gignit/quod quidem ab arte fieri nequit• At omnes quidem
artificii formæ aduenticiæ extrinſecus accidunt niſi fortaſſe pro/
prium agens ad propriam materiam applicando tanq̃ ignem rei
ad exardeſcendum aptæ/Ex quo genere a multis tabe quædã ani
mantium genera gignuntur• Itaq; quoties latex artificii/aut mi/
xtione ſiue alteratione tranſfunditur/haud ſane eius ſpeciem mu
tari dicimus• Ob eamq; cauſam ex eo genere laticis eiuſmodi ui/
talem aſperſionem fieri poſſe uolumus/niſi forſan laticem ita te/
nuiter cum alio corpore miſceri affirmamus/ut commixtum ali/
ud quippiam potius/q̃ latex iure dici poſſit:quem admodum li/
mus potius humus/q̃ aqua nominatur: ac merum latice perfu/
ſum/magis merum q̃ latex uocatur• At commutatio quæ a natu/
ra oritur/interdum laticis ſpeciem diſſoluit: Atq; id maxime cer/
nitur quom aqua ex commixti corporis natura gignitur: quem/
admodum latex in uuæ liquorem uerſa merum dicit᷑:ex quo qui
dem minime aquæ ſpeciem nanciſcatur• Atq; rurſum etiam ex
natura/ſine ſpeciei occaſu/laticis mutatio exoritur• Idq; non mo/
do alteratióe gignitur/ut præclare in latice a ſole feruefacto patet
Sed etiam commixtione oritur/ut facile in lutulenta/ oblimataq;
aqua cernere poſſumus/quæ terrenarum partium cõcretione mi/
ſcetur• Ex quo erit fateri neceſſe/ex quocunq; genere laticis hunc
ſalutarem fieri poſſe aſperſum/modo ne ſpecies laticis in nihilum
intereat• Sed deinceps in diſceptationem uocatur• Num puerpe
ria debeãt trina luſtrali aſperſione madefieri• Ricardus enim qui

Chriſtus inſti/
tuit baptiſma i
aqua naturali•

Riccardus de
media uilla

in Theologia polyhiſtor dici poteſt/nuſq̃ ſe tutius conſiſtere opi-
natur/q̃ ſi dicat in hoc orthodoxeum Senatus conſultum ſequen-
•D•Thomas•
dum ducem•At diuus Thomas cum multaſ perduellionum ſeceſ-
ſiones/ſeditioneſq; commemoret/quibus maxime ſit latius con-
uulſus Senatus:ob periculi magnitudinem puerperia ſemel ſuf-
fundi debere cenſet/ Sublatis autem reſtinctiſq; ſeditionibus/tri-
nam laticis aſperſionem probat•Eodemq; modo perquiritur/Nũ
infantibus eiuſmodi noſtri roris effectus inſinuetur•Pleriq; enim
Ariſtoteles in•
ii•de anima•
Auctore Ariſtotele/uolunt actus agentium in patibili & apto uer-
ſari•At qui cum in puerperiis nulla ſit luſtralis laticis arripiendi
aptitudo antegreſſa/in promptu eſſe dicũt ab eiuſmodi latice nul-
Scoti opinio
lum poſſe in infantibus effectum ſeri•Scotus uero theologici prin-
cipatus auidus & capax/infantes eodem hoſtimento gratiæ com-
potes eſſe negat/affirmans quoſdam a Deo ad diſſimillima limi-
na gloriæ præſignatione ſecretos•Ex quo etiam a multis interro-
gationes interponuntur/ Num repugnantium parentum liberi
Opinio Scoti
hac debeant aſperſione luſtrari•Eidem Scoto qui in quocunq; di-
ſputationum genere uſq; eo peruenire uult/quouſq; intelligentiæ
acies intendi poteſt/inuitorum parentum liberos/ ante pubẽ hoc
rore ſuffundi poſſe placet: Idq; publici conſilii principis perma-
gni intereſſe affirmans/cui infantes in•R•P• deſcriptione ſunt iu-
re commiſſi• Nam cum maius regale imperii genus/q̃ ius paren-
tum arbitretur:permagni putat intereſſe regis/ cum præſcribere
parendi modum/quo inferius genus ſuperiori ſubſit/ Idq; ut ſæ-
pe ſolet/ſimilitudine connectit•Nam ſi quiſpiam inquit•Q•flami-
nii ſeruus fuerit/ipſeq; flaminius Cn•Sempronii ſeruus dicatur:
uehementius laborãdum eſſe Regi opinatur/ut is magis• Cn•Sẽ-
pronio/q̃•Q•flaminio parcat:ſi modo eo•Q•flamini9 ad•Cn•Sẽ-
pronii imperii perniciem uti uelle uideatur•Ex quo apertum eſſe
permagni intereſſe regis/ſumi Heri imperium/dominatumq; tue-
ri:Ob eamq; cauſam minime regibus interdictum putat/Quin
poſſint ex inuitorum parentum gremio infantes euellere/ne pra-

ti/deteſtatiq; cultus traditione inquinentur/ nefarieq; in paren-
tem Deum armētur. Nec mulctam quidem regibus irrogari de-
bere cenſet/ſi modo caueant ne ob id a parentibus puerperia necē
tur. Cuius ſententiæ amplificator Durandus/hoc quæſtionis ge- Opinio durãdi
nus tripartito deſcerpit. Nam quoſdam repugnantium parentū
filios qui ſint a regionibus noſtris longo interuallo ſeiuncti/ qua
les parthos aut ſyros nominamus/nullo modo uult hac piaculari
aſperſione ablui: Nec item ex eo genere hominum/qui pactione
aut uoluntate in prouincias noſtras tanq̄ hoſpites diuertunt/qua
les mercatores/ſiue publicani/aut trapezitæ dicuntur/ quos in fa-
miliaritatem/& in conuictum aſciſcimus. At id genus hominum
qui ſub noſtris faſcibus uectigal pendunt/quibus perinde ut ſer-
uis imperamus/quales iudæi uocantur/inuitis etiā parentibus ge
niali aqua madefieri poſſe opinatur. Contra quem feruidius con
caluit Petrus paludenſis. Diuus autem Thomas orthodoxeo ſe- Petr9 đ palude
natui tantum auctoritatis impertit/ut magis ritibus eius paren- Diuus thomas
dum eſſe arbitretur/q̄ edictis/decretiſq; eorum qui diuorum fa-
ſtis aſcribātur. Itaq; eam rem ad ſenatum refert/a quo ſciat/nunq̄
repugnantium Parentum filios hoc latice lotos. At mihi quidem
huius rei ratio duplex uideri ſolet/ quarum una ob impendentis
periculi magnitudinem ſtatuatur/altera quæ iuri naturæ repu-
gnet. Nam ſi liberi ſimulac nati ſunt/nec dum mentis præſtanti
am nacti/hoc roris perfuſu madefierent: facile progrediente æta-
te parētum admonitu impelli poſſent ut id deſererent/quo eſſent
improuida ætate irretiti. Alterā uero naturæ cōtrariam cenſem9
propterea ꝙ natura filius parentum quippiam putatur. Nam pri
mo is a parentibus corporis/natura non ſecernitur/quandiu pa-
rentis aluo continetur. Sed cum maturus partus exit/anteq̄ libe-
ram animi optionem nanciſcatur/ parentum diſciplina/tanq̄ ra-
tionis quodam aluo continetur. At quandiu rationis eſt impos/
Paulum admodum a pecudis natura diſcrepat. Ex quo quidem

quemadmodum quiſpiam ciuium iure in equos/aut canes ius/& dominatum habet/quibus ut eſt collibitum utatur: ita naturæ iure parentes in liberos rationis expertes imperium & dominatum nanciſcuntur. Ex quo concedi fas eſt conſtra naturam uideri/liberos in crepundiis/a parentum complexu & procuratione euellere ac eos nondum rationis compotes ad aliquod certum uitæ genus applicare. At cum rationis auctus/& firmitas acceſit/ iamq; ſunt liberam animi optionem nacti: præclare tum intelligi uolumus/eos repugnantibus etiam parẽtibus/& noſtris initiari ſacris/& geniali latice expiari poſſe: Eodemq; modo affirmamus laticis effectum diſſimulatione impediri. Atq; etiam negamus infantẽ rurſum tanq̃ lanam debere mergi. Idq; munus ad flaminem dialem pertinere placet: quanq̃ id temporum anguſtiis a profanis/& fœminis obiri poſſit: Eidemq; cathecismus/& exorciſmus additur. Quorũ alter diſciplinæ traditio: alter ſontis Dæmonis afflictor & exturbator dicatur: repetaturq; uterq; cum a flamine/tum ab eo qui ſit pro puerperio uas factus/ut ritualibus eſt libris mandatum: Nihiloq; ſetius de luſtrali Chriſmate perquiritur.

Fœminas poſſe baptizare.

Cathecismus

Exorciſmus.

DE EVCHARISTIA.

ſ Ed patefactis incolumitatis noſtræ foribus/deinde eſt de Eucharistia dicendum. In quo quæſtionis genere multi quaſi in Theologiæ arce præſidium conſtituant/Euchariſtiam ſacrũ unum eſſe negant. Nam cum id materiæ ſacris confici dicant. cumq; in eo duplex materiæ ſacrum eſſe confirment: fatendũ eſſe uolunt duplex id ſacrum uideri: Quibus exempta larua auctore Ariſtotele reſponderi poteſt/haud tantum unum dici/quod continuum & inſectile ſit: Sed id etiam/quod abſolutum dicat̃: quemadmodum hominem unum/& larem familiarem unum dicimus

Ariſtoteles i.v. Met.

quandoquidem ſit abſolutione unus/ad cuius integritatem explē
dam cunctorum cumulus accedat/qui ad eius finem flagitetur/
quemadmodum homo membris ad animæ munia congruentib9
cumulatur· Sed interim magna oritur de materia certacio· Non
nulli enim quibus maiori curæ eſt/ quemadmodum argutiarum
plagas texant/q̄ quemadmodum ueri iudicium exquirāt Eucha
riſtiæ materiem panem ac merum eſſe negant: Siquidem cum in
omnibus gentibus id ſacrum fieri debere cenſeant/negentq; in cū
ctis regionib9 tritici/meriq; naturam coaleſcere/præclarum quid
ſe putant adeptos/ſi dicant panem merumq; haud ſane eiuſmodi
ſacro congruere· Cuius ſententiæ obſignatores adhibent/qui id ſa
crum æque ſanis atq; ægris congruere debere opinātur· Atqui cū
merum ſæpe noxam ægris libantibus afferat/ iiſdem compredi
bus affirmant/haud merum huius ſacri materiem uideri debere·
Quorum utrorumq; uerſutiloquax ratio conuellitur/Cum alte
ris reſpondeatur facile quocunq; tantum meri/tritici q; cōportari
poſſe/quantum ſit ad eiuſmodi conficiendi ſacri uſum ſatis: alte
ris dicatur haud ſane tantillum meri ægris libantibus nocere·
Quod ſi tamen meri noxa formidetur: haud ſenatus conſulti pro
mulgatione cautum eſſe dicimus/ut ei qui panem libarit/neceſſa
rio merꝫ ſit quoq; libandū/Atq; etiā hui9 ſacri materiē triticeū pa
nē eſſe putādū ē/quādoquidē ad hoc id maxime ſeligat̃/quod ge
neratim facili9 ſuppeditat̃ ad uſum: ſiquidē ex omni gñre frugū
homies maxime triticeo pane ueſcunt̃: nec ſunt ex zea/uel ex hor
deo ſiue alia genera panis/niſi tritici inopia/cōmenti· Itaq; nr̄i pa
nē ad hūc uſum ſine fermēto pinſendū putāt/quanq̄ in græcorꝫ ſa
crificiorꝫ libamētis cū fermēto adhibeat̃· Eodēq; modo edicto ſan
citur ne quod ex ficticiis uinū a flamine libet̃· Nam hydromel/ſi
ue myrtiten/& id genus haud iure uina dici poſſunt/etiā ſi temeti
cognatā naturā nanciſcuntur· Rurſumq; nefas putatur acetum/
atq; omphacinū libare/cum ſatis perſpicuum ſit tabe merum ace

Materia eucha riſtiæ·

Noſtri panem ſine fermento· Græci cum fer mento·

Ariſtoteles·viii Met·

ſcere Nec ex aceto ut ait Ariſtoteles in temetum regreſſus fiat:Et
item omphacinum in ortus itinere conſiſtens/non dum meri na-
turam nanciſcatur·Sed eodemq; modo ex intima Theologiæ of-

An ueꝛ corpus xp̄i ſit in eucha riſtia·

ficina eliciendum eſt an Chriſti corpus ueriſſime in euchariſtia
inſit·Diuus enim Thomas qui hoc quæſtionis genus ad rationis
æquilibrium perpendet:Ob eam cauſam id corpus Euchariſtiæ

Diu9 Thomas

ineſſe confirmat/quo abſolutius cum hominum genere copulet̃·
Nam in cæteris quidem ſacrorum generibus Chriſtum cum ho-
minibus participatione iugari· In hoc autem eſſentia(utamur

Opinio durādi

enim hoc uerbo nō peſſime)contineri dicit·At Durādus magno
ambitu cenſet pabſurde dici id corpus in Euchariſtia quaſi conti
neatur ineſſe/quandoquidem quicquid continetur loco/id neceſ-
ſe ſit loco uel corpore/quod loco inſit/circumſcriptum/aut præfini
tum dici· Quorum neutrum eiuſmodi corpori congruere poſſe/
perinde ut in Euchariſtia ineſt:ſed tantum eſſentiæ conſpectu in
eſſe:Idq; ſe primum commentum eſſe gloriatur· Cui quidem ue-

Petr9 d̄ palude Capreolus

hementer atq; acriter reſiſtit Petrus paludenſis creber/& argutus
Theologus:maximeq; repugnat Toloſan9 Capreolus:in quo ſa-
ne tutius erit/a Diuo Thoma/tanq̄ ab itineris duce digito latius
non diſcedere· Sed maxime in quæſtione uerſatur/an eiuſmodi

An corpus deſinat eſſe in Cœlo/cum eſt in ſacramento

corpus cum re incipit Euchariſtiæ ineſſe/re ab ætheriis ſedib9 ab
ſit·Nos enim niſi id corpus motu loci ineſſe incipere negemus:fa
teri prorſus cogemur id a cæleſtibus domiciliis abeſſe/ſiquidem
quod alicūde mouet̃/haud aliquo recētet peruenit/niſi priorē lo-
cum deſerat·Deinceps quia quod alicunde mouetur/cuncta inter
iecta intermedia perrumpat oportet·Quod quidem dici hoc loco
nullo modo poteſt:Tum q̄ haud fieri poteſt ut eiuſdem motū ali
cunde agitatum ad diſſimillima ſimul ſtatuamus locorum gene
ra præfiniri/cū tamen id corpus in plurib9 incipere ineſſe fatēdū
ſit/quod idē fere a diuo Thoma connectitur/quanq̄ eam ſentētiā

Scotus·

circūrodit ingenioſiſſim9 opinator Scot9/affirmās haud eū expli

candi modum conſentaneum uideri quo id corpus utrobiq; aud
pluribus ineſſe probatur. Itaq; ob eam cauſam perquirim9 an ibi
dem Chriſtus integritate totus inſit. Orthodoxei enim itineris ſe
curitas eſt / ibidem ineſſe totum affirmare. Qui autem iter acliui
us ſequuntur / negant ibidem ineſſe totum: Idq; hoc modo conclu
dunt: tranſitione meri / ibiq; Chriſtus eiuſmodi incipit ineſſe ſa
cro. Atqui cum praeclare notum ſit / haud panem merumq; in ani
mam diuinitatemq; uerti poſſe / perſpicuum eſt haud ibidem in
eſſe totum. Quibus de Heroum ſententia reſponderi poteſt / quo
niam panis meriq; tranſitio haud ad animam diuinitatemq; prae
finitur / plane bene liquere / haud eadem ibidem ob uim ſacri / ſed
ob conſecutionem certam ineſſe. Et quoniã aſcitum corpus nunq̃
eſt a diuinitate ſeiunctum / quocunq; conſiſtat / ibidem prorſus fa
tendum eſt diuinitatem ineſſe. Ex quo intelligi maxime poteſt
eiuſmodi ſacro ineſſe diuinitatem quacunq; conſectantem / & con
ſequentem corpus. Quocirca pleriq; nullo modo a diui Thomae
ſententia diuelli poſſunt / qui ait re animam a corpore fuiſſe ſecre
tam. Itaq; ob eam cauſam inquit: Si illo ipſo lethi triduo eiuſmo
di confectum eſſe ſacrum diceretur / haud ibidem anima / aut ui ſa
cri / aut certa conſecutione affuiſſet / Sed quoniam poſt reſurrectio
nẽ nunq̃ eſt a corpore anima diuulſa: ob eam cauſam ibidẽ & cor
pus ui ſacri / & animã certa conſecutione / ineſſe dicit. Cõtra quem
ſtudioſiſſime Scotus / Aureolus / & Henricus gandenſis uaria cu
ſpidũ genera exacuunt / Sed in Bernardũ gannacum / & Heruicũ
acerrimos bellatores incidũt qui diui Thomae cauſam tueri uo
lunt: quanq̃ is qui ad omnes ictus obcalluit patrocinio non eget.
Sed tanq̃ unguentũ confrictu uehementius olet. Verũ deinceps
magna inter noſtros de aduẽticiis quae eiuſmodi ſacro reſidẽt / eſt
orta diſputatio / quanq̃ permagni intereſt ſcire quales effectus cõ
ſequantur. In quo ſane meminerimus / ab his gratiae / & gloriae fon
tes oriri: atq; etiam intelligẽdum eſt: eum qui capitali tabe uexe
tur / haud eiuſmodi ſacri effectum naciſci poſſe / ſed ignoſcibilem

Vtrum xp̃s totus & totaliter ſit in ſacramẽto

Opinio catholica.

Opinio Erronea.

Opinio S. thomae.

Scotus.

Aureolus

Henricus

Bernardus de gannaco.

Heruicus.

Effectus huius ſacramenti.

Peccatũ ueniale.

labem deicere/muniriq; tanq̄ lorica quadam cōtra ſcelera futura. Quin etiam ſciri debet id non modo ad libantem:ſed etiam ad cæteros manare:cautumq; eſſe lege/ne quis flamen id notiſſimis de peculatoribus/ſiue daniſtis/aut Damnatis hominibus libandum præbeat: Eodemq; modo eos excludi qui naturæ ortu inſani dicantur/non qui ſtolide deſipiant/ tenuemq; uim rationis nanciſcantur. Iam illud etiam notum eſt/profuſione ſeminis nocturna ſi modo cum capitali tabe fiat/eiuſmodi libum pocillumq; impediri. Similiſq; eſt ratio eorum qui ante eiuſmodi ſacri libum ientarint. Nam a ieiunis hoc ſacrificii genus obiri debere putandum eſt. Sed & piatori flamini ſacrificandum prius eſſe uolumus/q̄ libum multitudini diſpertiat:nec ei a ſacro ceſſationē dari placet/ etiam ſi minime publici delubri flamen eſſe dicatur.

Dānatis negat̄ cōmunio.

Saturis negat̄ cōmunio.

Preſbyteri nō poſſunt ceſſare a communione

DE SACRAMENTO POENITENTIAE.

C expoſitis duobus generibus ſacrorum/deinceps de cæteris dicēdum puto:quanq̄ primum incidit contentio/Num pœnitentia ſacrum uideri poſſit: ſiquidem Durandus æquius defendi poſſe cenſet/ ſi id pœnitentiæ ſacrum eſſe negetur/ & liberationis/confeſſioniſq; ſacrum dicatur:quādoquidem id in utraq; tanq̄ in ſuapte materia formaq; conſiſtat. In quo quidem tuendo/ multa ſunt ab eo ueteratorie/& acute collecta. Nos enim hoc loco/nequa ei nominatim nota inurat̄/contrariarum rationum ſeramenta omittimus: Sed ex ſenatus ſententia reſpondemus/ id iure pœnitētiæ ſacrum nominari/cum propter principem finem/ quo ſontibus mulcta irrogatur/ compelluntur q; ad faciendum Deo ſatis: Tum propter id etiam/q̄ quæcunq; ad eiuſmodi ſacrū accedunt/pœne rationem nanciſcuntur/ quemadmodum eſt contuſi hominis inexhauſtus dolor / hæſitans confeſſionis pudor /

Opinio durādi

flaminiſq; nexus ad mulctam/& quæ ſunt generis eiuſdem• Sed
interim eſt nata controuerſia/Num is quem ſceleris patrati tæde/
at/ex criminum ſordibus cum eodem gratiæ uirtutiſq; hoſtimēto
emergat•Scotus enim eum in ingentiorem gloriam euaſurū pu/
tat•A cuius diſciplina non longe aberrat Aureolus• At Henricus
gandenſis homo in diſceptando perpugnax/ cunctos in eandem
gratiæ æquationem emerſuros opinatur• Contra quem maxime
Bernardus gannacus/reiecta penula ad luctādum prodit/ in quo
minime nefas erit conſectarī mediū/quanq̄ exoritur pugna mirifi
ca/ An cumulate ab homine pro ſcelere Deo fieri poſſit ſatis•Nos
enim nexus mulctæq; hominum liberationem in Chriſti perſolu
tione cōſiſtere dicimus/quæ omnia mulctarū genera delerit• Ex/
quo intelligi neceſſe eſſe/Cuiuſcunq; perſolutionē/in Chriſti per/
ſolutione conſiſtere/quemadmodum in quocunq; genere minus
abſolutum/ex abſoluto naſcatur• Ad quam quidem ſentētiam di
uum Thomā ſuffragatorem adhibemus/Quanq̄ pertinet ad hoc
quæſtionis genus/de pœnitentiæ partibus inquirere:quaꝝ quidē
enumeratio tripartita eſt•Earum una contuſio/altera cōfeſſio/ter
tia perſolutio nominatur•Contuſio enim eſt angor ob patrata ſce
lera ſuſceptus/cum confitendi & perſoluendi uoluntate: uel flens
animi demiſſio/ex ſceleꝝ memoria/ac ex impēdentis iudicii for/
midine manans:ſiue contractio/aut animi morſus cum obiurga/
tione ſui/inter ſpem & metum inhærētia criminum ulcera depel/
lens•Confeſſio autem eſt/quæ ſpe ueniæ/uulnera abſtruſa detegit
& morbum(ut dicitur)in uola oſtendit• Perſolutio uero eſt/quæ
ſtirpitus ſcelerum cauſas euellit/aditu adeuntes arcens•Sed con/
tuſio hoc modo deſcribitur/ ut cum uoluntaria ſit/ ob Culpam/
non ob mulctam oriatur/ nec ab originis labe dimanet: Quan/
doquidem haud id malum ſit uoluntate noſtra contractum•Con
feſſio autem nexus dicitur/quo omne genus hominum/quod ca/
pitali tabe uexetur/obſtringitur:eiuſq; munus ad flaminem dia/
lem pertinet/quando ſcilicet in anguſtum neceſſitas detruditur•

Scotus•
Aureolus•
Henricus gan/
denſis•
Bernardus gan
nacus•
Sctūſ Thomas
Quid contritio
Quid confeſſio
quid ſatiſfactio

Itaq; pœnitentem afflantem animam non modo criminibus pa-
tratis/ſed etiam pontificio interdicto/ex Senatus conſulto/a fla-
mine liberari poſſe manifeſtum eſt•Eius autem fons ægrotatiõis/
integritas nominať/quæ ẽ flamini tanq̃ medico aperte expromẽ
da:ut totius corporis ægritudo/quaſi ulcus dempta ſpina ſanetur
ob eamq; cauſam Senatus promulgatione cauetur/nequa confeſ-
ſio aliena uoce/aut ex ſyngrapha fiat•Perſolutio autẽ ex mulctaꝝ
operibus conficitur•Ea ſunt donatio/ieiunium/oratio/quorũ unũ

Quid elemoſyna•

ex externis/alterũex corporis/tertium ex animi commodis elici-
tur•Donatio enim quæ a Græcis Elemoſyna dicitur/eſt benigni-

Quid ieiunium

tas ope egentiſſimum quenq; fouens•Ieiuniũ anniuerſaria eſt eſu

Quid oratio•

rialis feria/& uoluntaria continentia•Oratio eſt uocis/mẽtiſq; in-
tima precatio•Sed pluſculum litis in clauium deſceptatione uer-
ſatur•Multorum enim pedariorum theologorum ſententia eſt ſe
natum ætheriis clauibus nõ egere/affirmantiũ haud opus eſſe cla
uibus ad eãm ingrediendum ædem/cuius ianua ſit euulſis cardi-

Io apoc•iiii•

nibus patefacta•Nam cum diuo Ioanne auctore/ſalutaris Chri-
ſtus cœli fores patefactas dicat/concludi poſſe latium Senatũ cla
uibus ad cœleſtem aditum non egere• Quod argumenti genus ſi
in orthodoxea incude tundatur:perfacile dicetur ſemper ætheri-
as fores ſuapte natura patere•Sed quibuſdam occluſum in cœlũ
aditum affirmetur/propterea ꝙ ſuopte pondere ſuperiora capeſſe
re nequeãt•Onus autem naturæ humanæ chriſti eſt litatũ/& per
peſſione ſublatum•Itaq; cum quibuſdam modo ob originiſ nexũ
cottidianumq; ſcelus/cœli ingreſſum præcluſum & obſtructũ di-
catur:ob eam cauſam genus humanum latii ſenatus clauib9 egẽ
re affirmatur/atq; illud etiam perquirit́/an flamen in quenq; cla-

Durãdi opinio

uium imperio/uti poſſe uideatur• Durandus enim uaferrimorũ
argumentorum prodigus quenq; a quocunq; flamine liberari poſ
ſe cenſet•Cui quidem maxime fauet multitudo quædam uix theo

Petr9 ð palude

logorum nomenculatori nota• At multo ſanior eſt Petri paluden
ſis partitio a diui Thomæ diſciplina manantis•Nos autem in Se

natu ſummum quoddam imperii gen9 conſtitutum dicimus/cui
reliqui pareant/ex quo in quoſdam circunſcriptum dominatũ nã
ciſcantur:Cum autem ætheriarum clauium uſus/ aliquod impe/
rii ius flagitare uideatur/ob eam cauſam dicimus eum qui ſum/
mi imperii poteſtate nitatur iiſdem uti in unum quenq; poſſe:Nõ
autem eos/quorum ſit prefinitus & circunſcriptus dominat9•Nã
iis præterq̃ in diſcrimine animas efflantium/in eos ſolum qui ſibi
ſorte obtigerint poteſtas utendi datur:Quanq̃ aliqua Theologo/
rum diſſenſione certatur•cuiuſcemodi ſenatus indulgẽtia dicat̃• De indulgẽtiis
Diu9 enim Thomas religioſiſſim9 chriſtianæ ſalubritatis cuſtos/ Opinio ſancti
eam indulgentiam(audeamus enim hoc uerbo uti)quæ eſt Sena Thomæ•
tus promulgationẽ decreta/aliquid uirium non modo in ſenatus
foro/ſed etiam in ipſo Dei iudicio/nanciſci uoluit•In quo ſane lo/
cupletior non eſſet exquirendus auctor/niſi in eum directis cõtis
Aureolus/& Durandus tanq̃ uelites decurrerent: Itaq; ob eã cau/ Aureolus
ſam Chriſti diuorumq; litatum quaſi•R•P•ærariumq; quoddam Durandus•
dicemus•In quod tanq̃ in urnam generatim quiſq; uſq; eo uecti/
gal iniciat/quoad expleatur•Nec tamen expletam futuram dici/
mus/niſi in buſto deflagrati/& cinefacti mundi• Ex quo tã multi
plicem indulgendi facultatem oriri uolumus•Sed multi Theolo
gorum tunicati/qui uelut mirmillones/aut tracæs in uulgi cœtu Quidam puta/
gladiatoria ſpectacula edunt/hoc indulgentiæ munus/tanq̃ inuti uerunt ſimoniã
le explodunt/affirmantes inutilem muneralem ambitum uideri•
Atqui cum in hoc genere ſpiritus bona ob externa dari dicãt/quo
ſcilicet in fanis aut ualitudinariis publicis cõſtruẽdis ꝓfundat̃/ Bona ſpiritua/
cumq; eam permutationem/muneralem ambitum eſſe opinent̃: lia ꝓ tpalibus•
fatendum eſſe uolunt/id indulgentiæ auctoramentum inutile ui
deri•Quibus ſane reſponderi debet/nullo modo ſpiritus bona/ob
externa/niſi ex aduenticio dari• Nam cum ob delubra/aut ualitu
dinaria conſtruenda tribuuntur/non ob id dari dicimus ut in iis
habeant aliquẽ ſiſtendi locum/ſed ob comitãtem/manãtemq; ſpi
ritus utilitatẽ dari•Ex quo haud ſane ob externa dari affirmam9/

Opinio erronea.

Opinio catholica.

Non debeant purgari in purgatorio.

An ſit locus determinatꝰ purgatorii

Vgo de ſancto Victore.

Deſcriptio purgatorii.

niſi quatenus ad ſpiritus bona prætexũtur. Atq; etiam pleriq; hominem ob mulctæ nexum/a gloria adipiſcenda reprimi/& retardari uolũt. Sed ſi indulgentiæ auctoramentum tantidem ualiturum dicaẽ/quanti feratur:perfacile poſſe hominem affirmat/ſi in indulgentiæ gyro decurrat tẽporaria mulcta liberari:Ex quo perſpicuum uideri/hominem cæteris reiectis adiumẽtis/in hoc unũ munus incumbere debere. Quibus a dynaſtis noſtris reſponderi ſolet/q, quanq̃ uehementer hoc indulgentiæ auctoramentum ad mulcte liberationem ualiturum dicatur/ uehementius tamen quædam perſolutiõis genera ob eſſentiæ præmium mereri/ quod longe ſit temporariæ mulctæ liberatione præſtantius. Sed maxime in controuerſiam/& diſceptationem cadit. Num conſentaneũ ſit probos quoſdam manes/cum e corpore exceſſerint/apud expiatorem Orcũ mulctari. Nonnullis enim uiſum eſt/nullum tam nefarium ſcelus inueniri/quin poſſit mulctarum perpeſſione in uita expiari/modo mulcta æquo animo perferatur. Atqui cum mors ſumma mulctarum carnificina ſit: In promptu eſſe pœnitentem perferentemq; conſtanter morte expiari poſſe. Qui autem ne in feſtinationibus quidẽ quicq̃ de paſſuum tarditate remittunt/perfacile reſpondent lethi naturæ mulctam/haud ob patrata actu crimina facere poſſe ſatis/quandoquindẽ ſit homini ob originis malum cõſtituta:quanq̃ haud negent uiper illatam necem/quæ Dei ſpe & nomine conſtanter perferatur/concreta eluere ſcelera poſſe. Ex quo cauſa inquirendi datur/Num expiabilium maniũ ſit quidam certus receptator locus. Vgo enim uictorius affluens/& locuples Theologus/negat ullum certum expiatorem eſſe locum/affirmans iiſdem locis mulctari manes/quibus ſit culpa contracta. Maior autem pars eo delabitur/ut ditis antrũ uelit in quattuor diſtributum eſſe partes. Nam imis ſedibus animas actu pollutas ob patrata ſcelera plecti dicunt. Alteram eſſe in qua originis tabe inquinati cruciẽtur. Tertiũ tartareũ eſſe locum Riccardus uilla opinatur/quo ſublimes animæ hærentes/criminũ ſordes eiciant

Quanq̄ quoſdam manes alibi labes eluere poſſe dicat/quo ſcilicet quarundā rerū indices & quaſi internuncii ſint/ hominesq; ad inferias/& parentalia ſuffragandiq; ſtudia impellant/ac in perſerendo/ſenſili aliqua noticia ratum Dei ultoris æquilibrium oſtendant. Quartum uero modo animabus uacuum eſſe uult/quo Heroum/& uatum manes ſubſediſſe dicantur.

Animæ ſanctorum p̄rum & p̄phetarum.

DE SACRAMENTO EXTREMAE VNCTIONIS.

C quattuor his generibus ſacrorum/quinta adiungitur extima perunctio. Quo in genere multorū ſententia eſt haud id luſtrale ſacrum a Chriſto/ſed a pediſſequis diſcipulis fuiſſe latum. Quamobrē nonnulli omnia ſacrorum genera a Chriſto conſtituta dicunt:ſed quædam ex hiis ab eo lata/quorundam uero lationem alumnis reſeruatam fuiſſe. Cui quidē ſententiæ ex parte magna Diuus Thomas aſſentitur. Sed incidit contentio/ Num eiuſmodi ſacri finitima materies oleum dicatur/quod pontifices ſacrificio certo conſecrarint. Durandus enim argutiarum auceps/ſpinoſiora argumenta nectit/quibus probare conatur haud eiuſmodi ſacri materiem Oleum a Pont. Conſecratū eſſe oportere:quandoquidē Chriſtum nullo corporeo Olei perfuſu uſum dicat. Quæ ſane argumentorum genera præclare a Petro paludenſi retexuntur/qui nunc in magno Theologorum theatro ſeſſum recipitur. Sed interiectus eſt moderator Diuus Thomas/qui perinde id ſacrum in luſtrali illitu/ut baptiſma in laticis aſperſione/conſiſtere arbitratur:eiuſq; materiem/Oleum cōſecratum eſſe cenſet. Et propterea in eam ſententiam itur/ut eiuſmodi ſacri princeps effectus criminum liberatio uocetur/ex quo id primo ad inſidentium ſcelerum ægritudinem ſanādam inſtitutum putatur/q; ſpirit9 quæ-

Chriſtus inſtituit omnia ſacramenta

ſctūs Thomas

Durandus.

Petr9 d̄ palude

Sctūs thomas.

dam ſanatio dicatur. Itaq; ob eam cauſam haud id contra eas de-
fectiones adhiberi affirmamus/quibus ſpiritꝰ uita adimatur/quē
admodum contra originis/& capitale malum/Sed contra eas de-
fectiones dari/quibus homines ſpiritus ægritudine opprimantur
hebetenturq; ad gloriæ actum nanciſcēdum/quod quidem haud
quicq̄ aliud iure dici poſſit q̄ imbecillitas eneruata/ſiue ſocors/&
inepta quædam hebetatio/que hominibus ob crimen actu patra-
tum/originiſq; tabem relinquatur/contra quæ mala homines hoc

Laicus nō pōt conferre hoc ſacramētū: nec diaconus.

luſtrali ſacro muniantur. Quamobrem Senatus conſulto cauet/
nequis profanus aut miniſter flamen/qui a græcis Diaconus no-
minatur/illinendi facultatem uſurpet/neue etiam inſani illinan-
tur/niſi qui ſtolide amentes ſint/quiq; interpoſito ſpatio ita reſipi
ſcant/ut ſentiant ui ſacri/ſcelerum ueſtigia dilui: Eodemq; modo
infantes repelluntur/qui nondum ſint uim/præſtantiamq; intel-

Inſani non debent ungi.

Riccardus de media uilla.

Sani nō debēt ungi nec pueri

ligendi conſecuti:quiq; ut præclare ait Riccardus/nondum igno
ſcibili tabe inquinentur. Cuius quidē mali liberationem in eiuſ-
modi ſacro unam e multis anteſignanam & principem eſſe opina
tur. Atq; illud etiam ſancitum eſt/ne ualentibus aut in quocunq;
ægritudinum genere/adhibeatur/quandequidem id ſacrum exti
mum dicatur/quod ſenatus adhibeat/homines præparans/& per
poliens ad gloriam/Et propterea eos tantum illinendos eſſe dici-

Totum corpus nō debet ungi.

mus/qui in ipſo ſint uitæ exceſſu conſtituti. In quo etiam intelli-
gendum eſt/omnes corporis partes illiniri placere/cum id ſacrum
curatio quædam dicatur/corporiſq; curatio haud cunctis corpo-
ris partibus/ſed morborum tantum fibris medicamenta adhibe-

Senſuum loca debet ungi

at. Cum autem omnis noſtra notio a ſenſibus oriatur/ubi facino-
rum ſcelerumq; ortum eſſe dicimus:ibi hoc luſtrale perunctionis
fomentum eſſe uolumus:Ob eamq; cauſam a flamine ſenſuum
ſedes obliniri.

i Taq; quoniam cuncta ſacrorum genera perſequi-
mur/reſtare deinceps uidet̃/ut de ordinis ſacro di-
catur•In quo quidem fateri cogimur opificem/&
effectorẽ mundi Deum/ opera ad ſui ſimulacrum
edere uoluiſſe ut abſoluerentur• Quam obrem ne
eiuſmodi decori ſpecies ſenatui deeſſet/eam eſt in ordines/tanq̃ in
membrorum quædã genera partitus/ut eſſent qui ſtata ſacra obi-
rent/eaq; more rituq; cæteris præberent•Exquo præclare dux ſen
tentiarum ait ordinis ſacrum/ſignum quoddam eſſe ſenat9/quo
ſpiritus imperium initiato tribuatur•Quam quidem diffinitionẽ
Diuus Thomas maxime probat/affirmans mirifice ordini cõſen-
taneam uideri/quatenus ſcilicet Senatus ſacrum dicatur• Sed in
eadem curuli ſella conſeſſor Scotus/negat eiuſmodi ſacrum ſpi-
ritus imperium ad actum quempiam in ſenatu nanciſci: Cũ quo
ab aquinatibus ſumma contentiõe pugnatur• In qua quidem re
utrumuis cõcedi poteſt/ſed nata controuerſia eſt/utrum in eo qui
in ordines cooptetur/uitæ ſit flagitãda probitas•In quã ſane quæ-
ſtionẽ multi cum arceſſuntur negligenter/ut ſunt amicti produ͂t•
Itaq; quempiã ob ſacrorꝫ partitionẽ initiari dicũt• Sed cũ ſacra af
firmẽt æque ꝓbos ac improbos diſpertiri poſſe: facile intellectu
eſſe/uitæ nõ eſſe poſtulandã probitatẽ•Quibus reſponderi debet/
in quocũq; ſacrorꝫ ordine/Dũ quis cæteris dux cõſtituitur: eum
in quocunq; genere impudenter delinquere/ſi modo cũ capitalis
facinoris morſu initiet̃ :Ob eãq; cauſam in ordinũ genere/ edicti
nõ ſacri neceſſitate/uitæ integritatem flagitari•Cui quidem ſentẽ
tiæ ita ſunt nonnulli aſſenſi/ut initiatum tamen cenſeant/legis cõ
mentariorumq; ſacrorum gnarum eſſe oportere:ſiquidem cum le
gis peritum eſſe debere opinantur/cuius ex ore/ius faſq; religiõis
hauritur•Atqui cum lex Diuo Mathæo auctore/ex flaminis ore
haurienda ſit/in promptu eſſe/flaminem legis debere nauiter eſſe

Magiſter ſentẽ tiarum•

Sctũs thomas•

Scotus•

Thomiſtæ•

An bonitas in ſacerdote requiratur•

Sctũs mathæ9

peritum. Nos uero in quocunq; hominum actu ſi ad ratam ordinis menſionem referamur/rationis amuſſim ineſſe oportere dicemus. Quo conſtitutò/fatendũm eſſe affirmamus/flaminẽ quo ordinum munia exequatur/tantũ legis debere noſſe/ quantũ ſit ad eius ordinis actum ineundum ſatis. Sed permagni refert/quot ordinum genera numerentur.

Quot ſint ordines.

Opinio quorũdam de numero ordinum.

Pleriq; enim quibus eſt inter theologos eruditos locus/multum negotii ſibi contrahunt/ dum nominatim ianitorem/uaticiniorum prætorem/anagnoſten/ exorciſtã/ Hypodiaconum/Acolythum/Diaconum/& Pontificem in ordinum uarietate recenſent. At ſentẽtiarũ principi ſyncæro/& grandi theologo/ſeptem ordinum genera eſſe placet. Quod idem Diuo Thomæ placere ſenſi/eiq; maxime Riccardus aſſentitur/quẽ in ſummis theologis habitum uidemus. Idq; etiam ratione probatur. Nam cum eiuſmodi ſacrum ob euchariſtiæ ſtatutum ſacrificium inuentum dicatur: abeſſe non poteſt quin miniſtri quoq; ædeſq; ſacrentur. Quæ quidem ſacratio/ordinis ſacrum nominatur/quæq; uim obtinet eiuſmodi Euchariſtiæ conficiẽdi ſacri/miniſtroſq; initiandi candidatos. Eius autem muneris eſt deſcriptio duplex/ſiquidem ſacratio ad flaminem/obſequium autem ad miniſtrum pertinet.

Hoſtiarius.
Pſalmiſta.
Lectõ exorciſta
Acolythus.
Subdiaconus.
Diaconus.
Sacerdos.
Epiſcopus.

Officiũ Diacõi

Itaq; Diaconi proprium munus eſt ad partionem/non ad ſacrationem litanti flamini ſuppeditare.

Officiũ ſubdiaconi.

Hypodiaconi autem certum eſt/& diffinitum ius/cum litatur/libum in poculis/& donaria aris inferre: ſimiliſq; eſt prope Acolythi deſcriptio/qui libum offert/ac uinarium ſimpuuium/ gutturniumq; aquarium præparat ad ſacrum.

Officium acolythi.

hoſtiarii officiũ

Contra immundos.

At obſequium quod ad libãtium cultum flagitatur/rectiſſime contra tabificos inquinatoſq; inſtitutum putatur: Quorũ quidem triplex eſt genus unum quod inficianti perfidia ad credendum obcalluit/cui generi quoniã ita interdictum eſt/ut non modo eorum congreſſus/ſermoneſq; uitentur/ſed etiã a delubri aditu arceantᷣ/ob cã cauſam ianitores opponuntᷣ.

Officiũ lectoris.

Alterũ genus eſt eorũ/qui quanq̃ uehemẽter credẽdi ſtudio flagrẽt/adiumẽtis tñ/inſtrumẽtiſq; credẽdi carẽt. Itaq; ob id ana

gnoſtæ/inſtituendiſq; magiſtri adhibentur/quorum traditione ad credendi ſtudium inſtituantur• Tertium genus eorum eſt qui fidenter & plane bene inſtituti ſunt/ſed carnificis Dæmonis nexu obſtricti tenentur•Contra quos armatus exorciſta prodit/qui uincula fando diſſoluit/inquilinumq; demonem ex aliena domo deturbat•Atq; etiam idem de initiãtium poteſtate perquiritur•Pleriq; enim qui nondum latum clauum in Theologia ſumpſerunt negant ad ſolum Pontificem initiandi munus pertinere/propterea ꝙ dum ſacerdotiis comitiis candidatus flamen initiatur:non modo a pontifice:ſed etiam a flaminum collegio manu attigitur• Ex quo intelligi dicunt/haud ſoli Pontifici ius initiandi dari•Sed præſto eſt præclarus auctor Riccardus/qui Pontificis manus cõiectam initiandi ius habere confirmat:flaminum autem iniectũ/ ſodalitatem/conſociatamq; concordiam indicare•Quo loco haud ſecus dicimus Pontificis poteſtatem/ac politicam/in inferiori ordine uerſari/Quæ ut ait Ariſtoteles inferiori generi præſcribit uiuendi modũ/quomodo ſcilicetquiſq;/quouſq;/& quas uitæ actiones perſequi debeat•Qua ſimilitudine pontificis permagni intereſſe affirmamus quoſdam a ſacra conficiunda adhibere/ in quos ius cõfirmandi nanciſcatur•Quod cum ita ſit/intelligi etiam debet/ius ei in aſſiſterio uirginum initiãdaꝝ dari/ob eamq; cauſam contentio accidat/Num pontifex qui in hereſeos latrina cœnum uolutatu colligat/ius initiandi nanciſcatur•Multi Deum dicunt principem eſſe initiandi cauſam/initiantem autẽ uim inſtrumẽti conſequi•Atqui cum inſtrumẽti uis•Feriata conſiſtat/niſi principi agitatori annectatur/perſuaſum eſſe uolunt/Pontificem nullo modo ius cooperãdi cõſequi/niſi in initiando auctori reꝝ Deo copulctur•At cum perduellionem pontificem Deo negent in initiãdo iugari/cõcedi neceſſe eſſe affirmant/eum initiãdi ius nullo modo cõſequi•Quod diſiectum argumenti genus/Riccardus celeri9 gypſo aggutinari putat/ſi arctius ratione aſtringatur/quæraturq; utrum perduelliões pontifices ad ſenat9 præſcriptũ initiati ſint•

Officium exorciſtæ•

Bacalarii•

Ad ſolus epiſcopus poſſit ordinare•

Riccardus•

Ariſtoteles primo æthicorum

Cõfirmatio pertinet ad epm•

Num eps hereticus poſſit ordinare•

Opinio Riccardi•

Si initiatos fuiſſe negent:perfacile reſpondet eos nec Pontifices
debere dici/nec nanciſci ius initiandi• Si autem initiati dicantur:
conſentaneum eſſe eos pontifices nominari:Sed iis muneris pote
ſtatem ademptam eſſe fatetur:quandoquidem eiuſmodi perduel
lionum generi/ita pontificia execratiõe interdicatur/ut iis omnis
muneris poteſtas adimatur•Quod cum ita ſit/effici dicit eos nul-
lum nanciſci initiandi ius•Ex quo eſt data cauſa cur nõnulli pon
tificem perduellionem ſi poſtlimio redierit/In collegiũ recipi ite-
rum debere negent•Id ſi ita eſt:fatendũ eſſe/his nullo modo adi-
mi initiandi ius•Diuus autem Thomas permagni æſtimãs quor
ſum euaſurus ſit/haud his ius initiandi:ſed gratiam adimit:Idq;
non infirmitate ſacri/ſed candidatorum ſcelere/ accidere opinat/
qui Senatus iniuſſu initiari uolunt:Eodemq; modo de exaucto-
ratorum genere diſputatur/quanq̃ interim de munerali ambitu/
quam ſimoniam uocant naſcitur certamen/ inquiriturq; primo/
Num qui eiuſmodi ambitus poſtulantur/exleges nominãdi ſint•
Quibuſdam enim placet eiuſmodi ambitum ignoratione excuſa
ri/quandoquidem accidere poſſe dicant/ut quis inſcius initietur/
ambituq; obrepat ad ordines/qui exlex nullo modo nominandus
ſit•Contra quos Riccardus ex ſubſelliis in roſtra deſcendit affir-
mans omnino eum exlegem debere putari/quãdoquidem ita ſan
citum ſit/ne quis qui muneralis ambitus poſtuletur:Pont•Max•
iniuſſu/aut ſine conſignatis diplomatibus initiari poſſit/quanq̃
id intelligi debere opinatur/ſi ſciens pepigerit/ob idq; nummos
perſoluerit/propterea q; ſi eo imprudente nomina facta ſunt/ut
initiaretũ:quanq̃ ordine & muniiſ abire cogatur/quoad id Pont•
Max•inſtauraticia uenia ratum habeatur: Negat tamen eum ex
legem debere credi•

An ẽps reconciliatus poſſit ordinare:

Opinio ſancti Thomæ•

Degradati•

An ſimonia ꝓpter ignorãtiã excuſetur•

An incurrat in irregularitatẽ•

Opinio Riccardi•

Simõiac9 ignorans:an poſſit ſine diſpenſatiõe ordinari•

Vtrũ mr̃imonium ſit naturale

n

Vnc autem erit de coniugii ſacro propius diſputãdi locus: In quo pleriq; qui ſe in Theologia, tanq̃ in armi luſtrio oſtendunt, id ius naturale eſſe uolunt, quod cunctis generatim animantibus, naturæ communitate inſeritur. Atqui cum in cæteris coniunctio ſine coniugali toro cernatur: Negant coniugium debere naturale dici. Nos autem quippiam naturale bipertito metimur. Nam quippiam ex principiorum genere naturæ neceſſitate ortũ eſſe affirmamꝰ, quemadmodum ignem dicimus ſupera ſuapte natura capeſſere. Ex quo genere nec connubium, nec id quidẽ quod libera optione cumulatur, naturale dici uolumus. Alio uero modo quippiam naturale expendimus, ad quod appetendum natura moueatur, quod quidem intermedia anime optione explecẽ, ut actus naturales nominantur: Ex quo genere probamus connubium naturale dici, quandoquidem ad id naturæ ratio, cum appetitione moueatur, procreandi cauſa. Ex quo præclare Ariſtoteles liberos a parentibus tria bonorum genera arripere opinatur. quæ ortum, uictum, ac diſciplinam nominat. Nec enim liberi a parentibus, ali inſtruiq; poterãt, niſi eſſet quoddam certum parentũ circumſcriptum genus, quod haud ſane accidere poſſe manifeſtum eſt, Niſi quidã certus connubiorum nexus circumſcriberet: Atq; etiam naturæ ratio impellit ut homines ſocietatem colere inter ſe & in contubernio uiuere uelint, quãdoquidẽ haud ſibi quiſq; cuncta ſuppeditet, quæ ad uitæ degendæ rationẽ flagitantur. Cũ aũt duplex ſit natura generis humãi, cumq; eaꝝ reꝝ quæ uitæ deſunt quædã ad uiri, quædam ad mulieris genus pertineãt: ſic eſt naturã comparatũ, ut mares cũ fœminis copulatione quadã coniugantur, quæ ut ait Ariſtoteles, connubium maritale dicatur: Quanq̃ maxime in contentionem adducitur, Num coniuginm ſit in ipſo ſacroꝝ genere numerandum. In quam quæſtionẽ Durãdus eſſet

Ariſtoteles

Ariſtoteles. viii. æth.

Durandus.

Chirographis obſignatis acerſendus/q aliquandiu in ea ſentētia
conſtiterit/ut oſtendere uellet haud iure connubium dici debere
ſacrum•Sed cum uideret omnium prope Theologoꝝ dimicatio-
nem ſibi eſſe ſubeundam/ne de ſenatus curriculo deflectere uide-
retur/hac eſt præcauente flexus ſolertia ſic uſus:Siquidem cū cō-

Contra durādū

nubiū in ſacrorum genera referret:negandi tamen anſam quan
dam relinquit/cum confirmat uniuocum eſſe cum cæteris•Quod
quidem argumenti genus/tanq̄ puluis in eum ipſum refunditur/
qui excitauit•Nam eodem prope modo probari poſſet nullum ſa
crum uniuocum eſſe cum cæteris/quandoquidem perfacile iudi-
cium ſit/nullum inueniri ſacrum/quod non quippiam proprium

Capreolus•

nanciſcatur/quo diſcrepat a cæteris•Itaq; iure in hoc Capreolus
Cachinnum tollit/dum eius dialecticen exiguo Pariſii ponticulo
confert•Sed intelligendum quoq; eſt/Num ex cōnubio gratia na

Opinio durādi
Canoniſtæ
Theologi•
Vtrū in matri-
monio• confe-
ratur gratia•

ſcatur•Idem Durandus in eiuſmodi diſceptatiōe dicit/aliud pon-
tificalium legū gnaris/aliud Theologorum principibus uideri ſo
lere•Nam iis qui Pontificū edicta/ad Senatus præſcriptum ſyllà
batim explicant:negat uiſum eſſe ex connubio gratiā oriri/quan-
doquidem affirmēt ad ſponſalia pretii pactionem accedere:in cæ
teris autem ſacroꝝ generibus ex quibus gratia naſcat̃/paciſci aut
nomina facere/fas eſſe negent•Quorum quidem ſententiam/cum
uelut uaticanum obeliſcum admiretur:eorumq; dicat præſcripta/
editaq; oracula in eiuſmodi cauſa/non modo ſenatus cōſulto/ſed

Præſbyteri pa-
rochiarum ru-
ralium•

etiam uicatim a flaminibus paganis rata haberi/ quorū maxime
interſit ſcire quid ſanciat ſenat9/nullo modo ſibi interdictum pu-
tat/ne eorum ſententiæ nomen ſuum aſcribat•Cui feſtine occur-

Contra durādū

rit tota illa Durandomaſtix cohors/quæ affirmat pontificalium
legum gnaros ſi temere in theologicū fundum irruant/ nihilo cer
tius ſe ſcire explicare/ac theologos iuris rudes/ſi ex iure manu cō
ſertū uocentur•In quo præclare illud apelleum uſurpant/ne ſcili
cet ſutor ſupra crepidam diiudicet•Nos autē connubiū nō modo
ſacrum/ſed etiam naturæ munus eſſe uolumus•Itaq; ob eā partē

quia ſacrum nominatur/cum in ſenatus partitione cōſiſtat/ haud
dicimus in emptione/aut licitatione uerſari/quandoquidē ſit pro
mulgatio lata/ut ſiquis ob ſponſalia ſacra pecuniā acceperit/non
modo reputandarum/ſed etiam muneralis ambitus poſtulet̄/ſe-
natuſq; cenſura plectatur. At ob eam partem qua naturæ munus
nominatur/haud quanq̄ in connubiis de paciſcendo/aut de pecu
niis capiundis cautū eſſe dicimus. Sed in hac quæſtione permul
tum intereſt/utrū coniugiū boni quippiam nanciſcatur/ quo ex-
cuſari poſſe uideatur. Hoc loco illud natū eſt/quod Diuus Tho- Opinio ſancti
mas arbitratur/ut ſapientem dicat ſine hoſtimēto æqualium/aut Thomæ.
ingentiorum bonorū/iacturam non laturum: Ex quo cuiuſpiam
ſelectionē/cui damnum adhæreſcat/boni cuiuſpiam acceſſiōe ege
re opinatur: cuius hoſtimento ornetur/ad ratamq; ordinis mēſio-
nem reuocetur. At cum in nuptialibus facibus detrimentum na-
ſcatur/propterea q̄ ita ratio ueneria uoluptate elidatur/ut haud
inde quippiam ut ait Ariſtoteles intelligendo complectat̄/ ob eā
cauſam connubii ſelectionem ad ratam ordinis menſionem reuo
cari poſſe negat/ſine cuiuſpiam boni hoſtimento/quo maxime cō
iugium ornetur. Quibus quidem generibus bonorum/connubia
excoli/& excuſari arbitratur. Cum quo maxime congreditur acer
rimus gladiator Scotus/affirmans haud connubio ob rationis ia Opinio ſcoti.
cturam quædam bonorū genera cōtingere/quibus ueneris actus Scotiſtæ
excuſetur. Cuius ſententiæ eſt aſtipulatrix incredibilis Scoteoꝝ
multiudo/Quanq̄ ipſe Diuus Thomas ut muſicus inter obſtre-
pentium uoces/nihilo minus recte canit. Atq; item dubitatur/
utrum ſponſaliorum ius/rite futuri connubii uadimonium dica-
tur. Nobis enim ex conſenſu futurum pollicente/ haud quidem Sponſalia
connubium/ſed connubii ſponſionem oriri placet/quæ ſponſalia
dicantur. Duplex eſt autem ſponſaliorum genus. unum ſimplex:
Alterum circumſcriptum. Simplex enim in quattuor genera di-
ſtribuitur. Nam & nudū quoddam ſponſionis genus nomina-
tur/cum utrinq; dicitur/Ego te coniugem deſpondeo. Alterum in

quo dotale ſymbolum/ſiue αρραβῶν ut græci dicunt/aut quid ta-
le præ manu datur• Tertium quo pronubus anulus coniugalia

Sponſionis abſolute quattuor genera•

auſpicia continet• Quartum/quod iure iurando confirmatur• At
cum ſponſio circumſcribitur/tum ſunt pactionum genera diſtin
guenda/propterea q aut honeſtum eſt pactionis genus/aut tur-
pe• Honeſtum enim nectitur hoc modo• Si• P• Cethegus pepige-
rit ſe fabiam ducturum modo parentibus libuerit• At turpe pa-
ctionis genus bipertitum eſt:ut ſi• Q• Cæcilius dicat ſe poſthumi
am ductum ire/ſi ueneficiis fœcunditati offecerit:uel ſi ſponſioné
faciat cum Gellia Seruilius/ſi ad furta/& peculatum adiutrix fue

De conſenſu•

rit• Rurſuſq; ex eo genere certatio naſcitur• An tacito conſenſu cō
nubii iura obſtringantur• Nam multi hac etiam recentiori expo-
litione tolerabiles theologi/connubium mutuo conſenſu contine
ri uolunt/quod uerbis aut ſignis quibuſdam conſtare uideatur/
ob eamq; cauſam mutos etiam/& elingues coniugio colligari poſ

Muti poſſunt contrahere•
Riccardus•
De impedimētis matrimoni•

ſe dicūt• Quorum e numero magn9 & nobilis auctor Riccardus
eos etiam abſentes/qui ne de facie quidē inter ſe norint/ utrorūq;
nomine/aut ex Chirographo iugari poſſe cenſet• Sed omiſſa con-
ſenſuum diſſimilitudine/de his quæ connubia impediunt dicen
dum erit• Itaq; intelligendum eſt/errore connubia impediri• Eius
autem gen9 in quattuor eſt partes diſtributum• Quarum una ab
homine/altera ex fortuna: Tertia ex conditione: Quarta ex poco
tete elicit̃• Ab homīe enim ducit̃ hoc modo• Si fabia agit ex ſpon-
ſu/quando ſcilicet ſe putat• Q• Cæcilio nupſiſſe/qui ſit repert9 Ce
thegus• a fortuna/ſi quem Crœſum opinaretur/Codrum eſſe intel
ligat/a conditione/ſi pro ingenuo ſeruum eſſe ſentiat• A pœote-

De ſeruis•

te/ſi quem probum crederet/ improbum cognouerit• Quo loco
dicimus mancipia/ergaſtulaq; uenalia/coniugio implicari nequi
re/propterea q ſponſaliorum ius/unum alteri ad æs alienum per

De uoto
Opinio ſancti Thomæ•

ſoluendum aſtringit: Cum autem is qui aſtringitur nullo modo
ſoluendo ſit/perfacile intelligi poteſt/hac ignoratione propoſita
ius ſponſaliorum diſſolui• Eadem ratio eſt habenda uoti• In quo

Diuo Thomæ uiſum eſt/Duplex eſſe uoti genus:unum ſimplex• alterum/quod rite in ſacerdotiis comitiis a cādidatis fiat•In quorum altero cōnubium futurum/non obſignatum diſſui/in alterο utrunq; dirimi opinatur•Vbi magna eſt ei cum Scoto contentio• Quo circa data eſt cauſa indagādi/an is qui rite in comitiis candidatus uouerit/Pont•Max•recuperatoria uenia liberari poſſit•Cuius quidem loci multa ſunt a Petro paludenſi/a Durando/& Aureolo diſputata neruoſius:Maximeq; eius quæſtionis genus perſequitur/ex Theologorum omnium conſurrectione notus Albertus•Quem locum uberius cōplectemur/cum ſeparatim de Pont• Max•Poteſtate dicemus•Nunc autem uidendum eſt/qua/nā propinquorum colligatione connubia impediri dicantur• Nihil eſt enim peruerſius/& quod magis a ratione deſciſcat/q̄ filiam ſociā cum parente iugari/cui ſit ſubiecta lege naturæ/ quandoquidem ab eo uelut a ſeminario dimanet:ob eamq; cauſam naturæ lege/ ſunt parentum coniugia ſublata•At cœleſti iure præſcriptum eſt/ nequa primi/aut ſecundi limitis neceſſitudo attingatur• Idq; ob eam cauſam factum eſt/ut libidinum occaſio tollatur/quandoquidem eiuſmodi propinquorum genus in cōtubernio uiuat/in quo lena inſidiatrix Venus/amatorumq; uirus excitetur•Sed ſenatus conſulto/tertia/quartaq; limitum propinquitas/tanq̄ inceſta admiſ:Propterea q̄ uſq; eo arcte naturalis neceſſitudinis nexus obſtringatur•At poſt eam neceſſitudinum decretam metam/liberā promiſcua connubia/ad euaneſcentem amorem reuocandum fieri poſſe uoluit:Eodemq; prope modo de conſobrinorum/ſobrinorumq; colligatione diſtinguitur•Atq; huic etiam generi finitimꝰ eſt de adoptione locus/cuius interuentu coniugia impediri dicimus:Nihiloq; ſecius de impuberibꝰ/de amentibus/de ueneficiis: atq; de inceſtis diſputatur:Sed maxime hoc loco quæritur•An in uxoria actione ob mœchatum/uir uxori repudium remittere poſſit•Noſtris autem placet ſeptem excipi genera debere/ quibus ob adulterii probrum/minime uxori repudiū remittere liceat• Nam

Opinio ſancti Thomæ•

Scotus•

Petrꝰ d̄ palude

Durandus•

Aureolus

Albertꝰ Mag•

De conſanguinitate•

Ius naturale•

Ius diuinum•

Ius Canonicū•

Poſt quartum gradum non diſpenſatur•

Adoptio impedit mr̄imoniū•

Quādo nō pōt repudiari uxor

Septem caſus•

ſi uir pellicatus poſtuletur:aut ſi coniugem ad mœchandum impulerit:fieri nullo modo poteſt/quin uxori talio/actioq; uxoria detur. Nec etiam quicq̃ eſt cauſæ cur uxori repudii mulcta irroget̃/ſi quando ſatis de uiri nece liquet/alteri nubat. Ac ne illud quidem ei obfuerit/ſi uis illata ſit:aut doloſe uiri nomine attrectata fuerit/nec multo ſane ſecus agendum erit/ſi uir poſt probrũ uxorem attrectarit. Ex quo nihil eſt etiam cur modo de eorum genere dicatur/qui in hereſeos cœno obſignatis ſponſaliorum tabellis uxoribus repudia remiſerint. Copioſe enim & cumulate hæc noſtri aperiunt. Nam non modo de ſecubatiõe & cœlibatu: ſed etiã de æris alieni perſolutione/uberrime perquirunt/quãdo ſcilicet/& quomodo æs diſſolutum eſſe intelligatur.

DE RESVRRECTIONE.

Vtrũ anima ſeparata habeat receptacula

a Pertum eſt autẽ quemadmodũ homines a culpe noxa uindicarentur. Deinceps dicendum eſt/quẽadmodum in reuiuiſcendo pœnæ interitu liberentur. Itaq; inquirendum eſt primũ nuncubi ſit anĩmarum receptator locus. Pleriq; enim contractius urgent hoc modo. Anima ſine corpore haud corporea loca petit. Atqui anima ſeiũcta/corpore uacat. Nulla ergo ei debet aſcribi receptatrix ſedes. Nos autem quanq̃ dicamus ſpiritus naturas a corporum concretione ſeuocari/res tamen corporeas affirmam⁹ a Deo intermedia ſpiritus natura regi/ob eamq; cauſam in ſpirit⁹ corporumq; natura cognationem/conſpirationemq; quandam/quam græci ſympathiam uocant uerſari uolumus/ut ſublimioribus naturis præſtantiora quædam corporum genera illuſtrentur. Quod priſcum philoſophorum genus feciſſe ſcimus/qui ſunt orbium ordinẽ cælitũ natura dimenſi. Nã quanq̃ e corpore excedentibus animabus/nullum ſit tributum corpus:quædam tamen his corporeoꝝ locoꝝ/genera liminũ cognatione ſtatuuntur/in quib⁹

tanq̃ in loco uerſantur/quatenus ſcilicet res corporeæ in loco uerſari dicantur·Itaq; quemadmodũ in corporibus quædã deorſum ſuopte pondere feruntur/quædam ſuperiora capeſſunt/qui locus utrorumq; agitationis finis dicatur·ſic his loci genus præmii aut mulctæ congruentia decernitur quod eaꝝ actionis finis dicatur: Itaq; ſine cauſa uolumus animam tartarum/aut cœlum quaſi domiciliũ capeſſere:Atq; ex hoc etiam diſputatio ducitur/an in anima exceſſu uitæ/actus ſenſilis potentiæ reſideant· Multi enim cẽſere Auguſtinum uolunt in eo qui eſt de ſpiritu liber/animam cũ e corpore exceſſerit/ex opinatione iracundia/& appetentia aut ad lætandum effuſe exultare/aut ad dolendum languide demitti·At qui cũ hæc genera ſenſiles uires eſſe intelligant/conſtare inter omnes dicunt/animam corpore uacantem ſenſilibus uiribus affici/ac in quodam actus genere uerſari·Sed præſto adeſt tenebrarũ laterna Diuus Thomas/qui illum librum inſiticium eſſe arbitrat᷑· Nos autem dicimus quibuſdam uideri ſolere actuum ſenſilium uirium duplex eſſe genus:quorum quoſdam extrinſecus ab anima agitari/quos negant animæ elapſæ reſidere:quoſdã autem interiores/quibus per ſe anima fungatur/omnino reſidere opinãtur/ quod quidem a Platone manauit·Nam Plato ut diximus animã corpori/ ut naui nautam annectit· In quo ut claudicans & uatrax ab Ariſtotele uexatur/qui oſtendit animam nec ſibi motum afferre/nec ab his quidem muniis moueri/qui cernendi/ſentiẽdi/ & id genus ſint/quatenus ſcilicet munia illa motus tantum annexi dicantur·Ex quo intelligi maxime poteſt/animæ cum e corpore exceſſerit/ſenſilium uirium actus nullo modo reſidere· Contra quem Platonicorum omnium tanq̃ auium contra uulpem/commune eſt bellũ:maximeq; hoc uulnus acu ſuere conatur Macrobius/ne qua cicatrix in Platonis uultu reſideat·Atq; hoc loco eadẽ eſt inferiarum habenda ratio·In quo quidem conſtituendum eſt caritatis colligatione/quod ſit arctiſſimum uinculum Senatus/ nõ modo uiuos/ſed etiam eos qui e uita migrarint deuinciri· Im-

Vtꝝ actus potẽtiaꝝ ſenſitiuaꝝ remaneant·

Auguſtinus·

Sctũs thomas·

Plato·

Ariſtoteles I·ii· de anima·

Macrobius·

De ſuffragiis mortuorum·

primiſq; intellgendũ/maloꝝ etiam parentaliã opitulari mortuis•
Sed doctorum hominum eſt adiecta contẽtio/Nũ damnatis pia/
Traianus•
cularia ſuffragia opitulentur•Pleriq; enim Traianum Cæſarem a
Sctũs gregori9
Diuo Gregorio Herebi pœna liberatum uolunt• At cum perſpi/
cuum ſit diu eum apud Orcum fuiſſe in promptu eſſe dicunt/reis
in Herebo parentaliã ſuffragari poſſe• In qua quidẽ cauſa aliud
Diuo Thomæ:Aliud aliis uiſum eſſe ſcio• Diuus enim Thomas
qui ut in pictura apelles præclare ſentit quid ſit in dicendo ſatis:
probabilius uideri dicit Traianũ Diui Gregorii piaculari ſuffra/
gatione reuixiſſe/uimq; gratuitam conſecutum/qua a pœna ſcele
rumq; nexu liberaretur•Itaq; placet illi præfiniti temporis mul/
ctam eſſe irrogatam/alii autem qui uel a porrectano/uel ab orige
Porrectanus•
nis familia manaret/nullo modo exiſtimant Traiani animã mul
Origines•
ctæ noxa liberatam fuiſſe Sed animaduerſionis/ uexationiſq; iu/
ſtitium/ad iudicii præſtitutam diem indictum eſſe uolunt• Qui/
buſdam etiam uideri ſolet ante mundi funus/parentalia reis opi/
tulari poſſe•Nonnulli ſcelerum genera partitione ſeiungunt/ſuf
Alia opinio•
fragatioꝝq; acceſſione pœnam tolli putant• Multi inferias non
quidem leuationem /aut detractionem mulctæ:ſed dolorum ſola
tia/& fomenta afferre opinantur:In eoq; æſtuantis geruli ſimilitu
dinem/adiungunt/qui uideatur preſſu ponderum/ad facilius ferẽ
dum leuari/ſi laticis aſperſione ſuffundať/quanq̃ nihil ſit ex pon
dere detractum•Cum quibus quidẽ omnibus multo melius actũ
eſſe diceretur/ſi minus ingenia exacuiſſent/ut quædã arboꝝ gene
ra meliora ſunt neglecta/q̃ culta:Nos autem munitiorem ad ueꝝ
ingrediemur uiam/ ſi negauerimus reis in ditis antro funebria
iuſta ſuffragari/quandoquidẽ ſatis perſpicuum ſit haud ſenatum
De ſignis iudi/
pro reis apud tartaꝝ parentare•Sed omiſſis ſuffragationum om
cii•
nium generibus/quibus Theologorum perſonant ſcholæ/perqui
Opinio ſancti
rendum quidem eſt de oſtentis/quæ ſententiæ dicundæ tempus
Thomæ•
antegreſſura dicantur•Diuus enim Thomas qui præter cæteros
omnẽ hũc illuſtrauit iuris dicũdi locũ/affirmat Chriſtum ſplẽdi

diſſima ſpecie in mũdi roſtra deſcenſurum/ne auctoritas cenſori-
deſit:Ex quo/intelligi/fore ut uocationis ius/quædam inſignium
genera uelut faſces/antecedant/que homines ad parendũ impel-
lant/ob eamq; cauſam quædã oſtenta diei dictionẽ antegreſſura
opinatur.Sed quæ nam ſint prodigioꝝ genera futura/haud faci-
le præſagiri poſſe cenſet:Quod uideo placuiſſe Riccardo/qui ne-
gat illa quindecim oſtẽtoꝝ genera/quæ iudeoꝝ monimẽtis decan
tentur/ad ueritatis ſimilitudinẽ accedere.Itaq; non ſine cauſa ſe-
paratim quæri ſolet/An in imo ſæculi calce ſint ſolis lunæq; deli-
quia futura.Nos enim id bipertito metimur/ſiquidẽ id aut acceſ
ſu Dei/aut ante iuris dicundi tempus/fieri neceſſe eſſe dicim9.Si
enim id eius interuentu fieri uolumus:fatendũ erit id tum nõ adẽ
ptione luminis/ſed largioris lucis ſplendore perſtringi debere.At
ſi ante hoc euentuꝝ dicemus:Neceſſitas fateri coget/ utrorũq; de-
liquia futura/quæ quidem ſi natura euentura dicerent̃:intelligi
poſſet/ea tum in prodigioꝝ genere numerari nõ debere/ quando-
quidem ſatis notum ſit/multa ſæpe eiuſmodi genera/naturæ ne-
ceſſitate accidiſſe.Quare intelligendũ eſt potius ea ad hominum
metũ/contra naturæ neceſſitatẽ euẽtura:ſiquidẽ natura fieri nul-
lo modo poſſet/ut utrorumq; ſimul deliquia futura dicerent̃:cum
naturalib9 cauſis perſpicuum ſit lunæ interpoſitu ſolis Eclipſim
fieri:& terræ obiectu occultari lunã.Sed permagni refert/an ali-
qua ſit mundi expiatio futura.Nos enim qui mundũ hominũ cã
factũ eſſe dicimus/fatendũ eſſe uolumus/cũ hominũ corpora in
gloriæ curriculo cõſtiterint/cætera quoq; mundi corpora/in abſo-
lutiorẽ ſpeciẽ mutatum iri.Eodemq; modo indagamus/an euen-
tuꝝ ſit/ut mundi expiatio ex igne naſcatur.In quo docemus eam
expiationẽ/inquinationẽ culpa contractã/concretioniſq; labẽ elu-
turam/ad abſolutionemq; gloriæ futurã uiam:idq; ratõe probat̃.
Nam cũ ignis ſit omniũ primordioꝝ genere præſtantior/germa-
niſſima gloriæ cognatiõe coniungitur/ut præclare in lucis cãdo-
re patet:Atq; is quoq; nõ perinde ac initia cætera aduenticii con-

Riccardus.

De defectioni-
b9 ſolis & lunæ

De purgatione
mundi.

Vtrum purga-
tio ex igni.

cretionem recipit/propterea q̀ maxime ui agendi cietur•Quin ēt
cum æther a domiciliis noſtris longiſſime abſit:intelligi facile de
bet/nō æque ac cætera nobis uenire uſu/ob eamq; cauſam/nec pin
de itē ut cætera inquinari•Ex quo illud etiā colligitur/q̀ mirificā
uim in dilatādo/partiendo/& perpurgando nanciſcitur/ut in auri
argentiq; bracteis facile perſpici poteſt•Quare multi haud quidē
Pumili theologi/ſed qui proceriorum comparatione decreſcunt/
Non dū ſatis conſtituere poſſunt/an ex igneo elemento ſit futura

Opinio Riccardi•

deflagratio•Riccardus enim in eam arcem confugit/ut cum olim
Cataclyſmum/& Eluuionem aquei elementi fuiſſe confirmet:cō
cedi ſibi uelit/ut eodē prope modo/incendium ex igneo elemento

Diuus thomas•

futurum dicatur•In quo eſt ei a Diuo Thoma porrecta manus•
At pleriq; argumentis confirmant elementum quod in æthere ſit/
ex orbe ſuo ad mundi rogum defluxurum: delabendiq; modum

Opinio quorūdam•

auctu/& incremento metiuntur/quandoquidem ignis rei ad ex
ardeſcendum aptæ adhæreſcens augeatur:Idq; tum maxime euē
turum putant cum ignea uis reliquorum principatum nanciſce

Opinio aliorū•

tur•Quidam etiā qui in theologorum equiriis longius abſunt ab
iis qui antegrediuntur:q̄ ab iis qui ſubſequntur/circa mediam fe
re regionem conglobationis radiorum ignem oriturum opinan
tur/quemadmodum in flagrantibus ſpeculis conglobari dicunt/
ſpeculorumq; uice cauas nubes futuras eſſe cenſent/quibus radio
rum repercuſus excitetur•Quæ quidē aſpidis latebra/facile a no
bis detegetur/ſi effectus corporum cœleſtium præfinitos ſtatus &
aſpectus ſequi affirmetur•At ſi ex corporum cœleſtium ui/ignem
oriturum dicatur/fateri erit etiam neceſſe/eius deflagrationis tem
pus a Chaldæis præſagiri poſſe•Quo quidem nihil longius a Se
natus ſententia diſtat•Itaq; intelligendum eſt ex ignei elementi
uſtione/flagraturum mundū•Sed pertinere ad quæſtionē poteſt/

Vtrū ignis futurus ſit cōſumptiuus elementorꝫ omnium•

an ignis ſit omnia primordiorꝫ genera cōſumpturꝰ• Multi initia
rerꝫ in materia māſura arbitrantᷣ/ſed in abſolutionē mutatū iri uo
lunt/Ex quibus Aerē & Terrā naturæ formā habitura•Igni autē

& aquæ naturæ defuturam formam dicũt/ quandoquidẽ eam in cœli formã mutatũ iri cenſeant: Ac ita ignem/Aerem/ Aquã/cœli nomen habitura opinantur. Quos quidem iure Diuus Thomas ut aniculos infantes ludit/qui dum incitatius ferunt̃/ſuopte pondere quo properant labunt̃. Nam nec phyſicis rationibus probari poſſe dicit inferiora corpora uim ad cœli formam nanciſci: Nec item de ſenatus ſententia affirmandũ eſſe abſolutionẽ mũdi partiumq; integritatẽ incolumen futurã. Quocirca multo tutius dicemus in natura eſſe rerũ primordia mãſura: quæ tabe ſcelere hominum inuecta/expiatũ iri cogant̃. Quo quidẽ conſtituto quæritur An quempiam eorũ qui in ſelectorũ patriciatum conſcribuntur/ſit expiaturus ignis. Auctore ad hanc rem uti poſſum Riccardo/qui fore negat ut ignis quempiã ex ſelectorem genere exurat/cui nihil ſit expiabile cõcretũ: Sed eos potius ceſſatione meatus interituros cenſet. Nam quanq̃ cœlum cũ moueri deſierit/haud omnem uim ſuã amiſſurũ opinetur: eam tamen uim habiturũ negat/quæ ſit ad uitæ perennẽ propagationẽ apta. In quo Rabbi Moſes ſimilitudinẽ inducit/q aque uelit cœli meat⁹ cõuerſiõe extincta labefactari mundũ/ac hominẽ corde a motu deſerto/mori. Quanq̃ ne hoc quidẽ ſatis a Riccardo conceditur/qui negat meatus ceſſatiõe cœleſtia corpora/aut primordia rerũ euerti. Quibuſdã etiã anteq̃ cœli conuerſio deſinat omne genus hominũ interiturũ uidet̃/idq; ante meatus uacationẽ igneſcentis aeris flagrãtia euenturũ/qua omne ſit humanũ periturũ genus. Nonnullis quoq; placet/quoſdã ex ſelectorum albo/futuros/qui nondũ uitæ uectigal pepẽderint/ quorum alios qui expiatione eguerint/igne expiatũ iri: Alios ne uſtulandos quidem fore. Nos prorſus intelligi uolumus duplex eſſe ignis futuri genus. Vnum quod ui naturæ nitatur. Alterũ quod quatenus iuris dicũdi tẽpus anteceſſerit Dei inſtrumẽto ſit in uindicãdo uſurum. Nã id quatenus ui ſua cietur: perinde probos ut improbos exuſturũ dicimus. At id quatenus ſit inſtrumẽtũ futurũ Diſſimillimo iure uſurum eſſe uolumus/ſiquidem ſontes ultoris

Opinio quorũdam. — Diuus thomas. — Vtrũ ignis exuſtur⁹ ſit electos — Riccardus. — Rabbi moſes. — Riccardus. — Quorundam opinio. — Aliorũ opinio.

ignis natura plectẽtur•Probi autem quibus nihil ſit expiabile cõ
cretum/ſine dolore ad buſtum agentur•

DE EADEM RESVRRECTIONE•

ſ Ed ne quod huiuſce quæſtiõis prætermittatur ge-
nus:intelligendum eſt maxime/ An neceſſario ſit
humanorꝝ corporum reſurrectio futura• Inuenti
enim multi ſunt/qui quaſi Platonici itineris orbi-
Platonici•
tam ſequerent̃/omnem hominis naturam anima
conſtare uoluerunt/quæ corpore tanq̃ inſtrumento quodam ute-
retur•Quo conſtituto conſentaneum uideri dicebant/ anima ſola
felicitatis complexu cumulata/haud hominem naturali felicita-
tis appetitione fraudatum iri:Ex quo ſatis eſſe argumenti/huma
norum corporum reſurrectionem nullo modo futuram•Quibus
Ariſtoteles•
quidem ita ab Ariſtotele obuiã eſt itum/ut oſtenderet animã cor
pori/ut materiæ formã annecti•Quod cũ ita ſit:præclare ſciri põt
ſine hac uita hominẽ nullo modo beatũ fore•Ex quo efficit̃ ut ab
eſſe nõ poſſit/quin humanorꝝ corporũ ſit futura reſurrectio• Atq;
ẽt cũ anima corpori natura annectat̃/quãdoquidẽ ſuapte natura
corporis forma dicat̃/fateri neceſſe ẽ/eã cõtra naturã corpore ua-
care•Quod aũt cõtra naturã ẽ:id ẽt nec æternũ eſſe põt• Ergo nec
anima æternũ corpore uacat•At cũ æterna dicat̃:fieri nullo mo-
do poteſt/quin ĩ corpus tanq̃ in thecã/& domũ remigret• Ex quo
efficit̃/ut animarꝝ eternitas corporꝝ reſurrectionẽ futurã repoſcat
An reſurrectio ſit futura in fi-
Quare hi ſi in iſtiuſmodi quæſtionibus tacerent:Dimidio minus
ne mũdi•
ingenii egerent:nec in tanta claritate lippirent• Sed maxime in
hoc genere uerſatur/An reſurrectio ſit in mundi calce futura• In
quo ſane intelligi debet effectorẽ rerꝝ Deum ita molitũ eſſe mun
dũ/ut uellet quodã ordine/a ſublimioribus/ualẽtioribuſq; corpo-
rib9 inferiora/& craſſiora regi•Ex quo facile intellectu ẽ inferiorꝝ
& concretorum corporum materiei cœli meat9/ uarietatem/& cõ

mutationem dominari• At contra naturam fieri diceretur/ſi me-
ante cœli motu eadem materia ad id perueniret/quod nullo mo-
do extabeſceret• Itaq; ob eam cauſam uolumus reſurrectionis tē-
pus ad mundi finem protogatum iri/quo cœli conuerſio meandi
finem nanciſcetur• Sed erit tamen negare neceſſe/præſtitutam re
ſurrectionis horam ullo modo ſciri poſſe• Sed dubitari hoc loco
poteſt/An cineribus humanorum corporum/naturalis animæ ap
petende procliuitas reſideat• Quo in genere/mea quidem ſenten-
tia/intelligendum eſt/naturali procliuitati agentem naturæ re-
ſpondere: quandoquidem haud quaq̄ natura rerum neceſſitati
deſit• At cum cineres nullo naturæ agente/rurſum animæ copula
ri poſſint: in promptu eſſe debet/nullam his naturalem animæ ap
petendæ procliuitatem dari: Quanq̄ maxiua oritur apud doctoꝝ
hominum ſtudia certatio/Num anima in reuiuiſcendo idem nu-
mero ſit ſuſceptura corpus• Multi enim philoſophorum qui diu
in hac cogitatione ſincipita contraxerant/animam quidem corpo
re uacantem/rurſum corpori annecti uoluerunt• Sed dū annectē
di modum exquirebant/teterrime ceciderunt/propterea ꝙ animā
naturæ ortu rurſum corpori copulari cēſebāt• Atq; ut aliquid etiā
noui appingerent: eam non in idē quod exuerāt/ſed in aliud cor
pus immigrare cenſebant• quod modo idem: modo eſſet ſpecie diſ
ſimile• Nam ſui diſſimillimis tum animam copulari dicebāt/cum
turpiſſime extra ratam reſurrectionis menſionem uitæ ſtipendia
confecerant: ob eamq; cauſam exceſſu uitæ ex corpore humāo in
earum pecudum corpora tranſſerri: quarum eſſent uitam in cor-
porib9 imitati: Itaq; quoſdā ob perditā libidinē canū corpora in-
duere: quoſdā ob latrocinia & fraudes in luporum/aut uulpium
corpora migrare• At qui ſeſe a uitiis ſeuocauiſſent/ob eamq; rem
cum e corpore exceſſiſſent/aliquid felicitatis adipiſcerentur: tum
his ad ſui ſimillimos regreſſum patere/ ac rurſum humano cor-
pori agglutinari cenſebant• Quod quidem malum plura capita
q̄ Hydra nanciſcitur• Quorū e multis/unū in animæ populatiōe†

Qua hora ſit futura reſurrectio

De cineribus•

Vtꝝ corpuſ idē numero reſurrecturum ſit•

Quidam pħi:

Alterꝝ in ſenſus/intelligentiæq; diſſidio conſiſtit:ſiquidem animã
haud quidem corpori/ut materiæ formam:ſed ut naui nautã an-
necti uolebãt:nec intelligentiam a ſenſu/niſi ex aduenticio diſta-
re opinabantur/ut ſi diceretur hominem inter cætera animãtia in
telligentiæ preſtantia excellere/propterea ꝙ is ob præclarum cor
poris habitum/uim ſenſilem maiorem nanciſceretur. Quo conſti
tuto animã poſſe dicebant in quædam pecudum corpora migra-
re:Idq; ex commutatione animæ humanæ ĩ ferinam naturam ac

Ariſtoteles in anima.

cidere. Quoꝝ arida & ieiuna ratio cũ ſatis ſit ab Ariſtotele repul-
ſa/nihil attinet modo ut in eos theologica ſica exacuatur. Sed di
cendum eſt potius animas iiſdem numero corporibus/ quibus ex
ceſſerint copulatum iri/quãdoquidem animæ ad ea corpora ſua-
pte natura ferantur/ quibus animalem uitam infuderunt. Ex

Auicenna.

quo præclare Auicenna ait animam quæ corpori cuipiam ineſſe
cœperit/ita naturalem procliuitatem nanciſci/ut illi uni adhære-
ſcens/a cæteris refugiat/In eoq; tuendo occupetur. Quocirca om-
nia membrorum genera exſuſcitatum iri dicimus/ut naturæ ab-
ſolutio cumuletur:Quanq̃ pleriq; uelut callicatres/ aut myrmici-

Vtrum crines & ungues reſur recturi ſint.

des puſilloꝝ operum artifices Crines & ungues ut ſudorem & lo-
tium ex poculentorum exculentorumq; reliquiis gigni uolunt.
Atqui cum nihil horum/nec quod ſit aliquid tetri habituꝝ exſu-
ſcitatum iri opinentur/pro conceſſo ſumunt nec ungues quidem
aut crines reuicturos. Quo ſane loco intelligendum eſt/Quædã
eſſe in corporibus principis naturæ uoluntatis/ut ea quæ neceſſa-
ria ad naturæ munia dicuntur:quædam uero eſſe ſecũdæ uolũta

Ariſtoteles i.ii. de anima.

tis/ut ea quæ ad incolumitatẽ/& decoꝝ pertinẽt/quemadmodum
frondes in arboꝝ genere uidemus:Ex quo eſt cauſa cur Ariſtote-
les frondem corticis operculum corticem uero fructũ eſſe arbitre
tur. Quod non multo ſecus hominum corporibus accidere dici-

De conditõe re uiuiſcentium.

mus/quibus natura Crines/Vngues/Barbam/ & id genus ad or-
natum dedit. Itaq; ne quid alterutrius naturæ uoluntatis ab-
ſit: Vtrunq; reuicturum uolumus: Atq; etiam præteriri nullã

modo debet/quæ nam reuiuiſcentium ſit futura conditio. Multi enim uſq; eo graues ſunt ut omne genus hominum ætate floreſcẽ te reuicturum negent/ quandoquidem reuiuiſcentibus felicibus nihil Deum erepturum dicant/quod ad naturæ humanæ expletionem pertineat. At cum ætas maxime ad hominis abſolutionẽ pertineat:afferre ſe fatendi neceſſitatem putant ſenes in adoleſcẽtia nullo modo reuicturos. At nobis quidem haud ſenectus ex canis/& rugis/uel ex corporis conditione/quæ ætate exacta langueſcit/ſed ex matura animæ ſapientia oriri uidetur quæ illi ætati ob diuturnitatem ineſſe putatur. Ex quo intelligi uolumꝰ in ſelectorum genere cum ætatis ſit defutura infirmitas/ ob magnitudinẽ ſapientiæ ſenectutis manſuram auctoritatem/omneq; genus hominum in intermedia quadam ætatis tempeſtiuitate exſuſcitatũ iri/ut pueritiæ quæ nondum eſt humanam abſolutionem nacta/ & ſenectuti/quæ iam ab extrema naturæ expletione abeſt/ quod deeſt addatur. Sed multo intelligendum eſt magis/an hi qui in ſelectorum genere numerantur naturam ſint patibilem habituri. In quo noſtri conuerſis haſtis obuii concurrunt/ſiquidem bonꝰ auctor Aureolus quaſi habeat ſcire quid omnino patibile dicatur/conatur probare id quod in beatorum genere ferendi neceſſitatem nõ habet/nullo modo a quoq; patibili forma oriri. At pſeudo aquinas Durandus ne id quidem a quapiam adhæreſcente forma naſci opinatur. Numen enim diuinum felicibus affuturum putat/quod qualiſcunq; aduenticii actionem arceat/ quæ patiendi neceſſitatem afferat. Itaq; uenit illi in mentem ꝙ quemadmodum patibile uiciſſim cum tabeſcibili congruat/ ita uiciſſim inter ſe congruere quod horum neutrum ſit. At cum id quod in beatorum genere non extabeſcit/nullo modo ſit ex quapiam formæ adhæſione oriturum:Ita né id quidem/quod patiendi neceſſitatem non habeat. Atq; etiã Henricus gandenſis ne quid de ſpinarum aculeis remittere uideretur:cõfirmare uoluit/id quod corpus gloria præditũ ferẽdi neceſſitate liberet/eiuſmodi eẽ oportere

Verum reſurrecturi ſint in iuuentute.

De impaſſibilitate beatorũ.

Aureolus

Durãdus.

Henricus gandenſis.

Scotus.
Sctūs thomas.

ut corpus ita tueatur/ne quid interius aut ex aduenticio patibile ferat/niſi quid a Deo manarit/idq́ꝫ ex primordiorꝫ aut cœli ui naſciturum negat/propterea ꝙ haud quaꝗ cœlum in qualiſcūq́ꝫ corporis copulationē ueniat/Ex quo effici/id quod uult/quiddam ſupra naturæ complexum futurum/quo corpora gloria prædita patiendi neceſſitate liberentur. In quam ſententiam Scotus non tā ſibi corrependum putat ut Henrico adſit/ꝗ ut a Diui Thomæ ratione deſciſcat/dum negat id quod beatorum genus ferendi neceſſitate liberet/ex principatu animæ/uel ex cœli meatus uacatione oriri/quanꝗ homo affluens & locuples Diuus Thomas ut aqua eo uberius ſcatet quo altiꝰ effoditur. Nobis uero nihil eſt negocii in eiuſmodi diſceptatione contrahendum/ ſed nonnulli quaſi in hanc quæſtionē/uelut in ſuillam ſalem indidiſſent/ne tabeſceret:

De quinto corpore.

Quinti cuiuſdam corporis materiem adhibuerunt/quæ humanorum corporum copulationi agglutinaretur ad primordia in Harmoniam quandam temperanda/ex qua principia legitimam animæ materiam efficerent. Sed cum uiderent humanum corpus in uita ob primordiorū principatū patiendi neceſſitate affici: Quintum corpus in reſurrectione dominaturum eſſe dixerunt/quo corpus humanū uel ut cœlum patibile/nullo modo conſtaret. Quod quidem non modo ab areopagitis noſtris: Sed etiam ratione exploditur/cū perſpicuum ſit quintum corpus in materia humanorum corporum coagmentationi nullo modo copulari. At ſi quiſpiam Diui Thomæ ſententiam ſequatur: facile opinari poterit/ perinde corpus imperanti animæ geſturū morem/ut anima principi ſit obſecutura Deo: eamq́ꝫ ob cauſam cum affirmet nullam in corpore gloria prædito commutationem/contra eam aptitudinem futurā quæ ab anima abſoluitur: fateri coget/ ea corpora patiendi neceſſitate liberatum iri. Quo loco dicimus eorum corporꝫ perſpicuitatem nullo modo e quinta quadam natura: Sed ex animæ gloriæ affluentia/naſcituram/ eaq́ꝫ agilitatem habitura/qua in cœlo moueantur loco.

DE IVDICIO•

ſ Ed reſtare uidetur ut totum ſententiæ dicundæ lo
cum perſequamur/quam quidem iure generatim
in omnes Deum laturum dicimꝰ/ut & præmiis af
ficiantur probi/& flagitioſa ſceleratorum reoꝝ im
manitas uindicetur• Itaq; præteriri hoc loco nõ de
bet/an iudicium ſit tanq̃ in foro uocis diſceptatione futuꝝ• Durã

Durãdus•

dus enim quanq̃ cauſæ cognitionem tacitam futuram opinetur:
ſententiam tamen uoce latum iri uult:quandoquidem Chriſtum
in tribunali non modo diuinitus/ſed etiam humanitus diiudica/
turum dicat•Quibuſdam autem placet mente & uoce reoꝝ teſtifi
cationem fore/propterea ꝙ ita conſcientiæ theatrum perſpicuum

Verũ teſtifica/tio uocalis•

fore dicunt:ut neceſſe ſit cuiq; futurum tanq̃ in ſpeculo teſtari id/
cuius ſine recuperatore aut prouocatione arguatur:Atq; etiã cæli
tes hoc iudicii tempore affuturos cenſent/qui tanq̃ cuſtodes & te
ſtes in iudicium uocentur:idq; a Platone confirmari uolunt/qui

Plato•

auctore•L•Apuleio dicat uocationem cœlitibus in reſurrectione
dari:eoſq; nõ modo delectis & deſcriptis patrocinãdi/ſed etiã ac/

•L• Apuleiꝰ de Deo Socratis•

cuſandi reos/negotiiq; exhibendi ius habituros•At uero homo in
omni theologia tardigradus Diuus Thomas quanq̃ affirmet ni/

Sctũs thomas•

hil ſibi ſatis pro certo in eiuſmodi diſceptatione liquere:probabi/
lius tamen uideri dicit iudiciũ in accuſatione reoꝝ/uel in Patroci
nio proborum/aut in ſententia dicunda tacitum futuꝝ/propterea
ꝙ ſi nominatim generatimq; omne genus humanum cenſendum
eſſe diceretur:negari nullo modo poſſe affirmat/quin in cẽſura eſ/
ſet temporis incredibile conterendum ſpatiũ•Sed maxime in con
trouerſiam cadit/quanam ſit ſpecie cenſor hominum Chriſtus in
mũdi forũ deſcẽſurus• Nos enim cũ uideamus ob eam cauſam iu

De forma xp̃i iudicantis•

diciũ eſſe conſtitutum/ut quibuſdã ad cœlum iter ſecludatur:qui
buſdã cœli penetralia pateant:Conſentaneum eſſe dicimꝰ/ut qui
hominibus aditum in cœli templa patefecerit/is etiam ad ius di/

Vtrũ damnati uiſuri ſint diui/ nitatẽ xp̃i· Thomiſtæ·

cundum quod ſit rerũ humanaꝝ limes/humana ſpeciæ accedat·
Atq; ex hoc etiam ſciri poterit an in ip ſis roſtris Chriſti diuinitas
ſit a perditoꝝ genere cernenda·Aquinatũ enim auxiliaria cohors
fatendum eſſe uult Dei naturam/Naturam eſſe ueritatis·At cum
maximam uoluptatem eſſe ſentiat ueri noſcendi/quandoquidem
natura hominum mentibus inſitum ſit/ut uehementer intelligen
di cupiditate flagrent:facile in promptu eſſe dicunt diuinitatem
ſine animæ lætitia cerni non poſſe:ſed cum perſpicuum ſit in per
ditoꝝ genere lætitiã eſſe nequire/cũ in miſero tetroq; angore uer/
ſentur:effici uolunt ut nullo modo diuinitas a flagitioſa ſcelerato

Scotus· Durandus· Capreolus· Godofredus· Bernardus de gannaco·

rum manu cerni poſſe dicatur·Cui toti rationi uehementer aduer
ſatur clientum gregibus ſtipatus Scotus·Contra quem Durãdus
argumentorum aceruum obſtruxit/maximeq; Scotei terebri aciẽ
retundere conatur Capreolus·Nec multo minus acute Godofre/
dus/& Bernardus Gannacus in hoc genere uerſant·Nos uero ne
tantulum quidem a·D·Thoma recedendum putamus/ Verũ cõ

Empedocles·

tentio eſſe poteſt ſi indicto iuſtitio/quædam mundi ſit futura no/
uitas·Pleriq; enim qui Empedoclem non ut cometen/ ſed ut ſolẽ
admirantur/ſtatum hodiernum uolunt naturalẽ eſſe rerũ·At qui
ſi res in alium ſtatum transferri dicantur/eundem ſtatum natura

Ariſtoteles in primo cœli & mundi·

lem eſſe negant/ſed quod nec naturale ſit/id etiam Ariſtotele au/
ctore/nec æternũ dicat/manifeſtum eſſe cum quoq; nouitatis ſta/
tum/ex mundo quandoq; caſurum·Id ſi ita eſt/facile erit etiã mũ
di conuerſionem quandam inducere/ex qua innumerabiles uiciſ
ſim mundi naſcantur·Quo ſane nihil dici poteſt i omni etiã phy
ſiologia hebetius·Quare hæc quidem opinio in Origenicorũ um
bra extabuit/q longiſſime a naturæ ratione abeſſet/& nonnullus
ineſſet hereticorum odor:Quanq̃ magnum eſt nobis cum quodã
recentium philoſophorum genere certamen/ Num reuiuiſcente

An motus ceſſa turus ſit·

mundo cœleſtis meatus ſit uacatio futura: Siquidem multi qui
quaſi in phyſicis non longius q̃ unius paſſus interuallo Auerroim
antecedentem urgeant/ſolis circumuectione mũdum colluſtrari

opinantur. Atqui ſi cœli conuerſio circumferri deſierit: concedi ſibi uolunt/aliquam telluris partẽ ſumma cute caliginoſam/& atrã futuram: Quod maxime a reuiuiſcentis mundi ornatu abhorrere dicunt. Quorundam etiam opinio eſt cœleſtia corpora orbe nouo meliora effici debere. At ſi cœli meatum uacaturum affirmet/effici etiam ut mundus multo quoq; deterior futurus dicatur/cũ motus multo ſit ceſſatione præſtantior. Atq; ex his etiam multi/ſi motum defuturum affirmetur: Id non aliam ob cauſam euenturũ dicũt/niſi quatenus a motu ſenectutis/aut defatigatiõis cauſæ cœlo afferantur. Quod cũ fieri nullo modo poſſit/quandoquidem & motus naturalis ſit/& cœlum haud quaq̃ patibile dicat/fatendũ eſſe perennem meandi motionem nullo modo defuturã. Nos uero qui non argumentorũ numerum/ſed ſelectũ quærimus/cũ perfacile auctore Ariſtotele dicamus motum ob quempiam finẽ eſſe conſtitutum/intelligi ẽt uolumus/omnem motũ ob quippiam extremũ conſtitutũ/ultimo adepto quieturũ. Quod ſi ita eſt: erit ẽt fateri neceſſe aut cœli meatũ nunq̃ ſuum adeptum finẽ/quod fruſtra fieri diceretur: aut omnino quandoq; quieturum. Atq; etiam ceſſationem multo motione præſtantiorẽ eſſe putandũ eſt. Nã ut quæq; res ſtabilior dicitur: eo effectoris rerum Dei ſimilior uideri debet/quem immobilẽ eſſe/ſummum/ſupra eſt probatũ a nobis. At cum inferiorũ generum motus ad quietem natura ferantur: ſatis erit intelligi quo ætheria corpora præſtãtiora dicantur/eo magis eorũ motus natura ad meandi uacationem circumſcriptũ iri: Quanq̃ hoc loco perſpicuum eſſe poteſt non natura/ſed uoluntate agitantium cœlitũ opificiq; Deo parentium/ Cœli ceſſaturum motũ. Itaq; nõ ſine cauſa ſciri debet modo ab his celitibꝰ orbes ad ratos curſus moueri/ut eorũ meatu afflatus temperatiõiſq; nouatio gignatur/quæ ad ortum & tabem maxime pertineat/eaq; eatenus motũ quoad diſcriptorũ hominum ſelectuſ cumuletur. Sed tum mouendi munia ab iis relictum iri/ propterea ꝙ hominibus ſint nullam uim tuendæ uitæ in meãdo datura: Siquidem haud

Ariſtoteles i ſecundo Met.

Quod motꝰ ceſſabit ꝑpter ceſſationem intelligentiarum.

quaq̄ neceſſe futuꝝ dicimus ut ultra humanū propagetur genus
uel animantia/aut arborum genera ad uſum hominum gignan-

Vtrū ceſſaturi: ſint in eodē ſitu quo ſunt grati•

tur•Quare multis dubitatio accidit/An eadē cœli plaga ſint ceſ-
ſaturi orbes/qua geniti eſſe dicantur• Nam quibuſdam qui tanq̄
quædam animantium genera/ſi capita occuluerint/latere ſe totos
opinantur/fas omnino eſſe placet/cœli orbes præclaro/& rato quo-
dam ordine conſiſtere•Sed cum ad ueritatis ſimilitudinem acce-
dat eodem quoq; ordine/eodemq; ſtatu cœli/eſſe procreatos: ma-
nifeſtum eſſe eodem quoq; ſtatu quo geniti dicantur ceſſaturos•
In quo quidem non eſt ita cœli partienda deſcriptio/ ut plagarū
genera diſtinguantur/cum perſpicuum ſit quēcunq; cœli ſtatum
abſolutiorem/aut deteriorem fieri nullo modo poſſe/quanq̄ quoſ-
dam orbum habitus inter ſe magis certis quibuſdam effectuum

Coniunctio ſolis & Martis• Aſtrologi

generibus/q̄ aliis congruere affirmet/ut ſi Solis & Martis in Leo-
nis corde connubium aptius ad ariditatem inferius gignendam/
dicatur/q̄ Iouis:& Saturni copulatio/ut Chaldaicis eſt litteris mā-
datum•At cum primo globos orbeſq; cœli genitos eſſe dicimus:
fateri etiam cogimur alia tum effectuum genera ad inferiora re-
genda eſſe quæſita/q̄ quæ modo flagitentur:Et item alia modo q̄
dudum:ac rurſum alia in mundi calce/q̄ modo•Quocirca neceſſe
eſt orbes ea cœli plaga ceſſaturos/quæ primordiorum aptitudini
congruat/ut nullo modo is ſtatus extabeſcere poſſe dicatur•Cum
autem initiis ea ſit conuentura aptitudo/quæ primo ortu orbibus
nullo modo cōgruere potuiſſet:facile cognoſci poteſt/ haud quaq̄
ea cœli plaga deſerturos motum/qua geniti fuiſſe dicantur•Itaq;
intelligendum eſt potius orbes ea plaga meandi finem habituros
quæ ita ſit conciliatura initia/ut agendi uiciſſim/ac ferendi neceſ-
ſitate liberentur•Atq; etiam exhis occaſio diſputandi ducitur/An

Vtrū augenda• ſit claritas corporū cœleſtiū•

Cœli globi lucis accretione augeſcant•In quo placet noſtris lucē
non modo hominum cauſa/ſed etiam ad facultatem affectoris tā-
ti operis contemplandi eſſe factam•Itaq; diſſoluto iudicio/nega-

tur ſelectorum corporibus a luce res ad uſum neceſſarias ſuppedi
tatum iri•Nam cum ſelectorum genus opificem & parentem De
um contemplaturum dicatur:Intelligi ſimul poteſt mēte eos ſpi/
rituum corporumq; effectus metiri debere:maximeq; eorum ocu
los corporea & rerum ſpectaculis & admiratiōe lætaturos:ob eāq;
cauſam conſentaneum eſt ut nouatis hominibus/ cœleſtiū quoq; Vtrꝝ habituræ•
orbium lux accretiōe augeſcat: Eodemq; modo affirmatur rerum ſint claritatem
primordia flagrantia lucis/ſplendidiora futura•Sed exiſtere con elementa•
trouerſia hoc loco poteſt/An cuncta ſint beluarum arborumq; in
teritura genera•Quarum quidem rerum quadripertita eſt deſcri Angeli•
ptio•Nam quædam eſſe animantium genera dicuntur/quæ per Dæmones•
ſe nullo modo extabeſcant•Quo in genere Dæmones/cælites/cæ/ Corpa cæleſtia•
leſtiaq; corpora numerantur•Alia ſunt genera eorum/quæ per ſe Beſtiæ
labefactantur/ut Beluæ/arbores/metalla/& quæ eius generis di/ Arbores•
cuntur•Tertium genus eſt quod corpore extabeſcit/& parte prin Metalla•
cipe labefactari non poteſt/quo homines ſoli continentur•Quar/ Mineralia•
tum uero genus eſt eorum/quod cum partibus tabeſcibile ſit/to/ Elementā
tum tamen corrumpi non poteſt:Non ꝙ eorum tota natura per
ſe tabefieri non poſſit:ſed quia his ob ratum mundi ordinem cau
ſa labefactatrix deſit•Ex quo genere rerum primordia numeran/
tur•Sed cum perſpicuum ſit ei generi ſtatus qui per ſe labefactari
non poſſit/nullo modo id congruere/quod per ſe totum/ratoq; mū
di ordine/ac ſuapte ſit natura tabeſcibile:Ob eam iccirco cauſam
præclare ſciri poteſt/Beluarum/arborum/metallorum/ac eiuſmo
di genera/nullo modo manſura•

n

Vnc autem ſequitur ut de felicitate ſtatuatur• In
uo quidem intelligendũ eſt primum quodcunq;
ab hominũ genere expetatur:Id omnino finis cau
ſa expeti/quæ eſt amuſſis & libripendix operis hu
mani/ſiquidẽ perſpicuum eſſe poteſt q; quodcunq;
ab homine expetitur/id neceſſe ſit boni ratione expeti• Quod qui
dem niſi perinde ut abſolutum bonũ expetatur/quod eſt appetẽ
doꝝ extimũ:intelligi poterit id omnino expeti/ut pergens in bo
num abſolutum/quandoquidem omnis exorſus in ſui finem ſta
tuatur:ut præclare ex his ſciri poteſt/quæ uel ab artificiorum ge
nere/uel a natura dimanant•Ex quo perfacile iudicium eſt/omne
abſolutionis exordium ad abſolutionẽ cumulatã ſtatui/quæ finis
extremi cauſa fiat•Sed quoniam confitendum eſt felicitatem ex
tremum eſſe bonorum/ quod ab hominibus expetatur:perquiren
dum quidem eſt/ quo nam potiſſimũ in genere uerſetur/ſiquidẽ
illi ipſi philoſophi cum conſentirent in corporis/externoꝝ/& ani
mæ bonis felicitatem oportere poni:In eo maxime diſcrepabant
quid eſſet ex tribus generibus optabilius/quidue magis excellen
tis beatæq; uitæ ſpecimen conficeret• Nam in tãta uarietate mul
ti minuti philoſophi qui ad lectorum fulcra diſcumbunt/felicita
tem dicunt bonis corporis conſtare:quaſi ab incolumitate corpo
ris membrorumq; integritate/ſeiungi non poſſit• In quo non ui
dent homines felicitate inter omnia animantiũ genera excellere/
& bonis corpis a mltis ſupari: ut pſpicuũ ẽ nos pnicitate a ceruis/
uirib9 a Tauris/agilitate a fellib9/& pardis ſuperari•Nec ſentiũt
corporis felicitatẽ diuturnã eſſe nõ poſſe:& quod diuturnũ nõ ſit/
id nec beatũ quidẽ eſſe poſſe•Ab his nõ longo interuallo abſunt•
Epicur9 & Ariſtippus ſocraticæ diſciplinæ lotura aſperſus/q ſum
mũ bonũ in uoluptatũ affluẽtia cõſtituunt/dum non agnoſcunt

Non eſſe in uoluptatæ•
Epicurus•
Ariſtippus•

corpus lagenam & quadrantal eſſe animæ/cui tanq̃ materia for/
mæ/& imperfectum abſoluto ſubicitur:nec intelligunt uoluptatẽ
ſenſibus/non ratione contineri/quando a uoluptate impediat̃ ra
tio/ut præclare in libidinoſorũ lurconumq; natura patet:Et quod
rationi officit/id nec abſolutum eſſe poſſe•Itaq; hi artubus felici/
tatis eliſis/in tanto robore doctrinæ culicis morſum ferre non poſ
ſunt:& tanq̃ abſinthii laticẽ potarint/nihil niſi ſuaue in uita per/
quirunt•Nec uero ſapientiores fuerunt/ quibus ſummum bonũ Non eſſe in ho
uidebatur honos/quaſi parenti Deo nihil tribuat̃ maius/nec alia nore•
merces magis ab hominibus flagitet̃•In quo nullo modo ſuper/
ba ſtoliditas intelligere potuit honorem mercedem non eſſe uirtu
tis:ſed mercedis loco ſuſcipi ab hominibus/cum uera uirtutis mer
ces ſit ſolida/non lubrica/& quaſi precaria felicitas• Nam ſi homi
nes honoris cupiditate labores/& pericula adirent:fateri cogeren
tur/ambitionis non uirtutis cauſa ad id fuiſſe compulſos• Felici/
tas enim non eſt bonum alteri ſubiectum/ſed id cui ſubiecta ſunt
omnia•Cum autem honos ſit teſtimonium uirtutis/ perfacile in/
telligi poteſt/cum in actu uirtutum/non in extremo bonorũ eſſe
ponendum•Nec multo quoq; ſecus qui gloriam appetendorum
finem eſſe dixerunt/tanq̃ felicitatẽ ut chlamydem ad poplites fu/ Non eẽ i gloria
ſam/non talarem adamarent/confirmare conabantur optabilius
eſſe bonorum/quaſi gloria ſplendida ſit commemoratio nominis
hominum/quæ propter laborum periculorumq; perpeſſionẽ præ
ſtantibus tribuat̃•Sed cum felicitas ſit uer̃ bonũ generis humãi:
non cognouerunt gloriã falſam eſſe poſſe/cũ quiuis falſo eſſe poſ/
ſit in gloria uulgi conſenſu excitatus• Eorum autem opinio quæ
magnitudinis falſæ typum ſibi conficiens/in potentia uitam bea Nõ eẽ i potẽtia
tam ſitam eſſe cenſet:facile exploditur/cum præclare notum ſit/fe
licitatem nihil praui admixtum pati:& potentiam æque in malis
ac in bonis eſſe poſſe•Sed præter cæteros præſtans quoddam phi
loſophorum genus felicitatem ut theſaurum Draco complecti/ Nõ eẽ in ſcien/
tur/exiſtimãs ultimum bonorum ab his perfectum/qui eſſent in tiis ſpeculatiuiſ

ſcientiarum inſpectione uerſati/q̄ eſſet inſpectio quidá cottidia-
nus cibus/quo beatiſſime expleretur anima humána• Nam cũ fe-
licitas ſit opus uirtutum perfectarum/quæ maxime ad ſcientiarũ
inſpectionem pertinent/concludere nitebantur/ſummum bonoꝝ
in ſcientiaꝝ inſpectione conſiſtere• Quæ argumenti anguſtia ce-
leriter perrumpitur/cum fateri neceſſe ſit/inſpectioné principioꝝ
ueritatem tranſire non poſſe/ quibus omnis ſcientia continetur•
Cum autem inſpectionis principia ut ait Ariſtoteles ſenſibus per

Ariſtote• i principio metaphy•

cipiantur: Sequitur inſpectionem ſenſuum cognitione non egre-
gredi• Quod uero ſenſuum cognitione non exit/nec felicitatem
quidem hominis abſoluere poteſt• Quam ob rem neceſſe eſt ut il-
li ipſi philoſophi/ſummum bonum in nullo modo horum generꝫ
poni poſſe fateantur inuiti: Cum perſpicuum ſit/ quodcunq; com
menti ſunt/mortalis conditionis finibus circũſcribi: & delecto cor

Non eſſe in bono creato•

pore/deleri etiam uitæ beatæ ſenſum• Nos autem amiſſa ui pon-
deris/ueritatiſq; depulſa fame/ſummi boni itegritatem perſequi-
mus• Itaq; intelligendum eſt primum felicitatem hominum nul
lo modo in aliquo genitorum genere conſiſtere: propterea q̄ felici
tas expletum, & ſummum eſt bonoꝝ/qua appetitio ſedatur• Nec
enim appetendorum extimum diceretur/ſi in ea aliqua appeten-
di anſa reſideret• At cum uoluntas/quæ eſt animæ appetitio bo-
num uniuerſum expetat/fateri neceſſe eſt eam a nullo niſi a bo-
norum uniuerſo ſedari• Quod quidem cum haud quaq̄ in aliquo
genitorum genere/ſed in parente rerum Deo conſiſtat/a quo cu-

Eſſe in Deo•

mulate hominum uoluntas expletur: ſatis erit intelligi in eo ſolo
hominum felicitatem eſſe ſitam• Sed perquirendum eſt hoc loco/
An felicitas in aliquo uoluntatis actu ſuapte natura uerſetur• Sco

Scotus•

tus enim egregie acutus ſcriptor/felicitaté magis uoluntatis actu/
q̄ intelligentia contineri putat: eiuſq; diſciplinæ incredibilis mul-
titudo appẽdix felicitaté arbitratꝰ in præſtãtiſſimo actus gñre uer

Scotiſtæ•

ſari• Sed cum præſtantiorem uoluntatis q̄ intelligentiæ actũ opi
netur: ſatis argumẽti eſſe cenſet felicitaté uoluntatis actu cõtineri

Idq; hoc modo confirmat•Siquidem illa inquit actus genera præ
ſtantiora uidentur/quorum cauſa ſeruitutis iuga depellim9/q̄ ea
quorum cauſa libertatem non nanciſcimur•At cum homines uo-
luntatis non intelligentiæ actu liberi dicantur/ Quandoquidem
intelligentia obiectu cogatur:facile ſequitur felicitatem in præſta
tiori actus genere uerſari•Contra quos Durandus perbelle omni
bus ingreſſibus qua adiri poſſet /rationum præſidia collocaret/ne
qua effugia paterent/ſi enodatius intelligentiæ uoluntatiſq; liber
tatem ſecreuiſſet•Nobis autem cum in felicitate duo poſtulanda
eſſe placeat:unum quod felicitatis natura ſit/alterum quod ei per
ſe accidat:Confitendum uidetur felicitatem ut felicitatis naturā
in uoluntatis actu nullo modo eſſe ſitam:Atq; etiam cauſa uidet̃
eſſe quærendi/an intelligentia genita ſuapte natura Dei poſſit na
turam intueri•Diuus quidem Thomas naturarum genera ſeiun
gens/comprehenſio inquit noſcentis naturæ ſuæ modo conſtitui-
tur•Si igitur naturæ modo alicui9 rei notæ/noſcentis naturæ mo
do egreditur:Neceſſe eſt ut illius rei notio percipientis naturam
effugiat•In quo acriter eſt ei cum Scoto conſerenda man9/qui ſyl
logiſmum ad amuſſim Diſſerendi reuocans/male ab eo connexū
concluſum putat•Sed ego ad hanc quæſtionem ptinere arbitror/
ut altiuſ hoc totum repetatur gen9•Nam cum pleriq; philoſopho
rum felicitatem eſſe uellent in pernoſcenda cœlitum natura ſemo
ta:Ab eorum ſententia cauſa nonnullis decedēdi fuit/q; nullo mo
do cenſerent ſub intelligentiam poſſibilem(audeam9 iterum hoc
uerbo uti)cœlitum cadere poſſe naturam/quaſi ita longe ab intel
ligentiæ notione/eorum natura abeſſet:ut nihil uideretur eſſe poſ
ſe diſiunctius•Poſt uero ex eo genere multi cum affirmarēt ab ho
minum intelligentia noſci/quodcunq; comprehendi poſſe dicere
tur:facile intellectu eſſe cenſebant cœlitum naturam ab homi-
num intelligentia percipi poſſe:Atq; ex his etiam bonus auctor
Auicenna quaſi Herculis nodum diſſolueret/cœlitum naturam a
nobis nō quidem ex quadam eruta/ſed ex impreſſa ab his ſimili-

Vtrū ſit in actu uoluntatis•

Durandus•

Sctūs Thomaſ

Scotus•

Opinio philoſophorum•

Alia opinio•

Alia opinio•

Auicennæ opinio in metaphyſica•

tudine intelligi poſſe uoluit• Qua tamen commenticia ſententia
haud quaq̃ ſit nobis Dei abdita natura nota/cum perſpicuum ſit
nulla impreſſa ſimilitudine ab hominum intelligentia/ ita perci/

Peripatetici•

pi poſſe Deum/ut ſine intermediis/eius natura cernatur•Quare a
ueri iudicio propius abeſt tota illa Ariſtotelea manus• Ex quo gẽ
nere maxime ab Auerroi/& Aphrodiſieo Alexandro propria quæ
dam ſunt indagata ſolertius•Nam cum in omni notione formam
neceſſariam eſſe opinentur/qua quale quidq; ſit intelligatur/aut
ea forma cernatur/qua intelligentia ad cœlitum percipiẽdam na/

Opinio Auer/rois•

turam abſoluatur:Nullo modo quid eſſe putant/quod intelligen
tia/a/rebus concretis eliciat:Nec item ſimilitudinem a cœlitibus

Alex•in•iii•de anima•

in intelligentia inſculptam eſſe dicunt/ut Auicenæ eſt uiſum:Sed
ipſam cœlitum naturam eſſe uolunt/quæ intelligentiæ ut forma
annectatur•Quorum quidem ſententia quanq̃ proxime ad uerita
tis ſimilitudinem accedat:multum tamen ẽ ei theologica lima de
trahendum•Itaq; intelligi maxime debet/ab intelligentia genita
minime ob naturæ diuinæ infirmitatem percipi poſſe Deum/qua
ſi non ſit per ſe natura cognobilis:Sed id ex intelligentiæ genitæ

Differentia in/ter intellectum angelicũ & hu/manum•

imbecillitate oriri/quæ ſuapte natura ad genitarum rerum notio
nem præfinitur:Quanq̃ ne hoc quidem perinde hominum gene/
ri/ac cœlitum nature contigit/ſiquidem cœlitum naturæ ſeiũctæ
nihil ſuapte generis ratione deeſt:Sed naturæ diuinæ collatione
deſit/extra eorum genus conſtituitur•At hominum intelligentiæ
ſuapte generis ratiõe infirmitas ineſt/ꝑpterea q̃ tenebricoſa qua
dam caligine obducitur:Idq; etiam cognobilis naturæ longinqui
tate accidere dicimus•Nam quanq̃ affirmetur omnium intellig̃
tiarum generi præſentem eſſe Deum:haud tamen omnium gene
ri/ut forma cognobilis adeſſe probatur:Siquidem id tum accide/
re dicimus/cum ita eſt intelligentiæ informata aptitudo/ut natu/

Intellectus in/diget adiutorio luminis gloriæ

ræ diuinæ ſit tanq̃ cognobili formæ iugabilis•Quamobrem mul/
to preſſius dicemus intelligentiam hominum lumine quodã glo/
riæ in diuina natura cernenda egere•Nã quodcũq; ad id extollit/

quod naturæ ſuæ finibus exit:neceſſe eſt ut illius habitu informe tur/quod terminos naturæ ſuæ tranſit•At cum intelligētia haud quaq̄ ſuapte natura ſit Dei intuendi capax: præclare ſciri poteſt neceſſe eſſe ut ſemper Dei nutu augeatur intelligendi uis/qui au/ctus/lumen quoddam ſupra naturæ complexū eē dicatur• Ideoq; aliqua noſtrorum diſſenſione certatur/An intelligentia genita in Deo cernendo pernoſcat/quæcunq; agat/actur9 ue ſit•Diuus qui dem Thomas nuſq̄ ſe tutius futurum putat q̄ ſi eo loci rationes deducat/quibus id palam negetur•Sed acceſſit aſſiduus luctator Godofredus/qui ut id efferat quod habet ab Henrico Gandenſi ſatiuum/cuncta a dei ſpectatore cerni uult/quæ in Deo ſuapte na tura eluceant/non autem quæ mente diuina continentur•Contra quem Bernardus Gannac9 Diui Thomæ cauſam tueri conatur: maximeq; eum illis anguſtiis urget/quibus ab eo Auguſtinus ad argumenti ſocietatem accitur•Sed hæc alias ſunt a nobis diſſerē da/latius•Hoc autem loco multo uerius dicemus extremum abſo lutumq; bonorum diuinæ naturæ ſpectatu contineri/cum perſpi cuum ſit hominem nunq̄ eſſe poſſe cumulate abſolutum quo ad ei appetendi/aut indagādi quippiam reſideat•Etenim homini ut ait Ariſtoteles naturalis appetitio reſidet indagandæ cauſæ/ cum in conſpectu quoſdam rerum effectus fieri uidet/nec cauſam eſſe ignorat:Quæ quidem appetitio conquirendi/ cauſam parit/ut ſi quiſpiam cometem norit/neceſſe eſſe uidet ut is ex quapiam om/nino cauſa dimanet:Quam cum admireť/nec intelligat:ob eam admirationem inquirendi cupiditate flagrat:nec unq̄ ſane appe/titio ſedatur/niſi ſit ab eo cauſæ indagata natura: Eodemq; modo ſi hominum intelligentia nondum primam naturæ cauſam atti/giſſe dicatur:Intelligi maxime poteſt/naturalem ei appetitionem reſidere indagandæ cauſæ/nec dum eam eſſe complexu bonorum abſolutam•Ex quo quidem conſtare inter ſanos debet/neceſſe eſſe ut in abſoluto complexu bonorum ab intelligentia primæ cauſæ natura attingatur•Quo ſane loco tam multa de omni feliciū ſta/

An intellectus uideat omnia i Deo•

Sctūſ Thomas

Godofredus•

Henricus gan/denſis•

Bernardus gan nacus•

•D•Auguſtin9•

Beatitudo i Dei uiſiōe conſiſtat

Ariſtoteles i pri mo Metaphy•

tu/deq; muneribus coronisq; eorum a noſtris ſunt diſputata Diui
nitus/ut longius mens humana ſine patefactione Diuina progre
di non poſſit.

DE POENIS DAMNATORVM.

[S]Ed ut nihil inſtituto operi deeſſe uideatur: De his
dicendum erit quæ maxime ad profligatos/perdi
toſq; reos pertineant. Itaq; primo uidēdum eſt an
Sctūſ Thomas
anima corpore uacans/ corporeo igne torreri poſ
ſit. In eiuſmodi quæſtione Diuo Thomæ ani
mam a corpore ſecretam corporeo igne uexari poſſe placet. Cu
Durandus.
ius quidem ſententiæ ſubito accurit Durandus affirmans facile
eam ſententiam probari poſſe/ſi modo anima in loco ſuapte natu
ra eſſe dicatur/cum diuinitus relegentur loco. Quanq̄ nōdum ſa
tis ſibi liquere dicat/quonam modo retinēdi uis in ultori illo igne
reſideat. Itaq; dum eiuſmodi ſolet/ ſimilitudines in diſſerēdo col
ligit: In id concludendi genus remigrat/ ut fieri minime poſſe
uelit/quin dicatur ſententia illa aquinata falſa. Contra quem be
Petrus de Palude.
ne frugi Theologus Petrus Paludenſis Diuo Thomæ Patrocini
um ſuſcipere conatur: Atq; etiam multi quaſi aliquid acriꝰ ex phi
Alioꝝ opinio.
loſophorum amne expiſcari uideantur: Quanq̄ animam a corpo
reo igne torreri negent/ab ea tamen uindicem ignem tanq̄ noxiū
rapi uolunt/in illiuſq; complexu eam luctu/tetraq; formidine ue
Alia opinio.
xari. In quo nō ſentiūt/ſi hoc eis cōcedat̄/ſpectatu uideri/nō uerū
cē animæ perpeſſum. Quare pleriq; arabeo adipe peruncti/ haud
quidē in igne/ſed in adēptiōe optati boni animæ perpeſſum eſſe
uoluerūt. Quod quale ſit/qui uis e/philoſophoꝝ plebe cognoſcere
Alioꝝ opinio.
poteſt. Quorundā aūt opinio eſt nullo modo ui rapacis igneæ na
turæ animā corpore uacātē perpeti: Sed eam quatenus ignis Dei

inſtrumentum dicatur/patiendi neceſſitate affici:Idq; uario ſimilitudinum genere confirmant·Nam multa ui principis agentis actione naſci dicunt/quæ illis minime quoquo uerſum congruant ut præclare in naturæ calore cernere licet/ qui anime ui alimenta in membrorum incrementum uertit:Atq; etiam a cœli orbibus/Cum anima uacent/ui tamen agitantium cœlitum uitam inferius gigni dicunt/ut ex his facile intelligi poteſt/ quæ tabe liquefacta gignuntur·Nec id multo etiam minus in operibus artium noſtraꝝ ſciri poſſe/ut maxime in malleo/uel ſerra/aut in eiuſmodi genere perſpicitur/quæ ſint tundendi/aut ſecandi omnino expertia/niſi uis ab agitante opifice adhibeatur· Nonnulli etiam uim quandam ſpiritus ſupra naturæ complexum ultori illi igni inſitam eſſe putant/qua maxime animæ uexentur· Quæ quidem ſentētia præclare eſt ab imis fibris a Riccardo reuulſa·Nos autē his exploſis ſententiis multo uerius dicemꝰ ignis eē ſpiritui tanq̄ loco collocatum copulari·At quatenus funeſtus ille ignis Dei inſtrumentum dicatur/inſitum illi eſſe affirmamus ſpiritum quodāmodo nexum continere:ob eamq; cauſam ignem qui ſit nequiſſimorum hominum corpora exuſturus/corporeum eſſe debere cēſemus/quandoquidem corpori/nulla pœna magis q̄ corporea congruat·Quare iure eorum philoſophorum ſententia ut uetus pictura euanuit·qui exceſſu uitæ mulctam tantum irrogari opinabantur·In quo ſane multum Auicenna emacuit/ qui erat in numero excellentium philoſophorum reponendus/ſi potuiſſet ſine hac exceptione laudari·Nam cum animas exceſſu uite corporum ſimilitudine perinde plecti uellet/ut ſomniantium imaginationi ſimilitudo imprimitur/Non uidit imaginationem uim eſſe quandam corporeo inſtrumento nitentem/ex eoq; fieri non poſſe/ut uiſum imaginatione ortū æque in anima a corpore ſeiugata/atq; in ſomniantis anima naſcat᷑·Itaq; cum labyrinthi exitum ſine lini glomere inuenire conaretur:Inuolutius in alia opinionis prauitate uerſatur:Siquidem cum animā corpore uacantē cœli quadā

Alioꝝ opinio·

Riccardus·

Quorundā philoſophoꝝ opinio·

Auicenna·

Errores Auicennæ·

parte organi uice/uti ſuſpicetur/cuius ob id corpus humanū ſimi
le uelit/ut anima rationis compos abſoluitur/quæ ſit agitantium
cœlitum ſimilitudine germana: Non intelligit eam ſibi accipien
Quorundā philoſophorū opinio.
dam eſſe plagam/ut ei neceſſe ſit in ieiunam illam & inſulſam phi
loſophorum ſententiam incurrere/qui animas ad ſiderum orbes
regredi uoluerunt: & ab Ariſtotele hebetiorum philoſophorū irri
Ariſtoteles.
ſore deſciſcere/qui æque animam præfinito orgāo corporeo/ac fa
brū ferrarium malleo uti cēſet: Ex quo perſpicuum ſit haud quaq̄
Opinio pythagoræ.
animā in uaria corporū genera meare/ut Pythagoræ uiſum fuiſ
ſe ſcimus. Sed poteſt eſſe contentio/an ultor ille ignis ſit futurus
An ignis futurus ſit ꝑpetuus
æternus: Pleriſq; enim multo uendibilior ratio uideri ſolet/ſi ignē
in aliena materia eſſe opinantur/& ſuapte natura effici æternum
Quorundā opinio.
putent: Nam ſemper ab eo depaſci materiam ſuā uolunt. At quo
niam apud Herebum cœli afflatum eſſe confirmant/quo ſemper
in tellurem aqua/& tū pars Aeris/tum pars eiuſdē uiciſſim ignis
conuertatur: Ob eam iccirco cauſam æternum eſſe poſſe dicunt.
Propterea ꝙ quemadmodum ex una ſui parte materiam arripi cē
ſent/Ita æque eodem afflatu rurſum gigni arbitrantur: Quib⁹ ſa
ne aliquid concedendum putaremus/ſi rationes induxiſſent/ qui
bus probarēt poſt iudicium ignem futurum ſempiternum/ cum
Contra opinionem.
præclare notum ſit in rerum primordiis tabem ac ortum diſſolu
to iudicio ceſſaturos. Itaq; tutius dicendum erit uindicem illum
Securior opinio
ignem in aliena materia conſiſtere/uiq; ſupra progredientem na
turam æternum futurum. At ſi quiſpiam in rerum inſtitutiōe ma
teriam opinetur ita naturæ habitu/cœliq; afflatu molitū eſſe De
um/ut exardeſcat/atq; igneæ auiditati paſtum ſuppeditet/ nec cō
Sctūs Augiſti.
ſumi ullo modo poſſit: Is haud quidem multum a Diui Auguſti
ni ſententia deſciuerit. Sed quærendum uidetur/quanam mundi
regione tartareæ ſedes locentur. Nonnulli enim in theologia Ma
thematici/parum conſentaneum uideri uolunt/ inferorum ſedes
Vbi ſit infern⁹ locus.
eo loci eſſe ſitas/quo præſtantiſſimus cœli afflatus conſtituitur.
At cum præſtantiſſimus afflatus mediam mundi ſedem / quod

græci κέντρον uocant obtineat/cum ex quacunq; cœli parte radiorum interuentu ad perpendiculum ferantur ad centrum:Cumq; id radiorum genus quod ad perpendiculum feratur/cæteris multo ualentius dicatur/Si has infernas ſedes in telluris uiſcerib9 locari confirmetur/facile intellectu eſſe eas in centro/ aut q̄ proxime eſſe ſitas:Ex quo præclare ſciri poſſe abſurdũ eſſe/ut orcus ſub telluris uertice ſtatuatur•Quod quidem facile refelli poteſt/ cum ſatis perſpicuum ſit præſtantiorẽ eſſe cœli afflatũ/q in Periferiã q̄ qui in centrũ feratur:Ac item excellentiorem éum omnino uideri qui ſupra tellurem/q̄ qui infra feratur/ſi id noſtrorum domiciliorum collatione metiamur•Itaq; quoddam philoſophorũ genus Herebum ſub telluris orbe/ſupra ſummam tamen cutem/ex aduerſo uertice eſſe uolũt•Atq; etiã Ariſtoteles qui omnibus ſuperioribus philoſophis Equum ob ueternum adimẽdum putat/Pythagoræ placuiſſe dicit/cruciamẽtorum carnificinam igneo in orbe eſſe ſitam/eamq; in media mundi ſede locata•Nobiſ uero exiſtimandũ eſt cõſentaneũ uideri Herebi infernã ſedẽ/ſub telluris uertice eẽ conſtitutã:Nã quemadmodũ grauiora ſuapte corporis natura inferiora dicuntur:ita terrena Deorſum ſuopte pondere ferũtur/ac quemadmodũ excelſiſſimũ cœli templũ felicium hominũ lætitiæ appoſite apteq; deſcribimus:Ita uolumus funeſtis perditorum luctib9 telluris uiſcera cõgruere• Quo ſane loco nequiſſimorum reorum nefaria uoluntas oſtenditur•Nam primum eos dicimus orcũ uelle humão genere compleri/proboſq; omnes Dæmonum carnificum animaduerſione ſempiterna uexari•Eodẽq; modo illis odioſum eſſe Deũ:Cumq; primus naturæ motus finis uniuerſi appetitio ſit:eam ob cauſam putandũ eſt/ab his ſuapte natura finẽ uniuerſum expeti•At cum extremum & ultimum felicitas dicat:manifeſtũ eſſe poteſt ab hoc perditorꝶ hominũ grege felicitatem expeti:Sed ita eã appetitionẽ tenuẽ/& perimbecillã eſſe dicimus ut magis cumulandarum ærumnarum/q̄ conſolandi cauſas afferre uideatur/cum appetitio ei9 opinati boni/ quod acquiri

Quorundã opinio•

Contra opinionem•

Opinio quorũdã philoſophorum•

Ariſtoteles ĩ ui• cœli•

Opinio pythagoræ•

De uolũtate damnatorum•

Si appetũt beatitudinem•

De ſcientia ac-quiſita. nullo modo queat/angor ſit potius & erumna expetẽtis. Atq; etiã
intelligendum eſt/eos adeptæ ſcientiæ reminiſci poſſe/ propterea
ꝙ in patratoꝝ ſcelerũ meditatione/ac in acerbiſſima animaduer-
Cogitant bona omiſſa. ſione ponderanda uerſentur: Et tum cogitationes ad prætermiſſo
rum præclaroꝝ muneꝝ memoriã traducant: Tum bonoꝝ genera
expendant/quibus ſe priuatos eſſe intelligant: Quæ amara medi
tatio acrius mœroꝝ/miſeriarumq; luctũ exagitat: Et cum omnia
Carent uiſione Dei. erumnaꝝ genera complectantur: Tum nihil acerbius ex omniũ
calamitatũ genere ferunt/q̄ ꝙ a parẽte reꝝ Deo cõtuẽdo arcẽtur.
An miſericordia Dei liberatura ſit. Quãobrẽ ſæpe inter nr̃os eſt nata diſſenſio/an Deꝰ ſupplicioꝝ ue
xationẽ æternã futuram uelit. Multi qui nauteam ex origenea
ſentina hauriunt/nõ modo hominũ/ſed etiã Dæmonũ/ ſupplicia
in tempus circumſcribi putant. At quidã quaſi coꝝ ulceribus ma
lagmata leniora adhibeant/Diuos modo ſontibus in cœli patro-
An preces ſanctorum. cinio ſuffragari dicunt. At cum diſſoluto iudicio inflamatiões ĩd
opitulandum fore opinẽtur/cũ tum abſolutior ſit futura caritas:
Plane bene liquere/eos tum precandi ſuffragãdiq; patrociniũ ſu-
ſcepturos. Sed cũ eorum minime ſit inanis peritura precatio: Sa
tis eſſe notum/ita placari poſſe Deum/ut quãdoq; ſit reis acerbiſ-
ſima ſupplicioꝝ iuga depulſurus/qui quidẽ haud quaq̄ ex inte-
gris eſſent effecti claudi/ſi recordari uoluiſſent/Diuos modo faci-
noſoꝝ reoꝝ patrociniũ ſuſcipere/ut in auctorẽ Deũ a flagitiorum
colluuione reuocentur: Cũ non dum ſit reuocãdi preteruecta fa-
cultas/intellexiſſentq; excedẽtibus ſine gratia manibus nullũ tẽ-
pus reuocandi dari/nullũq; diſſoluto iudicio ſuffragandi ſtudiũ
futuꝝ. Sed hoc perduellionũ tranſfugarũq; genus omittatur Nã
cũ coꝝ ſtolida ambitio in tanta diſſenſione uerſetur/ut nihil poſ-
ſit eorum mendaciis cõtra omnẽ eſſe philoſophiã inuolutiꝰ inue
niri: Nihil attinet/ut in coꝝ harundinibus repellendis ancilia no
ſtra adhibeantur.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

FINIS.

¶Habes Pont·Max·Theologumenon ſentētiarum Typum·Ex
quo iudicare poteris/quanta cæterorum membrorum laxitas exi
ſtat·Nam de Deo/de ortu rerum/de inſtauratione/ac de ſacris
æque contracte eſt/a nobis explicata diſputatio/ac in parua ſæpe
tabella orbis magnitudo exprimitur·Ammonere enim Philoſo/
phos & humaniores uoluimus/ut uberius & illuſtrioribus litte/
ris hoc ſcribendi ſtudium aggrediantur·Equidem nihil minus
conſentaneum eſſe puto q̄ politiorem philoſophie eſſe rudem/aut
Philoſophum infantem/cum utriuſq; maxime utraq; ſtudiorum
natura interſit/Nos enim interim Pont·Max·minime eiuſmodi
copulandi munus intermittemus/ſiquidem & de poteſtate Ponti
ficis iam quaſi ſuperfœtantes ingreſſi ſumus/quos ſane libros ar/
bitror tibi Senatuiq; non iniucundos futuros/multaq; etiam ſepa
ratim edere conamur/ne cui Theologiæ loco ſplendidus ornatꝰ
deſit/in quibꝰ quidē libris/ſicubi unq̄ ē a nobis titubatū/id totū
tibi ſenatuiq; remittimus/ut tanq̄ membrum luxatum reponat̄·

¶Finis quattuor librorum ſententiarum Per Paulum
Corteſium Protonotarium Apoſtolicum·Quos
Dn̄s Eucharius Silber alias Franck Calcho
graphus:Iulii·II·Pont·Max·Auſpi
ciis Ex Archetypo acurate deſcri
ptos Romæ in Campo flore
Imprimebat·Quart·
·Kal̄as·Aprilis·
M·D·IIII·

IO. Andreæ Corteſii Mutinenſis ad lectorem Ode Monocolos.

Ex actiatio culmine/Delius/
Et pectus uitreo quæ tegit Aegida/
Irati/ reſides uertice in arduo
Phocis/pegaſidum cum grege languido/
Nuſq̃ bacciferam Daphnidos arborem
Nutribant.fugiens quõ ſacer impetus
Menti reſtituit Phœbada priſtinæ.
Tunc cœtum ſonitus Pallados impulit.
Currunt continuo/pectore feruidi/
Agnoſcunt ſobolem/Pleiones nepos
Hic gaudens aderat/cum Charitum globo.
Inter quas/iuuenis comptior Archade/
Et quauis Charitum uirgine gratior.
Purgabat uepribus compita Phocidos/
Runcina/ut melius culmina peruia/
Poſſent linigeri ſcandere Flamines.
Senta & Corycidos/ſummere pocula.
Paulus Corteſius hic erat/artifex
Recti.quæ deceant O genus horridum/
Tandem uix hominum)qui male trãſſugæ
Formidant referent.Quid tibi Pontifex
Adiunxit/Meritis forte ſuperbiam
Summet/ſi renuit/ mitis & integer/
Nos ex Corteſia gente reſumimus.

¶Regiſtrum huius libri.

Primum uacat.
Tabula ſuper libros
Godofredo
An adam

Pauli Corteſii. L. i.
propterea ꝙ
aurifodina ad

corpus: &
Nam ſi in
Deo abſolutionem

De predeſtinatione
.D. Thomæ gloriæ
de fece/
re mœrentium

Pauli Corteſii. L. ii.
qui formicam
Mundum eſſe

De Dæmonibus
placet/eos
fonte manarunt

cuius ui/
enim natura
gitos detundant
manibus

Pauli Corteſii. L. iii.
quia negari
quam fidenter

De perfectione
ratore Chriſto
minem

ad iniuriam
mentum
De reſurrectione

Inconſtantia
ant/hac

De ſacramentis
poſitam uideri
ui/deteſtatiqꝫ

natu ſummum
Quanq̄
De ſacramento

Diuo Thomæ
tanq̄ in
diſſima

De Iudicio
opinantur

Idqꝫ hoc modo
quod naturæ
inſtrumentum

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EM.

97

Legatoria Romana
di Cesare De NARDIS
Via Crescenzio n. 65